

VIATA ROMÎNEASCA

2

19 6 1
FEBRUARIE
ANUL XIV

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

CUPRINSUL

VIATA' ROMÎNEASCA : <i>TRĂIASCĂ VICTORIA IN ALEGERI A F.D.P. !</i>	
MIHAI BENIUC : In întâmpinarea alegerilor	7
VICTOR EFTIMIU: Alegeri de odinioară	11
EUSEBIU CAMILAR : Bădița Mitru	13
FRANCISC MUNTEANU : Candidații	16
NINA CASSIAN : Portret de comunist	17
ION HOREA: Ciment; Roata olarului	18
ILIE CONSTANTIN: Strada mea	22
ȘTEFAN LUCA : „Nu, aici nu exista nimic înainte vreme, nimic !” (reportaj)	24
*	
DIONISIE ȘINCAN: Siajul; Escala; Școala de alfabetizare	29
<i>POEZII NOȘTRI</i>	
MARCEL BRESLAȘU : Autobiografie	48
Versuri inedite	50
*	
ION MARIN SADOVEANU : Taurul mării (fragment de roman)	58
*	
VERONICA PQRUMBACU: La țărâm (fragmente dintr-un poem)	74
*	
VASILE SADOVEANU : O farsă; O partidă de șah la „Traian”	82
*	
MELIUSZ JOZSEF: Amintire (în romnește de Emit Gurgiucu)	
<i>TEXTE SI DOCUMENTE</i>	
* * * „Sfatul familiei” (comedie în cinci acte)	91
<i>DISCUȚII</i>	
DOREL DORIAN : Conflictele și problematica actualității	111
<i>CRONICA LITERARĂ</i>	
Ov. S. CROHMALNICEANU : Poeți tineri în colecția „Luceafărul” (II)	120
<i>CRONICA ȘTIINȚIFICĂ</i>	
VINTILA MIHAILESCU : Pe marginea Monografiei geografice a R. P. Române	125

<i>TEORIE ȘI CRITICA</i>		
REMUS LUCA : Însemnări despre volumul „Poarta” de Nicolae Velca		133
MATEI CALINESCU : Ștefan Bănulescu : „Drum în rimpie”		139
EUGENIA TUDOR : Dramatism autentic și poetizare		143
<i>CARNET PLASTIC</i>		
PAUL CONSTANTIN : Ilustrația de carte la Expoziția Anuală de Grafică (1960)		151
<i>CARNET TEATRAL</i>		
HORIA BÎLATU : Nivelul debuturilor (Două teatre noi; Un spectacol într-un fotoliu)		
<i>CARNET URBANISTIC</i>		
Arh. JEAN MONDA : Casa Radiodifuziunii		101
MISCELLANEA		165
<i>CĂRȚI NOI</i>		
D. I'ETRESCU : I. Ludo : „Ultimul batalion”		176
MIHAI DRAGAN : Taliana- Nicolescu : „Opera lui Gogol în România”		178
REMUS LUCA : Coșare Pavesc : „Tovarășul”		179
<i>REVISTA REVISTELOR</i>		
<i>din țară</i>		
„Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, Nr. 2/1960		
<i>de peste hotare</i>		
„Inostrannaia Literatura”, Nr. 12/1960 ; „Journal of the History of Ideas” Nr. 1—2/1960; „Spectator”, noiembrie 1960; „II ponte”, tir. 11/1960; „Comunita”, Nr. 84/1960; „La table romte”, Nr. 154/1960		184

ILUSTRĂȚIA DE PE COPERTA Rusu-Ciobanu : „Sudori pe estacade”
 FOTOGRAFII : Florin Dragu

Director MIHAIL RALEA

Redactor șef- Ov. S CROHMÂLNICEANU

Colegiul redacțional. Acad. TUDOR ARGHEZI, Acad. MIHAI BEMUC
 Acad. GEO BOGZA, DEMOSTENE BOTEZ, LUCIA DEMETRIUS
 Acad. IORGU IORDAN, Acad. ATHANASIE JOJA, REMUS LUCA
 AUREL MIHALE-, AL. PHILIPPIDE, membru corespondent al Academiei R.P.R.
 MARIN PREDĂ *Credactor-șef adjunct*; Acad. MIHAIL SADOVEANU
 Acad. ZAHARIA STANCU, D. I. SUCHIANU; VICTOR TULBURE (*redac-*
tor-șef adjunct), Acad. TUDOR VIANU.

Redacția: Bd. Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.88.85 — Raion I. V. Stalin,
 București

Administrația : Șos. Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 — Raion I. V. Stalin,
 București

TRĂIASCĂ VICTORIA ÎN ALEGERI A F. D. P. Î

rticolul despre „Democrație” din Enciclopedia americană (ed. 1958) constată că noțiunea de „democrație” este astăzi una dintre cele mai controversate. Trebuie precizat că în această accepție generală, ruptă de ori ce determinări sociale, sub această noțiune se înțelege în Occident democrația burgheză.

Constatarea Enciclopediei americane este lacunară și eufemistică. Departe de a fi un fenomen contemporan, controversile în fund democrației burgheze sînt cel puțin aproape tot atit de vechi ca și obiectul lor. Apoi, sînt controversate și controversate. De pildă, un model de „controversate” ne-a fost oferit săptămînile trecute de către o țară capitalistă — Belgia. Cînd s-a lovit de refuzul dîrz al muncitorilor de a accepta povara „legii nenorocirilor”, guvernul belgian a recurs la teroare și a suspendat, cu ajutorul jandarmilor călări, dreptul muncitorilor greviști de a exercita un șir de libertăți democratice „garantate” de constituție. Contradicția între conținut și formă, caracteristică pentru democrația burgheză, a fișnil la suprafața vieții sociale sub forma unor îndîrjite bătălii de clasă.

În abundența literatură occidentală despre democrație există, firește, o diversitate de păreri. Dar la o examinare mai atentă, se desprinde ușor din mozaicul de păreri și divergențe, de cele mai multe ori neesențiale, o anumită trăsătură esențială comună; ea se exprimă prin efortul general de a contribui activ la cultivarea iluziilor și la întreținerea încrederii în „valorile” și în „vitalitatea” democrației din așa zisa „iume liberă”. Pe această platformă comună controversile se neutralizează și trec pe planul al doilea, cedînd locul unui front comun al apologeților „lumii libere” împotriva democratismului socialist. Controversa reală în jurul problemei democrației, de care vorbește Enciclopedia americană, se reduce la o obișnuită campanie anti-comunistă, în raport direct cu creșterea forței de atracție a socialismului în lume.

Socialismul își manifestă superioritatea față de capitalism nu numai în domeniul economiei, al științei și tehnicii, al învățămîntului și culturii, ci și prin faptul că a oferit lumii întregi modelul unei noi orîncuiri de stăi, care a deschis maselor populare cele mai largi posibilități, ele . a participa efectiv la conducerea treburilor obștești, de a beneficia din plin de toate libertățile democratice.

Documentele Congresului al III-lea al partidului nostru sînt o imagine vie a democrației socialiste în acțiune. Ele reflectă direcția principală în care partidul orientează procesul de dezvoltare a orinduirii noastre de stat — și anume spre continua extindere a democrației socialiste, spre adîncirea conținutului și perfecționarea formelor ei. Noua etapă în care a intrat țara noastră, etapa desăvîrșirii construcției socialiste, implică o creștere considerabilă a rolului și sarcinilor statului. De aici derivă multilateralele preocupări ale partidului de a perfecționa mereu activitatea organelor puterii de stat, a instituțiilor democrației noastre socialiste, pe baza atragerii maselor din ce în ce mai largi la participarea vie și eficientă la opera de gospodărire a treburilor obștești.

Alegerile pentru Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare sînt un moment important în actuala etapă de dezvoltare a democratismului socialist în țara noastră.

Anul trecut a fost marcată, prin documentele Congresului Partidului, o victorie măreață a poporului nostru — crearea bazei economice a socialismului, care deschide luminoasa perspectivă a biruința depline a orinduirii socialiste și a trecerii treptate spre construirea comunismului.

S-a încheiat de curînd primul an al șesenalului. Elanul și abnegația, experiența și talentul poporului nostru muncitor, atît de fecunde și generoase, se oglindesc în primul bilanș anual al acestei etape. Producția industriei noastre a sporit cu 16,9%, față de media anuală prevăzută de 13%. Ce mai au de spus profeții occidentale ai „stingerii” ritmului nostru? Venitul național a crescut cu peste 8%, salariile și pensiile medii au înregistrat noi sporuri, iar bugetele de familie înregistrează, paralel cu creșterea medie a consumului de persoană, o îmbunătățire a structurii consumului. Cheltuielile social-culturale ale statului au înregistrat de asemenea sporuri de miliarde de lei, în toate compartimentele.

E un bilanș generator al unui optimism viguros, al certitudinii sporite că drumul nostru este just și că el nu poate fi decît ascendent, pentru că se întemeiază pe politica științifică clarvăzătoare a partidului, pe politica în care elanul și îndrăzneala revoluționară se împletesc în chip fericit cu realismul și chibzuiala gospodărească, pe politica ofensivei neîntrerupte a socialismului promovată de partid. Succesele acestei ofensive în economie și cultură stau la baza dezvoltării orinduirii noastre de stat, a democratismului ei socialist. În regimul nostru a fost realizată concordanța formelor și metodelor democrației cu conținutul ei economic și politic. „În participarea largă, plină de inițiativă și energie a maselor la viața politică și obștească, la conducerea treburilor de stat, — se spune în Manifestul Consiliului F.D.P. — își găsește oglindirea profundul democratism al orinduirii noastre, care reprezintă cea mai democratică formă de guvernare din întreaga istorie de pînă acum a poporului român”. Partidul a îndrumat permanent dezvoltarea orinduirii noastre de stat în sensul perfecționării conținutului ei politic, al îmbunătățirii continue a formelor de participare a maselor la exercitarea puterii de stat, garantînd efectiv drepturile cetățenești, respectarea legalității populare și o reală libertate politică. Procesul dezvoltării societății noastre se caracterizează prin adîncirea democrației pentru oamenii muncii și în folosul lor, prin

conținutul său profund umanist care învederează că idealul societății socialiste este omul în toată plenitudinea însușirilor sale.

Componența organelor noastre reprezentative reflectă structura socială nouă a țării noastre. Candidații propuși și aprobați în adunările cetățenești sînt reprezentanții cei mai autentici și mai înaintați ai principalelor forțe sociale din țara noastră. Organele de stat, care răspund de progresul social al patriei noastre, se constituie din oameni care în munca lor de toate zilele ăuresc bunurile ei materiale și spirituale. Conștiința răspunderii lor ca oameni de stat izvorăște din înțelegerea profundă a răspunderii pe care o au în fața poporului.

Deputații noștri sînt oameni ai muncii și activiști pe tărîm obștească. Ei trăiesc cot la cot, zi de zi, cu alegătorii lor, le cunosc aspirațiile. Ei aduc în organul de stat din care fac parte expresia voinței celor care le-au încredințat mandatul, suflul viu al vieții reale, bogate a poporului întreg. Este o uriașă cucerire politică a poporului nostru, pe care nimeni nu i-o va putea smulge niciodată; de a fi luat, sub conducerea partidului său, în mâinile sale puternice, propriul său destin, de a fi expedit pentru totdeauna, cum spunea Engels, la muzeul de antichități vechea mașină de stat asupritoare și ostilă, ca să stea acolo, alături de furca de tors și toporul de bronz.

Dezbaterile în jurul candidaților propuși de către organizațiile F.D.P. au reflectat un alt aspect al democrației socialiste. În caracterizările candidaților făcute de cetățeni precumpăneau aprecieri ale aptitudinilor lor gospodărești, ale moralității, ale atitudinii față de muncă și sarcinile obștești, precum și în relațiile sociale și familiale, împletite cu aprecierea politică, a devotamentului față de interesele poporului, față de politica partidului nostru, ca expresie a acestor interese, devotament întruchipat în limbajul fără echivoc al faptelor. Asemenea dezbateri exprimă voința alegătorilor de a fi reprezentați prin oamenii cei mai înaintați, prin purtători demni ai moralei socialiste. Sînt exigențe care ilustrează creșterea continuă a rolului conștiinței în dezvoltarea societății noastre.

„Ca urinare a transformărilor social-economice, spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul prezentat la Congresul al III-tea al Partidului, în țara noastră a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de întraajutorare tovarășească între cei ce muncesc. Viața arată ce forță reprezintă conștiința tot mai înaltă a oamenilor muncii, identificarea lor cu interesele generale, încrederea lor în viitor, hotărîrea lor de a-și aduce contribuția la victoria deplină a socialismului”. Desfășurînd o permanentă acțiune în sensul dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, partidul dezvoltă și condițiile spirituale ale progresului orinduirii noastre, ale democrației socialiste. Pe de altă parte, folosirea eficientă a posibilităților create pentru participarea maselor la exercitarea puterii de stat depinde, la rîndul ei, în bună măsură, de creșterea nivelului conștiinței socialiste. Dezvoltarea conștiinței socialiste constituie deopotrivă un rezultat și o condiție a mersului nostru înainte pe calea socialismului.

Partidul pune un accent deosebit pe educarea oamenilor muncii, pe înlăturarea din mentalitatea și concepțiile lor a tot ce reprezintă vechea

lume burgheză; stimulind formele cele mai democratice pentru formatu și educarea lor ca membri demni ai societății socialiste.

In etapa actuală, de desăvârșire a construcției socialiste, „capătă o însemnătate tot mai mare judecata opiniei publice, a colectivității, formete obștești de influențare a celor ce încalcă normele vieții sociale, de combatere a manifestărilor nesănătoase ale unor elemente înapoiate ale societății”, spune tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Concomitent cu campania electorală s-au desfășurat și sesiunile •anuale ale Sfatului Popular. In nenumărate chipuri se manifestă spiritul de inițiativă al maselor, munca lor plină de entuziasm in cele mai variate domenii, în care „mărunțișurile” cotidiene capătă adesea semnificația unor adevărate salturi revoluționare. Spicuim din realizările a două-trei regiuni, odinioară printre cele mai înapoiate — Oltenia, Maramureș, Suceava. „Electroputere”, „7 Noembrie”, cărbunii de la Rovinari și petrolul din Gorj, peste 2000 de tractoare (în regiunea cu cele mai multe •pluguri de lemn în trecut) — asia este Oltenia. In Maramureș în ultimii ani s-au construit, cu contribuția patriotică a cetățenilor, 480 cămine culturale, există azi 114 cinematografe, 600 apartamente din fondul statului, iar 500 mineri și-au ridicat case noi. Numărul școlilor din Suceava s-a dublat în 1960 față de 1950, iar numărul paturilor de spital a sporit de 7 ori față de 1938, în 1960 au funcționat în această regiune: 170 de cinematografe, 900 biblioteci și 1500 formații artistice de amatori. Sule de comisii și alte organe compuse din zeci de mii de activiști voluntari organizează pe întreg întinsul țării munca patriotică pentru înfrumusețarea orașelor, controlează și sprijină activitatea comerțului și cooperăției, îngrijirea medicală a populației, activitatea din școli și din numeroase alte domenii legale direct de viața și interesele cotidiene ale populației.

Diversitatea de forme în care se manifestă inițiativa și activitatea creatoare a maselor reflectă imensa capacitate a orinduirii noastre de a îndrepta potentele inepuizabile ale poporului spre înfăptuiri menite să dea vieții omului un conținut mereu mai bogat.

In lumea capitalistă acest început de an n-a fost bogat în bucurii. Dimpotrivă, el și-a manifestat dărnicia prin apariția unor noi motive de îngrijorare, a unor noi simptome puțin încurajatoare pentru economia și politica imperialismului.

Țările socialiste au început anul cu bilanțuri rodnice, premize ale succeselor lor viitoare. Drumul lor este limpede, in mersul tor înainte ele au drept călăuză documentele istorice ale consfăturii de la Moscova a reprezentanților mișcării comuniste internaționale, documente programatice pentru perioada istorică ce urinează.

Alegerile pentru Marea Adunare Națională și Sfatul Popular vor însemna „o nouă și puternică manifestare a avântului creator și a patriotismului fierbinte al poporului, a hotărîrii sale de a înălța lot mai sus edificiul socialismului în scumpa noastră patrie, de a o face tot mai frumoasă și mai înfloritoare, de a-și aduce contribuția la victoria cauzei păcii, democrației și socialismului în lumea întreagă.” Ele vor fi o nouă și caldă manifestare a unității de nezdruncinat a poporului nostru în jurul cîrmaciului său încercat — Partidul Muncitoresc Român.

ÎN ÎNTÎMPINAREA ALEGERILOR

MIHAI BENIUC

legerile pentru Marea Adunare și pentru staturile populare de la 5 martie se întîmplă într-un moment de importanță istorică, pentru dezvoltarea țării și a vieții poporului nostru, anume cînd, Hîpă cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, clasa muncitoare se află în plin avînt pentru desăvîrșirea socialismului în țara noastră.

Alegerile vor fi și un bilanț a ceea ce regimul nostru a realizat în țară de cînd oamenii muncii se găsesc la putere și în același timp va însemna deschiderea pentru masele largi ale poporului a unor și mai strălucite perspective de dezvoltare în viitor.

Semnificația alegerilor, însă, nu se reduce la atît; ele înseamnă totodată întărirea democrației socialiste în țara noastră, în sensul participării tot mai intense, pe scară tot mai largă a oamenilor muncii, la lămurirea problemelor obștești, la ridicarea de noi probleme și la găsirea rezolvării lor.

Alegerile mai înseamnă în același timp și cimentarea unității tuturor categoriilor sociale muncitoare din țara noastră în jurul partidului clasei muncitoare, oare în această uriașă luptă îndrumă și conduce poporul nostru. Noi avem posibilitatea să ne verificăm, cu prilejul acestor alegeri, mai din plin forțele, să determinăm oamenii ca să pornească cu mult mai mare avînt pe drumul desăvîrșirii socialismului.

Firește, obiectivul prim al alegerilor rămîne, acela de a alege reprezentanții poporului în supremul for legislativ al țării, în Marea Adunare Națională și de a alege deputați pentru sfaturile populare.

Deputații din Marea Adunare Națională și din sfaturile populare sînt reprezentați de toate categoriile oamenilor muncii, astfel încît nici un fel de sector al vieții, pentru a i se cunoaște și realizările și problemele pe care trebuie să le mai rezolve, nu rîrnîne necunoscut și neluat în considerație. În majoritatea cazurilor, deputații sînt oameni de la Jocul de muncă, oameni care cunosc și situația și pe aceia care lucrează și prin aceasta pot exprima în gradul cel mai înalt ceea ce năzuiesc în colectiv oamenii din țara noastră. Spre deosebire de orice fel de alegeri din regimurile trecute, cu prilejul alegerilor de azi din țara noastră, oamenilor

li se înfățișează realități existente, înfăptuite de către noi toți, și în același timp se scoate la iveală tot ceea ce încă ar mai trebui făcut.

Cu prilejul acestor alegeri, oamenii vor lua mai adânc cunoștință de ceea ce a făcut o țară întreagă și vor îmbogăți planul de perspectivă pe care l-a pus în fața poporului nostru Partidul clasei muncitoare. Vă amintiți dintr-o poveste a lui Wells de oul de cristal care-ți îngăduie să vezi ceea ce nu se vede. Noi avem astăzi un asemenea cristal nu imaginar ci real.

El ne dă posibilitatea de a privi în trecut și a vedea cum a fost viața noastră într-un timp nu prea îndepărtat de altfel, dar totuși atât de îndepărtat prin faptele interpușe de atunci și pînă azi, încît nu mai recunoaștem că a fost posibil odată să se trăiască în condițiile în care s-a trăit. Dacă privim prin același cristal către viitor, vedem dintr-odată o țară în înflorire și un popor în ascensiune, atingînd niște obiective pe care niciodată în trecut, înainte de regimul nostru, nu ar fi bănuit cineva că este în stare să le atingă. Dacă, privind spre trecut, vedem mizerie neagră pentru popor, apăsarea exploatării, atunci cînd privim spre viitor se întrevede cu claritate, pentru toți de-acum, comunismul. Minunatul cristal, pus în mîna fiecăruia din cei care participă la alegerile din 5 martie, sînt în realitate documentele de importanță istorică ale celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român.

Alegerile vor face anume ca noi toți să ridicăm acest cristal în mîna și fiecare să se uite mai bine și în spre trecut și în spre viitor, puțind porni de pe o bază solidă mai departe spre viitor.

În aceste condiții se înfăptuiesc alegerile din țara noastră la 5 martie. Dar aceasta, nu este tot. Se înfăptuiesc într-un moment de importanță istorică, valabil pentru întreaga omenire, anume atunci cînd, după Consfătuirea de la Moscova a reprezentanților Partidelor comuniste și muncitorești, se poate afirma cu certitudine, din analiza făcută acolo și pe baza documentelor de acolo, a Declarației reprezentanților Partidelor comuniste și muncitorești și a apelului pentru pace, că astăzi în istoria omenirii, factorul hotărîtor, acela care determină desfășurarea mai departe a evenimentelor, este socialismul. Noi avem și mîndria și bucuria de a fi integrați în acest moment istoric, de partea forțelor progresiste, de partea forțelor democrației. Cu conștiința de a participa ca stat de structură socialistă la mersul înainte al istoriei și de a desăvîrși socialismul în țara noastră, ne apropiem noi de ziua alegerilor.

Ceea ce aș vrea eu să subliniez este faptul că în țara noastră în ultimii ani s-a tăcut din plin simțită revoluția pe două planuri : anume al bunurilor materiale și al transformării profunde din conștiința oamenilor. Fiecare din noi își dă seama, din propria sa experiență, oîlt de mult s-a schimbat viața tuturor în bine, prin bunurile de consum, prin realizările din toate sectoarele vieții. Mai surprinzător pentru ochiul din afară este faptul că la noi în țară dintr-odată pe plan cultural se simte o extraordinar de profundă transformare în conștiința oamenilor. Oamenii văd altfel realitatea, altfel se apropie de ea, altele sînt trebuințele lor de viață.

Îmi aduc aminte cînd în trecut la noi, în casa părintească, se găsea o singură carte, Povestea lui Alexandru Machedon. Azi în sat este librărie, bibliotecă mare la casa culturală și cărți în toate casele, de literatură, de tehnică, de ideologia

Cine stă de vorbă astăzi cu țăranii noștri — de muncitori nici nu mai este nevoie să vorbim — își dă seama că ei și-au transformat nu numai limba, îmbogățindu-și vocabularul și exprimându-se la un nivel tehnic și de cugetare realistă surprinzător. Viziunea lor despre lume este alta. Locul superstiției l-au luat încrederea în gândirea și faptele oamenilor muncind în colectiv și fără stăpîni.

Nu de mult, la niște întreceri între echipe artistice de amatori, mi-a fost dat să văd niște oameni mai în vîrstă, între care o femeie de peste șazeci de ani, recitind versuri de-ale noastre. Era o ungueroaică, din circumscripția în care eu sînt candidat, de lingă Huedin. Acum 15—20 de ani dacă ai fi pus-o să spună versuri s-ar fi rușinat; cum o să apară în fața consătenilor săi și să spună acolo poezii, să rîdă lumea de ea? Oamenii aceștia vin astăzi la București dar vin cu piese de teatru, ou cîntece, cu coruri. Ei manifestă însușiri de-ale lor care ar fi rămas pe totdeauna îngropate altădată. Ei au ajuns la această formă nouă de manifestare, care presupune lectură, învățatură, obișnuirea cu alt fel de a gândi, după ce partidul an de an, cu pași hotărîți, a mers pe drumul culturalizării maselor și a determinat o radicală transformare sufletească prin cinematografe, teatre, cămine culturale, cercuri culturale și științifice, cărți difuzate peste tot la orașe și sate. Astăzi, unul din sectoarele unde se vinde cele mai multe cărți la noi în țară este fabrica, întreprinderea, locul de muncă, unde oamenii își asigură ceea ce le trebuie din diferitele sectoare — literar, științific ș.a.m.d. și-și constituie bibliotecile lor particulare.

Nu oricine poate să-și dea seama, dacă nu este de aci, de la noi din țară, de acest lucru, dar este cel mai mare lucru pe care l-am realizat noi după așezarea bazelor socialiste ale vieții țării noastre, această transformare a conștiinței oamenilor. Ea nu constă numai în faptul că ei știu să se bucure del bunuri culturale, că știu să citească, că nu mai avem analfabetism în țară, că au biblioteci particulare, se duc la cinematograful, la teatru, ci în faptul că ei și-au însușit viziunea, socialistă a lumii, încrederea în progres, democrație și pace.

În ceea ce ne privește pe noi, scriitorii, ni se dau toate posibilitățile de a cunoaște din plin realizările regimului nostru, pentru a putea apoi să le oglindim în operele noastre, să le întruchipăm în imagini artistice, pentru a face să vibreze și mai mult și mai frumos ceea ce astăzi se înfăptuiește.

Nu există scriitor căruia să nu i se dea posibilitatea să ia un contact viu cu realitatea, pentru a o cunoaște adînc și bine. În, afară de aceasta, regimul nostru a dat scriitorilor și posibilitatea cunoașterii prin răspunderea pe care le-o dă, acordîndu-le marea, cinste de a face parte dintre candidații poporului, fie pentru Marea Adunare Națională, fie pentru staturile populare. Scriitorii sînt, printre candidați, reprezentați nu numai prin nume de mare prestigiu ci și printr-un număr procentual foarte ridicat. Nouă scriitori sînt astăzi candidați pentru Marea Adunare Națională și un număr foarte mare de scriitori pentru sfaturile populare. Niciodată nu ți se dă posibilitatea unei mai adînci cunoașteri a vieții, ca atunci cînd ai și răspunderea de a rezolva anumite probleme pe care le ridică în fața noastră realitățile noastre socialiste.

În activitatea mea de deputat fie la sfaturile populare fie în Marea Adunare Națională, m-am convins în ultimii zece ani de un lucru : nu este ușor să fii deputat, este mai greu decît să mergi ca scriitor pur și simplu și să te uiți la oameni, să te înduioșezi, să te întristezi, să te bucuri, să te entuziasmezi alături de ei. Oamenii cîtfe odată trebuie ajutați să-și înțeleagă rostul și asta face parte din sarcinile deputatului.

Cea mai bună metodă pentru a stîrni entuziasmul celorlalți este exemplul viu. În anul 1954, cînd au fost zăpezi de pomină la București am luat lopata și cu alți cîtiva împreună am început să curățăm drumul, pentru a putea răzbi la noi camioanele cu pîine, cu păcură și cu tot ce era necesar. Alunea părea absurdă și unii refuzau să ia exemplu de la noi. Rezultatul a fost totuși că după 24 de ore toți oamenii valizi, tineri și bătrîni, copii și femei, au ieșit din case și au curățat zăpada. Se transpiră la astfel de treabă, dar este o transpirație sănătoasă și mai cu seamă instructivă. Între mine și aceia care mă aleseseră ca deputat s-au statornicit foarte trainice și strînse relații de prietenie.

De astfel de fapte se izbesc peste tot deputații dacă își iau în serios misiunea, pentru că peste tot există; probleme de rezolvat și ori că contribui cu un sfat, ori cu o intervenție justă unde se cuvine, simți altceva decît atunci cînd te duci numai să observi, să notezi în carnetul tău ce se petrece în dreapta și stînga. Poate piesa mea de teatru, care se juca înainte la Național — „Valea Cucului” — nu ar fi fost scrisă dacă nu aș fi fost deputat în satul meu (satul (meu) nu se numește așa). Am reușit, ca să zic așa, să mă duc eu, bucureștean prin adopțiune, în Valea Cucului, pentru ca să concentrez viața lor într-o piesă. Pot să spun că țărani nu se supără, atunci cînd constată într-o comedie că pedepsești dintre aceia pe care trebuie să-i pedepsești prin scris. Ei știu să pedepsească răul prin rîs și să-l izgonească din mijlocul lor.

Echipa de teatru din satul meu a venit să joace chiar piesa „Valea Cucului” în fața bucureștenilor. Numai că li s-a întîmplat, cum spun tot într-o replică de acolo : „Nu v-am spus eu că nu vă dă nimeni premiu ?” Nu au luat premiu ; dar au jucat ei la București ? Au jucat ! Și au văzut Bucureștii. Iar cine vede astăzi capitala țării își dă seama că aici este o expresie luminoasă a ceea ce se realizează și tînde să se realizeze în toată țara noastră.

Experiențele mele de deputat sînt multiple și variate, nu aș putea să le amintesc pe toate, însă ele sînt pline de surprize și mai cu seamă de mare bucurie la fiecare pas.

Pentru a ajunge la un sat odată, la spatele lui Dumnezeu, cum se spune, căci nu era drum, decît o cărare proastă pînă acolo, am pornit cu o mașină militară pe firul apei în sus. Era iarnă, în 1957. Ne împotmoleam la fiecare pas, iar țărani care ne ajutau cu tîrnăcoapele să ieșim din gropi spuneau : „Nu vă mai băgați acolo că nu vă mai întoarceți pînă la primăvară”. Totuși nu ne-am lăsat și am ajuns. Acum există drum acolo, bun. Credeți că e o mică bucurie că regimul nostru, pe lingă problemele mari, rezolvă zilnic și aceste probleme în aparență minore, pentru un sat pierdut în creierul munților? Tocmai aceasta e: astăzi nimeni nu se mai simte pierdut, la spatele lui Dumnezeu, în această țară. Iar ceea ce se face, simți că se face pentru oameni, pentru cei ce muncesc, pentru copiii lor.

Cifrele și faptele despre aceasta vorbesc.

Oamenii sînt încîntați de tot ceea ce se face și ei înșiși pun la treabă umărul, pun capul. În unele locuri merge mai încet, în altele mai repede, dar nu se pierde nimic din vedere din ceea ce trebuie să se realizeze și se realizează !

Ca scriitor cauți să cunoști foarte bine și să dai coloritul artistic în toate aspectele ei vieții de la oraș sau de la sat, din întreprinderi sau din gospodăriile noastre colective. Ca deputat, mergi cu alt scop, să vezi ce probleme se ridică și, după aceea, cum să ajuți, la rezolvarea lor. Dar noi toți avem ochiul astfel format, încît peste tot prindem și ceea ce poate deveni creație artistică. Iar ceea ce trebuie în mod deosebit să prindem pentru literatură, sînt tocmai aceste frămîntări ale vieții oamenilor, aceste realizări și dorinți de realizări ale lor, care constituie dimensiunile actuale ale conștiinței sociale de la noi din țară și care asigură desăvîrșirea socialismului.

Scriitorii, cu prilejul alegerilor, nu numai aceia care sînt candidați pentru Marea Adunare Națională sau pentru sfaturile populare, ci toți au vaste posibilități de a cunoaște multidimensional, în suprafață, și adîncime viața poporului nostru, tocmai cînd el activează mai viu și în masă din punct de vedere obștesc, și, inspîrîndu-se, să pună în fața fiecăruia din cetățenii acestei țări acel minunat cristal al operei artistice prin care se poate vedea în trecut și se poate mai cu seamă privi în viitor. Nimic nu luminează și însuflețește pe om așa de mult ca faptul că atunci cînd se uită înainte și în sus vede culmea pe care o va atinge și pe care mîine își va înfige steagul său biruitor.

ALEGERI DE ODINIOARĂ

VICTOR EFTIMIU

'11 V "a dintre jongleriile politicianismului de odinioară a. fost născocirea a unui corifeu liberal, o inovație de ordin matematic menită să buimăcească, în cripta lor de veci, pe toți tehnicienii cifrelor, începînd cu străbunul Arhimede.

E vorba, anume, de-o scamatorie menită să înlocuiască furtul urnelor.

Povestea cu urnele furate generațiile noi n-o cunosc. Iată despre ce e vorba. Începuse lumea să se trezească și să ceară alegeri libere, fără teroarea jandarmilor, a ingerințelor administrației, fără butoaie de țuică, fără teama de represalii, fără crucea desenată pe furiș, cu tibișirul, pe spatulele cetățeanului suspect de-a vota cu opoziția. Acest semn, pe care l-am numit „calvarul alb”, indica bătăușilor oficiali pe ipochimenul designat să încaseze ciomăgeala de rigoare. Cum aceste învechite moravuri orientale nu mai, puteau să meargă, s-a renunțat la ele. Începea o eră civilizată. Vremurile noi cereau expresia nesiluită a voinței naționale. Și acest deziderat s-a îndeplinit.

Alegerile erau prezidate de magistrați, în prezența și sub controlul reprezentanților tuturor partidelor cari puseseră candidați. Nu se putea ceva mai idilic. Toate erau perfecte, admirabile. Atîta numai că

după ce se închidea localul de vot se petrecea o vrăjitorie: urnele care închideau buletinele de vot, adică expresia neforțată a voinței naționale, se volatilizau ca printr-o incantațiune. Duhurile nopții coborau din văzduh, le ridicau și alte urne veneau să le înlocuiască. Și aceste urne noi, perfect asemănătoare cu celelalte, cuprindeau și ele buletine de vot, dar cu o „ușoară” defonmațiune a numitei voințe naționale: majoritatea buletinelor se pronunțau pentru guvern, spre surpriza neplăcută a opozițiilor și spre satisfacția totală a oamenilor stăpînirii. Integrii magistrați făceau numărătoarea, în prezența și sub controlul aceluiași reprezentanți ai tuturor partidelor și țara era luminată.

Iată însă, că scamatoria s-a aflat. Au denunțat-o inventatorii ei cînd au trecut în opoziție. Nu putea să mai meiară așa. Ceva nou trebuia născocit. Țuică nu, jandarmi nu, tibișir nu, urne volatilizate, nu. Ce era de făcut? Sistemul „reprezentanței proporționale”, născocit de corifeul liberal, pomenit la începutul acestui articol: gruparea care întrunește patruzeci la sută din voturi, are dreptul la șaptezeci la sută din mandate. Scurt și precis.

Și astfel fericita alcătuire guvernamentală se instalează la cîrma țării pentru o relativă legislatură. Jongleria convenea și partidelor de opoziție, care în perspectiva, chemării la putere, ar fi beneficiat și ele de ingeniosul și salutarul sistem.

.

Profesiunea de deputat era una dintre cele mai rentabile, mai ales atunci cînd posesorul mandatului cumula și îndeletnicirea de avocat. Avea multe de ales: intervenții pentru obținerea de slujbe mănoase, monopoluri, concesiuni de șosele, permise de export, legi trecute la sfîrșitul unei ședințe, pentru căpătuirea unor privilegiați. Sînt numai cîteva din aspectele afacerismului vremii.

Aceste lucruri nu le scriem din memorie — uneori, memoria înșeală — dar le-am consemnat la vremea lor, în articole publicate în ziarele și revistele democratice de pe atunci.

În prefața cărții „Liberalii” tipărită acum vreo patru decenii, am găsit următoarele rînduri:

„Cîtă vreme politica va fi socotită o profesiune, mijlocul de grabnică îmbogățire a celor incapabili să exercite altă meserie, viața noastră publică nu se va însănătoși, ci-și va continua traiul artificial, ritmul fals pe care i l-au imprimat dese guvernări liberale și imitatorii din „opoziție” ai turpitudinii colective”.

.

Ce departe sîntem de acele vremuri! Astăzi, deputații pentru Marea Adunare Națională și pentru sfaturile populare sînt desemnați de oameni care le cunosc activitatea constructivă, îi aleg pentru cinstea și meritele lor.

Nu le cere nimeni intervenții pentru concesiuni de șosele, cooptare în consiliile de administrație, monopoluri, permise de export, atîtea și atîtea „gheliruri” și „ravaieturi” care supraviețuiesc ocupației otomane.

Astăzi, averea, gospodăria țării e în mîna statului și n-o mai pot trafica lansatorii de societăți pe acțiuni, președinții de trusturi și acoliții lor politici. Citesc listele de deputați pentru alegerile care se apropie. Candidații nu sînt băieți de bani gata, nui sînt aleși pentru ceea ce făgăduiesc că vor face în viitor, ci pentru realizările lor prezente. Sînt oameni încercați, cunoscuți de către cei care îi propun și care îi votează. Muncitori, intelectuali, gospodari, eroi ai muncii socialiste, scriitori, profesori, savanți, academicieni.

O selecție. O sinteză.

Unii dintre ei sînt propuși a doua și a treia oară.

În cele două legislaturi, ei au contribuit la marile realizări care au schimbat în cîțiva ani fața țării. De la grandioasa epopee a Bicazului, pînă la feeriile de pe coasta dobrogeană, întregul pămînt românesc este un șantier imens, un uriaș freamăt de albine, o muncă plină de roade, scaldată în valurile electricității, care gonește de pretutindeni întunericul.

Mintea și mîna omului domină și prefac materia. Peisajul industrial se încadrează armonios în decorul natural. Lemnul, fierul, piatra, betonul, focul și apa se împreună, se contopesc, ridicînd orașe, tăind tuneluri, netezind drumuri. Din fundul minelor pînă-n văzduhul străbătut de avioane e un freamăt, o întrecere, o vibrație cuceritoare. Omul nou, călit la învățătura lui Marx și Lenin, se adapă la izvoarele culturii, își făurește o viață materială demnă de cel care și-a cîștigat-o prin muncă, o înfrumusețează cu lecturi, spectacole și sport în aer liber, pregătind generația de odrasle puternice, fericirii cărora sînt închinată toate strălucirile de acum.

Dacă unii dintre candidații de azi nu sînt localnici, sînt în schimb unanim cunoscuți pentru activitatea lor publică, pusă în slujba patriei.

Se poate spune, în sfîrșit, că Adunarea țării e națională, că cei ce o compun nu sînt simplii favoriți ai centrului, trimiși să se căpătuiască la periferie și să ajungă excelențe la București.

Reunirea atîtor forțe în viitorul parlament e chezașia că marile înfăptuiri de pînă acum ale Partidului Muncitoresc Român vor continua într-un ritm tot mai amplu, oonsolidînd puterea populară, desăvîrșind construirea socialismului.

BĂDIJA MITRU

EUSEBIU CAMILAR

e vremea tînd tatăl meu avea stîină pe Dîmbul Căpălinei, s-a aciuat pe lîngă noi un pribeag de peste apă. Îi chema Mitru.

Avea ochi ageri albaștri și era înalt. Tata l-a tocmît pe toată vara, să pască oile în Plopăria Cîrnului. Bădița Mitru era și cîntăreț din trișcă. Dacă cunosc și eu, cît de cît, din puterile acestui talant, Lui i-o datorez, căci îndată m-a și luat ucenic, și-mi plesneau ochii de mirare, așa de avan mă uitam la el cum cîntă ! Țin minte că doar după trei zile de ucenicie m-a socotit vrednic să intru în breasla trișcarilor, și mi-a și făurit dintr-o nuia de plop talantul conținînd fluerările mierlei...

Insă viața noastră liniștită din luncă s-a sfârșit spre toamnă, pe ne-așteptate. S-au arătat într-o zi pe Dîmbtil Căpăliuei niște surtucari cu măsurători și ocheane. Ii conducea unul de peste apă. un fel de boernaș scăpătat, „domnul” Ciorbaciuc. Era îmbrăcat în negru. Cum era peste măsură de înalt, dacă i-ar fi pus cineva coasa pe umăr, ar fi semănat cu moartea, de pe icoane, venind în urare mînie asupra stîinii noastre !

— Unde-i tat-tu, golane? a strigat spre mine. Să-i spui că i-ai poruncit să mute stîna de pe Dîm'bul Căpălinei, căci pe aici împlîntăm picioarele podului peste rîu...

Bădița Mitru se făcuse alb. Ochii lui s-au încrucișat cu ai lui Ciorbaciuc, și au rămas așa, o secundă, încît mă așteptam să-i aud cum se întretaie și se apasă, cum scrișnesc în apăsare și cum scot scînteii ca de hangere.

— Aici îmi erai, Mitre? a rîs mai apoi Ciorbaciuc, nespun de rău. Să știi că-mi țin cuvîntul: pîniă la urmă te bag în mormînt!

— Să vedem : care pe care ? a răsouns bădița Mitru și m-am bucurat văzînid că Ciorbaciuc se speriasc. A pornit repede, strigînd spre mine că *dăm* de dracul dacă nu mutăm stîna.

Chiar către seară, după ce s-a întors tata de la tîrg, am și început a căra cioveele și hurdubeele ciobăniei, către malul cu adîncimea cea mare, la Plopăria Cîrnului.

Cîtă bucurie a stîrnit vestea că se va face pod, nu pot spune cuvintele ! Pînă atunci gospodarii cu pămîntul peste rîu își puneau viața în joc, trecînd cu carele încărcate prin volburi. Asa li' se părăditiia și grîuleanul și fînul ! In mijlocul bucuriei oamenilor, bădița Mitru sta tăcut, singur.

— Nu fiți proști și nu credeți ciocoiului ! a spus ei, odată. Tîlharu! vrea să ajungă *lipotat*, de aceea amăgește oamenii cu poduri peste apă...

Și bădița Mitru cîrta din trișcă mai departe, fără sfîrsit, pe ploaie și pe vînt, de dimineața pînă seara. Pot șipiine că de cîte ori cînta, mai ales tind bătea vîntul, totul din jur și din inima mea era îngrozitor de trist ! Bădița Mitru îmi transmitea o durere a lui, ascunsă și pe semne grozavă. Cum aveam să aflu, era vorba despre una, lelița Lina[care venea deseori pe celălalt mal al rîului și-i făcea semn cu basmaua roșie. Cînd o ^vedea bădița Mitru își întorcea fața într-acolo și în ochi' avea o mînie neagră. Dar de cele mai multe ori, cum se arăta ea pe mal, venea în urma ei un om și o apuca de mînă și o smucea după dînsul, la deal, și cînd Lina țipa, bădița Mitru își mușca buzele pînă la sînge. Adesea se îmbăta crunt, după ce trișca lui suna parcă răgușită de atîta plîns...

Vream să aflu drama care-i cocea în inimă, dar eram prea mic și mă sfiam să-l întreb. Insă, într-o seară, în timp ce stăin întins pe pămîntul fierbinte, absorbînd din el, cu tot trupul meu tînăr, puterea somnului, l-am auzit pe bădița Mitru grăind cu tata. Ii spunea printre niște oftări grozave:

— ...tot timpul cît am fost la cătănie, și-a rîs și si-a. bătut joc de dinsa, căci îi era argată. Intîi a ademenit-o, pe urmă... pe urmă...

— Și? Și? a stăruit tata și i se simțea în glas ura abia stăpînită.

— -pe urmă a măritat-o cu sila, cu vechilul llurdubău ! M-am întors din cătănie și cînd am aflat mi s-a stins pe totdeauna lumina soarelui...

A urmat o tăcere lungă. M-am zbatut să mă smuly din mrejele puterilor pământului, care mă absorbeau lacome, scuîndîndu-mă tot mai adînc în somn. Vroiam să aud tot!

— ...lumina soarelui se poate aprinde iar! a spus tata. Pentru asta pe Lina trebuie s-o ierți! Lina este nevinovată! Intîi, întioiește-ți inima prin iertare, pe urmă treci rîul. ia-o și păstrează-o lingă inima ta...

— Oare? a întrebat bădița Mitru și i-am simțit în glas, însîrșit, bucuria colcăitoare, abia reținută.

M-am lăsat somnului, nespun de fericit, și am suspinat adînc, adînc, ca după lepădarea unei greutatei grozave de pe inimă. M-a urmărit basmaua roșie a leliței Lina, pînă-n adîncul puterilor pământului.

— Să nu-l mai lași pe Hurdubău s-o bată! am spus a doua zi către bădița Mitru.

El, de ciudă, aproape că m-a apucat de grumaz, dar a prins îndată a zîmbi, cu glasul înmuiat pînă la căldura potopitoare:

— Ești prea mic spre a înțelege totul, dar foarte curînd nimeni n-o s-o mai chinuiască...

— Dar de ce n-o scoți mai repede din prinsoarea răului, bădiță Mitru?

— Lasă! Lasă... a răspuns el, uitîndu-se lung peste apă. Azi-mîine îmi vine și mie rîndul la bucurii...

II

N-am mai grăit despre asta, căci ne-au învăluit întîmplările. Au și prins a urca pe Dramul Căpălinei carele cu lemn de construcție. Apoi, după ce s-au istovit bețiile și bătăile, după ce Ciorbaciuc a fost ales „lipotat”, într-o noapte lemnul s-a făcut nevăzut. Umblau jandari călări și se prefăceau a căuta „hoții care furaseră lemnul statului” ... Iar în vremea asta, departe, pe-tin muncel, se ridica din lemnul dispărut o vilă zveltă ca un pahar...

— Iată-o! Iată adevărul! a spus într-o zi bădița Mitru. N-am avut dreptate?

Au venit jandari călări și la noi la Plopăria Cîrnului. L-au prins pe bădița Mitru. L-au legat cu mîinile la spate. îl învinuiu de furtul lemnului. L-au dus pe jos, între caii în galop, mai mult tîrîndu-l. După ce i-au luat mărturisirea, la post la Gheunoaia, a fost adus înapoi, într-o noapte, și aruncat pe movila de bălegar. De atunci am prins asupra jandarilor, ură de moarte! Bădița Mitru gema în grozitor. Degeaba i-am ridicat spre gura zdrobită cupa cu jintiță proaspătă! Apoi, aproape că s-a prăpădit, tot, în cojocul larg ciobănesc, ca într-o peșteră. A adormit. Eu am mînat turma cît mai departe, să nu-i tulbure somnul tălăngile și clopoței, cu glăscioarele de aur...

Cînd s-a auzit că „lipotatul” Ciorbaciuc a venit • să-și „sfînțească” vila, în orbitele lui bădița Mitru au lucit ochi de lup.. L-am văzut cînd s-a smucit de la pămînt, parcă din el însuși. A înșfăcat toporul de la trunchi. Și, ce s-a mai întîmplat după aceea, ferească sfîntul! Pe cînd „lipotatul” se întorcea de la „sfînțire” cu automobilul, a apărut în lumina farurilor, cu toporul ridicat, bădița Mitru! Ciorbaciuc a încremenit la volan. Și-a recăpătat cumpătul. A dat vînt motorului. Mitru a sărit în lături. Fugea înapoi spre luncă, în zig-zag, dar oricum fugea, farurile îl

urmăreau și-l țineau înfășurat strâns în fișiile năpraznice. Așa l-am văzut, doar o secundă, fugind prin noapte, prins și împieticindu-se în pînza drăcească de lumină.

Apoi, o vreme, parcă toate căzuseră în uitare. Bădița Mitru-bolea ars de friguri. Însă într-un amurg, pe cînd dormea în peștera caldă a cojocului, s-au arătat iar jandarii, de după coliba stîinii. L-au luat pe sus și l-au dus într-un fundac al Plopăriei Cîrnului. Urlau cîinii. Am fugit pe malul rîului. Am început a răcni:

— Leliță Lină, vină ! Vină, leliță Lină...

•— Ce-i ? Ce-i ? Ce-i ? Cine strigă ? s-a auzit de-odată, și lelița Lina venea la vale, spre mal, tot într-o fugă.

— Ce-i ? Ce-i ? Ce-i ?

— II omoară pe bădița Mitru !

— Cine? Cine? Cine?

— Jandarii ! Jandarii!

Se înnopta repede. Lelița Lina a intrat în rîu.

— Nu pe-acolo! Nu pe-acolo! Nu! am strigat îngrozit. Mai pe sus ! Mai pe sus !

Apa a cuprins-o de-odată, pîn'la subțiori. La pasul al doilea nu s-a mai văzut. Fugeam spre fundac, la jandari. Strigam din fugă :

— Ajutor! Ajutor!

M-am oprit. M-am uitat în fundac. Mi-am acoperit ochii, repede, cu amîndouă mîinile. A coborît o noapte dușmănoasă, cu ploaie rece ca fiorii de moarte.

Februarie 1961

CANDIDAȚII

FRANCISC MUNTEANU

mi amintesc cum în anii treizeci, tata dădea indicații mamei:

— Azi nu lași copiii în stradă.

Era un consemn grav, mai ales pentru noi care ne-aim petrecut o parte din copilărie pe stradă. Deobicei interdicții de a nu părăsi casa, nu aveam. Colindam mahalaua și pe ploaie și pe ger. Și asta nu pentru că părinții ar fi fost bucuroși știindu-ne pe stradă ; ci pentru simplul motiv că ei nu aveau decît o singură cameră și copii, patru.

În zilele cînd nu aveam voie să ieșim în stradă erau alegeri. În mîntea noastră, alegerile aduceau a plagă sau, în ori ce caz, le asemuiam cu zilele biblice cînd Irod umbla cu cuțitul de măcelărie în dreapta, ciopîrînd pruncii.

Ferestrele unicei noastre camere nu dădeau în stradă ; eram feriți de spectacolul vizual, dar acustic participam întru totul : după tropăit știam că trec sergenții și după țipete reușeam să-i distingem pe cei care bat, și bineînțeles, pe cei care erau bătuți.

Din '46 particip și eu la alegeri. De cele mai multe ori mi-am luat și băiatul cu mine. Cît timp era mic îl țineam în brațe. Lui îi plăceau sălile de vot ornamentate și oamenii veseli, dansatorii echipelor artistice din înfața centrelor de votare. Sînt convins că nu mai sînt case unde copiii n-au voie să iasă în stradă pentru că sînt alegeri. Diferența dintre alegerile de altădată și cele de azi e atît de mare încît nu merită căutat un termen de comparație. În locul profitorilor de altădată, latifundiari, magnați și reprezentanții bancherilor, azi, poporul condus la liman de partid, își alege în divesele sfaturi ale națiunii pe cei mai de seamă gospodari. Cine altcineva ar putea reprezenta în Marea Adunare Națională interesele oțelarilor hunedoreni, decît propriul lor erou al muncii socialiste, oțelar de seamă călit în complicatul proces de producție, lîngă flăcările cuptoarelor Martin ?

Cine altcineva decît colectivistul cunoscut de întreaga țară, cu bogata experiență de gospodar al țarinei, ar putea reprezenta interesele colectivștilor ?

Cine altcineva dintre intelectuali ar putea ridica problemele intelectualilor decît cel preocupat cu educarea viitoarelor cadre, creatorul, omul de știință patriot, care sub îndrumarea înțeleaptă a partidului se desăvîrșește pe drumul încercat al materialismului, al realismului socialist ?

140.000 de candidați, oameni încercați, verificați la locul de muncă, vor figura pe listele de vot. Meritele fiecăruia sînt cunoscute și tocmai acest fapt e cheazășia că reprezentanții oamenilor muncii, care vor fi aleși la 5 martie, îndrumați de partid, călăuziți de directivele oeiui de al III-lea Congres, vor munci fără preget pe imensul șantier al socialismului, Republica noastră dragă.

5 martie 1961 va fi încă o piatră de hotar pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră.

PORTRET DE COMUNIST

NINA CASSIAN

*rzi, deci exiști! Ce vilvătăi,
ce foc superb sînt anii tăi!
Dacă-ai pieri și iar te-ai naște,
în acest semn te voi cunoaște:*

*Trecut prin flăcări, pur, subțire,
și mistuit în omenire...*

CIMENT

ION HOREA

*ezi cum cade lumina
purpurie-n apus ?
O adună-n amurg
norii albi de sus.
Patru coșuri deasupra
orașului, în infinit,
împrăștie umbra cerului
sub luceafărul răsărit.
Nu-mi cereți mai mult,
în această lumină ciudată,
cînd mă opresc să ascult
o poveste adevărată.
O poveste-a acestui moment,
un univers ce poate să încapă
într-un fir de ciment
și o licărire de apă. —*

*Cred că așa s-a-nlîmplat
și la-nceputul lumii:
materia incandescentă
rotindu-se în spații infinite,
pentru ca răcindu-se treptat
pulberea pămîntului cu apa
să-și găsească-n univers
echilibrul lor și rezistența.*

*Gîndurile nu se-ntorc la fel,
aștri nevăzuți în nopți încinse ?
Pe orbita timpului rotite
descifrîndu-i lumii noi orbite,
luminîndu-se apoi treptat,
drepte, în oceanele solare,
să-și redobîndească în mișcare
echilibrul lor și rezistența.*

*Suferințe, bucurii, iubiri,
patimi, năzuinți nebănuite
în puterea frumuseții lor,
se întorc la fel pe căi ascunse
căutînd mereu lumina zilei,
arse-n inima incendiată,*

*pentru ca-ntărindu-se treptat
în neconținuta lor mișcare
inima cu sîngele să-și afle
echilibrul lor și rezistența.*

*Muntele în pulbere și apă
l-am văzut rotindu-se-n cuptoare
și rupîndu-se, cuprins de flăcări
apa căutînd spre înălțimi,
pulgerea spre flăcările albe.
La-ntîlnirea lor a doua oară,
ntîlnirea pulberii cu apa,
își vor aminti de-acele drumuri
rotitoare-n univers, primare,
și-și vor dobîndi a doua oară
echilibrul lor și rezistența.*

*Digurile rezistînd furtunii,
poduri peste-abisuri arcuite,
zidurile caselor, albastre,
halele uzinelor și drumuri,
drumuri albe duse-n infinit, —
Am văzut rotindu-se-n cuptoare
toți acești piloni care susțin
dreptul nostru de stăpîni ai firii
dreptul celor ce sfărîmă munții
și din pulbere ridică alții,
dreptul celor ce zidesc și-nalță
feeria marilor orașe,
dreptul celor ce zidesc baraje
ca să dea luminii libertate —
și coloane albe, și frontoane,
dînd gîndirii aripi uriașe.*

*Am văzut rotindu-se ușor
pulgerea și apa în cuptoare
pulgerea cimentului în saci,
apa ridicată în văzduh,
și pornind pe drumurile lumii
cătore voi constructori și zidari,
ca-ntîlnindu-le a doua oară
voi să dați gîndirii, demnității,
năzuințelor nebănuite
în puterea frumuseții lor,
fața lor în ziduri și coloane,
regăsindu-le pe veșnicie,
echilibrul lor și rezistența.*

ROATA OLARULUI

La Electroceramica din Turda

*e-o mie de ani se-nvîrtește roata olarului
Adunînd, ca pe-un fus, un drum nevăzut.
Cu picioarele lui o-nvîrtește
Olarul, de-o mie de ani
Pornit M marea călătorie
împrejurul pămîntului,
In mișcarea eternă-a genezei,
Căutînd forme noi pulberii universale.
Și de-o mie de ani din rotirile ei
Se desprind aștrii zilei și nopții:
Calea laptelui: oalele puse pe poliți,
Calea vinului: cupele-ascunse în pivniți,
Calea apelor: ulcioarele, vara, pe cîmpuri,
Calea florilor: vasele multicolore.
De-o mie de ani se-nvîrtește roata olarului
Neconținut, în fața cuptoarelor incandescente,
Neconținut, în fața cuptoarelor reci,
Cum se rotește pămîntul prin anotimpuri
In fața soarelui, vara,
In fața soarelui, iarna,
Pentru iarba din cîmpuri, pentru vița de vie, pen-
tru ape și flori,
Pentru zăpezile împurpurate în amurg de decem-
brie.
Iată-mă dar, în fața acestui miracol,
La capătul drumului strîns o mie de ani,
Contopit cu acele puteri nevăzute
Ce-i dau acum vertiginoasa mișcare-a genezei —
Uite argila pusă pe masa rotundă,
Și roata olarului îmi pare-o odaie deschisă spre
zile și nopți
Cu fiecare rotire-aducîndu-mi în față
Spectacolul sumbru trecut o mie de ani.
Schimbat, repetat, același, prin fața părinților mei.
Uite argila pusă pe masa rotundă,
Și-un astru nou, nemaivăzut se-mplinește,
Izolatorul, cupa de vin a luminii,
Izolatorul, ulciorul apei-putere,
Izolatorul, oala cu lapte stelar,
Izolatorul, luminile multicolore —
Uite-l, pămîntul pus pe masa rotundă,
Și roata mișcată electric îmi pare-o cîmpie întinsă,
Din zare în zare tăiată de linii*

Ridicate pe stâlpi de beton și oțel peste ogoare
și ape,
Peste orașe și sate, dând armonie pământului,
Noua orbită pe care se-nalță, bolid,
Izolatorul de înaltă tensiune.
Fața lui era scrisă în aceste văzduhuri.
Uite, stâlpi de beton ridicând cupele albe
La întâiul toast al Căii Luminii!
Fața tui era scrisă în privirile noastre,
Unde-i poetul de-acum o mie de ani,
Să-i cînte mijlocul alb de fecioară,
Unde-i poetul să-și vadă dragostea lui regăsită?

STRADA MBA

ILIE CONSTANTIN

Rub zăpezi e strada mea cuprinsă.
Casele continuă zăpezi
E-o lumină în văzduh nestinsă
Ca într-o oprire de amiezi.

Albul nesfîrșit pe lucruri saltă
Ca o liniște din mari povești,
Cum se scurge, haltă după haltă.
Bărăganu-n ritmice ferești.

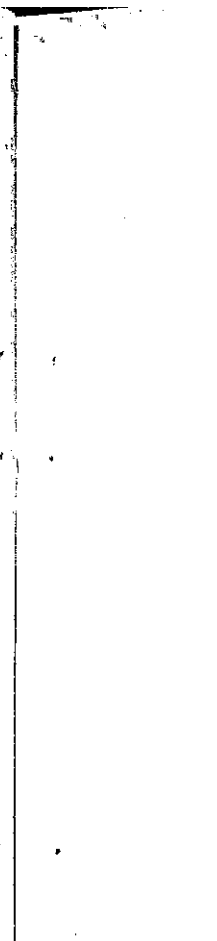
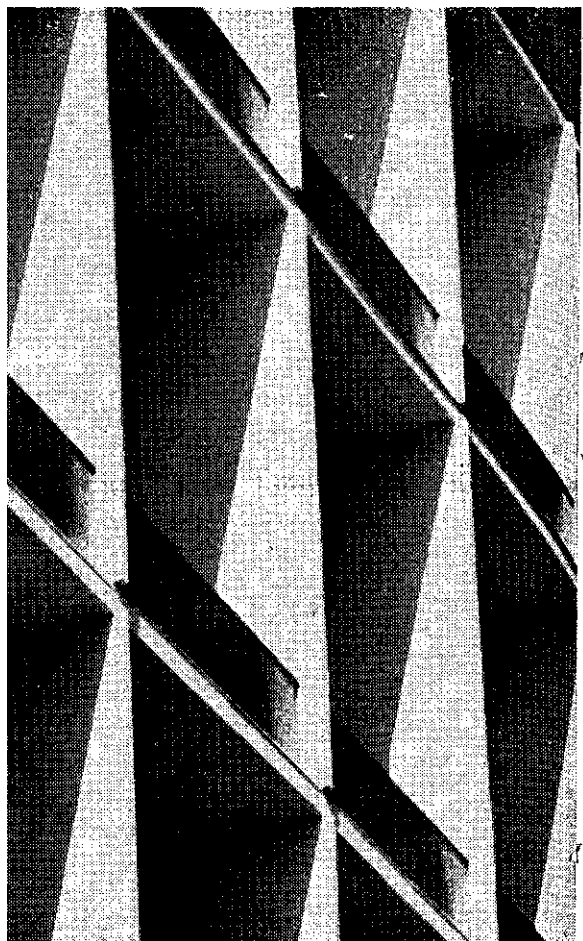
Generoase altădată voi
Vă culcați, zăpezi cu mersul mut,
Peste ridurile de noroi
Ale străzii mele din trecut.

Casele mărunte și schiloade
Mai creșteau cu-o palmă din pământ
Cînd veneați dinspre cimpii, nomade
Neamuri albe călărind pe vînt.

Se-nueleau maidanele-n lumină,
Balta se schimba în patinuar
Pe ai cărui solzi de mreană lină
Lunecau bocanci prea mari, arar.

II

Calcă azi ninsoarea liniștit
Peste amintiri, peste tristețe
Și prin pînza-i pură, înmiit
Strada își arată alte fețe.

*Sună dur sub pînza de argint,
Sub căței, spinarea vuitoare
A pava/ului: de ei se prind
Două aripi late de trotuare.*

*Cavalcadă-n lemn, simetric vin
In galop electrici stîlpi și coame
Lungi de jire curg cu sunet plin
Prin lumina albelor marame.*

*Rădăcini mă țin, neituzorii,
De-ale străzii preschimbări profunde,
Dăruind un sens schimbat ninsorii
Care azi nimic nu mai ascunde!*

*Stau înalt in roi de fulgi blajin,
Toropit și alb de-atîta floare
Ca un pom în mai pe care lin
Vor porni și fluturi să coboare*

*Iar ninsoarea nesfirșită-mi pare
Doar o pînză dincolo de care
Sculptorul lucrează încă, suie,
Trup visat și gesturi de statuie!*

„NU, AICI NU EXISTA NIMIC, ÎNAINTE VREME, NIMIC...”

STEFAN LUCA

Ar fi greu să precizez unde și în ce împrejurări am auzit întâi formulat cam astfel, contrastul evident dintre periferiile și centrul orașelor de odinioară:

— E așa ca și cum centrul s-ar înălța pe seama periferiei. Cu oât palatul din inima orașului se-nalță, cu atîta se scufundă marginile lui. Și cu eît orașul e mai mare, mizeria e la rîndul ei mai cruntă, numărul etajelor de pe arterele principale sporind.

Mizeria periferiilor bucureștene era din acest punct de vedere neîntrecută. Fotografiiile vremii cuprind o atît de adîncă jale ome-nească, prind în alb-negrul lor, spălăcit de timp, imagini de-o sinceritate a sărăciei lucii, ide țî se strînge inima. Sărăcia moțului era incomparabil mai decentă ; sărăciei satului de cîmpie îi lipsea un comparativ care să sară în ochi : noroiul îmbrăca toate ulițele, fără a alege. Marginile Capitalei noastre asociau paianta și podeaua de pămînt cu întunericul nopții, cu neînchipuite fundături, înecate în gloduri. Și totul amestecat cu hîrtoape, cu zdrențe atîrnate deasupra unor curți cît palma, cu cete de copii flămînzi, cu cîini vagabonzi, dughene afumate, bodegi sordide botezate pitoresc, cu refrene deoehiate. Și cartiere ironic numite „Vatra luminoasă”, „Floreasca”, alături de gropile lui Ouatu... iar în centru risipa disperată, nebunească, denunțînd mai curînd agonia unei lumi...

Provincialului mărunț i-a fost întotdeauna teamă de Bucureștiul pe care îl cunoștea din gazetele vremii, din reportajele senzaționale, pline de crime, tîlhării și violuri. Iar dacă mizeria de-acasă, lipsa de lucru din orașul său, sau din satul natal îl mînau, ca spre ultima etapă a mizeriei spre Capitală, coborîrea lui în Gara de Nord sau în Obor semăna cu o săritură în gol. Fie ce-o fi ! Auzise el multe despre cele ce se petrec aici, dar ce să faci acasă ? Bucureștiului îi trebuiau brațe de lucru, iar oamenii asta căutau: Cei veniți căutau periferia unde aveau pe-o oarecare stradă a „Lăcrămioarei”, „Ghiocelului”, sau „Tufișului”, pe o fundătură a „Zambilei”, „Vîntului”, „Papurei”, „Trestiei”, un cumnat ce țîne-o soră, un frate, un consătean, un văr. Apoi începea rătăcitul zilnic după o slujbă, căutarea de lucru, orice fel de lucru, pentru oricît.

Gheorghe Văluțeanu, după propria-i expresie, nu venise în București, ci fusese împins. Ar fi putut fi, la 12 ani, util acasă, fiind destul de răsărit pentru a sta lângă o vită s-o pască, destul de voinic să mînuiască o sapă. Studiile le-ncheiase cu un an înainte. Fuseseră niște studii ciudate, învățătorul lui ținînd morțiș ca fiul văduvei lui Văluțeanu, rămasă după moartea soțului cu patru copii mici, să facă mai mult practică agricolă decît gramatică și operații de aritmetică.

Fiind așa dar împins de lipsa oricărei ieșiri, se trezise în tumultul marelui oraș, amestecat în furnicarul gălăgios al gării. Înghițit de torentul de oameni ce se scurgea pe Grivița. De mină îl ținea nen-su. Micul oltean nu a fost blagoslovit cu o cobiliță. Fratele său, cu sinceritatea dură a neputinței, i-a pus în vedere că nu are cum să-l ajute „deocamdată” altfel, decît angajîndu-l sluguță la una anume Vidrașcu. Cînd se nimerea timp frumos, băiatul spăla în grădină, cînd ploua, prirdea de toartă două vase, pline cu gaz, și colinda străzile oferindu-și marfa, iar bătaia era unul din lucrurile cele mai puțin umiltoare din viața lui. Era atît de întunecată mărunta lui viață, încît fratele n-a mai putut îndura. Băiatul s-a trezit băiat de prăvălie. Pe un an, o mie de lei, adică optzeci și trei pe lună, adică doi lei și optzeci de bani pe o zi. Și ce zi ! N-a putut îndura. În puiul de oltean, disperat, gata să fie strivît sub tăvălugul mizeriei, miji revolta. Fugi. Trecu printr-un atelier de tîmplărie, apoi pașii îl purtară spre fabrică, spre „Postă-văria romînească”. Și a rămas. Nu s-a mai mișcat de acolo, așa cum nu s-a clintit nici din cartierul mărginaș al Bucureștiului, unde a început să-nțeleagă unele înfățișări necunoscute de el ale lucrurilor ce se petrec pe lume, unele înțelesuri de care pînă atunci fusese străin. Din acel moment nu i-a mai fost teamă nici de București, nici de periferiile orașului, pe care țesătura de minciuni a gazetelor vremii le învăluiau în mistere înfricoșate. Era vremea cînd din rîndurile poporului se ridicau tot mai mulți luptători împotriva „centrului” burghez.

O biografie, ce în linii principale nu e unică, un drum care a mai fost parcurs și de alții, nu numai de el, Gheorghe Văluțeanu. De optsprezece ani lucrează în aceeași uzină, a ajuns ajutor de maistru și locuiește într-un cartier mărginaș al Capitalei, Dobroiești, lângă Șoseaua Fundeni, pe o străduță. E deputatul circumscripției electorale nr. 210, din raionul „23 August”. Despre această calitate a lui amintim, pentru că de la Văluțeanu am auzit încă o dată :

— În trecut, centrul se înălța pe seama periferiei. Aici, pe ulițele acestea ale noastre ce se cheamă a „Vîntului”, a „Lacului”, a „Hățîșului”, sau „Stîncii”, apa se căra cu butoiul, pînă acum cîțiva ani, canalizare nici vorbă, de umblat se obișnuiseră oamenii s-o ia de-a dreptul prin curți. Lumină electrică nu exista.

Stăm pe una din aleile presărate cu nisip ale unui parc nou. Subțirimea copăceilor atestă vîrsta lor fragedă. În stînga strălucesc bordurile șoselei Dobroiești, în dreapta un șir de stîlpi de care se agață firele electrice. Din loc în loc deslușim cișmele. Toate, dar toate străzile sînt pavate, pe pereții văruiți ai căsuțelor, niște linii negre, firele radioficării subliniază încă o cucerire a cartierului. Un cartier curat, cu străzi corect întreținute, gospodărește, cu fîntînile îmbrăcate pentru a le feri de înghețul iernii, un cartier mărginaș care nu poate să se

mîndrească încă invitîndu-te să-i numeri etaje, vitrine largi, care n-are încă pretenții de arhitectonică. Casele sînt foarte modeste, abia au făcut cunoștință cu podeaua de lemn, sînt joase, timide sub covoarele copacilor, copiii nu se codesc să alerge cu găleata după apă, fiind încă nou și interesant jocul cu robinetul.

'Dar a ieșit pentru totdeauna din periferie. Nu mai sînt hîrtoape, nu se mai orbecăie prin noroi, nu mai sînt dughene, nici zdrențe spînzurate de-a curmezișul unor curți cît palma.

— Nu, aici nu exista nimic, înainte vreme, nimic...

Și tocmai de aceea locuitorii cartierului, cei mai mulți muncitori ai uzinelor din vecinătate, se-ntorc cu plăcere de la lucru. Neapărat trec prin parc, neapărat urcă pe trotuar și țin să se oprească înainte de-a intra în curte.

Toate acestea au fost realizate de ei înșiși. în orele lor libere. Au adus Sfatului Popular al raionului doar o cerere : materiale. Piatră pentru pavaj și lespezi pentru borduri. Și nisip. încolo nimic : descărcatul vagoanelor, chiar transportul la fața locului, lucrul ca atare, îi privește. Să înscrie în dreptul circumscripției lor suma de 89.000 lei economii. Să nu se uite că Ion Petria a făcut singur 500 de ore de muncă voluntară. Să se însemne că și femeile au lucrat cot la cot cu bărbații, că nici copiii nu s-au lăsat ademeniți de alte jocuri, de astă dată jocul lor fiind munca. S-a mai realizat încă ceva : au sporit propunerile venite din partea alegătorilor. Pe baza acestor propuneri s-a înțeles ca organizarea pe echipe și schimburi să rămîna permanentă, iar metoda de mobilizare, din vecin în vecin, să nu fie abandonată.

Să mai amintim de-o măsură adoptată spontan. Acolo unde se căra piatră, — e vorba de alte străzi — se căra să se ajungă- Și ades rămînea. Primind încuviințare, acest prisos, cei din Dobroiești l-au cărat cu roabele (30 de vagoane de piatră) pentru a fi pavate străzile Vîntului și Lacului, ceea ce înseamnă mai mult de trei sferturi din ceea ce-i necesar ca noroiul să~fie definitiv izgonit. Și să mai amintim de ostilitatea cu care este privit aici „particularul” Ion Merișan, proprietar a două camioane, care n-a adus nici o lopată de nisip...

Gheorghe Văluțeanu a fost propus pentru a treia oară. la cererea cetățenilor cartierului, candidat de deputat. E unanim recunoscut în cartier că nimeni altul ca acest bărbat uscățiv, brunet, cu un temperament calm, egal, care desminte imaginea tradițională a olteanului, nu își va îndeplini mai bine mandatul. E de-o energie rară, neobosit. Nimeni nu știe că săptămîni de-a rîndul nu și-a văzut copiii decît seara, dormind.

În 1956, comunistul Gh. Văluțeanu și-a auzit rostit numele în adunarea cetățenilor săi de cartier. Nu i s-a spus niciodată, pînă atunci, direct, că este stimat, iubit pentru felul său de-a fi dintr-o bucată, pentru simplitatea și onestitatea sa, judecata lui limpede și mintea sa pătrunzătoare. A socotit că unele din cele spuse sînt nițeluș exagerate. I-adevărat că-și iubește cartierul, c-ar fi dat totul să-l vadă pavat, luminat, că stă bucuros să asculte păsurile fiecăruia. Viața la învățat să asculte cu răbdare și să pună umărul unde poate. Dar de aici pînă la... dar a înțeles că ceea ce spuneau oamenii îmbrăcau caracterul unui comunist. Așa vedeau ei, oamenii cartierului său, că trebuie să fie un

comunist, un om care merita să i se încredințeze un mandat. Și în 1958 l-au propus și ales din nou.

Are și un carnet. Sînt notate aici cele mai diverse lucruri. Fier vechi 7000 kgr. De notat în special aportul femeilor. Cereri de urmărit la sfat. De evidențiat cetățenii Ghinea, Stoicescu, Butacu, Dumitra: au împodobit trotuarele cu flori. Bilete la Casa de cultură. Catagrafia. Deratizarea. De întrebat la circumscripția sanitară și un răspuns : 752 microradiografii, vaccin antipolio 96 copii.

— II căutați pe Văluțeanu? întrebați pe oricine. II cunoaștem toți. Bateți la poarta aceea, acolo. O căsuță cu un antreiaș. Scrie pe tăbliță : nr. 8.

— E un om de aur. A muncit cot la cot cu noi. Și pe mulți din noi ne-a ajutat. Și mulți vecini a împăcat. întrebați și la uzină.

— Ne mîndrim cu cartierul nostru.

Și e firesc. Ei cu mîinile lor l-au construit și l-au scos în lumină. I-a condus cu pricepere un bun gospodar. Un muncitor comunist. Mandatul încredințat lui, înainte de-a îi o demnitate, e o problemă de conștiință, de răspundere.

CANDIDATA PENTRU A PATRA OARA

aria Călinescu e la a patra adunare care-i dă emoții. Ar trebui să nu le mai aibă. E deputata circumscripției 140 a raionului „23 August”. Femeie în etate, cu păr cărunt, cu o figură de bunică, cu gesturi blinde. Are și dînsa un carnet. Stă deschis în fața ei, pe masa acoperită cu o față lucrată în casă. În jurul mesei membrii biroului organizației de bază a cartierului. În stingă o etajeră cu cărți.

Străbătînd cartierul am înțeles că Măria Călinescu are sarcini de altă factură decît Văluțeanu. Sau cum s-ar spune, alt specific. E un cartier cochec aproape. Străzile, mărginite de vile, acum cu iedera uscată, vara trebuie să fie alese predilect pentru plimbare. Grilaje, porți în zid, uși compacte de stejar, bănuiești interioare vechi, scări cu balustradă fină, bucătării în faianță. Și multă liniște, poate prea multă. Numai că și aici ca și în alte cartiere, s-au schimbat multe. Locatarii sînt alții. Vechii stăpîni ori s-au mulțumit cu un spațiu rezonabil, ori au plecat. Chiriașii nu /mai sînt, de fapt, chiriași, sînt locatari.

/vlaria Călinescu nu mai lucrează. A lucrat destul. E vorba de lucrul în uzină sau întreprindere. Fiică de muncitor ceferist, a început să muncească și ea de vreme. Intii ca vînzătoare, apoi într-o spălătorie chimică. S-a măritat. Au venit copiii. Cam asta-i

S-ar fi putut mărgini la atît. În realitate Măria Călinescu nu se pute-i mulțumi cu numai atît. Destinul ei, ce părea fixat o dată cu creșterea copiilor, cu gospodăria, cu munca de fiecare zi, cunoscute o cotitură. În 1946 devine membră de partid. Pentru femeia care n-a putut învăța decît foarte puțin, perspectiva de-a se dedica muncii obștești a însemnat un capitol nou început. S-ar fi pregătit de bătrînețe. Cartea politică, bucuria lecturii, interesul viu pentru activitatea în mijlocul femeilor, i-au dovedit că nu e vorba de asta. Și că din partea ei se mai așteaptă multe.

— Comuniștii nu pot fi bătrâni. Au numai vîrstă.

Aceste cuvinte rostite de un încercat activist i s-au întipărit adînc în minte.

Măria Călinescu lucrează cîțiva ani în cadrele „Crucii Roșii”. Se dezvăluie în fața ei un domeniu plin de neașteptate posibilități de-a pune în valoare bogata ei experiență de viață. Culege noi și noi impresii, adună date și înțelege și mai bine că acel activist a avut dreptate. Cutreieră case, cartiere, își notează variate aspecte ale vieții intrate pe făgașul construcției unei lumi noi.

În 1951 este aleasă în biroul organizației de bază a organizației de cartier. Apoi de 7 ori la rînd este realeasa, secretară. În acești ani femeia căruntă, cu gesturi blînde de bunică, nesocotind boala care a determinat-o să redevină casnică, dezvăluie tuturor celor ce-o cunosc o putere de muncă ieșită din comun. Aleasă deputată în 1953, e neînterupt în mijlocul evenimentelor. E vîoe-președintă a comisiei permanente pentru învățămînt. Vizitează școlile, internatele, participă la consfătuirile cu părinții, conduce lucrările comisiei de împăciuire.

Înțelege că în acest cartier sînt probleme de-o factură deosebită de cele puse cartierelor de la margine. Ținta principală este aici educația, activitatea culturală, iar în carnetul ei apar însemnări din ce în ce mai numeroase.

•

Iată două din ele :

Doi soți divorțează. Un lucru de neînțeles : de ce fetițele rămîn mamei ? Se cunoaște că aceasta duce o viață frivolă. Se recăsătorește, atît soțul, cît și soția. De aici se naște o complicație. Noul soț, responsabil la un magazin, e închis pentru delapidare. Părtașul lui la furt scapă mai repede. Vine de-a-dreptul la femeie. Aceasta fuge cu el. Copilele asistă la scene nepermise.

Măsuri: este chemat tatăl. Fetița cea mare e dată internă la școală.

A doua însemnare, potrivită unei povestiri :

La 45 de ani Ana Hanganu învață să citească. La 55 de ani e declarată cititoare fruntașă...

Pe raion s-au înregistrat 1800 de împăcări, fără a fi nevoie de Tribunal. Cu 1800 procese mai puțin. 2612 cărți citite de cei 530 cititori ai bibliotecii de casă. Ultimele recenzii : „Copilăria” și „La stăpîn”.

Cînd rămîne singură, ou ea însăși, foarte, foarte rar, Măria Călinescu își parcurge viața. N-o ia întotdeauna de la capăt. Uneori se gîndește la drogheria Cionga, alteori la nașterea fiului ei.* Asta s-a-ntîmplat în anii aceia de tot grei, în jurul lui '930. Locuiau la periferie. Acolo se înalță sumedenie de blocuri. Pe dreapta circulă numai camioanele șantierului. Restul camioanelor n-au acces. Ocolesc. Mai departe, Bucureștii Noi. Adevărat. E convinsă că adevăratul început, adevărații intrare în viață s-a petrecut mult mai tîrziu. Avea deja copii mari începuse să albească. Era însă o părere, o simplă părere. Abia se maturiza. Abia acum trăiește din plin.

SIAJUL

DIONISIE SINCAN

Marinarului Constantin Profopopescu,
timonier pe sardexul „Moldova”.

-a chemat secretarul comitetului orășenesc de partid și mi-a spus:
— Frate Dorbe, ai să treci pe „Milcov” !

Am căscat ochii mari. „Ce să caut eu pe Milcov ?” — m-am întrebat jignit. „Milcovul” e un vas vechi, o copaie cîrpăcită. I-au pus mașini noi, asta e drept, reparație generală. Dar pe dinafară arată ca acum 30 de ani. Vopsit jumătate negru, jumătate roșu, cu un coș plantat la mijloc, lung cît o antenă de coastă, subțire ca un stîlp de telegraf. Suprastructura, plantată și ea tot la mijloc, gălbuie și de forma unei cutii uriașe, grosolane... Caraghios vas... Intră în el cam 400 de vagoane de mărfuri, înaintea cu zece noduri la oră. Barcaz pescăresc. Hotărît lucru, nu-i de nasul meu vasul ăsta. Eu veneam de pe „Șiret”, pasager modern, alb ca o lebădă, cu etrava înaltă, elegantă, cu trei etaje de cabine și capacitate la hambar de maximum 20 de vagoane. Curățenie lună, lux la bord — aveam în cabină pînă și fotoliu și aparat de radio și pik-up cu plăci, somieră de hotel clasa întâia, bucătar de mare restaurant și bar automat, piscină și sală de biliard cu trei mese, club, și așa mai departe. Trei ani am tot plimbat turiști pe Mediterana și pe Marea Neagră. Am făcut și Adriatica, m-am strecurat prin Gibraltar pînă în Atlantic și Marea Nordului. Treizeci de noduri la oră, motoare Diesel și trei elici la pupa, radar la comandă... Echipajul — șaptezeci de oameni, unul și unul. E o onoare să lucrezi pe „Șiretul”. Ehe, nu-i ușor să părăsești un vas ca ăsta. Divorțul cu „Șiretul” înseamnă două lucruri: sau ai făcut o boacăna și însuși echipajul cere scoaterea sau mutarea ta pe un vas mai mic, sau te ridică în grad. Ascultîndu-l pe secretarul comitetului orășenesc numai cu o ureche, mă întrebam în ce categorie mă încadrez eu: în cei cu boacăne sau în cei ridicați în grad. Din ceea ce-mi spunea el, nu puteam să pricep mare lucru. „Sarcină, — auzeam. Organizația șchioapătă, indisciplină, misiunea pe „Șiretul” îndeplinită... Grăbește-te, vasul ridică ancora peste trei zile spre Poft-Said, Marea Roșie, Bombay, Șaohai... Trei luni de voiaj... Comitetul orășenesc te propune ca secretar al organizației de bază”.

Carevasăzică, pe „Milcov”... E o sancțiune sau o ridicare în muncă ? Pe „Milcov” urcam tot ca timonier, deci eram ooborît din funcție. Una e să fii timonier pe „Șiretul”, alta pe „Milcov”. Pe „pasager” tot secretar al organizației de partid. Pe mărfar, tot așa. Dumnezeu să mai înțeleagă !

Probabil că arătam buimăcit de tot. Secretarul mă privi cu agenție și se trase nemulțumit de mustață. Ii cunoșteam ticul de multă vreme. „Acum se înfurie” — mi-am zis. „Să se înfurie, n-are decît, dar pe mine să mă lămurească ce și cum... Unde am greșit...”

— Ce-ai de zis, tovarășe Dobre ?

Aha, își stăpînește mînia! Bine face, am și eu ceva de zis.

— Pentru ce pe „Milcov” și nu la țärm ? Tot una este!

Secretarul se înroși la față, se făcu vînăt. L-am mai văzut eu așa în 1944, toamna, cînd am luat cu asalt primăria din oraș. Il apucase de guler pe primar, după ce-i dădusem pe jandarmi peste cap, și-l scutura zdravăn, gata să-l azvîrle de la etaj în piața care furnica de marinari. L-am scăpat pe netrebnicul ăla din mîinile lui, dar cu mare greutate. Acum secretarul se stăpînește. „Lasă, frate, eu n-am fost primar în vechiul regim, n-ai de ce să mă iei de guler”. Apoi, cu voce tare:

— Explică-mi și mie, secretarule!

— îți explic — zice el cu glas înfundat. Stai de doi ani pe „Șiret”. Ai uus pe roate organizația de acolo, ți-ai ridicat înlocuitori destoinici. E clar ? Lasă-le locul și du-te unde e nevoie mai mare de tine.

— Asta ca o recunoaștere a muncii mele ?

Așteptam să-l văd sărind în aer. Am rămas dezamăgit. Se uita la mine mirat, ca un copil.

— Ia ascultă, frate Dobre — zice — ai îmbătrînit ? Te-ai cununat cu „Șiretul” ? Ai devenit comod, frate ; fotoliu în cabină, saltea de turist clasa întâia...

„Ia uite, — gîndesc — n-a uitat cum arată cabina mea. Și doar m-a vizitat acum un an...” M-am zăpăcit puțin și mi-a fost rușine.

— Ești comunist, sau ce? Pricepe că pe „Milcov” ou merg treburile prea bine.

M-am ridicat cam încurcat și mi-am luat la revedere. Cum s-ar spune, acceptasem. Secretarul se uita tot bănuitor la mine și ajuns la ușă, nu s-a putut siăpîni și m-a luat de umeri.

— Măi Dobre, dacă nu te simți în stare... nu vreau să îmbarc pe „Milcov” un dezamăgit. Mai am acolo cîtiva și-mi sînt de-ajuns !

„A, dacă-i așa, se schimbă povestea, secretare! Fie și pe „Milcov” ! Am avut eu de-aface cu țipi și mai ai dracului ca, cei de pe „Milcov”.

Mamă, ce bocete acasă pe nevastă-mea, ce necaz în sufletul ei. De, tot cartierul știa că-s secretar pe „Șiretul”. Mă salutau respectuos puștani, iar copilandrii, după mine, să le spun povești marinărești. Deci, bocete și pe cei doi băieți ai mei care mă vedeau coborît ca de pe un pedestal.

— Dobrică! — plîngeai Anița — Dobrică, tu ai făcut ceva, te-ai apucat de băutură sau ai sorîntit-o undeva !

Ei, iată-mă acum în locul secretarului comitetului orășenesc, Lămu-rește-ți nevasta, Dobre, că trebuie, la rîndul ei, să dea explicații cartierului cum de-a ajuns bărbatu-său de pe „Șiretul” pe rabla de „Milcov”. Grea treabă de secretar orășenesc! Dacă eu, numai cu nevasta, și n-o pot convinge... Drept este că nu-mi convenea nici mie schimbarea. Nimerise bine secretarul. Mă învățasem prea mult cu binele, loc călduț, confort... „Dar pînă să ajung la confort — m-am gîndit eu deodată — am luat taurul de coarne Ia început”.

— Fă-mi sacul, nevastă, am plecat!

— Așa repede, Dobrică ?

— Așa, Aniță ! Am pe „Mloov” a groază de treburi. S-a terminat cu voiaiele turistice. Sîntem fannTe de comuniști, ce naiba !

Anița tot mai smiorcăia umplîndu-mi sacul de marinar cu cele trebuincioase călătoriei.

— Trei luni de zile! suspina ea.

— Trei luni, fata mea. Aici e muncă serioasă, nu ca pe „Șiret”.

Na, că m-am despărțit sufletește de „Șiret”. Ce „Șiret”, frate! Acolo voiajul numără maximum 14 zile. Dincoace, e viață, pe mărfar. Asalt la mare.

Mi-am luat la revedere în fugă. Aveam un nod în gît și mi-era teamă că au să mă vadă copiii ou lacrimi în ochi.

— Vira ancora! am strigat eu din prag în glumă, ca să nu mă vadă plecînd mohorît. Noi, comuniștii...

— ...vom învinge! mă completară băieții.

Și-am plecat mulțumit, știindu-mi „spatele frontului” asigurat. Adică, pe cei de acasă mai liniștiți. Îmi închipuiam eu cum ai doua zi băieții mei au să se străduie din răputeri să-și convingă tovarășii că „Șiretul” nu face doi bani pe lingă „Milcov”. „Șiretul” înseamnă distracție, „Mișcovul” — muncă, nu glumă. Nu degeaba tăia el apele lumii trei luni de zile în șir și nu 14 ca „Șiretul”. Înseamnă că „Mișcovul” e mai de folos țării.

Mărturisesc că aceste argumente mi le însușisem și eu. De aceea am urcat pe „Milcov” cu pas vioi, cu bucurie. Ardeam să mă apuc de muncă serios.

Vasul nu mi s-a mai părut urît. O fi el pe dinarfară cam butucănos, dar cînd i-am văzut mașinile, mi-am scos șapca și m-am înclinat. Strașnice ! Capabile să ducă în cîrcă și pe vreme bună și pe vreme rea — patru sute vagoane de marfă. Strașnice!

— Intri în cart la ora zero! — auzii lîngă mine un glas gros, poruncitor.

M-am întors brusc pe călcîie. Comandantul I

— Am înțeles !

— Vezi că aici n-avem dictafon. Să te scoli singur !

— Am înțeles!

Mi se pare mie, sau zîmbește comandantul ? Nu-rni place cum zîmbește, dacă zîmbește.

Ne cunoaștem de mult, dinainte de război. Comanda atunci un remorcher la gurile Dunării, la Sulina. I se spunea „contrabandistul”. Avea faimă de mare băutor și cu succes la femei. Era și el tînăr pe vremea aceea, frumos în adevăratul înțeles al cuvîntului. Să-i mai fac portretul ? Bine, să i-l fac. Cam un metru nouăzeci înălțime, umeri lați de optzeci de centimetri și niște pumni ca două barosuri. Pieptul, o nicovală ! Șolduri înguste. Cred că șoldurile astea îl fac mai lat în umeri. Colos, nu altceva ! Față bărbătească, dură, buze frumoase, bărbie energică, o frunte înaltă, bombată, ochi verzi, cam tăioși și păr negru, acum cărunț, pieptănat după moda englezească cu cărare într-o parte. Nu mă prea pricep eu la portrete, dar din ce am spus, s-ar putea să vă închipuiți cam cum arată Săveanu Tudor, căpitanul.

O vreme a dispărut din Sulina, cam vreun an. A apărut la comanda unui prăpădit de „panamez”, însurat. Revoltă printre femeile negustorilor din Sulina ; Săveanca fusese prostituată în Constanța. Micuță, fragilă, cu ochi albaștri, triști, cu fața ca a unei statuete de porțelan. Uriașul de lângă ea era un mieluşel. O purta aproape pe brațe. S-a întâlnit cu vechii prieteni în cârciumile Sulinei. „Prietenii” lui — vameși și negustori de cereale. Nu s-a grăbit nimeni să-l invite în vechile case, jumătate din lemn, jumătate din piatră. A băut cu ei virtos. Apoi s-a scult, a plătit și, punându-și chipiul pe cap, cu ochii scinteind, le-a trântit în față:

— Am găsit, mă, o femeie... Aur! Să nu îndrăzniți s-o puneți alături de-ale voastre!

Nu i-a răspuns nimeni.

Iată, deci, cine este comandantul meu de-aici încolo. Nu l-am mai văzut de la Sulina, dinainte de război. Mă mir, în sinea mea, că-l văd îmbarcat pe „Milcov”.

— Plecarea, poimîine dimineața la patru! — completează el. La patru toată lumea la bord, nu aștept nici o secundă. Clar ?

— Clar !

Se îndepărtează. Urcă scărița spre punte, îndoit de umeri. Mă mir cum se strecoară prin tambuchi.

Mă mai învărtesc puțin prin sala mașinilor și apoi, însoțit de mecanicul-șef, cercetez servo-motorul cîrmei. Lanțurile de sub pupa mi se par prost întreținute.

— Unge-le tu, dacă nu-ți plac ! — sare înțepat mecanicul-șef.

Nu-i răspund. Pun mîna pe-o canistră cu ulei și le ung în liniște. Mecanicul roșește. E mînios, dar tace. Ce-ar putea spune ? Se îndepărtează, îl văd discutînd cu timonierul meu de schimb. Rîd ! Probabil că mi-a tras și o înjurătură. îmi vine să-i arunc canistra în cap. Mă stăpînesc și ung mai departe, dar în mine clocotește mînia.

Puțin mai tîrziu urc pe punte. Bocaportii hambarelor sînt dați la o parte. Macaralele ridică de pe chei lăzi uriașe. Tractoare. în hambare, puse în stive, țevi de sonde petrolifere. La prova se încarcă ciment. Alături de vas se înșiră, pe două linii vecine, șute de vagoane de marfă. O locomotivă le trage încet, vagon după vagon, lăsîndu-i răgaz mecanicului să le golească de mărfurile destinate Indiei și Chinei. La teugă s-a strîns un grup numeros de marinari, înconjurîndu-l pe unul care povestește cu foc. Mă apropii cu pas încet, ca de plimbare. Sînt curios, vreau să ascult și eu, să fac cunoștință cu cealaltă parte a echipajului care n-a participat la alegerile de partid. Carevasăzică, cu nemembrii de partid. Povestitorul mi se pare cunoscut. încerc să-i înlătur înfățișarea îmbătrînită de acum, șanțurile de pe față, să-i restabilesc culoarea din tinerețe a părului. Nu, nu se poate! Bine, dar ăsta-i Gulan, vechiul meu prieten l Războiul l-a prins prin Oceanul Indian, pare-mi-se. S-a întors, vasăzică.

Ascult cu mare atenție, la fel ca și tinerii din juru-i.

— într-o bună zi, poposim la Sidney ! — povestește el. Eram pe un „olandez”. Scăpasem cu o torpilă japoneză în prova, deasupra liniei de plutire. Noroc, nu glumă !...

— Păi cum, nene Gulane? — întreabă mirat unul din ascultători. Dar torpila nu zboară... Cum a lovit deasupra liniei de plutire ?

Gulan zîmbește îngăduitor,

— Era hulă, băiete! Etrava urca și cobora, zgîlțită de valuri. Torpila a nimerit în golul dintre două valuri, taman cînd aveam prova pe un val și pupa pe alt val. În clipa următoare ne-a lovit etrava în dreptul marcajului, deasupra nivelului. Am intrat în Sidney într-o rîină...

Cei mai bătrîni zîmbesc într-un fel anumit. Zîmbesc și eu, dar uitîndu-mă la cei mai tineri și văzîndu-i cum „înghit” minciuna ca pe ceva adevărat, devin atent.

— Intrăm în reparații... îmi iau banii cuveniți, și-i ia și Toader, (Toader?, gîndesc eu. Uite-l aici) și vira în port! Bem noi ce bem, mai iese într-un loc și cu mardeală, dar scăpăm și, pe seară, iacă nimerim cam afumați la „Jockey-Club”. Bem și acolo cîte un rom, să ne dregem, că nătărăii din Sidney nu știu oe-i aia ciorbă de burtă. Alături, tragem noi cu urechea, patru inși puneau la oale o expediție de vînătoare de crocodili. Le mai trebuiau doi oameni la bagaje, după cum pricepusem noi. Buuun! — zicem. Ne uităm unul la altul — eu și Toader — și ne înțelegem din ochi. Ni se acrise de „olandez” și de veșnica lui tocană. Intrăm în vorbă cu tipii și ne angajăm pe-o lună. Bem aldămașul și-l aud pe unul, cînd mi-era lumea mai dragă, cum îmi cere să-i scot. ghetele. Îl strîngeau, pasă-mi-te. Cred că-i glumă. El, nu: „Scoate-mi ghetele, boy, de-aia te plătesc”. Ei, dacă-i așa, stai tu, scîrnăvie! — și... poc! — îi dau una peste bot. Nu s-a pomenit marinar să facă pe servitorul. Tipul vine peste cap. Ceilalți sar pe noi. Bătaie în lege. Îi spargem ăluia barul cu scaunele, încasăm și noi după ceafă... Hop poliția! ajungem la beci. Politicoși, ăia ne-au adus a doua zi în pumni la vas. A plătit căpitanul pagubele în contul nostru. Așa se face că doi ani de zile am slujit pe „olandez” fără plată, numai pe haleală.

Nu-mi place povestea lui Gulan.

— Strașnică aventură! — îl aud pe unul de lîngă mine.

Mă uit la el. E tînăr. Cîte voiajuri a făcut? Cel mult două, pînă în Mediterana. Mai departe n-a ajuns. Ceilalți de lîngă el, la fel.

— Ehe, da' să auziți voi ce mi s-a întîmplat la Marsilia, prin '920... Se deschisese linia maritimă Constanța — Marsilia. „Romînia” făcea prima cursă. Eu lucram „la punte”. Acostăm acolo și ne luăm „lirele”. Apoi, vira în oraș. Dăm iama prin magazine, apoi la bar...

îmi fac loc printre cei de pe teugă pînă ajung lîngă povestitor.

— Noroc, Gulane!

Gulan înghite în sec și se uită la mine mirat, puțin supărat că l-am întrerupt. Se uită și dintr-un început nu mă cunoaște.

— Cine-i mai fi și tu? mă întrebă.

— Dobre!... Dobre... nu-ți mai amintești?

Ochii i se luminează, fruntea i se netezește. Deschide brațele și mă cuprinde la pieptu-i. Ca un urs mă strînge. Simt că omul este sincer bucuros că m-a întîlnit.

— Pe unde ai umblat, măi Dobrică, frate? Mă gîndeam cîteodată la tine... îți amintești cînd pescuiam la gura Bosforului?

Tac emoționat. Îmi aminteam, cum naiba să nu-mi amintesc? Pescuiam pe un vas cu pavilion romînesc. Patronii? Unul cetățean romîn, altul turc. Căpitanul, grec! Dădeam la moruni și-am intrat în apele turcești. Ce știam noi? Am stat trei luni la beci în Constantinopole și apoi șase luni

fără angajament. Dar asta a fost de mult, tare de mult, prin '938. Această aducere aminte m-a înmuiat.

Dacă aş fi luat cuvîntul la început, aş îi fost tăios, l-aş fi făcut de două parale' pe Gulan cu „aventurile” lui cu tot. Mă uit însă la faţa lui cît e de luminată de bucurie şi mă înîrînez. De ce să mint, şi pe mine mă gîdilă ceva în coşul pieptului şi, ciudat, am impresia că mi s-au umezit ochii. Nu e glumă să rabzi de foame şase luni lingă un om pe cheiurile Galatei. Povestea cu „aventurile” însă n-am să i-o trec cu vederea. Cum ridicăm ancora o să-l iau pe departe la o discuţie.

—• Să vă povestească el aventuri, Dobrică ! mă recomandă Gulan cu ochi strălucitori.

Stau cu un cap mai sus ca ceilalţi. Îi văd pe cei tineri gata să-mi soarbă cuvintele. „Ei, îrate Gulane, gîndesc, aici stricăm prietenia I Puştilor ăstora să nu le bagi în cap poveşti cu baruri, bătaii şi alte celea... Mai sini altfel de întîmplări de povestit. Mai e şi o altfel de aventură”.

— Vorbeşte odată, că intrăm de cart! mă îndeamnă nerăbdător unui bălai la faţă, cîrlionţat.

Îmi venea greu să vorbesc aşa pe nepregătite unor oameni pe care nici nu-i cunosc încă. Ce !e-aş putea spune, ca să-i „prind” ? Fie ce-o fi, am să le povestesc ceva dintr-ale mele.

—• Povestea mea nu s-a petrecut la Sidney — încep eu.

—• Cu-atît mai bine ! aud din grup.

— S-a petrecut aici, în Dobrogea, unui prieten de-al meu

— Oho ! Interesant!

— Prietenul acesta s-a întors din război şi a început să tragă mîţa de coadă. De îmbarcat n-avea pe ce să se-mbaroe. Nu aveam vase prea multe. Pînă la urmă, sindicatul i-a găsit un loc de om de serviciu la teatrul „Elpis”. Seara, la clubul „Desrobirea”, îndruma echipa artistică. Pe lîngă marinărie, îi plăcuse teatrul la nebulie şi jucase, înainte de război, în echipe ambulante. S-a înscris în partid în toamna lui '44 şi a participat la asaltul primăriei şi la prefectură. La „Elpis” a demascat matrapazlîfourile intendentului şi atunci partidul l-a numit pe el intendent. Nu se aşteptase !a aşa ceva şi s-a speriat. Nu umblase pînă atunci decît cu banii iui. „Treburi sale înanciare” fuseseră foarte mărunte. Acum însă, iată-l mînuind milioane. Şi-a cumpărat un abac şi s-a aşezat pe socoteli. Asuda ca un hamal şi dorea să-şi ia picioarele la spinare şi să se ducă unde-o vedea cu ochii. Îi era ruşine. „Oare nu sînt eu în stare să stăpînesc milioanele astea?” Şi-a luat inima în dinţi, s-a făcut al dracului de încăpăţînat şi, într-un an de zile s-a pricopsit cu porecla „Mîna strinsă”. Strîngea el mîna, dar treburile tot prost mergeau. A dus-o aşa pînă în '947, cînd descoperă în magazia de recuzite, sub nişte boarfe, un aparat ciudat. Anunţă partidul şi zboară directorul. Pramatia asta se ocupa cu „radiofonie”. Avea, cică, „o rmndră” prin Germania de vest şi făcea „conversaţie”... Anchetă, tărăboi... Cum dracu a scăpat mişelul, nu se ştie. S-a pomenit prietenul meu cu o scrisoare, peste doi ani, de la Salzburg. „Aşa şi pe dincolo, cînd s-o schimba regimul, pe tine te spînzur întîi!” Plăcut, nu? Fostul director îi trimitea „salutări”. L-a băgat şi el în mă-sa. Avea altă dandana pe cap.

— N-avem de unde scoate director de teatru, tovarăşe, — i-au spus la partid. Îţi dăm un intendent şi tu te faci director.

— La teatru ? — nu și-a crezut urechilor.

— La teatru ! Li schimbăm teatrului firma. Nu „Elpis”, ci „Teatrul marinei”. Să-! croiești, teatrul ăsta, pe măsura marinarilor, pricepi ?

A priceput. A predat abacul noului intendent și el s-a închis în biblioteca municipiului cu regizorul. Au răsfoit ei cărți peste cărți, dar n-au dat acolo peste oeva care să-l mulțumească pe director. Atunci s-a înfuriat omul meu și au început să-i vină idei. Cu încă doi tineri gazetari de la ziarul partidului, s-a apucat să scrie o piesă : „Cum am luat primăria”, se numea piesa. Regizorul a holbat ochii, unii dintre actori s-au codit la început.

— N-are piesa erou principal — spuneau ei.

— Și eu ? — întreba ofensată actrița favorită. N-am- rol pe măsura mea. Cum am să mă încălț cu ghetete scâlciate?

— Vasăzică, n-are piesa erou principal ? ! a strigat el sărind în sus.

— Mă rog, dacă-l vezi dumeata, arată-ni-l și nouă ! a zis regizorul amuzat.

Prietenul meu a văzut roșu în față. A trântit un pumn în masă, mai s-o crape.

— Poporul este eroul principal! Așa s-o puneți în scenă !

L-au reclamat la partid pentru „atitudine de cazarmă”, dar piesa au montat-o. El a căpătat o mustrare verbală, dar la premieră sala a fost în picioare. Sute de marinari și-au rupt palmele aplaudînd. Actrița principală plîngea. Niciodată nu avusese un astfel de succes.

A mai stat un an în teatru, omul nostru. Apoi i s-a făcut dor de mare. Intre timp, partidul a găsit un om de specialitate în postul de director, iar pe el la sfătuit să se îmbarce. Se înființase „Sovromtransportul” și aveam acum și vase. Asta-i tot!

— Mda ! făcu unul după un moment de tăcere.

— Piesa aceea am văzut-o și eu. Grozavă ! — spuse unul mai bătrîn. Numai oă nu știam nimic din istoria ei. Pe unde este fostul director ? Mi-ar plăcea să-l cunosc.

— In flotă. N-are importanță numele lui, răspunsei cam stingherit.

Se sună de cart și oamenii se împrăștiară la treburi. Așa mi-am petrecut prima zi pe „Milcov”. Uitasem de „Șiret”. N-am mai dat pe acasă pînă la plecare. îmi luasem la revedere de la ai mei. Nu-mi era teamă decît de un singur lucru: să nu cumva să afle nevastă-mea că „Milcovul” a mai stat în port două zile. Era urît din partea mea că o mințisem, dar n-am avut încotro. Plecam pe trei luni de zile și răgazul de patruzeci și opt de ore era destul de scurt. Ținusem să fac cunoștință cu el înainte de ieșirea din port. In „marș” altfel sînt oamenii. La chei se arată mai destinși sufletește și eu așa-i voiam, ca să-i pot pricepe.

Cînd au apărut zorii după 48 de ore de la îmbarcare, Constanța rămînea departe la orizont, ca o lebădă albă plutind pe ape. Stăteam la pupa și priveam siajul vasului. Dîra spumoasă de sub elice se desfăcea ca un evantai și la fiecare zdup-zdup al mașinii, o altă coadă albicioasă se croia în apa limpede ca cleștarul. Siajul stăruia pînă hăt, departe în urmă, unindu-se parcă cu portul părăsit. Și, nu știu de ce, mi s-a părut că viața mea este ca acest siaj: involburat și vesel în prezent, din oe în ce mai potolit, mai liniștit, pe măsură ce se scurge milă după milă. Prostii !...

Siajul se șterge. Trecutul meu rămîne. nu-i ca o urmă în apă, e clar, limpede, de neșters.

— Visezi, secretare?

Tresar din gânduri. Comandantul.

— Visez...

— Mi-a plăcut povestea ta de alaltăieri — urma el, privind la linia orizontului. Știi că și eu am văzut piesa aceea din '947...

— Da? — mă mir eu.

— Numai că eu îl cunosc și pe director.

Rîd încetișor și mă sprijin de balustradă cu ochii la siaj.

— Nu toți avem biografii atît de limpezi, adăugă comandantul.

Surprind 'amărăciunea în glasul lui. Remarca mă interesează. îl privesc cu coada ochiului și de-abia mă stăpînesc să nu-l întreb ce-a vrut să spună. Mi-e teamă însă că am să stric totul și atunci mai buietac și privesc siajul. Voi afla însă ce-i cu omul acesta, fostul contrabandist, și nu-mi pare rău că voi plăti aceste date cu aceeași moneda. O autobiografie spusă prin viu grai, în timp ce siajul izbește ca un evantai de sub pupa vasului, valorează aur.

Sînt atît de fericit, atît de fericit... Mi-am început munca pe „Milcov” .

ESCALA

opas la Alexandria, în Egipt. Escală două zile. Mă cheamă comandantul, îndată ce a plecat pilotul egiptean de la timona.

Tovarășe Dobre, să facem tabelul cu cei care se duc în port. Cartul e fixat, rămîne la bord și cartul următor.

— Luăm lista echipajului. Cincisprezece oameni au liber pina la ora șase seara.

— De acord ?

scorci!

— Să afișăm' lista. Te duci și dumneata „pe bulevard” ?

„Pe bulevard” în Alexandria, înseamnă vizită în cafenelele orașului

Cunosc termenul dinainte de război.

— Dacă mergi acum, te însoțesc!

— Nu vrei să-i vedeți pe cei care pleacă, pe învoiți ?

Comandantul se uită mirat în ochii mei.

— Le stiu mutrele. Ce mai...

„Nu merge așa”, — gîndesc eu. „Nu coboară de pe vas niște marinari obișnuți- Vin doar din Republica Populară Romînă”.

— V-aș mulțumi — zic — dacă a-ți lua dumneavoastră parte la

— N-a m nimic împotrivă, Dobrică — spune comandantul plictisit. Numai că mi se pare inutil.

„Hait — îmi spun — mă ia cu Dobnca. Nu te supară, nene baveanu, dar trebuie să te obișnuiești”.

— Nu venim dintr-o țară oarecare — spun eu. Toți sînt cu ochii, pe noi. E bine să nu uităm asta.

— Nu s-a obișnuit pe „Milcov”... Tn sfișit... Cheamă-mă și pe mine, la plecare.

— Am înțeles.

Afișez lista învoiiilor pe ușa sălii de mese. într-un sfert de oră băieții suii gata de plecare. La debarcader îi oprește ofișerul de serviciu.

— Mai așteptați puțin. Are să vă spună ceva secretarul.

— Ei na ! — se aud voci. Parcă nu putea să ne spună la masă !

E firească nerăbdarea. De aceea mă grăbesc. îl aduc și pe Săveanu. Marinarii ne privesc curioși. Cum să încep ? Săveanu se uită mirat la mine, puțin ironic.

— Ei ? exclamă el. Dă-i drumul !

„Dă-i drumul ! E ușor de zis ! Dar cum să-i spun lui Gulan că nu se poate ieși în oraș îmbrăcat cu salopeta de punte și cu teniși în picioare ?”

— Aș fi vrut să mergem cu toții împreună — încep eu — în grup, să vizităm cîteva monumente...

— Ei, monumente ! — face unul. Ce monumente sînt de văzut în Alexandria ? Eu vreau să-i iau nevastii niște stofă mai acătării. N-am timp !

— Mda ! Sînt și monumente de văzut. De exemplu, catacombele. Ați auzit de ele ?

— Parcă erau la Roma, catacombele astea ! — intervine altul.

— Sînt și aici ! Mă rog, dacă voi nu vreți... Am să discut cu cartul următor...

Tac toți, puțin stînjiți, nerăbdători să plece odată. Le simt nerăbdarea și mă supun, Nu-mi arăt supărarea dar glasul îmi devine metalic :

— Fiti atenți cu băutura. Regulamentul prevede pedepse cunoscute, le știți !

Săveanu ridică din sprîncene. Ceilalți tac și mă privesc pieziș.

— Nu ameninț pe nimeni, — încerc să dreg gogomânia pe care am făcut-o. Nu dau eu pedepsele. Dar în discuția colectivului, oricum, o să fiți puși, dacă... Tovarășe comandant, poate dumneavoastră să mai aveți ceva de spus.

— Hm... da... Cum a zis tovarășul secretar... fără băutura... Adică, vreau să spun, să nu prind pe vreunul beat și că întîrzie. Liber !

Săveanu e posomorit. M-o fi înjurînd în gînd. Pe vremuri știu ca-i plăcea băutura. Mă trezesc zîmbind și el mă vede. îmi șoptește la ureche:

— Mare pezevenghi ești, Dobrică ! Tocmai pe mine ți-ai găsit să ma pui să le vorbesc de băutura...

îl opresc pe Gulan care dă să se strecoare spre pasarelă.

— Nene Gulane, am ceva să-ți spun ! Numai o clipa.

Mi-e greu să-i spun de salopetă, dar n-am încotro. Destul ca nu l-am sfătuit de față cu ceilalți să-și ia costumul de stradă. De jos, de pe chei, îl strigă Toader:

— Gulane, ce dracu faci, haide odată !

Gulan se apleacă peste copastie:

— Așteaptă, că nu dau turcii ! Cinci minute !

Ca o vijelie dispare pe scara de piscă în cabina echipajului. Apare înnodîndu-și cravata.

— O să mă ia dracu' pe căldura asta '

De jos Toader se miră :

— Phii !

— La revedere! Petrecere frumoasă!

— Mersi! — zioe el. Am înțeles : fără băutură în oraș ! Rîd prietenos și, de ce să mint, cam stingherit. Cînd cei doi cotesc după o magazie și nu-i mai văd, îmi aduc aminte de ultima replică a lui Guian: „Ei, drăcie, ce-o mai fi vrînd să spună ?”

La bord au început să uruie vinciurile. De pe chei se apropie macaralele uriașe. Lăsăm aici o partidă de tractoare. Tot cartul e în păr. Vinderii la abur și la manete, vopsitorii cățărați pe perețele etravei cu pensulele, întinzînd vopseaua peste rugina care amenință bordajul. La mașini, doi mecanici au de furcă cu un piston. Radiotelegrafistul primește din Constanța noi indicații pentru un tranzit ivit pe neașteptate pentru Bombay. Apar și reprezentanții societății care primesc tractoarele noastre. Comandantul și secretarul de partid sînt invitați la consulat. Probabil că celor de acolo li s-a făcut dor de țară. Musai să luăm și niște sticle de vin de Odobești cu noi. Ne așteaptă jos șoferul consulatului cu mașina. Mă duc după Săveanu în cabina lui. N-o să-i facă mare plăcere vizita asta de care nu știa nimic. Pare însă surprins. Se bucură că-i invitat.

— Sînt sociabil, Dobrică, mărturisește el. Înainte vreme, prin '938, cînd eram chemat la consulat sau la un birjar, înjuram ca un birjar. Nu se putea să nu am vreo neplăcere. Niște scorțoși, cu o păsărească de limbă... Mă primeau în camera servitorilor și mă frecau pentru orice ileac. De cînd navighez pe „Milcov”, adică de la război înapoi, nu mi s-a mai întîmplat așa ceva. Să mergem.

În timp ce mașina se strecoară prin oraș spre consulat, mă gîndesc că trebuie să încep pregătirile pentru noul an de învățămînt de partid. Organizația de partid și organizația de UTM au ședință împreună la orele patru în privința învățămîntului.

— Lasă gîndurile, Dobrică ! Am și ajuns.

O, am petrecut minunat. Cei de la consulat n-au mai știut ce să facă să ne simțim bine. „Odobeștiul” a fost primit cu aplauze, ca un oaspete rar. „Ne-am săturat de dulciurile de pe aici” — mărturiseau ei. „Să nu spuneți la nimeni însă, diplomație. Am mîncă o mărnașiguță cu brînză, o saramură de pește cu ardei iute”... „Poftiți la noi, mîine dimineată — îi invită comandantul. Vă pregătim mămăliguța... Și sarmăluțe...” Am băut tot timpul sirop răcoritor și am fumat țigări egiptene. La ora patru eram pe vas și-am deschis ședința cu învățămîntul. La 6 fără cinci eram la pasarelă. Se întorceau învoiiți, veseli și obosiți, fiecare cu cîte ceva cumpărat în Alexandria. Fleacuri, nimicuri, amintiri... Apare cel cu stofa pentru haina nevestei. Mă gîndesc să-i spun ceva, măcar o glumă cu consignația din Constanța să fac.

— Ei, tovarășe Mircea, (Mircea îl cheamă) ai găsit stofă bună?

Marinarul rîde. Mm, e vesel !

— Știi ceva ? — îmi spune. Am nimerit cu oiștea în gard ! Cele mai bune stoffe din Alexandria sînt cele romînești. Am, luat trei metri. Îmi vine să rîd cînd mă gîndesc că am să plătesc vamă la, înapoiere pentru stofa fabricată la Azuga...

Bine dispus, părăsesc pasarela și-mi văd de alte treburi.

La Colțul Roșu mă așteaptă un teanc de broșuri privind Proiectul de directive al Congresului al III-lea al Partidului. Trebuie să fixez propagandiștii, să-i instruiesc pe agitatori... Treabă pînă peste cap. O oră o

aiin rezervată studierii limbii engleze. îmi reîmprospătez cunoștințele de limba engleză. La Bombay voi avea nevoie să mă înțeleg cu piloții indieni. Pe la nouă seara cineva ciocane la ușă.

— Intră !

Comandantul. Ciudat! De ce nu m-o îi chemat la el ? Pare încurcat, își așează cascheta cu grijă pe birou, își trage manșetele tari și, în sfârșit, se așează pe scaun. Sînt intrigat.

— Dobrică, e de rău, — rostește el.

Ce s-o îi întîmplat ?

— Dobrică, unui din băieți s-a iăcut criță !

Fața comandantului e chinuită. Parcă-i un copil prins cu șoalda.

— Și doar le-am spus...

— Cine e ?

— Gulan! M-am dus la el. Se mai poate discuta puțin. L-am întrebat: „Ascultă, Gulane, n-am zis eu la plecare „stop" băutura în oraș?" „Ați zis!" — recunoaște pehlivanul. „Atunci?" „Păi, zice el — n-am băut în oraș, am băut la bord cu prietenul acesta al meu !"

— Ce prieten ? Cu Toader ?

— Nu-u ! Unui pescuit în Alexandria, un român stabilit aici de prin '920. Îi cunosc și eu. Vine la fiecare navă românească de vreo patruzeci de ani încoace. De, român ! I-am făcut pașaportul politicos, l-am dus, părăstania lui, pînă jos, pe chei, de braț, și i-am suportat pupaturile. Ce dracu era să-i spun lui Gulan ? Mi-a dat un răspuns logic: nu în oraș, ci pe vas s-a îmbătat! Mă rog, logică de bețiv !

îmi strîng pumnii. îmi fierbe sîngele de mînie. N-aș vrea să mă simtă comandantul așa. Tac o vreme pînă mi se limpezesc privirile. Săveanu tace și el.

— Ce pedeapsă să-i dăm ? — întrebă tot el. Regulamentul prevedea...

— Spuneți-mi, în voiajul trecut, înaintea venirii mele pe vas, Gulan a mai „scrîntit-o" ?

— Mda... Sigur... A mai băut...

— Și ?

— Nimic! N-a făcut scandal! Doar că nu vroia să urce pe vas ca oamenii, folosind pasarela. Cerea o macara de bord cu vinci, să-l ridice, dintr-odată, pe punte'. Simpatice !

— Da, simpatice!

— Ce zici ? Să nu părăsească vasul o săptămînă ! Ajunge ?

— O săptămînă ? Tocmai bine pînă la Port-Said ? Păi, într-o săptămînă de-abia ajungem acolo și, oricum, vasul n-o să-I poată părăsi. Doar n-o fi Cristos s-o ia pe ape numai în sandale!

Comandantul rîde. Mie nu-mi arde de așa ceva. Eu trebuie să pregătesc deschiderea anului de învățămînt de partid și, cu astfel de „chestii simpatice" la bord, n-am să fac cine știe ce treabă. Eh, Gulane, Gulane, prietenul meu de-un veac! N-am ce-ți face! Te-oi supăra, nu te-oi supăra...

— O să propunem organizației sindicale o adunare specială, mîine, cînd s-o trezi „simpatice".

Săveanu căscă ochii cît cepele.

— Păi, cum... amestecăm și sindicatul ? !

Mirarea lui mă enervează.

— Nu numai sindicatul I Tot colectivul, în cap cu comandantul, tot

colectivul. După Port-Said încep cursurile învățământului de partid pe vas. Nu-i lucru de șagă. Fiecare trebuie să simtă că tace parte dintr-un colectiv disciplinat, serios, și Gulan și alții... Cam așa...

Tii, ce-a fost în ședința sindicală ! Astfel de ședință n-a mai avut loc pe „Milcov”. Cel mai uluit era Gulan. Amintea mereu de regulament, că-l știe pe de rost, că să i se dea o pedeapsă conform regulamentului, ce mai...

— Dar pentru asta ce pedeapsă să-ți dăm? — strigă un tânăr și, făcându-și loc cu coatele, ajunsese în față, la masa prezidiului, și-i trânti în fața președintelui sindicatului un vraf de reviste grozav de colorate. Ce pedeapsă să-ți mai dăm, hai ? Eu sînt propagandist — se întoarce tânărul spre adunare. Sarcina mea pe linie de UTM este să-i pregătesc pe tineri pentru deschiderea noului an de învățămînt.

— Să fii sănătos, băiete ! — rostește Gulan cu duh.

Cîțiva rîd amuzați. Gulan întoarce capul, vesel și el.

— Și dumneata să fii sănătos, tovarășe Gulani! — nu se lăsă tânărul. Numai că te rog să nu-mi bagi bețe în roate. Eu sarcina trebuie să mi-o duc la bun sfîrșit !

— Du-ți-o, neică, cine te împiedică ! ?

— Dumneata ! — strigă tânărul și bate cu pumnul în vraful de reviste. La cîțiva utemiști am găsit porcăriile astea-! Ci-că sînt „prospecte”. Te-ai uitat în ele? „Barul Colorado vă invită la un strep-tease”. Și ce poze, tovarășe Gulan ! Ai acasă copii ca mine. Le-ai da revistele astea în mîna ?

Tăcere în toată adunarea. Numai ventilatoarele se aud și rumoarea portului de dincolo de bordaj.

— Nu răspunzi! Eu știu că nu le-ai da, ți-ar fi rușine! Dar ăstora de pe vas li le-ai dat! Le-ai spus : „Citiți-le, țică, și dacă nu le citiți, tot una e, vorbesc pozele!”! Bun propagandist al „culturii” burgheze mai ești !. Iată cum îmi pui bețe în roate!

Oho, ce năvală de întrebări din adunare! Se înfierbântaseră oamenii. Comandantul își freacă murale sub masă, neliniștit.

— Vorbește, Dobrică — îmi șoptește — nu-i lăsa așa. Îi cunosc pe Gulan de zeci de ani, un amărît în vechiul regim, a tras mița de coadă, a crăpat de foame... vezi că-l scot dușman de clasă!...

Îmi era milă de Gulan. Se uita la mine speriat, cerea ajutor. „Amîndoi am flămâzît — spuneau ochii lui. Tu mă cunoști, n-am vrut, nu m-am gîndit, n-am vrut să iasă așa!”

M-am stăpînit, nu m-am ridicat în apărarea lui, cu toate că unele aprecieri erau prea tari. „Pînă la capăt, — îmi spuneam — nici zece propagandiști la un loc n-ar fi izbutit o agitație mai bună. Nimic formal, ci viață, argumente colcăind de viață, idei explodînd în adunare ca niște obuze pașnice dar atît de elocvente încît simți cum se curăță atmosfera.”

— Ce faci, Dobrică? (Iarăși comandantul)

— Fără grijă, tovarășe comandant. Se trag acum concluziile și se votează pedeapsa. Nimeni nu se gîndește să-l scoată pe Gulan; dușman de clasă. O să vedeți !

S-a spus tot ce trebuia să se spună. Am tras eu concluziile, la invitația președintelui de sindicat. Nu mi-a prea convenit, în slîrșit, dar le-am

tras. O singură propunere de pedeapsă din adunare : tot timpul voiajului Guian nu va fi învoit pe *uscat!* La vot!

— Unanimitate! — exclamă președintele.

Sala de mese s-a luminat parcă de-odată, spiritele s-au destins. Răsunară ioi-coîo rîsete. Comandantul își șterge ușurat nădușeala de pe frunte.

— Teribil, Dobrică !

— Ce-i teribil ?

—• Nimic, frate! Mă duc în cabină să meditez. Teribil !

Ieri mi se păruse că prelucrasem în fața activului, așa cum trebuia, sarcinile noului an de învățămînt. Parcă de-abia acum ar fi necesar să prelucrez sarcinile acestea ! „Ei, propagandiștii, agitatorii! Mai rămîneți puțin ! Iată un exemplu de ielul în care se desfășoară lupta de clasă în domeniul ideologiei pe un vas cu cîteva zeci de oameni în echipaj”.

Dar nu, nu rostesc vorbele acestea. Mă sprijin de masa prezidiului și-i privesc pe toți cum părăsesc sala de mese. Și, dintr-odată, am sentimentul că muncesc pe vasul acesta nu de-o săptămîină două, ci de un veac, și că răspund în fața țării întregi de curățenia spirituală a întregului echipaj. Și răspund !

ȘCOALA DE ALFABETIZARE

§ J ^ j rămas de mult în urmă Bombay-u]. Mașina bate normal — zdup-zdup, legănările mamei sînt regulate, molcome, adormitoare. <5*— Orele mele libere. Nu pot să stau în cabină, n-am „stare” deloc, cum spune schimbul meu la timonă, Dumitreșeu. La colțul roșu, cîțiva tineri citesc. N-are rost să-i tulbur. Am chef de vorbă dar sus, pe punte, e pustiu. Doar un singur marinar, înarmat cu un furtun, stropește toate colțurile cu un șuvoi de apă. Trăznește din înălțimi un soare cumplit și nu-l fericesc pe timonierul de cart. Oceanul reflectă razele soarelui ca o oglindă... Dar ce spun eu, — le reflectă ca milioane de oglinzi în neconținută mișcare, orbindu-te cu strălucirea lor. Șeful de echipaj a împărțit încă de cu noapte timonierilor, ochelari de soare. Fără ochelari nu știu cum ar ține capul la compas. Trec ca din pușcă de pe temgă în spatele cabinei de comandă sub umbrarul de pînză. Îmi trag un scaun în cel mai răcoros colț, și mă așez. Privesc oceanul și-mi vine să-l înjur de mamă. Acum o săptămîină urla și se zbătea, ne plesnea pînă la comandă cu valurile. Acum se leagănă leneș, se întinde și toarce ca o pisică cu ochii închiși. Tăiem cu etrava apa limpede spre Șanghai. Bătrîne „MUCOV”, copac de fier și lemn, scumpule! Ai merita o statuie numai pentru felul în care te-ai luptat în cele trei zile pînă la intrarea în Bombay! Trei zile oceanul ne-a dat peste cap tot programul atît de minuțios alcătuit de comandant și de secund. Bucătarul și-a întrerupt activitatea „la cald” — îi zburau oalele de pe plită ca bilele de biliard. Vasele din dulapul fixat în perete i-au făcut cucuie... Omul și-a închis „dugliana”, cum își numește ei bucătăria. Ii dădea tîrcoale și fiecare zgomot de oale ciocnite unele de

altele îi smulgeau oftaturi adânci, pline de suferință. Înăuntru însă nu putea intra. Ar îi însemnat ca, după două minute de vizită în bucătărie, să se înscrie musafir ia infirmerie pentru două săptămîni. Ca să-l smulg din disperarea lui, l-am trimis ca ajutor combuzierului la împărțitul conservelor. Și n-am făcut rău, omul s-a mai liniștit.

Furtuna ne-a prins cum am intrat în Oceanul Indian, la trei zile de marș de Bombay. Radiotelegrafistul primise un buletin meteorologic alarmant de la coasta cea mai apropiată. Comandantul m-a chemat și pe mine la consfătuirea organizată în pripă, în careul ofițerilor. Ne-a expus situația :

— Furtună de gradul nouă ! Direcția de deplasare dinspre coasta indiană spre coasta Arabiei! Front de înaintare treizeci de zile. Dinspre Arabia furtună de nisip în sens contrar. Ne aflăm, vorba aia, între ciocan și nicovală. Acum e acalmie. Cel mult o zi de alcamie. Dacă stopăm, furtunile au să se ciocnească chiar în locul ăsta, pac! Nu face țândări!

— Ce propuneți ? ! — l-am întrerupt fără să vreau.

— O singură propunere: să ne luăm tălpășița. Schimbăm drumul spre sud, evitam furtuna. Treizeci de mile le putem străbate în răgazul de liniște. De-ajuns tot ne ajunge o poală de furtună. Atît !

— Cît înseamnă în timp devierea aceasta ?

— Vreo patru zile întârziere pînă la acostaj. în loc să fim poimîine la Bombay vom fi la sfîrșitul săptămîinii. Azi e luni.

— Nu rezistă „Milcovul” la o furtună de gradul 9?

— Rezistă, dar cu încărcătura asta... Avem sonde petrolifere la bord, țevi de foraj, echipament industrial. Nu vreau să mă văd pus în situația de a-l arunca în mare. Milioane de lei înghițiți de ocean !

Părerile înclinau spre schimbarea drumului. Nu-mi mărturiseam părerea. Argumentele căpitanului mi se păreau convingătoare. Pe de altă parte știam că termenul de livrare a materialelor expira peste trei zile. Lumea ne cunoaște ca pe o țară care-și respectă cuvîntul dat. însemna să-i facem de rușine pe cei care semnaseră contractele la Delhi.

— Cereți părerea celor din țară ! O jumătate de oră mai putem zăbovi.

în timp ce Săveanu urca la cabina radiotelegrafistului, am convocat adunarea organizației de partid. Oamenii m-au ascultat în liniște. S-a ivit apoi o nouă propunere: să fie invitat la ședință și restul echipajului. Am invitat pe toată lumea. Comuniștii și-au spus părerea în fața tuturor : să mărim viteza de marș fără schimbarea drumului! Să intrăm în plină furtună evitînd punctul de ciocnire în care ne aflam atunci. Dacă am cobori spre sud, e posibil totuși ca o aripă a furtunii să ne prindă în vârtejul ei. De ce n-am lua piepțiș primejdia, îndepînindu-ne sarcinile de plan fără întârziere?

Apăru și comandantul, Săveanu, cu radiograma în mînă.

— „Dacă e posibil să evitați furtuna fără întârziere — citi el radiograma — evitați-o ! Dacă nu, discutați situația cu tot echipajul și luați o hotărîre echitabilă. Rămînem pe recepție pînă la sfîrșit. Așteptăm vești !”

Comuniștii își spusese cuvîntul. Dintre cei fără de partid se ridică Gulan. După boroboața făcută la Alexandria, se ținuse mai la o parte, îi era rușine. Doar cu mine schimbase numai cîteva cuvinte.

— Pedeapsa ca pedeapsa, •— îmi spusese el! — numai tînărul acela m-a ars la rărunchi cu vorba lui. Sigur că mi-ar fi fost rușine să le dau copiilor mei niște măscări de-a!ea.

— Totuși le-ai adus la bord, — i-atn replicat.

— Știi ce, Dobrică? — îmi zise. Nu că mi-e rușine! Mă doare, mă, uite aici, la inimă. N-am să mă spăl de rușine cu toată Marea Neagră!

— Sîntem pe Oceanul Indian.

— Mă rog, mă rog, cu tot oceanul! Am trecut prin școala de alfabetizare și-am făcut 7 clase. Mi se pare mie că-mi trebuie acum și o școală de alfabetizare a vieții. N-o fi prea tîrziu?

— Nu-i tîrziu, Gulane — i-am spus emoționat. Nu-i tîrziu!

Am plecat îngîndurat. Mi-am propus să fiu mai atent cu el. O să trebuiască să-i smulgă colectivul năravurile vechi ca pe niște măsele stricate. Și o să i le smulgă! Pe nesimțite, mai cu durere, dar o să-l facă om!

Ei, și-acum iată-l pe Gulan la cuvînt. La început mi-a fost teamă, că n-o să-i asculte nimeni, că se va ridica vreunul să-l invite să stea jos, amintindu-i întîmplarea cu reviseie. Dar nu, l-au ascultat toți, firesc, cu încredere, atenți. Se alătura hotărîrii comuniștilor. Înainte, deci! M-am bucurat pentru el. Pun la vot propunerea și votul e unanim. Săveanu împături radiograma și-o vîrî în buzunarul tunicii.

• Aveți hotărîrea colectivului — îi spun. Comandați!

Săveanu era emoționat. îi tremura bărbia. Cred că simțea în clipa aceea că între el și echipaj, distanțai pe care o păstrase dispăruse.

— Amarați *) tot ce este pe punte! Mecanicul șef să ridice presiunea. Restul comenzilor, la momentul potrivit. La posturi!

Ne-a căzut furtuna în cap ca un ciocan. A început pe la miezul nopții, dintr-odată. Toate șarturile au rămas întinse și nemișcate, sub presiunea formidabilă a vîntului. În botul vasului s-a prăvălit primul val și pînă la temelia punții de comandă, n-am mai știut ce este, puntea sau oceanul. „Milcovul” stătea cu prova sub apă și nu se mai ridica. Am crezut că ne-a sunat ceasul. Înghețasem cu mîinile pe cavilele timonei. Mi se părea că simt în palme zbîrniitul lanțurilor ciumei și mă miram singur cum se poate întîmpla așa ceva cînd între timonă și lanțuri se află servomotorul? Probabil de frică și se năzare tot felul de drăcii. Cînd credeam că prova n-o să mai iasă din apă, am auzit — să nu mă mișc de aici! — am auzit vasul ofînd ca o ființă omenească. Apoi, încet, încet, apărură vînciunile de lîngă catargul din față, bocaportii și de-abia atunci ani putut deosebi ciocul etravei șiroind de apă.

— Frumoasă primire! — oftă Săveanu.

Nu i-am răspuns. Mi se încleștase gura. Pe Mediterana nu avusesem prilejul să văd asemenea val. (Mai tîrziu însă, aveam să mă conving că primul val a fost floare la ureche). Vasul începu să salte dinspre cap la coadă și să, se legene zdravăn în dreapta și în stîngă. Încearcă să stai pe picioarele tale cînd din patru direcții caută să te supună patru forțe, îmi amorțiseră mușchii la picioare și mîinile îmi înțepeniseră pe timonă.

Nu mai simțeam sub tălpi trepidația mașinii. Vasul troznea din încheeturi, se văita dar tot înainte își deschidea drum. Mă gîndeam ce

* A amara = a fixa lot ce se poate rostogoli pe punte în timpul lurtunii.

s-ar întâmpla dacă s-ar rupe din aniaraj țevile de foraj. Prăpăd ! N-ar rămîne nimic pe punte, totul ar fi măturat ! Cine a fost la amaraj ? încerc să-mi aduc aminte dar toate mi se încîlcesc în cap.

— Cine a fost la amaraj ? întreb.

— Gulan.

— Gulan ?

Da, ei trebuie să fi fost, e marinar de punte. Nu-mi spun temerile cu glas tare. O neliniște însă tot mă încearcă. Caut să-mi încordez auzul,, să desprind din vacarmul care ne înconjoară — urletele vîntului, tînguirile șarturilor, trozniturile navei, bubuitul valurilor, — caracteristicul sunet al lucrurilor scăpate din strînsoarea parîmelor. Nimic ! Mă liniștesc. Ceasul din perete arată trei noaptea. Ar trebui să înceapă zorile. Nu se arată. Beznă !

— Bagă de seamă — îl aud pe Săveanu, ai două grade deviere stînga ! Nu ieși din drum.

Roșesc, sau simt că roșesc ? Săveanu rîde încetișor. E bine dispus. Obrazul lui, deobioei contractat, s-a destins acum, e neted, Ochii îi sticlesc în lumina slabă care-și trimite razele din lăcașul busolei.

— Dacă ai devia tot așa, cu două grade, în funcția dumatile de secretar, ce s-ar întâmpla ?

îi arde de glumă sau întrebarea miroase a altceva ?

— Cu două grade ?

— Cu...

— Numai cu un grad și aș lovi în conștiința oamenilor !

Săveanu nu mai rîde. Privește serios înainte.

— Așa m-am gîndit și eu — rostește într-un tîrziu.

Răsufli ușurat. E un punct cîștigat de mine în încercarea de a-î cunoaște pe Săveanu de acum. Pe cel din trecut îl știu.

— Fii atent însă, cu două grade deviere la busolă dai vasul de stînci !

— La Porțile de Fier !

— Da ! Aici e oceanul, doar să cauți stîncă cu lumina !

S& ivesc zorii. Cenușii, rnohorîți. Oceanul este o imensă arătură cu brazde albe. Am senzația că văd și vîntul, atît de puternic îi simt prezența, Apare pe punte, tîrîndu-se pe burtă pe lingă copastie, Dumitrescu, schimbul meu. Pîndește venirea valului din față și se prinde de funiile de furtună. îl îngroapă apa și nu-l mai văd. în pauză apare la cîțiva metri mai departe. Se ridică în genunchi la ușa eomandei, apasă clanța și se rostogolește tocmai la timp înăuntru ca să poată trînti ușa în nasul unui nou șuvoi de apă.

— Prova stînga ! aud strigătul gîtuit al lui Săveanu. Amaraj desfăcut !

Dumitrescu îmi ia timona din mîini. îmi lipesc fruntea de geamul cabinei. Smucitura vasului, bruscă, mi-a făcut un cucui drept în frunte. Nu simt durerea. Privesc afară. O țeava de garaj s-a răsucit, luată de val și o clipă stă drept, în picioare, ca un stîlp.

— De-ar arunca-o peste bord...

Nu, de unde ! Cade tot pe punte și se rotește ca o morișcă. Dintr-odată mătură din stînga, cum ai mătura un băț de chibrit, și se proptește bocaporți și copastie. Care va fi următoarea stricăciune ?

E o clipă de liniște. Un om aleargă pe punte, aplecat de umeri. Îl privesc pe Dumitrascu. Înțelege !

— Care-i nebunul ? — întreabă Săveanu desohizînd.

— Gulan! — vine răspunsul din pînteele vasului.

Gulan! Măcar de i-ar trece prin cap să nu desțepenească țeava. Îi trece! S-a urcat călare pe ea și o leagă de piciorul catargului ou parîme. Mai are timp să verifice celelalte legături ale stivei de țevi, să se uite în sus, la noi, și să-și fluture mîna în semn de salut. Ii facem semne desperate să privească în spate. Nu privește dar înțelege totul. Fulgerător se lipește de catarg, îl ia în brațe, își încurcă picioarele în funiile de pe jos. Laba valului izbește în catarg în partea cealaltă, îi biciuie palmele apa sărată și-l acoperă, ca o plapumă de spumă, pe marinar. În același timp prova se lasă în jos, intră sub apă — mișcarea normală a vasului, și noi ne punem mîinile la ochi. „Carevasăzică — îmi trece prin gînd — așa a sfîrșit-o Gulan Gheorghe!” Mă uit printre degete cînd simt că prova, se ridică. „Milcovul” și roaie de apă, ca un submarin care iese din imersiune, Puntea se evacuează de tonele de lichid verzui. Îmi vine să rid deodată, copilărește. Gulan aleargă în patru labe pe punte, ou o repreziciune uimitoare. Se repede cu capul în ușa comandai, dispăre înăuntru. Îi aud gîîiala pe scară și, iată-l la timonerie, ca un șoarece. Dumitrescu jubilează. N-a fost singurul deci, care s-a tîrît pe punte.

Mîinile lui Gulan sîngeră. Parcă n-are răni. Sîngele țîșnește prin porii pielei. Ce presiune! Îl bandajez și el zîmbește obosit. Comandantul îl bate pe umăr prietenește, fără vorbă, și el nu numai că pricepe îndeajuns dar simte ce n-a simțit niciodată pînă acum : prietenia comandantului.

Dormim alături, eu și Gulan, pe patul timoneriei. Dormim de rupem pămîntul! Ne trezim în plină noapte. Furtuna urlă la fel, ca o cățea înfuriată. Aflu că la pupa, în spate, un bocaport a fost rupt și a pătruns în hambar cam un vagon de apă. În hambarul acela avem butoaie cu pește sărat. Nu-i pagubă. Spărtura a fost lichidată, apa dată afară cu pompele. Mai prost stau lucrurile în față, la prova, de unde a dispărut jumătate din catarg. S-a înterupt legătura radiofonică între vas și Constanța. Se lucrează la repararea antenei. Mașiniștii au de furcă cu același piston pe care l-au reparat la Alexandria. S-a micșorat din viteza de marș. De la stația radio se comunică reluarea legăturii radiofonice. Un nou buletin : Furtuna și-a schimbat direcția, pe neașteptate, spre sud. Adică dă năvală exact pe unde ar fi trebuit să. fim noi, dacă deviam la început, cu gîndul de a ocoli primejdia. Săveanu ridică brațele,

— Babilonie!

În schimb avem o altă bucurie. Vîntul se schimbă brusc. Îi primim rafalele din spate. Șarturile catargului din spate, izbite de vînt, își schimbă locul, vîjîind ca un obuz în trecere, se întind în partea opusă. Din pricina smuciturii și a presiunii nu mai rezistă, și se rup în zeci de bucăți, ca o pînză de păianjen. De sus cade cruceta în mare. Vasul o ia din loc ca o nălucă. Ne ținem cu mîinile de ce apucăm. Săveanu se apleacă pe portavoce. Ce comandă va da ? Sîntem cu ochii pe el. Nici unul nu înțelegem ce s-a petrecut!

— Stop mașina •' •— urlă Săveanu. Turație obișnuită înapoi !
 Asist la o manevră ciudată, nemaiîntâlnită de mine și de ceilalți.
 Știu, citesc asta pe fețele lor.
 „Milcovul” tremură din toate încheeturile. Mașina și-a încetat bătăile.
 Totuși nava aleargă cu viteza sporită.
 — Furtuna din Arabia ! — rostește laconic Săveanu. Are cale liberă..
 Ne bate la fund, ca pe copii.
 În fața noastră se învălmășesc, duși de vânt, nori de nisip.
 Mașina duduie din nou. Turațiile elicei se fac în sens invers, cu
 furie. Culmea, „Milcovul” în loc s-o ia înapoi își continuă drumul netul-
 burat înainte, cu viteză mijlocie.
 — I-am pus piedică — râde, mînzește, comandantul. Altfel ne trezeam
 duși de vânt pe cine știe ce coastă.
 Profit de acalmie și inspectez toată puntea. Totul e în regulă. Echi-
 pajul a lucrat ca un ceasornic. Tot „Milcovul” e un pachet frumos legat
 ca în cel mai elegant magazin. Strașnic! Păcat de vinciul de la prova.
 L-a „zburat” oceanul. Mă întîlnesc în tribord cu o echipă de punte care
 verifică legăturile la țevile de garaj.
 — Cum e, tovarăși ?
 Se uită surprinși la mine.
 — Nu ești la timonă, tovarășe Dobre ? Aoleu, e Dumitrescu !
 De cînd ?
 — De cînd a ieșit Gulan !
 — Știți că Dumitrescu n-a ieșit din Mediterana niciodată ? Și noi
 stăteam liniștiți dinspre partea cîrmei...
 — V-ați înșelat, băieți, din Mediterana eu n-am ieșit. Dumitrescu e
 la al treilea voiaj pe Ocean. Fiți liniștiți!
 îmi pare rău că i-aim mințit, dar n-aveam încotro. De altfel, Du-
 mitrescu mi s-a părut mult mai sigur pe cîrmă decît am fost eu.
 — Hai să legăm șarturile la pupa, !
 Mă urc și eu pe catargul din spate, alături de ei, și ne luptăm cu
 vîntul și cu frînghiile.
 Intrăm în Bombay a doua zi, spre prînz. Remorcăm o corăbioară de
 pescari, culeasă cu echipaj cu tot din largul oceanului. Patru oameni au
 fost pe ea și apa le-a măturat tot de pe punte, și proviziile de băutură, și
 mîncarea și arborada cu pînzele. Extenuați, pescarii se odihnesc în dormi-
 torul echipajului. De pe corăbioară coboară în Bombay, Gulan și Dumit-
 trescu. Două ore s-au muncit pînă i-au trecut pe pescari pe „Milcov”, pe o
 furtună încă puternică. Ei au rămas cu schimbul la simulacrul de cîrmă
 al barcazului. În port lume de să arunci un ban în sus și să nu cadă pe
 pămînt. Cei doi marinari luați pe sus de mulțime, plutesc prin văzduh.
 Gulan mă vede și ridică neputincios din umeri. Tot echipajul e la copastie.
 — Ce mai vrea, Gulan ? — mă, întrebă un marinar. Popularitate are.
 — Naiba să-l știe!
 Săveanu stă proptit, alături de mine, în coate, și-și fumează luleaua.
 Un ziarist ne solicită interviuri despre călătorie. Radiotelegrafistul ne
 anunță că alt ziarist îi cere din Constanța, prin radio, legătura cu coman-
 dantul și cu secretarul de partid.

— Rămii dumneata cu indianul — îi spun lui Săveanu — înțelegi mai bine englezește. Eu mă duc la, aparat.

Ziaristul din Constanța este un reporter al Radiodifuziunii noastre. Vrea să-i povestesc despre mine, despre furtună și despre comandant. „Despre mine, îi spun, mare lucru n-am de povestit. Poate despre colectiv. Marinarul Gulan s-a evidențiat în mod deosebit”. „Nu se poate, zice el —• la Alexandria, după cîte am fost informat, a făcut-o lată ! (Ia uite afurisitul, s-a uitat prin radiogramele noastre!) Altul! Și dă-mi un conflict, nu se poate să nu se fi petrecut ceva mai deosebit în timpul călătoriei”. „Știi ce? —• îi răspund supărat. Intrebă-l pe Nejloveanu, fostul secretar de pe „Milcov” despre biografia lui Gulan. El îi cunoaște bine. Pune alături întâmplarea de la Alexandria și cu ce am să-ți mai povestesc eu acum și meditează. Ai să descoperi un conflict pe cinste” — și-i relatez din fir a păr tot ce s-a petrecut cu Gulan de la plecarea din Egipt. „Nu văd nici un conflict!” se plînge reporterul și eu mă supăr : „Uite ce-i, să știi că mă apuc eu de scris în locul dumitale”. Reporterul uu sezisează supărarea mea. Sînt prea multe mii de mile între noi : „Chiar te rog! Aștept însemnările luna viitoare. Acum, altceva : peste o săptămînă, ziua cutare ora cutare, ascultați o emisiune închinată colectivului dumneavoastră. Succes !”

Cobor pe punte cam enervat. Gulan al meu urcă pasarela.

— Ce tot dădeai din mîini de-acolo, din brațele oamenilor ?

— Să mor dacă am vreo vină. Nu puneam piciorul pe uscat dacă nu mă smulgeau indienii de la cîrmă.

— Și ce dacă ai pus piciorul ?

—• Păi... hotărîrea adunării generale... pedeapsa...

Un hohot de rîs, ca o explozie.

— Veneam pe parîmă, pînă la „Milcov”... Nu s-a putut — și ridică din umeri, necăjit. Îi sticleau ochii însă, ca unui păcălici. Se apropie și Săveanu și-i făcu semn:

— Te-ai pricopsit. Invitat diseară la guvernator. Și Dumitrescu. Noi doi, —arătă spre mine — invitați de circumstanță.

— Îi dăm drumul, tovarăși ? — întreb echipajul ridicîndu-mă pe vîrfuri.

— Vot unanim ! Se suspendă prima hotărîre, temporar !

*

A rămas de mult în urmă Bombay-ul. Stau sub umbrarul de pînză, pe punte și-mi cercetez carnetul de însemnări. Trebuie să-i trec, la învățămîntul politic și pe Gulan și pe Săveanu. Amîndoi mi-au venit cu cereri, ca la școală : „Subsemnatul” etc. Apoi închid ochii și încep să mă gîndesc la însemnările pe care va trebui să le transmit în curînd reporterului Radiodifuziunii. De unde să încep ? Sînt atîtea de spus ! îmi trec prin gînd tot felul de generalități și mi-e necaz. Uită-te și la Gulan ăsta! Oare care furtună i-a fost de folos ? Aceea din Alexandria, din adunarea generală, sau aceea de pe oceanul Indian ? S-ar putea ca amîndouă să constituie pentru el ceea ce singur numea „școala de alfabetizare a vieții lui”. Dar... să nu uit să reamintesc echipajului prin stația de radiomplificare, că diseară postul de radio București transmite pentru noi o emisiune specială.

Tii, ce mare parșivă ! Parcă-i o pisică întinsă la soare! Nu mă duci tu pe mine! Iți cunosc eu ghiarele!

AUTO-BIBLIOGRAFIE

S-au împlinit de curînd cincizeci de ani de cînd scriu, ori mai bine zis de cînd mă ocup cu literele... Cele dintîi semne scrijilite pe tăbliță, cu grifelul, vădeau certe înclinări formaliste: pînă cînd liniile drepte și încovoiate, paralele, perpendiculare și crucișe au prins și au deprins chenarele slovelor — Și o dată cu ele și începutul unui conținut — a durat un semestru și mai bine... Dar de la șapte ani și jumătate — și cu statornicie timp de o jumătate de veac — m-am străduit ca fiecare cuvînt așternut pe hîrtie și destinat a fi citit și de către alții, să fie citet și limpede, nu numai sub aspectul caligrafic ci și sub acela al semnificației lui... Dacă pe alocuri și uneori nu am izbutit, aceasta nu s-a datorat vreunei abateri de la drumul ales, ci mijloacelor — cari devin cu atît mai modeste cu cît scopurile propuse sînt mai ambițioase...

Pînă la Eliberare publicasem destul de multe versuri, dar n-am strîns dintre acestea decît vreo cîteva sute, în prima mea carte — „Cîntarea Cîntărilor” 1938 — și nu regret că nu le-am adunat și pe celelalte, decît pentru mărturia pe care o pot pune în fața cititorilor despre „antecedentele” poeziei mele de mai tîrziu.

De la „Niște fabule mici și mari pentru mari și mici” apărute în vara lui 1946, am tipărit o sumedenie de volume, mai mici sau mai mari, pentru cei mari ca și pentru cei mici... Dar, intitulîndu-mi prima culegere apărută după 23 August, aproape în mod polemic cu precizarea că scriu pentru cei în toată firea ca și pentru cei mărunți, intuiam parcă avatarul căruia îi mergeam în întîmpinare: am fost clasat la rubrica „literatură pentru copii” și — morală a fabulei! — printre fabuliști. Ce e drept, printre fruntașii genului, dat fiind că sîntem în total vreo patru cari ne mai îndeletnicim și cu această formă de literatură militanta, formă pe care nu și-o dispută, ci mai curînd și-o abandonează reciproc epicul, liricul, satiricul și didacticul... Ar fi dramatic dacă fabulistul nu ar ști să rîdă

și de propriile lui pățanii și să tragă învățămintele cuvenite. Eu am râs... și am perseverat în a rîde și de marile năravuri și de micile cusururi ale celorlalți, printre care la loc de frunte — deși ei sînt mulți ! — autorii de clasificări, gata oricînd să te înghesuie în compartimentul ce ți l-au hărăzit, odată pentru totdeauna ! Departe de mine gîndul de a împărtăși opinia încă atît de răsîndită că literatura destinată celor mici ar fi un gen minor și fabula unul strict pedagogic și îngust utilitar ! Am combătut această teorie... practicistă, în teorie, cum m-am priceput mai bine, și în practica ziselor genuri, cît m-au ținut puterile...

Nu iubești bine ceea ce iubești dacă nu urăști bine ceea ce urăști — spunea Romain Rolland. Și poate că nicicînd lucrul nu a fost mai întemeiat decît la această răscruce de lumi pentru scriitorii-cetățeni, angajați, investiți cu viața și opera lor (o, pleonasmul !) în bătălia dintre nou și vechi, dintre adevăr și minciună, dintre omenie și neomenie, iml îngădui însă o adăugire la aforismul celui care a încercat cîndva să stea „deasupra învălmășelii” : precumpănitoare pentru noi este dragostea de viață. Încrederea în ea, superioritatea iubirii asupra urii, certitudinea că aceasta din urmă nu este un revers al medaliei, indelebil pentru că ar fi gravat da fel de adînc, ci numai rugina și cocleala care-i mai răpesc, vremelnic, din strălucire și îi știrbesc din puritatea clinchetului...

Am făcut această lungă introducere la scurta mea notă auto-bibliografică, pentru a aminti că în covîrșitoarea lor majoritate poemele mele cîntă dragostea, prăs. nuiesc lupta și munca oamenilor — a celor din trecut și a celor de acum — pentru libertate, pentru fericire. Minia și disprețul față de ce este rău mi-au prilejuit mai puține versuri decît entuziasmul și respectul pentru ceea ce este admirabil și magnific în epoca noastră. Cred că se pot număra, puse sub semnul acestei comunități cu tot ce e mai înălțător, mai vrednic de lauda poeziei, dintre poemele a două decenii, cele scrise în ilegalitate — ca „Alfabetul pentru o școală de seară” sau „Filele dintr-un carnet de campanie” — și apoi, începînd cu Februarie 1945 „Grlvița Roșie” „Poemele pentru un ziar de perete”, „Povestea Poveștilor”, „Cîntecui de leagăn al Doncâi”, „Cîntecui despre Doftana”, „In tîrg la Iași 1917”, „Joaia Roșie”, „Cîntecui pentru Noul Ev”, „Popas în Urcuș”, „Cîntecui pentru Luceafărul Roșu” — și multe altele, adunate sau ba în volume. „Dialectica Poeziei” — cîntece despre cîntec — vorbește despre temeuriile și rosturile artei noastre realist-socialiste. Fără a uita, firește, cărțile pentru copii („Schimbul de miine”, „Bondocei”, „O nouă poveste a vorbeii”) — de vreme ce privim prezentul cu ochii viitorului și nici „Micul tratat de Zoologie” sau „Cele trei fabule de spus în fața cortinei” — de vreme ce n-am încheiat nici noi și nici eu răfuiala cu trecutul, vai, încă prezent ! Din alte cicluri, cum sînt Cîntece de lume, sau cel al Minunilor, nu m-am zorit să ublic decît puțin și sporadic...

Grupajul ce urmează cuprinde spicuiri din inedite care umplu mapele mele : am ales cîteva fabule din ciclul „Cele șapte simțuri” (adică cele cinci știute de cînd lumea, plus două ale vremii noastre: simțul măsurii și cel al răspunderii), crîmpeie din „Cîntece de lume” și un poem din ciclul „Minuni”, contrapunct al Miturilor din Dialectica Poeziei. Mai de mult mă înțelesesem cu tovarășii de la Viața Romînească să-mi găzduiască un nou cînt din „Povestea Poveștilor” — reintrînd astfel în coordonatele scrisului meu „pentru cel mari” (și cu nădejdea că acesta va dăinui și atunci cînd cei mici vor fi crescut, vor fi îmbătrînit — ba îmi vor fi adunat și poemele voluntar și voios risipite) :

Și de-ar rămîne-o mic de cînturi, nu-s prea multe
cît să-mi cuprindă-n ele tot zbuciumul lumesc —
dar unul de-o rămîne, să știu c-or să-I asculte
cei ce-or să vină miine, vieții-i mulțumesc.

(Epigraf la „Zodiac”)

*Dintr*un ciclu inedit de fabule*

CELE ȘAPTE SIMȚURI DESPRE FABULĂ

*a să se lase tras în poză-un pui de otm
o clasică „figură”-i necesară:
„privește cum din nevăzutul pom
zbughește-o pasăre imaginară...”*

*Omul în toată firea e la fel!
Se recunoaște-ntr-o caricatură
numai când nu e vorba despre el,
ci despre cine știe ce făptură
— că e, sau nu e în natură —
balaur, elefant ori șoricel.*

VOINIPOSUL

*e ce ești laș
briet iepuraș
și n-ai curaj să-nfrunți furtuna?
Un foșnet — și-o iei razna îndărăt,,
ba-ți și astupi cu pietre văgăuna....*

*— Curaj? Curaj am eu întotdeauna
dar uneori... mi-e frică să-l arăt!*

ALUZII

*uzii mai ieri o iapă
care se înduioșa :*

*„Nu mai bateți biata șa!
Dacă nu vrea să priceapă,
nu pricepe nici așa!*

*Piele groasă! Carapace!
Zi-i toval, toval și pace!*

*Mîrlănia e un viciu
care n-are leac cu biciu'.*

*Eu sînt tocmai dimpotrivă
excesiv de sensitivă :
Dacă-i vorba de simțire
cu pielea mea subțire
garantam pentru succes
fără să mă fi ales
cu vexații și contuzii
— și nici voi cu deziluzii! —
O sugestie, un ghes,
umbra unei vagi aluzii
și de mult aș fi-nșeles!*

*De altminteri, pasămite,
mai mult nici nu v-ați permite
Sinteți martori! Pînă-acuma
n-a fost ins
să fi pretins
că-ntrecîndu-se cu gluma
s-a întins
de m-a atins
(cel puțin cu dinadins!)*

*Nu! Trufia nu mă-nșală!
Cînd — firește, din greșeală
și, așa, la-nvălmășeală —
îmi alunecă vre-un șfichi
peste crupă și rinichi...
vai, mă gidi'l și pufnesc
într-un hohot 'nebunesc!*

*Și voi nici nu presupuneți
în ce greu impas mă puneți:
simulez bine-nșeles
un acces
de tignașes,
dar tușind și rîncezînd
scutur șaua de pe spate
și ea poate-o fi crezînd
că și rîd la cîte pate!*

*Eu, atît de delicată,
mai mă văd și judecată:
„..că, pe cînd îi crapă pielea
sub aluziile-acelea,
nu numai că nu iau act
cît e ea de oropsită
dar mă și arăt lipsită...
(pe deasupra-i...) și de tact!”*

•

*Hei! Cu voia dumneavoastră!
Ce haz ar avea satira
dacă nesimțita noastră
n-ar și face-o pe martira!*

•

*Ba, la... botul calului
ca o culme-a halului
de zănatecă orbire,
a-ncheiat a sa vorbire
despre șa, despre aluzii,
cu-următoarele concluzii:*

*„Zile-ntregi atîrnă-n cui
la-ndemîna orișicui...
și m.ă-ntreb ce noimă are
să vă răfuiți cu ea
și s-o bateți pe spinare
'...cînd e pe spinarea mea!'*

•

*Făi-Frumosule, pricepe-i
tîlcul snoavei ce ți-am spus...
(dacă nu ești Fiul Epei
din povestea de mai sus!)*

Alte întîmplări din jungla

HIENA

*ruzimea nu e apanajul forții
ci nîl degrabă forța celor lași...*

*Așa, spre pildă, hienele dezgroapă morții
și îi mîncă — fie că sînt victime-ale sorții,
fie că-s ale unor veritabili ucigași.*

*Intervievată de un reporter
asupra-acestui mod înfam de hrană
o hienă a privit candid la cer
și a răspuns cu voce diafană:*

*„O, i-am mîncă noi și de vii
— dar poate s-ar împotrivi!
Mai știi ?...”*

ÎNCERCUIRE

*ta Domnul și privea din vârful bolții,
nemulțumit de-ntiul elefant:*

*„Puteam să mi te fac mai elegant!
Prea-i scurtă coada în raport cu colții
și cu urechile-astea blegi...”*

*— Hei, Doamne, dacâ-i vorba să mă dregi,
gîndește-te la soarta mea neroadă
sub ale junglei aspre legi!
Fă-mi franjuri la urechi, mai ia-mi din coadă,
dar colții lasă-mi-i întregi!*

Din „Zodia c”

CÎNTECE DE LUME

CRIMPEI

*red că-am cetit odată într-o carte
(romantic neamț sau filozof hindus...)
Cînd nu te-a dus iubirea PREA departe
nici prea DEPARTE nu te-a dus!*

HIRJOANĂ

*le-a vlăguit hîrjoana ne-nteruptă
și ne-odihnim, iubito, în săruturi
ca doi vrăjmași cari ar cădea în luptă
de nu s-ar cumpăni, proptiți în scuturi.*

PE BUZA DE ULCIOR

*e buza de ulcior din care sorb
lumina vie prinsă-n lutul orb
Cotnarul mă trezește și mâ-mbată
cu-atlta frăgezime-nmiresmată,
•cu-aîta prospețime-nfiorată
încît mă-ntreb — ce jupîniță albă
s-a fost desprins din a juniei salbă
de și-a-mpletit, cu vița și cu lutul,
cmdva, de mult, surisul și sărutul ?, .*

DESCUMPĂNIRE

*înd îți spun doi că ești beat
du-te, bade, la culcare..."*

*Bun e bătrînescul sfat,
dar rămîne-o întrebare:
sînt chiar doi — sau mi se pare?*

NU RÎNDUNICA,,,

*u rîndunica-aduce primăvara
ci primăvara-aduce rîndunica.*

*Nu tu, iubito, mi-ai adus iubirea,
iubirea te-a adus pe tine.*

INTÎLNIRE CU PLOAIA

{stanțe}

*... Și ploaia, și seara, și pîlcul de brazi
își îngeamănă foșnetul: vino...
£ fără întoarcere clipa de azi
cînd te legîm pe brațe, străino.*

*Amurgul se ghemuie din ungher în ungher
dar seara își asmute copoi
și luna își șterge sîngeriul jungher
în perdeaua subțire a ploii.*

*Eu spînzur legănat între veghe și vis
pe udele funii... A cobe
•îmi răpăie ploaia sub geamul deschis
alaiul cernitelor tobe.*

*Vei rămîne și tu, ca atîtea stafii
ce-mi impresură seara fereastra...
Dar nici cînd n-ai mai fost și nicicînd n-ai să fii
frumoasă ca-n seara aceasta.*

*O, reazimă-ți fruntea de umărul meu
și lasă-te, așa, legănată.
Va-nflori pentru tine un alt curcubeu
pe care eu n-am să-l văd niciodată.*

*Pe mine mă jăluie ploaia de-acum.
Plîng norii din chimvalele sparte,
plîng surele strune-ale harfei de fum
cari știu că-am să plec departe...*

*Tu ascuți numai ploaia... Dar eu trebuie să-ascult
cum. îmi prăbușe, ca despletite arcușe,
măiastrelor paseri ucise de mult
și cari nu vor învia din cenușe.*

*Ctitoriei din urmă ce i-aș putea zidi
sub^ mereu surpatele catapetesme
decît umbra umbrei tale mlădii
Și mireasma firavei miresme ?*

*Cu brațele-niinse te-nalț către stea,
peste zilnicul ce te-nfășoară:
să-mi stărui, pe suflet ca ploaia de grea
și în palme — ca ea de ușoară...*

*Or să-i dăruie anii alte seri, alte ploi,
urechii ce de mult o uitase
cînd clipita aceasta-ți va foșni despre noi
dintr-un fald, în domoala mătase,*

*dar și ploaia, și seara, și pilcul de brazi
or să-ți murmure-atuncea : străino...
E fără întoarcere clipa de azi,
•e fără întoarcere, vino!*

Din ciclul „Minuni”

SĂMÎNTA RĂZVRĂTIRII

Divinul prunc născut în staul
(pe Ungă Tatăl său din cer)
cum spune însuși Sfântul Paul
avea și-un tată mai dulgher.

*Muncise-ntiul șase zile
și se-odihnea de veșnicii...
Dar cel cu-obîrșii mai umile,
nu mai sfîrșia de-a tot munci.*

*Din zori de zi și pînă noaptea
iîrziu, trudea să-njghebe-un rost:
cît să cinstească ziua-a șaptea
și să postească — numa-n post.*

*Aveau o singură odaie —
și-ntre vițel și măgăruș
divinul prunc născut în paie
dormea în paie și acuș...*

*Părinții-și căinau viața
zicîndu-și, nu fără temei,
că și-a întors prea sfîntul față
ȘI dela Prunc și dela ei...*

*Cînd mai căta pe cer Măria
vreo stea ca cea din Betleem.
bătrînul măsură tăria
și scapără cîte-un blestem.*

*Nu-i mai tihnea fecioarei somnul
și-și tot spunea privind la plod :
să știi că nu era chiar Domnul
...ci vreun sutaș de-al lui Irod...*

*Divinul prunc născut în iesle
creștea ca un copil de rînd
printre ciocane, clești și tesle,
plăpînd, flămînd — și 'îndurînd...*

*Măicuța-și depăna povestea:
Cît de spătos era în prag
arhanghelul venit cu vestea...
Ce svelt, întîiul rege mag...*

*și cîte scumpe giuvaeruri
și-odoare au primit în dar
și cum (s-o ierte cel din ceruri)
le-a zălogit la cămătar...*

*Dar fiul nu vroia să-asculte!
Vrăjit privea dintr-un ungher
minunile acelea multe
pe care meșterul dulgher*

*le-nfiripa, tăcut, din scînduri
și căldărușa lui cu clei.
Și-l întreba, căzut pe gânduri,
„dar asta ce-i?” „și asta ce-i?”*

*Izbea ciocanul mai cu ciudă —
mușca rindeaua mai adine —
de parcă n-ar fi vrut să-audă
ce-l întreba divinul ținc...*

*Avea destule neajunsuri
cu propriile-i întrebări
la care nu găsea răspunsuri...
Ci-arar, ieșindu-și din răbdări*

*strîngea bătîrul din sprîncene:
ăsta-i un pat de bogătani,
culcuș pentru desmăi și lenei
— Și lada ? — Lada-i pentru bani!*

*Adună-n ea grămezi de aur
și pungi cu-arginți seînteietori.
Chiar azi vecinul meșter-faur
îi pune trei încuietori...*

*— Și asta ? — Masă, pentru-ospețe!
încap în juru-l zece burții
— Și-acelea ? — Gard înalt de-ostrețe,
să nu vedem în cele curții*

*— Dar ăsta? — Leagănul? Firește —
zaraful are-un nou născut l
Cînd într-o seară, ia privește...
ceva de tot... necunoscut... '*

*— Și aia, care nu aduce
cu nici un lucru ? întristat
răspunse meșterul; O cruce!
E o comandă de la stați*

*— La ce-ar putea sluji și asta ?
cum să te catări pînă sus ?
Tăcea dulgherul. Dar nevasta
îl prinde-n poală pe Isus*

*și unde-ncepe să-l alinte
de parc-ar știi și l-ar păzi:
Ești prea micuț; dar fi cuminte
și ai să afli într-o zi.*

Duris: „Nereidele”

TAURUL MĂRII

(fragment de roman)

ION MARIN SADOVEANU

I.

»Împo
pjpj!
t—Jă

arele îl trezise din somn pe Genaios. Avea o lumină pe pleoape din razele ce se strecuraseră în casă. Tînărul își frecă ochii și sări din pat. Primăvara strălucea pe cerul albastru al Atenei. Era semn de plecare pentru Genaios. Se simțea abătut și cuprins de o mare părere de rău la gîndul că trebuia să ia drumul lung al apelor și, cu cea dintîi corabie, să pornească spre furtunosul Pont.

În fața lui se desfășura priveliștea de care nu s-ar fi despărțit niciodată. În fund, spre miază-zi pe Acropole, templele albe, ca un pumn de arșice uriașe. Sub clinele de stîncă, printre lauri și enuperi, fîntîna Klepsidrei, vecină cu întunecatele grote ale lui Apolon și Pan, iar în dreapta, șoseaua zgomotoasă ce ducea la Pireu, încărcată de pulbere grea de marmoră măcinată, neodihnită nici ziua nici noaptea de pasul catîrilor și strigătele cărăușilor.

În jurul lui Genaios se trezise de mult întregul Kerameikos, agitatul și vestitul cartier al olarilor. Se auzeau mugind foalele cuptoarelor și strigătul mînios al stăpînilor.

Cîteodată răsuna cîte o palmă, o înjurătură și răzbătea un vaiet. Așa aflai că se lucrează mereu în atelierele de unde ieșeau vestitele vase cu figuri roșii, mîndria Atenei.

Pentru că era vad bun, tînărul Genaios alesese în Kerameikos locul unui contuar al întreprinderilor tatălui său, Genaios cel bătrîn, ar-

mator și negustor bogat în Histria pontică. Priceput tot atât de bine la negoț cât și la filozofie, tânărul conducea el însuși contuarul. Dădea comenzi de cu vreme olarilor vestiți și mai ales neîntrecutului Duris, prietenul său ; oprea din recolta nouă din vin și untdelemn încărcăturile de amfore din Thasos și Rodos ; schimba, după împrejurări, piloții și echipajele de pe corăbiile tatălui său din portul Pireu și pregătea călătoria din primele zile de primăvară, înspre Histria.

În filozofie, Genaios cel tânăr era învățacul lui Heraclit din Efes. Pentru el, ca și pentru dascălul său, lumea era într-o neîncetată curgere și schimbare. Zeii, nici nu-l înfricoșau, nici nu-i aprindeau vreo nădejde, pentru că nu credea în ei. Ii plăcea însă să privească templele armonioase și statuile cu palide culori. Ceea ce strângea în Genaios cel tânăr toate puterile sufletului și stîmtea olipa adîncă în care alții aduceau jertfe pe altarele fumegînde, era pilda lui Heraclit despre lume, cu riul și apa. Ca un rîu în albia lui, lumea rămînea aceeași, în vreme ce ana era mereu alta, în trecerea ei. Gîndul acesta mulțumea întrebările ființei sale, dar îl și înfiora. El îl chema în minte în ori ce împrejurare și oriunde.

Și în dimineața aceasta însoțită, Genaios tânărul, prin încremenirile priveliștilor din fața sa, simțea cum se scurg neîncetat forțele nevăzute și schimbătoare ale lumii. Un simțămînt de înstrăinare îl stăpînea. Se depărta, parcă, de Atena asta frumoasă, care devenea tot mai străvezie.

Cînd s-a trezit din visarea obișnuită firei sale, s-a regăsit cu tot atîta putere în rosturile și nevoile vieții, pe care o iubea în aceeași măsură și nu o disprețuia.

Își aminti de toate treburile pe care le avea de descurcat și porni cu un pas sporit înspre ele.

Lumina albă îl orbea, de aceea el își trase pe frunte pelerina ușoară de culoarea florilor de in. Sub umbra viorie, chipul său prelung, pe care se putea citi bine originea neamului fenician din care se trăgea, cu barba inelată și bălaie, dar fără asprimea omului matur, resfrîngea curiozitatea și bucuria de-a trăi.

Oprindu-se din cînd în cînd în fața vaselor puse la vînzare, Genaios șuiera încet, dînd cîte un bobîrnac în vînt, semn că nici unul nu era pe gustul său. N-a fost mulțumit decît cînd a ajuns în fața atelierului prietenului său Duris. Aci privi îndelung și cu admirație un chiup pentru apă, înalt pînă la umăr, cu o minunată Leda urmărită de lebedă, în roșu și negru pe pereții vasului.

— Hei, Duris, olar borțos, strigă înveselit Genaios, unde te-ai oglindit de ți-ai luat pîntecele drept model pentru hidria asta?

La strigătele tânărului, un cap cu zulufi roșii ca morcovii și cu o țacălie la fel, ieși de după oale și cupe. Omul acesta mărunțel și urît, pîntecos și cu picioarele strîmbe, îmbrăcat într-o tunică lungă de culoarea cărămizii, pentru ca să nu se cunoască pămîntul uscat și petele de văpsea, era Duris, cel mai vestit olar din strălucita Atena.

— Te-ai trezit, secătură obraznică de filozof? îi răspunse celălalt, mestecînd ceva între dinții lui rari. Am umflat hidria, cât a putut să țină, doar s-o mulțumi regișorul tău, stăpîn peste broaște și șoareci.

Duris pomenea astfel de o comandă pe care încă din toamnă Genaios i-o făcuse cu toată grija pentru cel mai bun mușteriu al tatălui său. Era vorba de Tanusa, regele scit, cu o așezare de corturi rotunde de pîslă, undeva mai spre miază-noapte, pe un mal înalt al Histrosului, dar cu inima și mintea la Histria, printre Greci, unde își avea palatul.

Tanusiia iubea și viața și învățătura și arta grecească. De aceea în fiecare an, toamna, cu ultima corabie ce pleca din Histria, el îi dădea liste lungi de comenzi lui Genaios cel tânăr. Mai ales olăria lui Duris era pe gustul său.

— Totul e gata ! Vino să vezi ! — spuse olarul și o luă înainte.

În magazia atelierului, pe rafturi de lemn, comanda regelui Tanusa aștepta. Erau cratere, cupe înalte și mai joase, vase mari pentru apă și vin. Nici unul nu era greșit, nici unul nu era trecut din copt sau pătat. Fondurile negre erau cu ape în ele și moi, ca o blană de pisică egipteană, iar roșul figurilor dogorea.

Genaios nu se mulțumi să se bucure numai cu ochii. El luă în mină o cupă și o mîngîie. Simți sub degete un relief ușor și plăcut, ca și cum ar fi dezmiardat pe un chip fraged, un zîmbet.

Apoi privi cupa mai îndeaproape. Desenul înfățișa lupta unui hoplit grec, cu un stegar persan. Hoplitul își ridica scutul și spada scurtă, iar stegarul prăbușit, rupt din mijloc, acoperit de linii și puncte, părea o omidă uriașă, strivită,

Genaios zîmbi și-l privi cu duioșie pe olarul acesta diform, care mai păstra cu tărie în el, din copilărie, de bună seamă, amintirea războiului cu Perșii. Grecul nu uitase încă prăpădul îndelung al războiului, poate și sub îngrijorarea războiului din nou aprins, de data aceasta între frați. Căci, deși Atena își ducea mai departe viața ei de belșug și artă, luptele cu Sparta o secătuiau.

Cu ochii lui ageri, verzi și oblici, Duris ceti pe fața lui Genaios, gîndul. Și sitrîngîndu-și trăsăturile lăbărțate ale feții, într-o seriozitate ce voia să dea adîncime spuselor sale, zise :

— Întâmplările pe care le zugrăvesc după cum vezi, flăcăule, se împart în două : cele mari, mitologice, pe care le pictez pentru că mi se cer, dar nu le desfășor decît pentru vase cuprinzătoare și scumpe, bune pentru temple sau parveniți, ca regișorul tău ; și cele obișnuite, din viața de toate zilele, pentru cupe și vase mijlocii și pungi asemenea. Spre acestea merge inima mea ! Vreau să las după mine ceva și asta e mai de seamă decît zeii pe care nu i-a văzut nimeni vreodată. Aci e sufletul meu...

Și Duris făcu cîțiva pași spre un dulap acoperit cu o perdea verde, o dădu laoparte și-i arătă lui Genaios, bucată cu bucată, cupele la care ținea mai mult ca la orice.

Subiectele desenelor erau toate din viața obișnuită și dovedeau, prin felul în care erau înfățișate, inteligența și arta lui Duris. Aci îl vedeai pe un fund de cupă, chel și frînt, uscat și răutăcios, pe un dascăl amenințînd pe elevi cu un deget osos, subțiat de bătrîne. Dincolo, școala întreagă, cu elevi în fața profesorului de muzică și iată, în sfîrșit, și interiorul propriului său atelier, pe care Duris s-a înveselit să-l povestească, pictînd pe un fund de vas. Nu numai el și tinerii lucrători dar și două lucrătoare, sclave de bună seamă, erau înfățișați lucrînd de zor.

Desenul delicat, culorile potrivite, totul lăsa impresia unei arte de o adâncă pătrundere, de echilibru și mare eleganță în compoziție.

Genaios, care trecea la Atena drept unul din tinerii bogați, cu gusturi alese, priceput, bună reclamă deci pentru prietenul său Duris, privi și prețui. Plutea o clipă moale și plăcută peste amândoi, o clipă de tăcere în care unul gusta bucuria izbînzii iar celălalt a contemplării, cînd se ivi un flăcău, purtînd pe umeri o scîndură cu vase, pe care le aducea de la cuptor. În fata stăpînului, el voi să se plece. Scîndură îi alunecă însă de pe umăr, și vasele porniră. El însuși se împiedecă și se prăbuși peste dulapul cu perdea verde. Într-o clipă, toate frumoasele cupe admirate nu mai erau decît cioburi.

— Sabactes, Syntrips și Asbetos, demoni spurcați, cit aveți de ghid să mă mai urmăriți ? urlă Duris, cu pumnii strînși, răsuciți în vîrteinită, pentru conjurarea duhurilor necurate, dușmanii olarilor. El nu credea în zei, dar credea, ca om simplu și ca toți din tagma lui, în existența acestor demoni. Apoi, apropiindu-se de băiat, îl mîngîie, îl sărută pe frunte și-i zise :

— Nu-i nimic Thrax, facem noi altele. Du-te și-ți vezi de treabă !

Sclavul privi cu ochii lui albaștri, în care licăreau lacrimi și duse mina stăpînului la buze. Apoi se făcu nevăzut. Dintre cei doi oameni, cel mai cutremurat de întîmplare a fost Genaios. Privea la maldărul de cioburi în tăcere și aștepta parcă să treacă peste ei furtuna asta nevăzută a adversităților.

Duris, dimpotrivă, dădea cu piciorul și strîngea într-un colț rămășițele vaselor despre care, cu o clipă mai înainte, spusese că sînt smulse chiar din inima lui. Blestemase demonii, își descărcase mînia și asta fusese de-ajuns. Acum, liniștit, încrezător în meșteșugul său și puterea lui de muncă, era iar Duris cel de toate zilele. Și pentru ca să-și mîngîie prietenul nemîngîiat, îl luă de umeri și-i șopti atît de aproape, încît îl atinse pe obraz cu barba lui aspră, de culoarea morcovului :

— Să-ți fac un vas după pofta inimii, Genaios ! Nu vreau să pleci mîhnit la drum !

Și amîndoi trecură în atelier.

Era o încăpere mare, un fel de magazie luminoasă cu pînze portocalii, date în lături, peste cele trei uși deschise pe o grădină interioară, unde printre boschete de mirt murmura un izvor prins într-un cap polihrom de meduză, care îl scuipa în fire lungi, albe și reci de apă. Patru roți de olar erau așezate de-a lungul unui morman de clisă udă și fragedă la pipăit, de parcă ar fi fost un maldăr de carne proaspătă. Lucrau doi băieți și două fete să desăvîrșească ceea ce croise meșterul. Un miros dulceag și reavăn plutea prin încăpere, miros de pămînt, de lacuri și de uleiuri.

— Thrax, adu-mi pămînt, porunci Duris și se așeză în fața unei roți de olar, prinzîndu-i stîlpul între genunchi. Thrax aduse o oală cu pămînt trandafiriu, din care Duris aruncă doi pumni mari pe roată. Pămîntul plescăi ca o halcă de carne la măcelărie. Apoi cu palmele ude el strînse bulsul în pumni și începu să miște, încet, cu tălpile lui late, roata de jos.

Genaios privea curios și atent, cum din butucănosul buls se bombau și se scobeau marginile unei cupe plate, scunde, subțiri, cu două

toarte abia văzute dar bine așezate una în fața celeilalte, așa cum numai din mîna lui Duris răsăreau cupe.

Cîteva învîrtituri de roată încă și minunatul vas era gata. Subțire ca o petală, întinsă și adîncă, frumoasa cupă semăna cu un nufăr larg înflorit. Era o minune cum degetele groase și murdare ale lui Duris n-o sfărîmau, ba dimpotrivă, acum în pămîntul încă jilav, începea să scrie podoaba figurilor.

Cu un ac lung din lemn de chiparos, pe care olarul îl ținea în pumn, începu să deseneze. Croia, din gînd, o horă de nereide pornite pe marginea din afară a cupei spre Nereu, care cu trident și barbă, odihnea pe un scaun bogat împodobit.

În spațiile libere dintre figuri săreau delfini grațioși, întinși ca niște arcuri, cu înotătoarea dorsală în creastă și cu ritul adus în sus. Liniile ieșeau sigure de sub mîna olarului, de parcă ar fi urmat cu vîrful acului un desen care nu era.

Cînd a vrut să împodobească fundul cupei, Duris l-a chemat din nou pe Thrax, de data asta să-i stea drept model.

— Vreau să-ți dau chipul lui Thrax, să-l iei cu tine în patria lui, dacă nu m-oi hotărî..., rosti el cu vorbă frîntă către Genaios. Dar am să ți-l îmbrac ca pe Ahile !

Frumosul tînăr răsărea pe fundul cupei cu platoșă și scut. Deodată Duris se opri și, ștergîndu-și acul de lemn de pletele blonde ale lui Thrax, îl întrebă pe amicului său :

— Crezi tu, Genaios, că sclavii au suflet și ei și că îi doare dacă-i împungi ?

Genaios, furat cu totul de visarea lui artistică, nu se aștepta la o astfel de întrebare. De aceea nu răspunse. Cînd se trezi, se gîndi mai adînc și dădu din umeri. Ii era indiferent lucrul acesta. Știind însă că în alt fel credea Duris, nu voi să-l supere și tăcu. Olarul îl privi lung pe sclav, își înfipse acul într-o gogoloașe de pămînt, și șopti :

— Cîntă-ne ceva, Thrax !

Glăsuț nu era încă bine așezat bărbătește, dar era melodios și pătrunzător. Thrax cînta cu vorbe străine din care, din cînd în cînd Genaios prindea cîte una auzită la băștinașii pe care îi întîlnise la Histria, lucrători în atelierele de coarde și pînze și plase de pescuit ale tatălui său. Cîntecul era trist și melodios. Și pe el îl mai auzise cîndva. În încăpere, abia de mai ajungeau zgomotele de afară. Era un aer proaspăt, era liniște, lumina și susurul fîntîinii se împleteau cu cîntecul lui ThYax, care cînta privindu-și stăpînul, cu ochii lui frumoși. Genaios se simți cuprins și el de vraja glasului și asculta cu plăcere.

Asculta însă așa cum ar fi privit un vas frumos sau o statuie, asculta ca și cum cîntecul n-ar fi rostit o simțire omenească, ci ar fi fost desprins de ea. Atît putea înțelege în clipa aceea Genaios. Știa ce voise Duris cu întrebarea lui, știa și de ce îl pusese pe Thrax să cînte, știa toată vechea vrajbă dintre el și olar, căci, de multă vreme, Duris măr-turisea alte credinți decît ale lui Genaios și ale celor de o seamă cu el, Duris îi iubea pe sclavi, îi îngrijea și se purta cu ei ca și cu oamenii liberi. Și nu fusese la Atena, în ultima vreme, nici o mișcare, nici o nemulțumire a sclavilor, în fruntea căreia să nu se fi aflat olarul Duris.

În atelierul său se întâlneau toți oropsiții, toți flămânzii, dar și toți care, ca el, gîndeau altfel decît cetățenii liberi ai polisului, ai cetății.

La o jumătate de drum, în credințele sale, se întâlnea și histriotul cu el, dar bătîndu-l pe cealaltă jumătate, din care făcea parte, îl împiedeca pe Genaios să meargă și pe cealaltă jumătate. Știa bine că și tatăl lui, Genaios cel bătrîn, și el chiar, deși foarte bogați, nu erau la Histria, sub stăpînirea autocrată a lui Theodotos și a preotului eponim al lui Apolon tămăduitorul, zeitatea tutelară a cetății, decît niște meteci, niște străini fără drepturi. Știa de asemenea, Genaios cei tînăr, că o schimbare trebuia să se întîmple într-o zi la ei, și o dorea, dar firea lui, mai mult visătoare, nu se lăsase încă prinsă de nădejdea unei revolte și a unei lupte. Nu știa și nu vedea nici cum se va începe nici cine va porni mișcarea și, de cîte ori se străduia să prindă cele ce s-ar fi putut întîmpla, gîndurile îi fugeau unele în altele și se topeau. Și de bună seamă că nici astăzi nu avea să se lămurească nepotrivirea la gînd și simțire dintre cei doi prieteni. Dealtfel, discuția care ar fi putut urma, a fost întreruptă de intrarea unei neobișnuite perechi.

Un lungan deșirat, cu fața osoasă și mîinile mari, chel, întovărășit de un bondoc, rotund, căruia îi lumina parcă nasul gros, de lucios ce era. Cei doi oameni se opriră în prag cu boccelele lor.

— O, neasemuită și nebunească pereche, izbucni Duris, rîzînd cu hohote și bătîndu-și coapsele cu palmele amîndouă. Intrați, intrați jerpelișilor, prăpădișilor, strălucișilor, și întinse cîte o mîna fiecăruia din noii veniți. Apoi, tîrîndu-i spre Genaios, îi prezentă :

— Lunganul ăsta, cu ochi de broască, e Philipos siracuzanul iar gemenul său rotofei, de-a pleznit burta mîinii cînd l-a scos, e Sofron, purtînd, după cum vezi, un nume ilustru. Amîndoi crapă de foame; se mulțumesc cu cîte o rădăcină, iar cînd prind vreun copil care mulge caprele, fac rost și de un căuș de lapte, mai mult căcăreze decît lapte. Da'ncolo, meșteri mari, iscusiți, cu limba ascuțită. De cînd n-ați mîncat, strălucișilor ?

— De la Pireu ! răspuse Philipos cu un glas de tunet, rotîndu-și ochii prin casă și lingîndu-și buzele.

— Nu te-ntreb de unde, ci de cînd ? îl îndreptă Duris.

— Apoi tot aia e, că la Pireu am fost acum trei zile, întregi cu pelticenie, Sofron.

— De-i așa, adu-le ceva să îmbrace, Thrax !

După ce au înghițit o sedilă întreagă de brînză, doi pumni de măsline verzi, de au umplut casa cu sîmburii scuipați, și un coș de smochine, după ce au rîgîit bine spre mulțumire, s-au așezat pe jos unul cu spațele la celălalt, și au început să moșăie.

— O, ho, ho ! urlă Duris. Nu merge așa ! Acum să vă plătiți ce-ați mîncat. Sofron adormise aproape. Philipos se destinse alene, se deșiră, căscă și-și trezi omul cu picioare în șezut.

— Iți plătim, n-avea frică, n-am rămas nimănui datori ! Hai drăgălașule, mișcă ! și trăgîndu-l de urechi, îl așeză și pe Sofron pe tălpile lui late.

Apoi începură să scotocească prin boccele. Philipos își atîrnă doi saci de gît, care-i spînzurau ca doi sîni monstruoși și umflați, își puse

pe cap o perucă de cînepă și-și înnegri toți dinții, în afară de doi. Apoi se așază cu picioarele încrucișate și zise cu glasul lui gros :

— Eu sînt Sparta ! Asta-i Ares, cruntul, războiul ! Bondocul de Sofron își lipi mustăți și barbă, își puse o cratiță găurită drept chivără și se întinse în poalele lui Philipos, începînd să urle, în pelticenia lui, că-i e foame.

Atunci Sparta își găuri sîinii și începu să curgă din ei într-o căldare, ascunsă sub bărbia lui Sofron, linte dintr-unul, iar din altul sîmburi uscați de măslina, și Philipos, legăndu-l ca o doică pe Sofron, începu un fel de recitativ obscen, în care se pomenea de toate mărimile Atenei și de toate întîmplările zilei. Din cînd în cînd, Ares se trezea, urla că-i e foame, clănțănea din dinți și sîinii iar se goleau. Bondocul sforăia și adormea. Atunci, cu glasul pe jumătate, Philipos începea să povestească despre necazurile celor mulți și mărunți și, luînd un bolovan din traista recuzitelor, îi așeza capul lui Ares pe el. Apoi sărea în picioare. Cu lungi narațiuni, schimbîndu-și o haină, o barbă sau o perucă, schimonosindu-și glasul, imitînd, alergînd, plîngînd, întruchipa pe toți cei oropsiți și obidiți : pescari, brutari, moașe, doftori și atîția alți sclavi, prinși în îndeletniciri umile, se tînguiau de necazurile vieții lor și protestau în vastul și pitorescul monolog al mimului.

Era toată viața clocotitoare a cetății, văzută nu din solemnitatea tragediei și nici din satira politică a comediei, ci dinspre cei mărunți, răboj viu al frămîntării celor neluați în seamă, care prin arta sicilianului Philipos își vărsau năduful.

Se strînseseră toți lucrătorii în jurul mimului, oameni simpli și ei, care se vedeau oglindiți în această largă imitare și petreceau. Iar Duris rîdea cu lacrimi.

Genaios auzise de felul acesta de spectacole populare, dar nu văzuse niciodată și încetul cu încetul, deși era admirator al tragediei, se lăsa biruit de adevărul, sprinteneala și violența de grai a lui Philipos. Găsea că, într-adevăr, felul acesta de teatru popular ascundea o mare putere, care, desigur, îi mișca pe cei mulți și îi convingea, deoarece și lui i-a putut cîștiga atît de ușor interesul.

După o scenă lungă, Sofron — adică Ares, războiul — începea să se trezească din nou. Atunci Sparta nu mai încerca să-l hrănească.

Și Philipos, îmbrăcînd tunica scurtă a unui sclav de la țară, cu un sac de semințe la brîu, un semănător, se ridică și-l plezni pe Sofron în cap, cu un imens falus făcut din cîrpe și piele de capră. Războiul ameți, căzu și își dădu sufletul. Peste leșul său, Philipos aruncă semințe, care după primii pumni nu mai erau semințe, ci floricele albastre. Ele aco-periră aproape trupul lui Sofron...

Simbolul era limpede și ușor de înțeles și pentru cei mai neajutorați. După nenorocirile războiului, revenea viața din strădania celor mulți și trudiți, cei aproape de rădăcinile ei.

Mereu schimbată, viața mergea înainte. Era într-un anumit fel, simplu și popular exprimat, gîndul despre lume al ucenicului lui Heraclit. Și Genaios se simți atras puternic de felul acesta de teatru și de oamenii lui.

Succesul a fost mare. Duris îl sărută pe Philipos cu buzele lui groase și resfrînte și-i puse în palmă cîteva drahme de argint, întrebîndu-l încotro o să aipuce.

— După nas ! răspunse mimul, dînd din umeri, înfundînd în boccele, bărbi și costume.

— Dar după mine nu ? interveni deodată Genaios.

Cel mai surprins de întrebarea tînărului histriot, a fost Duris. El privea nedumerit, cu o flacără de bucurie în ochi. Era surprins că rafinatul Genaios fusese cîștigat deodată de arta mimilor populari. În realitate, ceea ce îl stîrnise și îl încălzise pe Genaios, nu erau gluma grosolană și nici gestul obscen, ci puțința uimitoare ca din manifestările brutale, închipuirea și talentul mimilor să scoată un simbol cuprinzător și plin de poezie.

Descoperise în monologul lui Philipos priveliști multe din viața de toate zilele a Atenei, care lui îi scăpaseră ; se lăsase uimit de tîlcuirea subțire, desprinsă de mim din apropierea mai multor fapte și prețuisese mult sinceritatea și adevărul criticilor. Toate acestea, și nu gluma groasă, care îl făcuse pe Duris să petreacă, îl convinseseră pe Genaios că mimusul este o unealtă cu ajutorul căreia se putea răbufni încă înțelenirue din lumea histriotă.

Gîndul acesta și bucuria noutății, îl făcuseră să le ceară mimilor să-l întovărășească.

Firește că bieții oameni n-au fost greu de hotărît. Așa că, odată cu vasele lui Duris pentru regele Tanusa și cu amforele cu untdelemn și vin din Thasos, cea dintîi corabie ce pornea în primăvara aceasta spre Histria, ducea cu ea și o pereche de mirni, spre țarmurile îndepărtate ale Pontului Euxin.

II.

„Amaryllis”, corabia lui Genaios cu punți duble acoperite de un strat gros de nisip, în care aveau să se înfigă amforele ascuțite cu vin și untdelemn din Thassos ; cu lăzi în cala cea mai din afund pentru olaria bine împachetată ; ajutată la drum de o pînză mare de culoarea drojdiei de vin și de cîte patru perechi de vîsle lungi în fiecare bord ; cu o cîrmă făcută din două lopeți ; îmbucată din lemne felurite, pin și stejar mai ales, bătute în piroane cu capetele de plumb ; cu o provă înaltă, albastră și răsucită ca un vrej, era gata de plecare, cînd, pe creasta zidului lung, cineva începu să strige și să facă semne cu mîna. Era Duris, agitînd prin aer brațele lui scurte, încercînd să oprească plecarea corăbiei.

Zidul cel lung, o adevărată fortăreață, mîrginea pe amîndouă laturile drumul de la Atena la Pireu, ocolea cheiurile și închidea portul oricărui vrăjmaș. În timpul luptelor grele din vremea războiului peloponezian întreaga populație a Aticeii putea să se refugieze în corturi sau sub frunzare în această lungă cetate, care nu era de fapt decît un drum.

De sub pînzele cabinei sale, Genaios auzi glasul prietenului său și făcu semn pilotului să oprească.

Duris se apropia gîfîind, coborînd o scară dreaptă tăiată în zid și, tîrîndu-l pe Thrax după el, zise :

„Stai să usuci niște lacrimi ! Apoi, arătându-l pe flăcău, rușinat și cu privirea în pământ, adăugă : — Tînjește după ai lui ! Ți-l dau, dar numai pentru o vară ! Să mi-l aduci la toamnă, că nu mă pot despărți de el. Și nu-l lăsa să rătăcească prin țara aia unde am auzit că sînt oameni cu capul de cîine.”

Și lui Duris începură să-i tremure colțurile buzelor, pe vorbele astea hazlii. Apoi, subțind cîteva lacrimi cu un clipit, își răsuci călcîile și plecă. Urcă iar scara dreaptă de piatră de-a bușilea și, înfigîndu-se pe creasta zidului celui lung, așteptă plecarea corăbiei.

„Amaryllis” își făcu încet drum, trăgînd la lopeți, printre corăbiile felurite strînse la Pireu. Erau mari vase de comerț grecești, erau corăbii feniciene și egiptene și, mai ales, era flota de război a Atenei, făcută din sprintene trireme cu prova prelungită cu un pînten de bronz, care sclipea în lumina primăvăratică sub apele liniștite, adînci și verzi. Larma portului murea încet în depărtare, topindu-se în tăcerea mării uleioase, peste care un vînt molcom umfla pînza. Corabia își luă drumul spre miazănoapte, unde avea să facă un popas la Thasos. De acolo, încărcînd amforele pecetluite cu semnul lui Heracles trăgînd cu arcul, obișnuit negustorilor de vinuri din acele ținuturi, trecînd prin Propon-tida și Bosforul tracic, avea să ia drumul Pontului Euxin, cel cu fundul mai înalt, sub ape în spre apus, din nisipurile cărate de fluviile Histros, Tyras, Hispanis și Borysthenes. Jumătate de an Pontul se frămînta de furtuni stîrnite din miazănoapte și răsărit. Atunci, din toamnă pînă în primăvară, nu se putea pluti.

Se coclea și își săpa la adînc apa cu șanțuri înfricoșetoare. Valuri mari creșteau cu creste de spumă, care aminteau caii, prin alergările lor iuți și prin rotundul coamei de apă. Iar prin bubuitul frunților puternice ce se loveau de stînci și năpraznica lor putere, te duceau cu gîndul la o turmă de tauri, dezlănțuită.

Iarna, Pontul acesta străbătut cîndva de Argonauți, îngheța de la țarm, cît prindeai cu ochii.

Corabia venită din miazăzi urca marea împlînzită de primăvară, fără să piardă malul din vedere. Cîteodată călătorea și noaptea cînd vîntul era prielnic și cerul era senin.

De cele mai multe ori, însă, trăgea la mal în cîte o căldare de apă adîncă și aștepta. Strîngea pînzele, iar cei de pe punte, în întunecimi străine, ascultau zgomotul ce venea de la uscat.

Erau mugete de animale, nechezări de herghelii, lătrături și urlete de cîine. Glasurile omenești erau rare și nedeslușite, rostind o limbă neînțeleasă. Unii dintre corăbieri, mai bătrîni, știau că acolo stăpîneau Odrizii, pînă departe în munții dinspre apus, iar că mai sus de ei, de-a lungul coastei spre gurile marelui Histros, se întindea un alt neam străvechi, Geții, tulburat de la o vreme de Sciții ce coborau în cete numeroase de dincolo de ținuturile olbiene. Odrizi, Geți, sau Sciți nu văzuseră niciodată corăbierii greci mai tineri, porniți pentru prima oară prin aceste ținuturi. Ei și-i închipuiau numai după zvonurile nopților de popas și de groază. În diminețile cețoase, înainte de-a porni, zăreau departe turme bogate mișcîndu-se prin ierburile înalte.

Drumul pe apă era încet și anevoios. Se mai adăugau la atîtea greutăți și primejdia binecunoscutelor prădăciuni din Pontul Euxin. Pi-

rații se țineau ascunși sub cîte o scorbură a malurilor lutoase, în luntrile lor joase, lungi și negre, ce păreau pornite la atac, șopîrle răufăcătoare. Pirații împresurau cu repeziciune și îndemînare corabia grea și înceată și îi țineau cu cîngi lungi prova înaltă, ca pe un cal de căpăstru. Apoi aruncau punți și frînghii și urcau pe bord. Erau mulți, mărunți, negricioși, păroși pe brațe și pe piept, înarmați cu cuțite scurte și securi. Prădau, nimiceau și, adeseori, omorau.

O corabie oprită în drum, părea, după plecarea lor, o navă pustie. De multe ori, ca să fie mai siguri de prădăciune, sfîșiau și pînza. Nu izbuteau însă întotdeauna, căci piloții corăbiilor grecești, cei încercați și purtați pe aceste drumuri de apă, de cum prindeau de veste, se ajutau refugiindu-se în schelele cetăților prietene. Erau Apollonia, Odessus, Callatis, Tornî, cea cu largul golf, apoi alba Histrie, iar mai sus Tyrasul și puternica Olbie.

Și se mai știa, de corăbieri, de o insulă Leuce cu un templu străvechi al lui Ahile, așezată în mare, la gurile Histrosului.

Se povestea, în lungi zile de plutire, că acolo, în Leuce, templul lui Ahile, cu o statuie de lemn uriașă, ce proorocea, stă zi și noapte cu porțile deschise. Și că în zorii fiecărei zile, păsările mării, înmuindu-și aripile în valuri, măturau pardoseala și deretecau templul în toate colțurile lui. Dar cîte nu se povesteau pe corăbiile pornite pe ape nesigure spre străvechile țărături de groază !

De cîtiva ani primejdia pirateriei, fără să se stîrpească pe de-a-tregul, se rărise. Aceasta se întîmplase după marea demonstrație navală, în Pont, a lui Pericles, menită să înfricoșeze și să facă mai bine cunoscută puterea Atenei, care după marele război cu Perșii, ar fi vrut să-și atragă amicitia cetăților grecești, risipite pe coasta pontică. Acum însă, decînd începuse iar lupta dintre Sparta și Atena, frica de flota ateniană slăbise, așa că o navă pornită o dată cu desprimăvărarea pe apele Pontului, mai avea încă primejdii de înfruntat.

În ziua aceea de lungă plutire, cei de pe „Amaryllis” nădăjduiau să poposească înainte de nămieș, la Tornî.

Noaptea, la ultima oprire, fusese rece dar senină, cu vînt abia simțit. Așa că în cețurile ușoare de după răsărit, pilotul încercase să iasă la larg, să prindă în plin vîntul de miazăzi. Vuitul așteptat se stîrni, dar o dată cu el și marea se agită. Corabia aplecată pe un bord sărea din val în val, culegînd de multe ori spuma cu lotusul auriu din vîrfurile înaltului vrej albastru din prova. Grija cea mare era pentru mărfuri. Ele stăteau însă bine prinse în cale, așa că Genaios putea să-și lase gîndurile să cutreere și să se împletească felurit, neluînd seamă la bieții mimi, care, amarnic de bolnavi, se văitau într-un colț al cabinei.

Thrax, răzimat de palimarul corăbiei, aștepta cu nerăbdare să zărească roșietica limbă de pămînt, cînd sări deodată țipînd :

— Pirații ! Uite pirații ! Vin spre noi !

Trebuia într-adevăr un ochi ager, să deslușească între prăpăstiile de apă luntrile lungi și scunde. Rotunzimea valurilor le ascundea și nu apăreau decît cînd urcau pe creste, tăind coamele de spumă. Veneau din

ioate părțile, fără pînze, numai cu lopeți, agitate ritmic de brațe puternice. Coasta începuse să se zărească și, pe ea, alba Torni. Era însă cale lungă de străbătut pînă acolo. Pirații aveau tot timpul să atace corabia. Un sfat se strînse în grabă în cabina lui Genaios, în care pilotul, purtat de multe ori pe apele Pontului, arăta că lucrul cel mai de seamă era să nu se îngăduie ca „Amaryllis” să fie oprită din mers. Furtuna creștea din ce în ce. Atît timp cît corabia își va continua drumul, va fi cu neputință piraților să urce pe bordul corăbiei. Jocul valurilor nu le va îngădui.

încercările lor. îngreunate de legănarea vaselor, vor fi ușor respinse de cei cîțiva marinari. Locul cel mai de răspundere însă, în aceste împrejurări, era cel din prova. Cine avea să apere vrejul înalt și albastru, bătut în cuie de aramă, împiedicînd cîngile lungi ale piraților să oprească, din mers corabia ?

Slujba aceasta grea și primejdioasă Thrax o ceru pentru el. Stătea înfipt pe picioarele desfăcute, plecîndu-se ca un marinar încercat după legănarea corăbiei, cu mîinile în șold și capul ținut cu mîndrie în sus. Genaios și pilotul cîntăreau cu privirea pe flăcăul acesta bine legat și se sfătuiu din ochi, între ei, dacă să-i îngăduie dorința. În cele din urmă îl încuviințară. Thrax primi o secure puternică, arc și săgeți și un scut care se îmbuca în pîiimarul corăbiei. Nici nu mai era timp mult de pierdut, căci pirații se apropiaseră într-atît, încît, cu toate gemetele și șuerăturile furtunii, se auzeau strigătele lor sălbatice cu care porneau la luptă. În lumina soarelui securile scînteiau, ridicate de brațe puternice !

O luntre mai lată și mai înaltă căuta să taie drumul corăbiei grecești. Se apropia încet, cu multă prudență, jucînd printre valuri, fără a lăsa să se vadă vreun gînd de luptă. Nici oamenii nu se deslușeau, acoperiți, de enorme scuturi, care ca niște solzi uriași, erau prinse de copastii. Numai lopeți lungi și puternice loveau ritmic spuma valurilor. La postul său, Thrax simți inima bătîndu-i cu putere, nu de frică, ci de clipele lungi ale așteptării. Nu știa în ce fel corabia va fi atacată și nici din ce parte, căci pirații, printr-o manevră iscusită, tăiau în zigzaguri drumul corăbiei, așezîndu-i-se în cale. Tînărul, înfipt bine sub prova "înnaltă, cedînd legănării și revenind, își încleștase amîndouă mîinile pe securea puternică.

Deodată, un fulger se ridică și căzu peste corabie. A fost o lucire năpraznică, din care o ghiară puternică se înfipse în provă. Atunci Thrax își dădu seama de atac. Și, ridicînd cu amîndouă brațele încordate securea, lovi cangea mai jos de vîrful ei de bronz. Lemnul se rupse în fîndări și „Amaryllis”, oprită o clipă, își reluă drumul.

Nu trecu însă timp nici cît să respire ușurat, și o a doua cange se înfipse în prova corăbiei. Thrax o frînse și pe aceasta. Atunci luntrea din față își schimbă felul de luptă. Se lăsă să ajungă pînă lîngă corabie și, cu iscusința unei pisici, un pirat mărunț și hirsut, clătinat de mare și orbit de spume, încercă să pună piciorul pe punte. Mai tîrziu Thrax își amintea că i-a simțit răsufierea scîrboasă în gură. Dar atunci,

într-o desnădejde cumplită, ridică securea și lovi. I-a ciuruit sînge cald pe mîini și îl arse o groaznică usturime în umărul stîng. Apoi, rănit, s-a prăbușit. Thrax apăruse cu vrednicie corabia, căci pirații, neizbutind s-o oprească și biruiți de furtună, se risipiseră.

Cînd au strîns pînza în largul golf de la Torni, soarele cobora înspre apus. Genaios își lăsă corabia la adăpost în radă, cu toți ai ei și, sprijinindu-l pe Thrax, care avea nevoie de o legătură bună la rană, urcă încet drumul pînă în cetate. Străzile înguste se cățarau spre miazănoapte pînă la zidul și turnurile de apărare. La mijlocul așezării, în gîtuitura dintre apus și răsărit, în piața cetății, mărfurile erau puține, căci roadele pămîntului nu se iviseră încă. Mei, secară, pastrama veche, blănuri de lup și de vulpe, cîteva arcuri și săgeți și scule de pescuit, asta era tot. În schimb, forfota neamurilor felurite, împeștrîta locurile. Băștinașii geți, cu cămăși largi, sciți cu căciuli ascuțite, greci, fenicieni, ba chiar și cîteva egiptieni se tocmeau între ei, înțelegîndu-se mai mult pe degete decît pe cuvinte.

Genaios și Thrax urcară încet pînă la templul Dioscurilor, Castor și Pollux, ținuți în mare cinste de tomitani. Fii ai lui Zeus, ei erau în aceeași măsură zei protectori ai marinarilor, ai ospetiei și zeități siderale. La Torni, steaua Dioscurilor se găsea săpată pretutindeni, pînă și pe greutățile cu care se măsurau mărfurile în piață. O statuie mare a celor doi gemeni se afla în spatele altarului de jertfă din fața templului. Genaios se opri o clipă să o privească. Desigur, modelul era cel binecunoscut și la Sparta și la Atena. Lucrătura însă, era alta. Mai grosolană, mai puțin mlădioasă, fără deplina eleganță a mișcărilor și armonia volumelor. Pe cele două bonete ale zeilor, stelele poleite luceau, prea tare. Chiar aurul acesta, pe palide culori, dovedea un gust provincial. Și cunoscătorul Genaios zîmbi cu îngăduință. Thrax, dimpotrivă, după ce privi îndelung statuia, zise cu o anumită aprindere :

— E făcută aici, la noi !

Fără îndoială că tînărul admira cu mîndrie meșteșugul sculptorilor de pe aceste meleaguri. Cuvintele sclavului îi dezvăluiră lui Genaios felul de-a simți și a înțelege al lui Thrax, atît de deosebit de al lui, și-i aminti de asemenea și de viața cetăților acestea, care sporea, se îmbogățea, se împlinea, viața pe care el o uitase în strălucirea îndepărtatei Atene. Acum își reamintea deodată, cu un sentiment ciudat de negustor și de prețuitor de opere frumoase, de întîmplările care zdruncinaseră, în ultimpul timp, mersul așezat al lucrurilor la Histria.

Și acolo, desigur ca și aci, se iviseră meșteșugari de tot felul, tot mai pricepuți, care cu munca lor înlocuiau mărfurile aduse fie din depărtările Miletului, cetatea de obîrșie, fie din Rodos, fie din Atena. Ștofe, mobile, scule de tot felul, de meșteșugărie obișnuită și pînă la arta aceasta ce dăltuise statuia Dioscurilor și se voia tot mai subțire, începuseră să se înmulțească în cetățile pontice. Și, odată cu ele, cei ce le dădeau la iveală se înmulțeau și ei și căutau un drum mai bun spre viață.

Rămînea în Genaios, după ocolul gîndurilor acestea, ca un gol și o neliniște, ca o pată nelămurită pe înlănțuirile limpezi. Dintr-acolo

simfea el o nesiguranță și în grija lui negustorească, un prăpăd ce ar n putut veni...

Negustoria de la Tornî, a lui Genaios cel bătrîn din Histria, nu era departe de templul Dioscurilor. Avea două încăperi scunde de piatra din care una cu o tejghea deschisă pe stradă, deasupra căreia se putea lașa un oblon puternic. Împuternicitul lui Genaios era un grec mărunț, Smirkos. Corcitură cu vreun neam din cele multe de pe aici Smirkos era un fel de pitic agitat și viclean.

A . C^{tn}/V~I^{primit pe riu sta} Pînului său, s-a aplecat adînc, sărutîndu-i poalele hamei. În înserarea aceasta de primăvară timpurie o răceala umeda te înfiora și umbrele amurgului începuseră să se strîngă prin colțuri. Smirkos trase oblonul, aprinse un foc bun pe un grătar așezat sub o vatră într-un vas de bronz și, înfigînd o torță de pin rășinos în ghiara de fier din perete, întinse masa. Pîine de mei, brînză și p ? ! i e u ^ c a t t i a r l a s fîrșit un fagure de miere întreg a fost puterea ospătării lui Smirkos.

Genaios privea împrejurul său în încăperea asta care semăna mai mult a magazie și, în bătaia luminii jucătoare a torței, el o văzu încărcata de mărfuri pe care, cu un an mai în urmă, chiar el le trimesese aci

— Nici nu te-ai atins de ele ? Așa negustorie știi tu să faci ?

S \ Se m t o a r s e c u f a t a s P r ă Și dojenitoare spre Smirkos. Piticul se

bilbn de citeva ori fără să-și găsească vorbe, apoi ocoli cu un pas mărunț masa scundă din mijloc și, urcîndu-se pe un butuc de stejar ca să para mai înalt, stropși o iertăciune :

— Nu-s eu d_i vină ! Meșteșugarii de aici fac și ieftine și bune. Pe astea nu le mai cumpără nimeni. Și arată, sus pe laviță, și un șir întreg de vase ateniene.

Apoi coborî și se așeză liniștit, așteptînd hotărîrea lui Genaios. Acesta nici nu bănuise că se va întîlni atît de curînd cu faptele pe care le întrezărise cu cîteva clipe înainte în gîndurile lui neliniștite. Așa dar lucrurile se schimbaseră și vremuri noi se arătau. Pe alte rosturi aveau să se așeze de acum întreprinderile tatălui său. Dar care vor fi acelea și la ce aveau să se aștepte, căci de bună seamă, dacă în mica Tornî lucrurile se petreceau astfel, cu cît mai mult aveau să se fi schimbat în puternica Histrie !

Un miros pătrunzător de oțet amestecat cu o buruiană amară venea din încăperea de alături, unde un bătrîn priceput, chemat în grabă de Smirkos, lega rana lui Thrax. În vremea aceasta, piticul nici nu clipea. Sta cu privirea ațintită, așteptînd ca gîndurile lui Genaios să se preschimbe în vorbe. Cînd, după o lungă meditație, în care intra și spaima și regret și nesiguranță, tînărul negustor se hotărî să vorbească, întrebînd, cuvintele lui Smirkos ciuruiră fără să se mai oprească ca o fîntînă.

Căută mai întîi fapte cu care să se dezvinovățească ; povesti apoi despre iarna care fusese grea pe țărmurile pontice, de lipsa de hrană de atacurile piraților și, în cele din urmă, de neajunsurile pe care le făcea tot mai mult Cetatea, străinilor.

Erau și lucruri deosebit de însemnate pe care Smirkos, ca să le rostească, se apropie de Genaios și, cu ochii închiși și cu gura lîngă

ureche, le mărturisi. Se zvonea, spunea el, că cei din Torni au greutăți tot mai mari cu noii stăpînitori ai pămînturilor de dincolo de ziduri, pînă în Histros ; se spunea că le-au urcat mult prețul arenzii și că cetatea, care de sute de ani sta pe locul acesta, dar tot mai trebuia să plătească tribut celor ce stăpîneau coasta, nu-și avea întreaga siguranță.

Pe măsură ce piticul vorbea, creștea și îngrijorarea lui Genaios, pentru care frumoasele zile de la Atena păreau lăsate în urmă nu de săptămîni, ci de ani. Un fior îl cuprinse și, în întunerecul neprietenos al încăperii, ceru să se aștze jeratecul de pe grătarul de bronz, cînd în liniștea uliței pustii se auzi deodată un tropot de cal în goană. Apoi copitele bătură tot mai mărunț și, frînată, fuga se opri în fața casei.

Cînd după multe precauții și tot atît de multe întrebări Smirkos lăsă oblonul să cadă și deschise ușa, în bătaia luminii Genaios recunoscu pe Zoltes, sclavul lui Theodotos, marele stăpîn din Histria. Get de origină, cu spiță veche crescută în cetate din neamuri amestecate și elenizate, Zoltes era icoana însăși a devotamentului și a buneii credințe. La Histria, statura lui înaltă, bine legată, fața lui puternică, cu ochi limpezi și buni, umbrită de gluga pe care o purtau băștinașii, cu un fir roșu, tors în tighelul marginelor, pentru a arăta în slujba cui era, o știa toți. Acolo unde apărea Zoltes, din culmea puterii sale, porunca Theodotos.

Noul venit păru uimit de întîlnire. Punînd însă un genunchi la pămînt și făcînd să-i sune la șold sabia scurtă, rosti :

— Fericire și prosperitate, ție, Genaios, fiul lui Genaios!

— De ce mă saluți, îi răspunse acesta, ca pe cetățenii liberi ? Nici tatăl meu, nici eu în Histria pontică, deși o îndestulăm cu bogății, nu sîntem decît niște străini, cărora nu li se cuvine să fie salutați în felul acesta.

— Te înșeli, Genaios fiul lui Genaios, sau atunci nu vei fi aflat că puternicul Theodotos i-a dat cetățenia deplină tatălui tău, răspunse Zoltes, ridicîndu-se.

Apoi, prinzînd privirea întrebătoare a tînărului, solul continuă :

— Află că vremuri crunte s-au abătut peste cetatea noastră. Iarna a fost grea. Abia de cîteva zile ghiața a crăpat și s-a desprins de țăr-murile noastre. Marea, mai mult ca oricînd, ne e dușmană. Nici jertfele aduse Afroditei, nici lui Apolon tămăduitorul, n-au izbutit s-o îmbuneze. Templele, cele două, sînt pustii. Oamenii nu mai cred, unii spun că altul ar fi zeul căruia ar trebui să i se aducă jertfa... Dar sînt nu-mai vorbe!

Ascultînd povestirea lui Zoltes, Smirkos, piticul, holba ochii dînd din cap, ca și cum le-ar fi recunoscut acum, cînd celălalt le înșira.

Genaios, în schimb, se ridicase și făcea cîteva pași între pereții încăperii scunde, așteptînd cu nerăbdare să treacă introducerea asta a lui Zoltes, cu zei neînduplecați și zei necunoscuți.

Simțea că în altă parte stă racila adevărată a vremurilor tulburi ce se abătuseră asupra Histriei. De aceea el zori vestea, în'trebînd despre ai lui, despre sora lui, Ampliata, despre tatăl său, despre treburile negustoriei lor.

- Sint răvășite toate, răspunse Zoltes, de răscoalele care au fost și care nu s-au potolit încă. In atelierele voastre de pînze și de plase in depozitele de mărfuri străine, în schelele de călăfătuire, peste tot a pătruns rasmerița. De la voi au plecat sclavii urlînd, cu pumnii ridicați pe străzile cetății. Apoi, coborînd glasul, sever și aproape tăios • - Si se șoptește ca tatăl tău n-ar fi fost străin de începutul răscoalei'

_ Genaios se opri din mers și-l privi aspru, aproape cu ură, pe sol
coTpSîe . n C e P U 8 3 C U U n n S 3 S C U I t d e f H n ă m i c ă t b ă t î n d u - Ș '

~ D a , d a , a d a u s e Z O t e s - așa ar fi început. De îndată însă ce Theodotos i-a dat cetățenia tatălui tău, el s-a întors împotriva sclavilor l-a sugrumat fără milă, a potolit puțin furtuna și astăzi este sfetnicul cel mai apropiat al lui Theodotos. El a sfătuit să se bată monedă ca sa he pe placul meșteșugarilor, care nu mai vor schimb în natură' Și Genaios batrînul mai are un gînd pentru a cărui înfăptuire mă vezi aci. Mnne dimineață pornesc spre Callatis. Theodotos poștește pe conducătorii cetăților la un sfat, al cărui înțeles însă îmi scapă. Aceasta este taina tata.ui tău și a lui Theodotos. Va mai curge încă sînge în Histria noastră, dar familia voastră va urca spre strălucire, Genaios nul lui Genaios !

Solul se lăsă apoi obosit într-un colț și, scoțînd dintr-o desagă de ale gurii, începu să îmbuce.

Smirkos trase oblonul și casa se liniști pentru noapte, cu un singur opaiț de veghe, așezat pe o laviță de piatră.

Genaios nu putea dormi. Urmărea cu gîndul cele petrecute la Histria și, mai ales, purtarea tatălui său. Il recunoastea în felul acesta de-a se schimba de la o clipă la alta, fără remușcare, urmînd numai chivermsirea treburilor sale. Astfel a știut să-și crească averea. Pe sclavi mai hotarît decît alții, nu-i prețuia mai mult decît pe lucruri.

Nici măcar umbra de înclinare, în răstimpuri cu totul rare ca pentru ființe vii, care vorbesc, plîng sau rid, batrînul Genaios nu o avea. Chipul sau, cu barba ascuțită, ine'ată și cărunță, cu sprincenele ridicate peste ochii vineți, îi dădea vicleanului negustor o înfățișare de ^{satir} „ Era „ l u n ă d e S i r a t d e o slăbiciune cumplită și se frîngea parcă în mișcări făptura lui osoasă, cu mîini pe care, ca albaștrii cîrcei de viță, se întindeau vinele printre oase și tendoane. întreaga lui ființă, înfășurată în stofe scumpe, te îngrozea.

Fiul său îl vedea aevea și îl așeza lîngă icoana rotofeie și plină de bunătate a lui Duris.

Simțămintele sale treceau de la rușine omenească la recunoaștere și aprobare aspră, negustorească. Simțea trădarea sclavilor de către Genaios cel batrîn și momirea binevoitoare a meșteșugarilor, după cum întrevedea trădarea de mîine a acestora de către același. Și Genaios fiul lui Genaios zîmbea, îngăduitor și aproape admirativ Ridicat în 'alcătuirea ființei sale morale cu mult mai sus decît tată! său, tînărul se afla totuși neînchegat, lunecînd între gînduri și sentimente potrivnic

peste a căror ascuțime, totuși, amintirea unui vas frumos, sau a unei statui admirate la Atena și recenta mândric a unei libere cetățenii pune o prețioasă alinare. Necumpănit în adîncul ființei sale, Genaios al lui Genaios nu putea să facă să biruie în el bunătatea pe care o întîlnise la Duris. Ea trecea din cînd în cînd prin el, dar numai ca răbufniri iute încate în nepăsarea amatorului de frumos, sau interesul apriguii negustor. Și zorile l-au prins oboșit și neliniștit, nici alături, nici împotriva tatălui său..

învățător, desen de pe o cupă antică

IA ȚĂRM

(fragmente)

ALTĂ MĂSURĂ

*Vintui își poartă fluidele degete pe orga străveche,
orgă lichidă cu tuburi de spumă, sonore,
și, cântă ritmic ore și ore
invazia mării pe țărmuri,
retragerea mării, ușoară,
apoi ridicarea-n talaz și căderea rotundă.
năvala mării-n nisipuri,
restrângerea mării în sine
și iarăși căderea în undă.
Vintub cântă la orga marină
ritmica valului,
ne-nctinită,
fără pripă,
clipa în vreme,
vremea în clipă
și pe noi înșine...
Altă. măsură au toate
lingă eternitate.
Altă cadență, adîncă
dă marea izbindu-se-n stîncă.*

CARUSEL

*De pe dig, răslurnate-mi apar
vîrstele mele,
ca stele,
ca urne de foc
care-și schimbă în cercuri nocturne
locul pe cer,
și pe drumul ce-l bat
își sporesc ori își scad
din sclipire...
Sună un clopot din mare, sună
în noaptea cu lună.
Ai, țărmul de sare, stepa de apă,
după stepa de iarbă arsă,
cu fața întoarsă
cătrecer, către ploi,
cu părul orfanei flulurînd după noi,
de mălasă măruntă
căruntă--.*

El era vînt
alergînd,
eu doar o fată cu pasul plăplnd,
deșteptată
deodată.

O lalea de jăratec
în mine-nflorea —
iar dorul părea un alt soare
răsărit lîngă mare
și nu știu, zău nu știu care
era adevăratul soare.
Ai, ai,
o lalea de jăratec
Ungă mare-nflorea!

Simțul flămînd se trezește
copilărește,
plăpînd, fără gînd.
Vine iubirea și-l cerne
în sitele noi și eterne
ale celui dinții >simțămînt...
Fata mea, știi tu, uneori
ce spuneam iubirii spre zori ?
„Oricîte brațe-are valul,
cit de vînjoase mă strîng,
dor îmi e, dor, de malul
noștii în care mă frîng
brațele tale, brațele tale-n
adine.

Oricît îmi mîngîie vîntul >
coapsele pînă-n călcîi,
oricît îmi leagănă cîntul
iarba ce-mi stă căpătîi,
doru-mi te cheamă,
iarăși te cheamă:
rămii!"

Ai, cerul de vară-i aproape
căzut peste ape!
Sună în noaptea cu lună
un clopot din mare;
îl aud sunînd
de nu mai știu cînd
și stele se suie pe cer,
coboară și pier...

Vîrstele mele, astfel,
se rotesc în valuri — ciudat carusel
și-n mersul rotund
aduc de la fund.

amintiri
ce le sparg în dantele subțiri,
ai, virstete mele!

Fata mea, știi
ce-auzii într-o zi ?

„Bate un clopot din mare,
ciudat, fără rost.
Ții minte? Pe șesuri de sare
o flacăra-am fost.
Dar timpul cu mările-amare
între patimi cresc
și unde, la ce depărtare,
sînt eu și ești tu ?”

Dar de-aș lua drumul de la-nceput,
aș primi cu sete primul sărut,
căci nimeni nu-mi ia vreodată-napoi
ce-am trăit amîndoi,
nici anii din noi nu dispar
în riul cu valul mai rar,
cu licăr'sunînd în luminile serii
la cumpăna verii...

Fata mea,
lasă iubirea să-ți dea
culoare, dogoare;
iubește, căci numai iubind esti deplină
ca luna plină de august;
iubește, căci numai în doi esti una
întotdeauna...

Dar, singură, dragostea n-ar fi de ajuns
singură, dragostea nu dă răspuns
la toate întrebările.
Dacă-ș putea într-un singur cuvînt
să-ți spun partea mea pe pămînt:
puterea să nărui și să zidesc
o lume, cu sarea pămîntului,
și s-o răsfrîng atît de firesc,
ca sute de-oglinzi ce totul primesc de la oameni,
dar nu pot reține
nimic pentru sine,
nimic pentru sine...

LACRIMĂRUL

lăcrimar mlădios
cu gîlul de lebădă ;
răsuflet de sticlă

încremenii de milenii
în temple,
                    în pănînt,
                                    în muzeu.
Ungă geamul îngust,
                                    Ungă vînt,
unde bate valul adînc
în ritmul ciudat și mereu.
Un lăcrimar mlădios
ce-aduna doar lacrimi sacre,
doar plîns de prisos
prelins în vasul arhaic.
Dar unde e albia-n care să-ncapă
șuvoiul sărat, revărsarea de apă,
unde s-a strîns
amarul profan,
umilul plîns de milenii ?

AȘ PĂSTRA UNDEVA

"fîn minte un colț pitoresc, de levant
murdar,
cu o gură de iad, de neant,
cu casele mici
cît un icusar de chirpici,
cu uși cit o șchioapă
și fintîni cu apă sălcie,
cu o mie de boli într-un singur căuș...
In colțul acela bătrîn și turcii,
minunile înseși le-am săvîrșit
noi, &area pămîntului.
Salbele, salbe
de case albe
orizontale ca linia țărmlui,
pure ca linia frumosului;
casele noastre fără trecut,
noi înșine, de la-nceput le-am făcut
pentru tine.
In totul și toate noi am lăsat
încrustat
și suflet și umbră.
Odată, luminile toate vor fi
un cer vesperal Ungă mare
și pînzele tremurătoare-ale zării
vor tăcea, privind către mal;
dar și-atunci aș păstra
undeva
un (ungher de trecut —

*nu ca un mitic colț de mamut,
ci simplu: un vîrf de paleolitic
înfipt în memoria veacului.*

SIPETUL DE LUT

*Totul e nou pe țărmlul străvechi,
unde ritmica valului bate-n urechi.
Poate de-aceea ni s-au părut
casele noastre fără trecut.
Cînd, la fundațiile noi, într-o zi,
o cazma se izbi
de pietre ciudate,
de culori înecate, roșcate,
într-un covor de piatră-adunate,
un mozaic neștiut de nime,
păstrat în sipetul de lut din vechime.*

*In care istorie, ce robi au țesut
covorul de piatră necunoscut?
Cîți nori își lăsară umbra în zbor,
cîți oameni cu pasul ușor, au trecut,
cîte frunze pe țărmlul înmugurit
s-au deschis, au vibrat, au pălit?
Cît pămînt peste piatră se-așternu în răstimp,
ca. un mort-milenar anotimp,
cîte vremi în adine a tăcut
mozaicu-n sipetul de lut?*

*Pe cît ridicăm o lume înaltă,
pe-atît în afund o găsim pe cealaltă.
Ca sufletul care păstrează în noi,
neatinse de timp și de ploi,
neștiute de mine, de nime,
comori din vechime,
închise fără zăvoare ori cheie,
care, izbite o dată, seînteie,
ori poate în noi nu seînteie nicicînd,
ci altor le trecem, prin vreme trecînd,
și numai copiii, poate-ntr-o zi,
cu altă cazma le vor descoperi,
uimiți, ca pe-o altă măsură în toate
Ungă eternitate...*

TRANSPARENTĂ

*Și toate răsar
mai clar
Ungă valul ce bate.*

*îmj. pierd tulburime, contur, greutate,
eu nu mai sînt eu
Ungă sunetu-n cercul mereu.*

*Străvezie deodată,
purificată
las
să treacă prin mine la pus
convoaie de oameni;
încovoiații,
tradiții,
măreții,
ne-nduplecării
frații mei, sarea pămîntului.
Ei au suflat cu plămînul ros
lăcrimarul de sticlă prelung, grațios,
cum au zidit în veacuri livide
la'Nil, piramide
(și încă îi doare
sub pietre zdrelită spinare).
Ei au țesut la euxina vatră
covorul de piatră,
așa cum, robi pe sudicul sol,
au clădit o Acropole, un Capitol.
Cei care-au fost de demult, sînt în mine
în suflet, în vine ;
anonimi au intrat în umbră de moarte,
dar eu —• răzbunîndu-i —• trec azi mai departe
pe robul ieșind statuar
din trecut milenar,
cu purpura vremii pe umăr.
El mi-a lăsat
nu doar un regat —
eri slavă, azi pleavă —
el mi-a încredințat
istoria lumii.
Prin ea și prin noi e sie-și un rege,
prin ea, și prin noi fiecare-și alege
destinul uman;
noi, încovoiații,
trudiții,
măreții,
noi am deschis cu pumnul de-Octomvrie
porțile vieții!*

*Da, toate-mi apar
în conturul mai clar din amurg,
cînd apele curg
dînspre țărm
cătred inima mării.*

*Și toate pas cu pas
ți le las
ție, deapururi.*

ALȚI OCHI

*L> as în mîinile tale aceste țărături marine,
cu porturi eline îngropate-'n pămînt,
unde unghia zgîrie ori un mormînt,
ori scoate frînturi din Joe ori Here,
în falduri de bronz, ca vestigii
ale subpămîntenelor ere,
perindate-n vitrine, într-un muzeu,
unde valul bate în zid
în ritmul lichid și mereu...
Las în mîinile tale
povestea poetului Romei
exilat în vesminte subțiri,
dintre zefiri,
la Tomis, în iarna sarmală...
Cînd trece o navă, în zări, cîteodaiă,
poate auzi.
cum vîntul rășfiră
o mîină pe liră, în ritmul lui antic.
Las în mîinile tale istoria țărăturii,
după nisipul barbar așternut
ca un capac pe sicriul de lut...
Las în mîinile tale rada Constanței,
port levantin de nababi și docheri,
istoria grevelor, pînă mai. ieri...
Păstrează-amintirea, în nopți de-ametist.
a unui grup utecist de pe plajă.
Nu, nici o vrajă de-argint nu-l chemase-mpreună
nici podul de lună.*

*Dar iu privește la cer de două ori, fală.
la stele ce suie, la stele ce pier, —
căci lui, împușcatului, nu-i va fi dat
să le vadă vre-odală!
Las în mîinile tale țărătura de azi,
cu albele blocuri de piatră,
orizontale ca linia mării,
cu transparențe în zid,
de soare fluid.
De-aici vei 'porni
într-o zi,
fără povară de zgură.*

*Tu te-ai născut cu o altă măsură
a vieții.
Tu ai alte visări viitoare,
alți ochi Ungă mare...*

PE DIG

*•Fata mea,
seara din cer poate îmi va cădea
o stea.
Dar astăzi, pe dig, Ungă apa fără hotare
îți încredințez pământul,
cu valul, cu vântul,
cu pârul orfanei filfiind după noi,
In stepa cu fața arsă,
întoarsă către ceruri și ploii,
cu lacrimarul pios
•al plînsului sacru, de mult de prisos,
cu linia pură a țărmlui nou,
de noi stăpînit, și zidit,
cu dreptu-mplinit!
"Ție îți pare un drept înnăscut,
din îndepărtatul trecut,
ca mozaicul de secole de sub pietrele țărmlui.
Dar dreptul acesta, veșnic și sfînt,
l-am smuls, ca focul dinții, pe pămînt,
noi, sarea pămîntului.
Dacă nu voi mai fi
într-o zi,
nu vei fi singură.
Nu-ntreba: mamă,
unde-ai să pleci ?
Nicăire.
Drumul meu nu are poteci.
Mă vei găsi cu privirea oriunde,
ea astăzi, pe dig, peste unde,
Ungă orga marină,
•cînd oamenii-i văd pe țarm ca prin apă,

Tu ești acolo pe țarm, și ascuți;
sînt mulți, sînt mulți,
ei, sarea pămîntului...*

O FARSĂ

VASILE SAD OVE AND

En anul 1906 cînd a revenit de la București la Fălticeni și pînă la deslănțuirea primului război mondial în virtutea căruia țara noastră în 1916, fratele meu a avut o perioadă cu cele mai multe și variate preocupări. Cu o putere de muncă puțin comună, se ocupa de gospodărie, de cercurile culturale, de biblioteca pentru popor editată de fosta Casă a Școalelor, de redactarea și difuzarea acelei renumite gazete pentru săteni: „Răvașul Poporului”; de conducerea Teatrului Național din Iași pe care a reușit să-l scoată din marasmul în care ajunsese, imprimîndu-i o viață nouă; să se ducă la vînat și pescuit făcînd dese incursiuni la munte, deal și șes; să se perfecționeze în jocul de șah pentru care prinsese pasiune; să-și vadă prietenii din Fălticeni și Iași; să se bucure în liniștea livezii înnoite de plăcerile ce-i oferea viața de familie. Și toate acestea fără a neglija scrisul.

Îl văd, parcă e azi, cum se comporta după ce venea din călătorie. Ajuns acasă, copiii îl înconjurau salutîndu-l cu mare glas, întrebîndu-l de multe și mărunte. El le zîmbea ascultîndu-i liniștit și după ce afla toate întîmplările petrecute acasă, în lipsă, îi mîngîia cu o vorbă bună îndemnîndu-i la joacă. Trebuia să intervină însă cumnata mea, cucoana Catincuța, ca să facă ordine și copiii să se hotărască, cu părere de rău, să se despartă de un tată atît de blajin pe care-l așteptau totdeauna cu nerăbdare să sosească din călătorie.

După ce se odihnea două-trei ceasuri, începea să colinde livada să cerceteze stupii, să cerceteze cum e hrănită vaca. Apoi se abătea și pe la moara dijn capătul de la deal al grădinii unde sta mai mult de vorbă cu sătenii, să le asculte păsurile, decît să controleze pe morar.

De sosirea fratelui meu aflau îndată cunoscuții mai apropiați: Artur Gorovei, doctorul Rossignon, doctorul Lateș, profesorul Dizu Zaharescu și alții, care nu întîrziu să vină să-l vadă și să-l cerceteze ce vești aduce din țară și... ce mai are de gînd să scrie. Printre vizitatorii care veneau mai regulat era și o rudă apropiată a cumnatei mele, doamna Tinu, pensionară, fostă institutoare; o persoană care se ținea încă bine și nu-i plăcea să stea degeaba. Dădea lecții particulare

la copiii câtorva familii fruntașe din târg, unde era căutată mai ales de cucoane, care o apreciau ca bună profesoară, dar mai cu seamă ca o'excelentă informatoare de tot ce se petrecea în târg, lucru, după cum se știe de cînd lumea, interesează foarte mult pe urmașele Evei

În timpul vizitelor pe care mătușa Tinca obișnuia să le facă în livada de la deal, departe de lume — ziua aleasă fiind vinerea după masă — fratele meu și mai ales cumnata mea erau puși îndată la curent cu toate cancanjuriile din oraș, așa aă nu anai era nevoie de gazetă locală. Și toate întâmplăriile le povestea cu haz, înflorindu-le pe ici pe colo, lucru pe care frate-meu îl observa, amuzîndu-se.

În una din aceste vineri, mătușa Tinca a venit în vizită și după ce a depănat tot ce știa, s-a oprit la un caz ce părea că o interesează foarte mult, insistînd îndeosebi asupra lui. Cazul privea pe un cunoscut avocat, Filoti, om bătrîn trecut de șaptezeci de ani. Acest Filoti se bucurase în trecut de bun renume ca avocat. Nu fusese însurat și se știa că chivernisise o frumoasă avere.

„Are mii de galbeni strînși, spunea mătușa Tinca, cu oarecare obidă în glas. N-are rude care să-l moștenească. S-a aciuit pe lîngă dînsul o menajeră cu care are doi copii. Copiii învață la școală, li chestia însă ce are să se facă cu această avere cînd a muri Filoti. Omu-i bătrîn, a cam slăbit și mulți ani nu cred să mai aibă de trăit. Nu se știe nici de testament. Și, vezi, lumea-i curioasă să afle în ce mîni va ajunge atîta bănet. La drept vorbind, să lase el moștenire unei țititoare ar fi o bătaie de joc ! Ar rîde și ciorile de așa ceva

— Bine, mătușă Tincă, o întrerupse cumnata, în definitiv, omul face ce vrea cu haniii lui. Pe urmă, dacă copiii sînt ai lui, e pe dreptate.,

— Ei, ai lui ! Numai ea știe acest lucru și cred că și Filoti și-o fi dînd seama de asta. Eu una, după oîte am oblicit a afla, nu există testament și deci averea nu poate fi a țititoareii.

Fiind și eu de față în timpul acestei discuții, am observat la frate-meu un zîmbet, ori de cîte ori mătușa Tinca pomenea de moștenirea lui Filoti, fără a-și da însă vre-o părere.

După ce musafirul a plecat, fratele mă întrebă :

— Tu ce zici de toată istoria aceasta ?

— Ce să zic? Mă mir că doamna Tinu pune atîta interes într-o chestiune care n-o privește direct.

— Așa ar trebui să fie cum spui tu. Dar mătușa Tinca are înrădăcinat acest nărav : de a purta știri, unele adevărate, altele înflorite și eu mă gîndesc de multeori că n-ar strica să-i jucăm o mică farsă, poate se mai potolește puțin.

La aceste vorbe eu m-am înveselit și am întrebat repede:

— Și cum să facem ?

— Am să mă mai gîndesc și vom vedea cum !

Adeseori, cînd frate-meu ieșea în oraș, îl însoțeam. Așa că după vre-o două-trei zile, trecînd împreună pe strada Mare, am observat pe celălalt trotuar pe avocatul Filoti. Era un om de talie mijlocie, slab, cu fața încadrată de o barbă albă destul de bogată dar îngrijită. Purta niște, haine închise la culoare, cam demodate. Pășea încet și se uita numai înaintea lui.

— Uite, bădie, pe avocatul Filoti !
Frate-meu, continuându-și mersul, părea preocupat și parcă nu auzea ce-i spuneam, când, deodată, mi se adresă cu un glas scăzut :
— Vasilică, azi e vineri și mătușa Tinca urmează să vină în vizită pe la orele cinci. Tu ia aminte : cum începe să-și deșarte sacul cu știri, apari ceva mai târziu ca sosit din târg și deschizi vorba despre Filoti spunînd că s-a zvonit de moartea lui. De asemenea, să nu uiți să spui că ar fi lăsat și un testament în favoarea țiiitoarei lui.
— Ei și ce crezi, mata, că are să iasă de aici ?
— Tu să spui numai atît. Pe urmă, pînă mîne dimineată, tot târgul are să știe de această veste.
— Aha, o mică farsă pentru mătușa Tinca, m-am bucurat eu. Lucrurile s-au petrecut așa cum a prevăzut frate-meu. Eu, nu mult după venirea musafirului așteptat, m-am arătat ca sosit atunci, deschizînd vorba despre zvonul de-a mirarea ce umbla prin oraș : moartea lui Filoti și testamentul. Mătușa Tinca, auzind asemenea noutate, a avut o ușoară tresărire, apoi, motivînd că are o lecție la doamna G... s-a grăbit să plece fără să-și mai deșarte sacul cu știri. Și-n adevăr, pînă a doua zi tot târgul a aflat de moartea avocatului Filoti.
Cînd a mai venit la noi după această întîmplare, mi s-a părut curios că nu pomenește nimic despre cazul Filoti ; am observat însă că privea cam des și ou bănuială atît spre fratele meu cît și spre mine, doar ar prinde vre-un fir al acestei farse.

A trecut de la această farsă un timp destul de îndelungat: trei-patru luni sau mai mult. Cînd» în una din zile trecînd iarăși cu frate-meu pe strada Mare, cam prin dreptul primăriei, m-am oprit de-odată, privind cu surprindere și uimire spre trotuarul de peste drum.

— Ce-i cu tine Vasilică, de te-ai oprit așa brusc și parcă te-ai speriat de ceva ?

— Bădie, răspund eu cu un glas puțin schimbat, uite, colo, un domn care seamănă cu avocatul Filoti ! Ce-o fi însemnînd asta ?

— După cît văd eu, spuse frate-meu rîzînd, asta înseamnă că ai început să crezi propriile tale minciuni!

O PARTIDĂ DE ȘAH LA „TRAIAN”

IjiS|| nainte de al doilea război mondial, hotelul „Traian” din Iași, ||BIII cu cele patru etaje ale lui, era o clădire destul de impunătoare. Felul cum era situat, avînd trei fațade: spre strada Arcu, strada Lăpușneanu și cea principală spre Piața Unirei — unde străjuiește statuia lui Cuza-Vodă — cu scara monumentală din piatră cioplită ce suia pînă la primul etaj unde dădea pe o terasă largă, îți

lăsa impresia că hotelul seamănă mai degrabă a instituție oficială decât a clădire de raport. Parterul era ocupat de prăvălii iar sus, la etajul întâi de unde începea hotelul propriuzis, la aripa dreaptă, venea cafeneaua. Acest local cuprindea următoarele încăperi : prima, un salon spațios și luminos, avînd ca mobilier un biliard, mese cu tăblii de marmoră și picioare metalice, canapele și scaune, destul de numeroase ; alături, mai în fund, cu vedere spre strada Arcu, un salon ceva mai mic, îngrijit mobilat, unde amatorii de șah puteau găsi un loc potrivit pentru a-și satisface pasiunea ; înșfîrșit, în dreapta ușii de intrare era *laboratorul* unde concesionarul prepara ingredientele cerute de numeroșii clienți care frecventau localul : ceai, cafea neagră, cafea cu lapte și chiar cîte un mic aperitiv.

La această cafenea venea o lume destul de variată ca ocupație : mulți mișiți, mici patroni meseriași, negustori, funcționari, medici, profesori, avocați, ziariști, scriitori și pensionari. Dintre aceștia, funcționarii, avocații, pușinii medici și profesori, micii patroni și negustorii veneau din obișnuință să bea o cafea sau un ceai, să citească gazetele puse la dispoziție, să afle vreo știre nouă, apoi nu întîrziu prea mult și plecau, afară de pușinii care se încurcau la table fie jucînd, fie chibișînd. Scriitorii, pușini la număr, frecventau sala de șah. Mișiții, pensionarii și ziariștii erau însă stîlpii cafenelei și de dimineață pînă aproape de ora două după amiază umpleau localul cel mare.

Pensionarii, neavînd ce face, își perdeau timpul acolo, bînd rar cîte o cafea sau un ceai, jucînd sau mai des chibișînd la jocul de table. Ziariștii își luau grăbiți ceaiul sau cafeaua și-și scriau reportajele pentru gazetele respective pe colțuri de mese. În ce privește mișiții, aici era lumea lor, *bursa*, cum spuneau ei. Ii vedeai mereu mișcîndu-se și grupîndu-se cîte doi trei, cap la cap, discutînd încet sau cu aprindere diferitele probleme în legătură cu ocupația lor : vînzări și închirieri de case, de moșii, păduri, vii sau produse agricole ; de împrumuturi importante și presante cerute de unii moșieri care nu mai țineau seama de procentele oneroase ; de intervenții felurite la autoritățile comunale, prefectură, Eforia Sf. Spiridon, unii din ei mergînd cu îndrăzneala să se avînte chiar și în sectoarele unde se împărțea dreptatea. Era acolo o vînzoleală și o ciorovăială ce nu contenea o clipă. Prin fumul străveziu de tutun, mulțimea aceasta ce vorbea agitat în diferite tonuri disonante, ce se mișca dezordonat dînd din sute de capete și mîini, părea transformată într-o ființă monstroasă, fără formă, ce se muncește aprig să iasă la un liman al restaurării ei, iarăși în indivizi gata să pornească la afaceri și interese care de care mai veroase.

În asemenea mediu, dacă sala de șah ar fi fost frecventată ziua și mai cu seamă dimineața, era cu neputință pentru amatorii respectivi să-și dezvolte jocul. Dar parcă era o înțelegere între părți, căci după masă, salonul cel mare nu mai era așa de zgomotos, iar pînă spre seară pe la orele cinci sau șase, rămîneau numai unii pensionari, funcționari, ziariști și unii mici patroni. Atunci apăreau și sahiștii care erau imediat încadrați de chibiși și jocul începea în tăcere, întreruptă rar de mici discuții, cînd se producea cîte o mișcare greșită sau nereglementară pe tabla de șah. Partenerii ca și cum s-ar fi aflat într-o altă lume, își continuau jocul neîntrerupt pînă la orele nouă, apoi locurile înce-

peau să se rărească atît la şahişti oît și la chibiți. Erau însă și jucători pasionați care întîrziu pînă peste miezul nopții, trezindu-se cîteodată singuri, fără chibiți.

Cam acestea erau condițiile și mediul în care se juca şah. la Cafeneaua Traian în perioada dintre primul și al doilea război mondial.

Cum fratele meu în toamna 1919, își stabilise domiciliul de la Fălticeni la Iași, n-a trecut mult timp și după îndemnurile poetului Mihai Codreanu și mai cu seamă curios să cunoască lumea de după război, a început să frecventeze sala de şah de la Cafeneaua Traian. Obişnuia să vină, regulat, odată pe săptămîină, spre seară, după ora 5. Găsea acolo, după cîte mi-aduc aminte pe : Mihai Codreanu, inginerul Alecu Dimitriu, institutorul Mihai Pastia de la „Viața Romînească”, tehnicianul Osterzețer, D. Lernovici și I. Damscher, administratori de gazete locale, negustorul Olivenbaum și alții ale căror nume îmi scapă. Din mulțimea de jucători își găsisese cîtiva parteneri cu care-i plăcea să joace. Dar avea o preferință deosebită, în afară de poetul Codreanu, să se măsoare cu încă doi, buni jucători : Osterzețer, un om în vîrstă, scund, cu capul mare și pleșuv. Purta ochelari și vorbea cam stricat romînește, însă față de fratele meu căuta să pronunțe cuvintele cît mai corect. Al doilea era inginerul Alecu Dimitriu,, poreclit „bărbosul”, o cunoștință mai veche cu care mergea și la vînat.

Aceștia trei și cu fratele meu erau socotiți jucători tari și cînd se nimerea să se întîlnească tus-patru la cafenea, se alegea îndată între ei două partizi. Atunci, ca și cînd ar fi avut loc un eveniment deosebit, numeroși spectatori apăreau în jurul lor, venind încet, unul cîte unul, fără a face cel mai mic zgomot.

În ce privește pe Mihai Codreanu, vechi partener de şah al fratelui meu, pentru mine era o cunoștință veche, încă dinainte de primul război mondial. Venise de vre-o două-trei ori în vizită la Fălticeni și întîmplarea făcuse ca să-l duc la o bodegă renumită pe atunci pentru vinul vechi de Cotnari ce-l avea. Această atenție la încîntat pe poetul „Diafanelor” în așa măsură, încît m-a socotit prieten al său pe viață, lucru ce nu l-am crezut, după apucături caracterizîndu-l a fi un om cu sentimente reci ca și „Statuile” lui. Însă mai tîrziu m-am convins că este un om cu simțiri alese și că la atenție și prietenie răspunde la fel.

Așa, de pildă, într-o seară de toamnă, la cafeneaua „Traian” unde îl însoțisem pe fratele meu, care începuse o partidă cu bătrînul Osterzețer, Mihai Codreanu după ce a stat aproape o oră și a chibitit, deoarece nu avea partener, m-a invitat pînă în oraș pentru un timp scurt, înștiințîndu-l de aceasta și pe „Bădia”.

— Mergem la Samoilă să luăm un aperitiv, spuse el. Aici la cafenea ai să rabzi pînă la miezul nopții, uitîndu-te cum joacă Mihai şah.

— Nu te supăra, dar eu nu merg la Samoilă căci acolo sînt prea mulți cheflii.

— Atunci unde vrei să mergem '

— Dacă ții să merg undeva cu dumneata — ceea ce-mi face plăcere — propun să mergem la „Podgoreanu” unde putem bea un pahar de vin în liniște.

Zis și făcut. Retrași la o masă dintr-o cameră de la etaj, după un pahar-două de vin, Mihai Codreanu și-a adus aminte de când a fost la Fălticeni, de plăcutele ore când juca șah cu fratele meu în liniștea și frumusețea livezii din deal, de vinul strașnic ce la băut atunci la renumita bodegă „La vădana”, sfârșind apoi cu o mărturisire care m-a mirat și totodată m-a mișcat.

„Bădiță Vasile, începu Mihai Codreanu, ceea ce vreau să-ți spun, am vrut să i-o spun și lui Mihai, dar ele cîteori m-am hotărît la aceasta, ceva m-a oprit : să nu creadă că-l perii. Trebuie să știi că apariția lui, săptămînal, la jocul de șah de la Traian, a produs senzație deosebită în salonul cel mare unde domnesc misiții și pensionarii. E de necrezut cum s-a ridicat prestigiul întregii cafeneli, iar sala de șah este privită cu respect. Dacă înainte chibiții care asistau la jocul nostru nu prea erau selecționați, acum nu oricine îndrăznește să calce în sala cu călușei. Fără placarde, fără recomandări speciale, clienții din salonul cel mare, singuri și-au dat seama că șahul este un joc subțire în care nu se urmărește un interes meschin de cîștig bănesc ; ci un joc de calcul și de ambiție unde partenerii își măsoară forțele intelectuale. Eu cred că Mihai are în el un fluid special de impune respect oricărui cetățean cu care vine în contact. Și-acum, încă un păhărel și ne întoarcem ; socot că s-a isprăvit partida cu Osterzețer și am să pot juca și eu o partidă cu Mihai”.

Cînd ne-am înapoiat, se făcuse ora nouă și jocul era pe isprăvite, moș Osterzețer luptîndu-se să facă partida remiză, ceea ce a reușit. După o mică pauză, a intrat la joc Mihai Codreanu. Îndată interesul chibiților a crescut și pe lîngă cei patru-cinci aflați la această masă, au mai venit încă vre-o șapte-opt, printre care era un domn foarte prezentabil și cu o figură serioasă.

Din acest duel în care se măsurau doi buni cunoscători al sutelor de probleme de șah publicate de șahiști cu renume mondial, la un moment dat printr-o mutare a nebunului alb, avu loc un șah și mat și poetul Codreanu, spre marea lui surprindere, pierdu partida. Acest neprevăzut mat dădu naștere unei discuții principiale asupra felului cum s-ar fi putut evita mat-ul, discuție destul de interesantă, urmărită cu atenție de cei de față, în care partenerii nu reușiră să ajungă la un punct comun de înțelegere.

Față de situația creiată și de ora tîrzie, Mihai Codreanu propuse să se ceară părerea unuia din chibiții prezenți care asistase de la începutul partidei, ceea ce fratele meu încuviință.

Atunci poetul se adresă către domnul cel serios, care-l chibițase toată seara :

— Dumneavoastră, care ați asistat la această partidă de la început, ce părere aveți asupra acestei probleme în discuție ?

Cel întrebat a rămas un moment surprins, apoi, spre stupefacția poetului și în hazul fratelui meu, răspunse :

— Domnule Codreanu, vă rog să mă iertați că nu mă pot pronunța asupra acestei probleme deoarece eu nu cunosc jocul de șah!

AMINTIRE

MELJUSZ JOZSEF

*m cunoscut igrasioasele bîrloguri a locuințelor de la subsol,
Am cunoscut oameni flăminzi cerșind în lacrimi,
Am cunoscut spălătorese prăbușite în aburii spălătoriilor
Am văzut servitoare, în pod, spînzurate de grindă,
Am văzut în piață hoț încolțit
de precupețe nemernice
hoț., care striga în timp ce-l băteau •
— Mi-e foame...
Am văzut iarna, orfani de război vineți de ger, plîngînd,
Am văzut pe masa nevastei soldatului prînzul duminical:
doar cîțiva cartofi degerați,
Am văzut ce mînca bătrînul cizmar dimineața
la prînz
și la cină:
aceeași zeamă de chimen
fără un strop de untură,
Am văzut îmbulzite pe poarta uzinei textile, ca într-o gură de iad
femei proletare
Am văzut băcanul din colț
bătîndu-și cu drugul de fier băiatul de prăvălie
Am văzut în spital militar răniți cu răni cangrenate,
Am văzut trenuri sosind de pe front cu răniți,
pe cei fără picioare îi transportau în coșuri de rufe.
Am văzut pușcăriași în haine vărgate,
Prizonieri muribunzi în febră pe cîmp.
Am văzut dezertori în funii legați,
azi știu ce erau :
eroi —
Am văzut mateloți,
luptători ai comunei.
care au fost mai tîrziu înecați de bandele albe în Dunăre,
Toate acestea cînd eram copil le-am văzut.
Și fiindcă nu puteam înțelege legile realității.*

*Nu s-a trezit în mine ura.
Doar plîngeam.*

*Era timp de război,
În fiecare casă era jeliț cineva
Într-o dimineață, deși era
la începutul primăverii,
Ploua cu găleata ca vara.
Și-n aerul umed răzbătu pîn-la noi
Un vuiet ciudat,
De departe,
Din centru.
Orașul puia
Ca o mare cuprinsă de furii.*

*Și atunci ne-mbrăcarăm grăbiți
Și alergarăm cu mama, —
Ea era tînără încă, —
Spre centru.
Din gura adîncă a unei uliți se revărsa
Ca dintr-o peșteră spre noi
O mare de oameni viind.
Curentul ne duse cu el
Cum duce torentul de apă pe jgheab
O cutie de chibrituri.*

*În jurul meu se cînta.
În cîteva limbi
Se striga:
Jos cu războiul:
Apoi:
Pîine, pîine, pîine !*

*Ucenicii
șuierau din degete
asurzitor.
Erau fără îndoială în mulțime
textilistele,
lăcătușul,
fierarul,
tîmplarul,
cizmarul bălrîn,
spălătoreasă,
soția soldatului...
Erau însă și feroviari în mulțime,
Recunoscui printre ei un vecin,
mecanic de locomotivă.
Lipseau doar cei fără picioare
Și morții.*

*In acest marș uluitor
feroviarul înălța deasupra-i un steag roșu,
mergînd în frunte.
Chiar ud de ploaie era frumos steagul.
Minunat.
Vîntul bătînd îl făcea să filfîie-ntre case
ca un incendiu pe care
apa nu-l poate stinge.*

*Palidă, mama m-a smuls din masa compactă.
fără să știe
că inima mea
zburase pe veci
cu steagul cel roșu...*

*Din poarta sumbră a casei de raport
privirăm duși
minunea cutremurătoare :
prin fața noastră valuri-valuri se scurgea
mulțimea răzvrătită.*

*Eu însă doar la steag priveam
cum filfîia în ploaie, depărtîndu-se,
fiindcă știam
că am să-mi regăsesc odată inima,
acel steag
roșu
și am să-l port și eu
la fel de dîrz,
în frunte,
ca vecinul nostru, feroviarul.*

*Era în vreme de război
Și acesta a fost primul întîi mai,
Cînd am intrat și eu în rînduri.*

*Și inima mi-am regăsit-o, după aceea
Nu peste mult,
In oastea proletară.
Și port și astăzi
Steagul.*

In romînește de Emil Giurgiuca

SFATUL FAMILII

Comedie în 5 acte¹

SARĂ ÎNTIIA

Marghioala, Vasilică, Zmărăndița, Prohirița, Ștefănache

Marghioala cu Prohira

SFATUL INTII

- MARGHIOALA Ai auzit, Prohirița, pentru ce Donici venisă ?
Negreșit Zmărăndița că va veni făgăduisă.
- PROHIRA Nu să poate, țătacă... ! Este un prepus a dumitale.
Cîndu. dracul s-au întilnit de s-au pus la cale ?
N-ai auzit dumneata că are cu Docanu,
Că s-au și întîkiit pe drum la un hanu ?
- MARGHIOALA Și apoi !... Ce mirare, nu poate cu doi ?
Niciodată unul îi destul pentru noi.
Și eu totdeauna am avut secundanții,
Cum și acum am pe colonelul ahiotantu.
- PROHIRA Doamne, țățăcuță, mata² îndestulată,
Și eu mă chinuiescii, îăr-a îi amorezată !
- MARGHIOALA : Așa este ! Ai dreptate, dar ce sîntu eu vinovată,
Dacă nu ești, surioară, de boieri căutată ?
Iar așa, să te feștelești cu toți ciocoi,
Dai pricină lumii a vorbi ca cu norii.³
- PROHIRA Ce lume? ce lume? ce spui dumneta ?
Așa lume vorbește și pentru măriia ta.⁴
Și sîntu adevărate toate acele spusă :
Fiind fată, în Tecuciu te-ai iubit cu rușii.
Dintăi cu comenda(n)tul cel bălanu,
Și la Costăndăchioai(a) te întîlnei cu căpitanu.

¹ In textul manuscris, invariabil pentru act *sară* și pentru scenă *sfat*.

² In manuscris, invariabil : *rnăta* (cu accentul pe silaba finală).

³ Lecțiune incertă : *ca cu norii*. — *ca cucorii* (?). *Cu peste pentru*, șters.

⁴ Poate spus ironic, provocată fiind printr-o replică injustă.

⁵ Cuvîntul *sau* scris peste un cuvînt șters.

- MARGHIOALA : Aceasta este minciună și eu o înțălegu,
Că este de la Zmărănda sau^s de la Elencu.
Numai cu comenda(n)tul la dînsa m-am întîlnit,
Iar baronul din Tecuciu, la Sălceni au venit.
- PROHIRA : Eu numai de Trandafiki la Sălceni am știut.
Ce, și cu baronul acolo ai avut ?
Doamne, țățacă ! Poznașă ai fostu, fată,
Și cu vîrvu pe urmă ai fostu, măritată.
- MARGHIOALA : Să dei¹ samă cine m-au îndemnat
A merge după un bătrînu și urît bărbat.
- PROHIRA Mai frumos au fostu Vasilieă Nas-Mare ?
- MARGHIOALA Nu este frumos, dar ave un lucru cu care
M-au îndatorat : mulțămindu-mă bine !
Pentru care totdeauna sînt a lui cîndu vine.
- PROHIRA Fie ! Dar pe Lupul, bătrînu și grosanu,
Nu l-ai[^] avut tot atunce cîndu la Belihanu
Ai fostu într-o sară cu Vasilieă în căruță ?
- MARGHIOALA Doamne, Prohiro, lume nimica cruță!
Eu ^cu Lupușoru numai o noapte am avut
Și îndată veste aceasta pin lume s-au știut.
- PROHIRA Dar pe Ionică pentru ce l-ai datîi afară ?
- MARGHIOALA Colonelul pe atunce se mîniesă tare
Și au pretindarisit ca să nu(-d) mai priimescu,
Cu nime în casa me să nu mai șuguesefi.
- PROHIRA Și apoi cu această credință ce ai arătat,
Spune-mi pe urmă mata ce ai cîșligat ?
Că și la Eși în zadar ai triimes
Pe Mămachina pezevenche, plină de interes,
Că după Bogdanu pentru mata s-au dus
Și au umplut lume îi (?) singur² au spus
Și acum îți spuiu dneptu, că-i primești (pe) amîndoi,
Alata faci rău și-i rușine pentru noi.
Iancul este tînăr și țapănu bărbații
Apoi pentru ce mata l-ai schimbatul ?
- MARGHIOALA : Iancul este varvar, zuler și interesat,
Colonelul îi bătrînu, dar îi țivilizat.

¹ Să **dei(e)**, să **dea**, rostit bisilabic: **de-i**.

² *Ea singură*, ea însăși.

SFATUL AL DOILE

Vasilică, Marghioala și Prohira

- VASILICĂ Bună vreme, Marghioală, ce mai faci Prohiriță ?
- PROHIRA Sănătoase. Șădem sângurele, bădiță.
- VASILICĂ Cum? Cumnatul Iancu astăzi m-au fostu?
- MARGHIOALA Iți este de mirări că s-au lăsat postii?
Eu i-am spus să mai rărească, să nu șadă cucu,
Culcat ca un moronu și be ciubu. In casa me, de răul lui, a priimi pe altul nu pot,
Dimineța pînă sara șede trîntav într-un cot.
- VASILICĂ Doamne, Marghioală, pentru ce nu te disfaci,
Să rămîi eu Bogdani în liniște și paci ?
- MARGHIOALA Nu, bădiță, eu nu știu dacă va fi polcovnicu
Totdeauna în Bîrladu și cu minte statornică.
- PROHIRA Iar așa, cum se poate, țățacă Marghioală
Să-nvîrtești pentru unul și pentru altul oala ?
- VASILICĂ Tăceți, se aude o biciușca !... Surugiu de a nenecăi
este.
N-auziți cum strigă și departe plesnește ?

SFATUL AL TRIILE

Zmărăndița și cei mai de nainte

- VASILICĂ Bine ai venit, soro Zmărăndița !
- ZMĂRANDIȚA Bine v-am găsit! Sărut rnîna, bădiță !
Ce mai faci, țățacă ? Sănătoasă, Prohiriță ?
- PROHIRA Sărut mîna matale. Dar eu mult mă mier
Cum ai venit și ai lăsat
Fără milă betul bolnavul cumnat ?
- ZMĂRANDIȚA Lua-l-ar draou ! Spune-mi mai bine, Donici aice
este ?
Mi-au scris că mă așteaptă ori aice ori la Căbești.
- VASILICĂ Au fostu, s-au dus, și dacă pe mine nu crezi,
întreabă pe fata soru-mi, dacă vrei s-o vezi.
Unde am fostu, ce am făcut, întreabă pe Marghioala.
E ' știe că am fostu toți cu chele goală !²

Ea.

² Aluzie la ușurătatea familiei și la ostentația moravurilor ei ?

ZMARÂNDIȚA : Ah, l-am scăpai ! Ce să făcu acum, bădiță ?
MARGHIOALA : Să te duci după dînsul la Eși, Zmărăndiță !
VASILICA ; Ba cum se poate...? A afla al său bărbat!
ZMARÂNDIȚA : Spune-mi dar, ce să facu ? Vai de mine, l,am scăpat!
MARGHIOALA : Ei, să vă spuiu eu, ce sîntu mai învățată !
Intr-această stratagema-i, fiind amorezată ¹
Om credincios, pe Gostache, feciorul,
Pe dînsul cu o scrisoare să-l triimeți^ soro !
ZMARÂNDIȚA Bine zici ! Triimite la poștă, țățăcuță,
Că eu voi scrie pîn' a veni căruța.
Hîrtie, imă rogu, dați-mi, de-ace poleită,
Ca vroiescu a scrie inimii mele iubită
(Să duce²)

SFATUL AL PATRULE

PROHIRA Doamne, toți răi sîntu bărbații,
Pentru fete, vădane și măritate !
Ea, sărmana, pătimește, iar el nici gîndește !
VASILICA Ce ai mai auzit, Prohiră ? Știi vre o veste ?
PROHIRA Eu nimica știu. Spune-mi dumneata, bădiță !
VASILICA Dar, voiu spune eu, soro Prohiriță,
O veste de tot nouă: Marița popii Roșea ³
Au pus sa vorbească pe Catinca a Drăculeașcăi⁴
Varu.m Iancu, ca cu dînsa să facă amor
Vroindu a se întîlni măcar de două ori. ⁵
PROHIRA Nu credu, bădiță, îi minciună a dumitale !
VASILICA Cîstit, îi adevărul ! Mi-au spus *tale cvale*⁶
Însuși varul și m-au încredințat a Drăculo(ai)i
Dar cu mare giurămîntu, ș(-a) o spune n-am voi.⁶

SFATUL AL CINCILE

Marghioala, de o parte, Zmărăndiță de alta, intră
c-o scrisoare în mînă

MARGHIOALA : Căruța de poștă, Zmărăndiță, au venit.
ZMARÂNDIȚA : Și eu, țățacă, scrisoare am gătiții
Și am scris : „Sufletele pre iubit,

¹ Șters : *măritată.*

³ « ffi rt&SI' Pnn?n^{oh} S V dca z a r r n d t e i c e l e t r e b u i t o a r e p e n t r u s c r i s i n f r i z i u ; i n t r i a v e r s i u n e : « a l c a Ventureasa.

cuvinte. I A I I T S C R I S T C u r r M I C E C A T A I T P O A S T I C P e n t r u : t a t e i u ** = în proprii

⁶ *Voie*, rostit bisilabic: ud-/.
⁷ Șters : *șjirșit.*

Iartă întârziere și că atunci n-am venit.
Tare mulții am plînsu și am suspinat
Ca să-mi dai voi un vârvâr de bărbat.
Iartă-mă, drăguță, nu este vinovată
O inimă robită, ce să zice măritată.
Vinii acum, sufletele, făr'întârziere,
Că doreseu. (nebunește a ta îmbrășoare".

- MARGHIOALA : Bine, pecetluiește(o), să(o) dau la fecior.
Dîndu-i și (de) cheltuială pentru drum, soro!
- PROHIRA Țățacă, întreabă pe bădița, că știi, să nu esă vesle.
- VASILICA Pentru cine și la¹ ce ? Să vedem, nimerește ?
- MARGHIOALA Va fi de-a dumisale minciună cu ochi.
- VASILICA Dacă este așa, nu spuii...
- MARGHIOALA Bădiță, să mă îngrochi.
- VASILICA Nu. Mă faceți minciunos. De acum nu mai spunu.
- MARGHIOALA : Ai auzit, poate, că cu Iancul mă cununii?
- PROHIRA Nu, țățacă, s-au auzit că Mania popii Roșea²
S-ar fi întîlnit cu vărul Iancu la Mitroșca.³
- VASILICA Ce Mitroșca⁴ ? Ce întîlnire ? Amintre'e ți-am spus
Și altfel o spui însuși, un singur prepus⁵.
- MARGHIOALA Ce vă este de mierare ? N-au (s)pus mai înainte
Pentru Iancu nostru și-mi alocu, aminte
Că Catincăi a Drăculeasohii⁶ i-au făgăduit
Galben 50 blangu (*sic*)⁷ din al său venit?
- VASILICA Știu cîndu ea umbla după cumnatul Iancu,
Atunci ea ar fi dat mulți galbeni cu blangu.
- ZMARĂNDIȚA Știu, bădiță. Acum îmi spune ipricina cu coltucu !
- VASILICA Dentăi s-au dus să ei⁸ din candelă mucu,
Că nici trebuie, fiind afară lună.

¹ Lecfiune incertă.

² întii, în loc de *Maria popii Rosca: Venfnro(a)i(a)*.

³ Intii : Mitro(a)ia.

⁴ Idem : întii *Miuroaia*. apoi corectat *MHroșca*.

⁵ Vers corectat mai târziu și greu de descifrat. Sens aproximativ.

⁶ întii : a *Drăculoaei*.

⁷ Corect : blanc, adică peșin, bani gata.

⁸ Să ieie, să ia citit bisilabic : să *e-i*.

Și vroindu eu pe urmă a o trage de mină,
Meu zis¹: Drăguliță, stai să puiu un colt(u) cel,
Ț-a veni mai bime ridicîndu viotricelul.

ZMARANDIȚA : Piu ! rușine nene ! Zău, n-o erediti, bădiță !

VASILICA : Dacă nu mă crezi, noapte bună, Zmărăndiță !

MARGHIOALA : Stăi, că eu o eredu. Sărmana este postită,
Bărbatu-său îi bătrînu și-i isterisîță.

VASILICA : De cîndu au suit în trăsura sa
Pe polcovnicu ce astăzi face haz pe mata.
Eșîndu de la adunare ce au avut cumnatu
Dreptii Giurge polcovnicu² pe dînsa au așteptații
Și suîndu-se în trăsură acasă l-au dus.
Fiînd bărbatul la Galați, n-au avut nici un prepus.

MARGHIOALA : Dar apoi la Galați, sîntu nenumărați !
Afară de Străjăscu, cîți alți amorezați !

ZMARANDIȚA : Vai mie, inima mi să sfărșește, sîntu cu nerăbdare!
Ai zis, țățacă, feciorului să meargă tare ?

ZMARANDIȚA : Dar³, soro și mi-au făgăduit
Că mîne sară va veni regreșit.

SARA AL DOILE

SFATUL INTÎI

Vasile, Marghioala, Zmărăndiță, Prohira, Ștefănache

ZMARANDIȚA : Nu mai vine, țățacă, feciorul dumitale!
Toată zioa am fost trudnică a-i păzi cale.

MARGHIOALA : Doamne, surioară, nici cum n-ai răbdare
Trebui să vie, pîr'la Eși îi depărtare.
Ștefănache, astăzi ai văzut pe Zinca ?

ȘTEFĂNACHE : Nu, dar răvaș i-am triimes prin Ilinca.

ZMARANDIȚA : Cum? Ce răvaș? Și ea le priimește ?

ȘTEFĂNACHE : Dar, țățacă, și tare multu. mă iubește.

> *Mi-au zis.*

² Intîi : **Dreptu** Giurge **Bogdanii. Bogdanii** șters și scris deasupra **polcovnicu. Giurge** sau **Giurgiu** este forma arhaică a numelui **Gheorghe**.

³ Cu sensul adverbial : **da**, ca în comediile de mai tîrziu ale lui Vasile Alecsandri. Abreviația, de la **dară**, cu același sens afirmativ.

ZMARANDIȚA Dar părinții (ei) ¹ știu ?

ȘTEFANACHE Nu, țățacă, imă fereșeu.
Răvașe îi dau prim cașcaval cîndu gîndeseu

VASILICA în (*sic*) pare² că Gheorghe³ au înțeleș, Ștefănașe,
La balul ce-ai dat în casa lui Mămache

ȘTEFANACHE Nu, bădiță, aceste simții păreri a dumnitale.
Și apoi, ce-mi pasă prepusul dumisale.

MARGHIOALA : Eu i-am dat sfatu s-o fure, bădiță,
Cu toate că-mi este frică că pe Gheorghe rău ațîță,
Și la urmă zestre n-a mai da nimica.
De urgiea sa, zău, tare îmi este frică !

VASILICA Eu aș zice mai înaintea s-o facă îngreunată,
Că la urmă va fi silit a o da bine înzestrată.
Eu am făcut o așa greșală⁴
Dar de acum mime mă înșală.

ZMARANDIȚA Bine, dar așa precum spuneți,
îmi dați a înțelege că pe fată în mînă aveți.

PROHIRA Nu, țățacă... Ea ca o copilă s-au înșelat,
A priimi de la Ștefănașe un răvaș amorezat.⁵
Dar nu credu. că s-a înșeila
Un asămene pas a da.

VASILICA Eu o credu... Unde au sărit capra,
Iada mai sus de butcă, în capră !

ZMARANDIȚA Tăceți !... Ia !... De departe se aude o biciușca.

VASILICA Iți pare tot poștă și cîndu zboară o muscă

MARGHIOALA : Ba îi adevărat, am auzit și eu.
Și niciodată m-au înșelat auzul meu.
(Zmărăndița esă afară și se întoarce cetind o
scrisoare) ⁶.

PROHIRA Domnul să mă ferească de atîta necaz !

ȘTEFANACHE Soro, nu te credu, te cunosc. pe supt nas !

ZMARANDIȚA Ah, săraca de mine, și acum ce să mai facu ?

VASILICA Dă-mi scrisoare aice, nu te teme, eu tăcu.

¹ Ștersătură.

² *îmi* pare.

³ Iutii : *bădiță*, în loc de *Gheorghe*.

⁴ Exprimare eliptică cu sensul invers : greșala neprevederii.

⁵ Un răvaș de dragoste.

⁶ *Și se întoarce cetind o scrisoare* adaos de aceeași mînă tîrzie care a făcut substituțiile de nume proprii. Scris subțire feminin. Semnificativă completare a indicației vizînd precizarea jocului de scenă.

- MARGHIOALA Așadar numai cumnatei Catincăi spune
 Și apoi este destul ca să umple toată lume.
 Va afla scîrnîviea bădiții Costachi
 Și-a spune-o negreșit frăține-său lordachi.
 Numai frăține-său iar n-ar fi nimica,
 Zmarandei¹ lui Alecul că a spune îmi este frică !
- VASILICA Doamne, tare ră este cumnata Catinca!
 Este ca o căță cîndvi mușcă, vra să lingă.
 Lasă să² citim scrisoare lui A(n) drunaohi.
 Dă-o, Zmărăndiță, s-o cetească Ștefănaohi.
- ȘTEFANACHE (cetind) Iubită ! Eu am fost odată, acum nu pot
 veni,
 Că va afla bărbatul, eu aș pute gîci.
 Deci îi mai bine să vii dumneta,
 Că încă două-trii zile în Eși voi aștepta.
- ZMARANDIȚA Cum să mergu. la Eși ? Mai lesne s-a afla
 Și pe urmă va fi mai mare dandana.
- MARGHIOALA Ba nu, vă (în)vățu eu oe trebuie făcut !
 Să meargă Ștefănaohi împreună, neștiut.
 Și mata vei rămîne la poștă la Poeni !
 Ștefănaohi va merge la Eși și³ cu dînsul vine.
- VASILICA Ei, Marghioala este vulpe bătrînă, ea bine știe,
 Cîndu. cu Vasilică s-au întîtăit în vie.
- ZMARANDIȚA Ba, fără șagă, dați-mi vre o trăsură,
 Sănătoasă și ușoară.
- VASILICA Am eu o iapă sură,
 La căruță pîrțară, îi lipsește numai coada,
 Dar aceasta nu-i nimica, la rochia ce de modă.
- ZMARANDIȚA Of, Doamne, bădiță, eu mor de necaz
 Și mata mă superi, zău n-are haz !
 Găsește-mi mai bine o trăsură ușoară,
 Numai să fie sănătoasă și fără răzoară !⁴
- ȘTEFANACHE Bădița Gheorghe, soro, are o brașovancă,
 Aceea cu patru cai și la oiște o talanca.
 Este tare și ușurică,
 O mii fără frică.
- ZMARANDIȚA Mergi, Ștefănaohi, și o cere la Săftița,
 Că apoi, negreșit, va da-o și bădița.

¹ Cu accentul pe ultima silabă, ca la *cățe (cățea)*,

² Șters: *acum să*.

³ Un cuvînt șters.

⁴ Resorturi. Etimologie populară.

ȘTEFANACHE : Acum, îndată.
(Să duce)

MARGHIOALA : Cînd Ștefanachi de grabă au zburat,
Să vadă pe cineva s-au dus fărîmăcat.

PROHIRA : Totdeauna la rău gîndești, țățacă !

MARGHIOALA : Cine atîta nu înțelege, trebui să fie o vacă !

VASILICA : Ascultă, Zmărăndiță, să nu mergi la Poeni !
La Poiana Cîrnului să aștepti mai bine.
Aco(lo) să trageți la vreo casă țărănească,
Unde nici dracul v-a pute să nimerească !

PROHIRA : Dar aice în Bîrlad, unde spuneți că merge ?

MARGHIOALA : La țară, la nineca și așa prepu(su-)l șterge!

PROHIRA : Doamne, țățacă Zmărăndiță, eu mă mer !
Acum mi-ai' spus : „Tare rău îmi este, Prohiră.
Că tare mă doare peptul și spinare rău !”
Apoi cum poți (pleca), pentru Dumnezeu?

ZMARANDIȚA : Trebui să mergu, așa cum voi pute,
Că mai multu de trîi zile nu va rămîne.

PROHIRA : Doamne, am zis eu că bărbații sânt răi,
Dar mai cu vîrvu sântem noi fimeile !

ȘTEFANACHE : Gata, țățacă !

ZMARANDIȚA : Gata, de cîndu te aștept,
Cu toată boala me și durere de pept!
(Să duce)

SFATUL AL DOILE

VAS!LICA : Of, Marghioale, neastîmpărată este Zmărăn(di)ța !

MARGHIOALA : Trebuie s-o ertăm, îi tînără, bădiță !

PROHIRA : Tînără săotu și eu, dar vă spuiu drept,
Că eu n-aș merge la Poeni s-o (*sic*)¹ aștept!
Ei aice în Bîrlad s-au (*sic*)² făcut toate gusturile
Și acuma nu vine aice ca să-i arate dragostele.

¹ Pentru *să-l*.

² Pentru *și-au*.

MARGHIOALA Bădiță Vasilică, ce am uitat a spune,
O veste de tot nouă, ce am auzit luni.
Nimerește, dacă poți, frate Vasilică !

VASILICA V'a fi vreun cabazlicu vreun lucru de nimica !

MARGHIOALA Ba !... Este un lucru mare și foarte serios.

VASILICA Că are amor Catinca me cu un doftor chelbos ?

MARGHIOALA Ba !...

VASILICA Sau răvaș eu cu doftoroaia?

MARGHIOALA Ba !...

VASILICA Ori că Ionică ar fi avut cu Smărăndoi(a) ?²

MARGHIOALA Nu !...

VASILICA Sau că Barbă-Lafă ar fi avut cu Sâficia ?

MARGHIOALA Ba !...

VASILICA Așa, eu, soro, nu nimerescu nimica !

PROHIRA Stăi, să vedem, n-oi nimeri eu, bădiță ?
Ștefănache cu Zinca și Raletul cu Zoița ?

VASILICA Adevărat, aceste sântu. mai noi, soro.
Spune-mi, nu sântu ele?... De perierhie mor!

MARGHIOALA Nici una dintr-aceste ați nimerit !
Nu știți a gîci, răbdare am sfîrșit!
Ascultați ce vă spuiu. Intr-o sară Murguroai(a)³
Mi-au spus să mă păzescu. de doftoroai(a),
Că ea lucrează strașnicii a-mi strica amoru,
Că și pe dînsa pentru Iancul măsele o dorii.

VASILICA Și tu ce i-ai spus ?

MARGHIOALA Ce să spuiu. ? Am rîs.
Și am zis că niciodată voiu crede acestu vis.

VASILICA Nici Iancul va lăsa vre odinioară pe mata,
Nici doftoro(a)i(a) îi femei⁴ de așa!

¹ Caraghiozlic, lucru neserios, balivernă.

² Șters : *Sfurzoai(a)*.

³ Șters : *Venturo(a)i(a)*.

⁴ Rostit trisilabic: *fe-me-i* (femeie).

- MARGHIOALA : Eu am înțeles îndată că aceste sînt intrige¹
 Ca să mă facă pe mine cu dînsa să mă strice.
 Ace dobitoacă, crede-mă, zulipsește,
 Pentru că cu dînsa Iancul niciodată șuguieste.
- VASILICA : Știi, această femei umblă moartă după bărbați,
 Holtei, văduoi sau fie și însurați !
 Cine(o) știe cîndu era fată, iar acum măritată.
 Fugim cu toții, ca de o fimei ciumată.
- MARGHIOALA : Și apoi știi, spune fără rușine și frică,
 Că bărbatul său cu dînsa nu poate face nimica.
- VASILICA : Aceasta ea o spune, ca cusurul să-i fie ertat,
 Neputîndu bărbatul, îi trebui amorezat.
- MARGHIOALA : Stau și gîndescu cîndu va veni colonelul,
 Va șede încorsetată să-și stri(in)gă vintricelul ?
 Că ea totdeauna cîndu are vreun interes,
 Șede în gra(n)du tualefă și ou oca pune dres!
- VASILICA : Dar domnul polcovnicii de grabă va veni?
- MARGHIOALA : De grabă ! Rusandra mi-au spus că mă va înlesni
 întîlnire me cu dînsuil tocmai în ca(se)le sale,
 Ce le-au închiriat nu știu cu cîte parole !
- VASILICA : Iar dacă cumnatul Iancul pe urmă va afla,
 Ce faci, surioară, spune-mi dumneata ?
- MARGHIOALA : Să afle, ce-m(i) pasă; cu mine ce treabă are?
 Acel dobitocii îm(i) face împedecare !
 Că polcovnicu de frică în casa me nu vine.
 De aceea medelnicereasa² au gîndit mai bine
 Să mergu eu la dînsul în capot de nopte
 Acel albii cu făfbăla, ce mi la trimes Lote.
 Pe gios, pe porțiță, singurică eu,
 Cîndii toată zidirea este în brațele lui Morfeu.
- VASILICA : Bine ați gîndit, pentru că cîndu să duce
 Iancul pe la miezul nopții, luna³ nu străluce,
 Și vei pute să mergi tu numai ou țiganca.
 Pe dîosa, dacă o spune, vei bate-o la falanga !
- PROHIRA : Nu, Io(a)na îi credincioasă, nu mai spune nimica,
 Și de țățaca, bădiță, foarte tare îi este frică.
- VASILICA : Sară bună, mă ducii, că-i tîrziu.
 Dați-mi, unde este bastonașul meu ?

¹ întîi: *că aceasta îi o intrigă.*

² Șters : *Kogălnicenița.*

³ Intîi: *Iacul.*

SARA AL TRIILE

SFATUL ÎNTÂI

Zmărăndița, Marghioala, Prohira

MARGHIOALA : Așa soro, ți-au hotărât Donici ?

ZMĂRĂNDIȚA : Eu, de supărare, toată zioa am avut colici !
Și s-au întărit durerea me de pept
Că degeaba m-am dus acolo să-l aștept !
Eu, pe cât am înțales, vroeste să se însoare.
Mi să pare că ar fi și vorbit pentru fata Jorii.¹
Niciodată am crezut că așa inimă să aibă.
El zice că să duce acum în Băsărabiea !

PROHIRA : Țățacă, îți (s)pui drept, mata n-ai minte,
Trebuea s-o gîndești aceasta mai înaintea !
El în Băsărabiea, mata în Fălticeni,
Cum să pute să o sfârșiți în bine ?

SFATUL AL DOILE

Vasile și cei mai dinainte

VASILE : Bine ai venit, surioară Zmărăndița,
Spune-mi, te-ai plimbat la Eși, pe, uliță?

ZMĂRĂNDIȚA : Așa !... Moate năcazurile și a mele supărări
Au fastă jer(t) fite pe-o simplă înbrătoșare /
Că numai șase ceasuri a zăbovi au putut
Ca să poată să se întoarcă degrabă și neștiut !

VASILICĂ : Putină mulțămire așa ați avut !
Iar Ștefănachi, în Eșu (*sic*) ce-au făcut ?

ZMĂRĂNDIȚA : El s-au dus pentru a sa trebuință.
Să mergu din premia n-au fostu cu putință !

MARGHIOALA : Știi, Zmărăndița, poilcovniou³ să mută aice,
Și ce casă au luat, pare că nu-i gîci !

ZMĂRĂNDIȚA : Ce să gîcescti ? Spune-mi mai bine : el te iubește ?
Ori l-duce aici Fătăciunii și Costeștii ?

PROHIRA : Acum ai nimerit, țățacă Zmărăndița !
Așa am spus și eu. împreună cu bădița !

¹ Sau : **Joro(a)i(i)**.

² Cu înțelesul: *Aș I*

³ Șiers ; **Bogdani**; îndreptat mai tîrziu.

<

ZMARANDIȚA : Eu zicîi așa : dacă poloovmieu¹ te-au încredințat.
Pe Iancu a-i (*sic*)² trebui îndată depărtat!
Acum ai dovadă, tătacă, duiwieta,
Că Iancul niciodată au vrut a te cununa !

MARGHIOALA : Ce să facu ? Cum pot a depărta
Un om de nimica, un dobitocu așa ?
De cîte ori i-am spus : trebui' să mă mărit,
Rărește (-o) de la mine, bărbat mi-am găsit!
Să mînie și să duce cu coada între vine
Și mînios, soro, iar a doua zi vine!

PROHIRA : Tătacă Zmărăndita, mata zici așa,
Dar a ninecâi amintrile este voe sa !
Ea zice: Pre bine, că dacă trebui' să aibă amor,
Să să știe tot cu acesta pînă cîndu moare,

ZMĂRĂNDITA : Idei bătrînești, ca acele copchiilărești,
Care este că păr'la moarte numai unul (sa) iubești.

VASILICA : Așadar, Zmărăndita, noi facem bine
Că pe cîte vedem, le băgăm între vine !

SFATUL AL TRIILE

Ștefănache și cei mai dinainte

ȘTEFANACHE : Sărut mînule !

VASILICA • Ce mai faci, Ștefănache?
Unde ai lăsat pe prietenul Dumitraohe ?

ȘTEFANACHE : Acasă la mata, și de-acolo, mi să pare,
Că iar au eșit cu bădița la plimbare!

VASILICA : Ce? au venit bădița Costaohe ?
Singur, sau cu oumnatu-său Iordache ?

ȘTEFĂNACHE : Numai cu țătaca Catinca au venit
Și nu știu de ce pricină îndată s-au sfădit.

MARGHIOALA : Ace scîrnăvie găsește pricină des (de) sfadă
Cîndu de dumnealui se leagă, cîndu de fata !

ZMARANDIȚA : Ascultă, bădiță, să nu afle unde am fostu eu,
Că va ști toată lume și bărbatul meu.

MARGHIOALA : Doamne, tare ră și amarnică fimei este :
Te mușcă pe furiș și te întrigarisește !

¹ Ca mai sus: **Bogdan**, șters mai tîrziu.

² Ar.

Și apoi vre să arate că-i basma curată,
Dar lumea o cunoaște cu totul diplomată !¹

- VASILICA : Să ascunde ea, sărmana, dar obrazul său o arată
Cit este de-ndrăcită și cu inima măseărată !
Zmărăndița lui Alecu, iar ispravă nu este,²
Dar el îi spune iminciuni și-o intragarisește.
- ȘTEFANACHE : Pentru bietul Raletu negreșit ea au scris
Tătine-său la Eș(i) și așa eu i-am zis:
Că e³ scrie nu pre mine, avîndu pe vâru⁴ ciudă,
Iar Dumitrache de aceasta nici asudă.
- PROHIRA •' Ce femeie fără ispravă ! Ce are a să amesteca ?
Ce nu-și ia seama de casa ei și fata sa !
- MARGHIOALA : îmi este ciudă de bădița ce se potrivește ei,
I-au dat pantalonii și el acum este femeie⁵
Face ce yra cu dînsul și-l poartă de nas,
Și n-o dă la dracul, să scape de necaz!
- VASILICA : Ei, va fi destul ! Să mergem, îi tîrziu.
Mine sa ne vedem, Zmărăndița, adio !

SFATUL AL PATRULE

Zmărăndița, Marghioala, Prohira

- ZMARANDIȚA : Nu mi-am luat zioa bună de la frați
Mîne or veni tîrziu ca ceelante dimineți.
- MARGHIOALA : Vrei mata, mine să pornești, soro^o
le-au agiuns de casă și de bărbat, dom ?
- ZMARANDIȚA : Ce dor, n-ați auzit cu ce tropos îm(i) scrie ^
Ca nici ma întrebă : ce faci ? măcar cîndfi ai să vii?
- PROHIRA Cumnatul are dreptate, țățacă Zmărăndița !
- ZMARANDIȚA Avocatul bărbatu-meu este Prohira.
Ea totdeauna i-au ținut parte.
Vroește a ne vede cu capetele sparte^e.
- MARGHIOALA Ai să ne culcăm ! N-aveți somn ? Este tîrziu r
tu ma ducu să mă culcu la culcușul meu !

Intii. Dar toți o cunosc u și rău nume i-au dat.

² Un euvint șters : *iarăși (?)*.

³ *Ea.* • \ )•

⁴ Lecțiune nesigură.

« *A^H^R^S* (*POARTA* : *Poartă pantalonii*, adică ea poruncește în casă
Adică Proh.ra ar merge înă la justificarea bătăii aplicată de sot

SARA AL PATRULE

SFATUL ÎNTÂI

Prohira și Marghioala

- MARGHIOALA : Soro Prohiriță, colonelul au venii,
Kogălnicenița dimineața mi-au vestit.
De sară, pe-ntunerecu la dînsul vra să mergu
Și pe gios, soro, îmi este greu să alergii,
Că el n-are curaju singur a veni :
Să teme că cu lancul aice s-a întîlni !
Și eu, ca să știi, pe lancu am pus la cale:
Cu dînsul să mă întilnescu la casate sale !
- PROHIRA : Eu nu înțălegu, țățacă, ce curaj ai
Să mergi dumnela noaptea și fără(ă) cai !
Cum nu ti-i frică că te¹ •întîlni cineva
Sau că straja te face di mascara !
- MARGHIOALA : Aice este aproape, și mă ducii pe din dos,
Că aice drumul este bunii, uscat ca un os.
Acum, Prohiriță, trebui să lăsăm
Tabieturile ce le-avem, să ni le schimbăm
în nobile obicei, ca ace dintâi stare,
Că polcovnicii² este deprinșii cu damele cele mari î
- PROHIRA : Pre bine ! Noi vom fi totdeauna bine înbrăcale.
Dar slugile noastre sânt goale și rău învățate³
- MARGHIOALA : Am să tocmescu pe Gheorghe cofetarii.
Să ni-i (*sic*) fie vătavti, stolnicii și bucătarii !
- PROHIRA : Ce spui, țățacă ? Pre multe slujbe, vroiești a-i da,
Trebuie lăsat numai pentru zaharica,
Că el bine știe ia masă a sluji,
Mai ales cîndvî Colonelu³ la noi va fi !
- MARGHIOALA : Așa, Prohiriță, vom fi bine slujite,
Și de unii lăudate, iar de alții pizmuite !
De-acum vom arde luminări de sperma(n) țelă,
Fii(nd)că cele de său nu sânt de etichetă!
- PROHIRA : Bine a fi, dar trebui multe cheltuieli
Și slugile, țățacă, și copii (i) sînt în chele!
- MARGHIOALA : Ce-mi pasă! Am 600⁴ galbeni venit,
Cari dacă n-or fi de agiuns și s-au sfîrșit,

¹ Te-a.

² Intîi : *Bogdan* .

³ Idem : *Bogdan* .

⁴ Sau 500. Lccfiunca nesigură.

Apoi vom vinde pădure din Săkeni
Și neagiungind acesta și ace din Stîncășeni !

PROHIRA : în aastă sară ai chef, soro, dumnela.
Dar pasăre de rău ogur acum tare striga !

MARGHIOALA : Ce-mi pasă ! Acum, Prohiriță, sânt fericită,
Do acum am să trăcscu ca o cucoană slăvită.
Luna au sfințit, eu mă dncu pe portiță
Acum toți dorm la medeinieeriță
Să mă aștepți, Prohiră, să nu fii făr' ispravă,
Că m-oi întoarce acum degrabă și făr(ă) zăbavă
(să duce)

SFATUL AL DOILE

PROHIRA : (singură) Doamne, ce curaj fimeea aceasta are !
își caută ea singură bele cu luminare!
Să-i meargă la picioare este o nebunie.
îi făr' de rușine, nu are filotimie.
Eu sânt fimeie, dar le dau mari dreptăți (sic)
Gîndii rîdu, ne eu² în rîs pe noi toți bărbații !
De merge cîteodată în casă la Iancul,
Aceasta nu-i nimica, nu este atîta mancu !
Atîta vreme au trăit ca on bărbat cu fimeea,
Fără a să feri dinaintea nimăruia⁴:
Cîteodată nu să ferește însuși de copilă
Ce tine lîngă dînsa, degeba și fără sălă !
Copii (i) au stare să-și întîmpine cheltuielile
Pentru învățatură, că înțălegu toate cele !
I ! I ! țățaca nu mai vine și mult întîrziește,
Am intrat la îngrijire, îm(i) este frică, nu pățeșt
Vre o poznă negîndită sau vre o întîmplare?
Eu pe Iancul l-am înțăles mînios tare...
Vai de mine! Gintă cuoșii! Este tîrziu !
Țățaca nu mai vine și ce să făcu. eu ?
Acum se face ziî (sic), a vide-o toată lume.
Și mai rău decît îl are, s-a face al său nume !

SFATUL AL TRIILE

Prohira, Marghioala cu capul gol și scărmănat.

MARGHIOALA : Ai auzit, Prohiriță, ai văzut ce am pășit ?
Blăstămatul de Iancul toată noaptea m-au pumnit

PROHIRA : Vai de mine, unde-ai fostu ? Ce-ai făcut ?
Cu capul scărmănat și mai tăvălit în lut ?

¹ Șters : *Kogălakeniță*.

² Iau.

³ Franc, *rnanque*, lipsă de bună cuviință.

⁴ Șters : *Nici odată să feresc denainte rne*.

⁵ Al doilea distih refăcut, întîia redactare nelizibilă.

- MARGHIOALA Mai multu deoît on ceas eu n-am zăbovit,
 Și îndată pe portiță singurică ara eșit!
 Eșindu, surioară, arnăutul m-au văzut
 Si' trăgîndu-mă de mîină m-ar fi și bătut,
 Dacă cu al său stăpînu nu m-aș fi întîlnit,
 Care cu vîrvărie în butcă m-au trîntit
 Și păr' la casa sa pe drum m-au bătut,
 Făr'a ave milă de copii(i) ce i-arn făcut'
 Și pe urmă, surioară, duoîndu-mă în casa sa,
 Căuta să mă facă mai tare de mascara !
 Ar fi vrut să-mi tai² și beta coadă
 Dar pe urmă mi-au luat boneta ce de modă !
 Ca să nu mi-o tai s-au rugat arnăutul,
 Amintrife cu totul, de mîmie, m-ar fi ruțtu ț
 M-au ținut păr' acum cu al său rău planu
 Ca să mă trkneată zîoa, să trecu prim medeanu.
 Pe gios, cu capul gol și făr(ă) mantei,
 Vroîndu a-m(i) lega la gît on purcel!
- PROHIRA Săracan'de mine, țățacă, ce mare rușine!
 Mi-au înghețat sîngele și nu mai curge în vine !
- MARGHIOALA Dar rugîndu-mă și plîngăndu m-au lăsat!
 Salupul și boneta numai s-au³ păstrat'
 Și cu trăsura, nu pe gios, m-au triimes :
 Eu cu capul gol și arnăutul cu fesu...
 Curva de Rusanda⁴ m-au prodisit,
 Ea, fără îndoială Iancului i-au vestit!
 Dar frățiorii mei m(i)-or face răsplătire
 Asupra unei pezeve(n)che și o vîrvară zădire !
 Vroiescii ca pe Iancul să mi-l bată țol.
 Pe dansul ca mănă (?) să-l trimeală gol !
- PROHIRA Ascultă-mă pe mine : eu un sfat ți-aș da :
 Tăcere mai bine, nu faceți dandana !
- MARGHIOALA Ei ! surioară, dăndănaoa s-au făcut,
 Dacă a Iancului slugi toate au știut.
- PROHIRA Măcar ! Nu ar fi nimica, dacă el ar tăgădui.
 Dumneata adiafora⁵, te-i face că nu știi.
 Că vor spune dou⁶ slugi o așa poznă mare,
 Boerîi cei cu minte nu or da crezare!
- PROHIRA Bine. Eu voi tace, neavîndu ce să facu,
 Dar nu stiu dacă lume va tace cînd eu lacu !

¹ Și *care* (șters).

² Taie (rostit bisilabic : *iă-i*).

³ Și-au.

⁴ Șters: *Kogătnicenița*.

⁵ Neogr.: indiferență.

⁶ Rostit bisilabic : *do-a* (două).

- MARCH FOALA Tare lesne a li bădiță, dacă dumneata
Pe Venturoaia iar vei pute înșăla,
Făcîndu-i curte, spuindu-i povești,
îndată vei vede cum o amețești.
Atunce, îărăioare, vom face ce vroim,
Printr-însă, fi (in) d proastă, a întrigarisi putem.
Pe bărbatu-său asupra Gherghi(i) și Săftica,
El, ca un nebun, să mîmie de nimica !
Bădița Costache au zis și s-au giurat'
Că unde-a merge Gheorghe n-a fi și el adunat.
Apoi îi rămîne inumai casa doftorului
Cu care a-i strica îi pre lesne pentru noi.²
- VASILE Fie ! Iar pe cumnatul Ianou oum l-oi strica ?
El îi bine cu toți și färe,³ îl știi mata !
- PROHIRA Mai ales cu doftorul, Iancul îi prietenii mare,
Și el în prieteșugu, totdeauna au fost tare !
- MARGHIOALA Lăsați-mă pe mine : și cu dînsul l-oi strica,
Aduoîndu-l în zulie pentru fimeea sa !
Eu voiu împrăștiea vorbe din preună cu
Marghituroaia,⁴
Că Iancul face curte Anicăi doftoroa (e) i !
- VASILE Ei ! Pre multe vrei să faci, soro Marghioală !
Cine ț-a mai crede o așa minciună goală !
Cu greu a crede lume, nici atîta bărbatu !⁵
Că doftorul de femeie este foarte încredințat.
- MARGHIOALA Da taci, bădiță ! Și-mi este foarte de merare,
Că pe doftorul nu cunoști că este un zuler mare !
Numai ou vărul Iancul și Safta va rămîne,
Dar și pe dîșii în alt chipu i-am mîniea !
Și așa^ i-am împrăștiea ca puii de potîrniehe !
Dar rău i-a păre prietenii noastre Anichii !
Trei zile să nu mînînce credti că a fi în stare
Pentru o „suare" dansantă ori senplă adunare !
- VASILE Bine, bunii este planul matale, Marghiolită⁶,
Dar eu mă ducii acasă, că mă așteaptă bădița.

SFATUL AL DOILE
Marghioala și Prohira

- PROHIRA Ce ai făcut, țățacă ? Pe Gheorghe ai tocmit ?
Astăzi aice l-am văzut și cu dînsul n-ai vorbit !

¹ Intîii : *S-au giurat că el n-a fi.*

² Șters : *Că sângur cu Gheorghe in casă n-a șed'e.*
Și urlt liîndu-i, cu noi va rămîne.

³ Firea, caracterul.

⁴ Șters : *Venturoaia.*

⁵ întîi : *Nici cum bărbal(ul).*

⁶ Șters : *surioară.*

MARGHIOALA : L-oi tocmi, dar astăzi am fostă amețită.
Tare supărată și de tot năcăjită !
Ascultă, Prohiriță, intriga ce vroiesc a face
Să nu spui la cineva, mată trebui să taci.
Cumnata Catinca a bădiții Vasilică,
Nu trebuie să știe, că n-a ave întru nimica
Să ne spuie la toată lume și doîtoroaii,
Cu care este mai prietenă decît cu Smărândoaia.

PROHIRA : De la mine, nici odată, țățacă, s-au aflat
A dumifale taine, ce mi-ai încredințat!
Dar eu vă proorocescu un lucru mai înnainte :
Ce faceți, faceți rău și n-aveți minte !
Intriga acesta va chică asupra capului vostru,
Că eu bine cunosc tîrgușoru nostru !²

SFIRȘIT

¹ Șters: *Sturzoai(a)*.

² Mulțumiri călduroase prof. Remus Caracas, a cărei prețioasă copie ne-a servit de bază pentru colaționarea cu manuscrisul original !

În n-rul din decembrie anul trecut al revistei noastre a apărut un studiu despre *Sfatul familii*, semnat de Șerban Cioculescu.

CONFLICTELE ȘI PROBLEMATICA ACTUALITĂȚII

DOREL DORIAN

acă reportajele — cum spune Al. I. Ghilia — s-ar cuveni mai des îmbrăcate „în hainele Iar de lucru”, în salopeta nu totdeauna nou-nouță a cotidianului sau în cămașa fie chiar asudată a evenimentului în curs de desfășurare, discuțiile — „copii, prin excelență, teribili” — mai ales când se ocupă de conflictele și problematica actualității, nu mi le pot imagina decît „cu minciunile suflecate” și — după exemplul lui Al. I. Chilia și Al. Oprea — puse, nu totdeauna diplomatic, „pe ceartă”...

Să încep, însă, firul de capătul ghemului lăsat mai la vedere de confrății mei întru generație... și actualitate -

„...înainte de toate ar fi de spus că trebuie să combatem — citez din memorie — teoria lașă a comodității și neputinței, „perspectiva timpului”, și implicit sistemul de a tot aștepta „cuminte!” limpezirea tuturor problemelor, conflictelor și diferitelor aspecte contradictorii de viață, pentru ca abia pe urmă să ne așternem la masa de lucru și să oferim cu înțelepciune posterității, concluziile...”

Ruptă din context, afirmația lui Ghilia — și subscriu la această afirmație — ar putea să pară, cine știe, hazardată, și să ofere căutătorilor de noduri în papură mult așteptata materie primă.

De bună seamă nu va exista nici un naiv care să-și inchipuie că ar fi vorba aici de renunțarea la acele opere care — avînd de partea lor „perspectiva timpului” și mai ales înțelegerea științifică a dezvoltării istoriei — își propun să reflecte trecutul de pe pozițiile zilei de azi. Vor exista, însă, cu siguranță, pseudonaivi care vor demonstra că prin această afirmație se încearcă de fapt să se reducă domeniul de investigație al literaturii la actualitatea imediată, înțelegînd prin actualitate... săptămîna, ziua, clipa. (Și acuzația n-ar fi gravă, dacă n-ar fi susținută tocmai de acei scriitori care, obișnuind să-și eticheteze lucrările ca fiind de actualitate, — prin plasarea lor în anii noștri — se mulțumesc totuși să redeschidă cu înverșunare porți deschise, să prezinte ca mari descoperiri adevăruri unanim cunoscute și răscunoscute și să ilustreze în ultima instanță istoria acestor ani cu fapte de viață mai mult sau mai puțin interesante. Asupra acestei probleme, însă, voi mai reveni).

Și nu-i exclusă mai ales — întorcîndu-mă la caracterul aparent hazardat al afirmației — întrebarea și ea cu nuanță acuzatoare: Nu cumva e în intenția lui Ghilia, Oprea — și a semnatărilor acestor rînduri care a scris la afirmația lor — să emită „adevăruri indiscutabile” și să devină sentențios! puțin înainte sau puțin după 30 de ani?

Firește că nu !

Sensul amintitei afirmații trebuie căutat și înțeles în inșiși coordonatele discuției iar coordonatele discuției — liniile ei directoare — sînt precizate cît se poate de clar :

„...Socialismul a învins în țara noastră. Intrăm într-o etapă nouă a dezvoltării țării — etapa desăvîrșirii construirii socialismului" (Gh. Gheorghiu-Dej — Din cuvîntarea de încheiere a lucrărilor Congresului al III-lea al PMR.)

De aici marea importanță și marea seriozitate conferită întrebării care, într-un anumit sens, se simte în fiecare frază a materialului de deschidere a acestei discuții :

Putem oare oferi milioanele de oameni ai muncii din țara noastră cuprinși în uriașul efort de traducere în viață a hotărîrilor Congresului al III-lea și de desăvîrșire a construirii societății socialiste — etapă cu problemele și conflictele ei specifice — o literatură care denumindu-se de mare actualitate să se rezume totuși la problemele, conflictele și tipurile umane care au caracterizat doar primit ani ai construcției socialiste ?

Și concretizînd :

Cînd oțelarii hunedoreni și reșițeni sau muncitorii — mai puțin prezenți în reportaje — ai fabricii „Electronica” sau ai combinatelor de mase plastice luptă pentru introducerea noului în tehnică și mai ales în viață (și lupta — țelul fiind mereu mai înalt — capătă și ea alte forme de desfășurare, alte implicații, alte sensuri) ; cînd proiectanții — începînd cu marii proiectanți, activiștii de partid — se străduiesc să dea viață noilor complexe industriale la nivelul viitorimii comuniste (străduința, efortul direcționat, întîmpinînd azi reacția firească a inerției și a rutinei, dușman pe care ieri abia îl intuiam) ; cînd numai în primul semestru al anului 1960 s-au realizat peste 40.000 inovații (și fiecare inovație înseamnă de fiecare dată descătușarea unui potențial pînă mai ieri latent) ; cînd sute de mii de oameni sînt cuprinși în întrecerea socialistă (și amploarea și rezultatele ei vorbesc azi de schimbarea „balanței energetice” sufletești, pe planul întregii țări), mai putem oferi acestor oameni — eroii cărților noastre — o literatură în care ei se vor regăsi doar — ca într-un album de familie — așa cum arătau acum cinci dacă nu chiar zece sau cincisprezece ani ?

Cînd procesul colectivizării agriculturii se apropie de sfîrșit, ceea ce implică dialectic și un nou început; cînd în gospodăriile colective încep să apară conflictele inerente procesului lor actual de întărire și dezvoltare, cînd comuniștii din aceste gospodării au început lupta pentru dezvoltarea conștiinței comuniste a celor întovărășiți — e oare posibil ca lucrările noastre literare — iar personal mă refer, în primul rînd, la piesele de teatru — să pledeze și azi numai pentru înscrierea în gospodărie ?

Și, în sfîrșit, e posibil să oglindim complexe probleme ale luptei de clasă, așa cum se prezentau ele imediat după naționalizare sau înainte de lichidarea chiaburimii ca clasă, astăzi, cînd „...activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîmîrilor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou? (din „Raportul” prezentat de tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R.)

Discuția despre conflictele și problematica actualității trebuie, cred, înțeleasă ca o discuție despre reflectarea în literatură (nu numai, dar în primul rînd !) a conflictelor, a problemelor, a tot ceea ce este tipic unei etape. Etapă în care — așa cum pe bună dreptate Observă Al. I. Ghilia — literatura ar putea înscrie ea însăși un salt calitativ, irecind la desăvîrșirea trăsăturilor sale socialiste — a acelor trăsături care reflectă „col mai pregnant schimbările petrecute în însăși realitatea socialistă a țării”.

Enunțînd, însă, toate „izvoarele de inspirație pline de prospețime și inedit” care ar putea să ne ofere acele noi tipuri umane „de-o mare și tulburătoare complexitate, cu un profil psihic și moral cum nu s-a mai cunoscut niciodată” — Ghilia pare o clipă

tentat să susțină — cred că din fuga condeiului — că „marea dificultate — a reflectării acestor conflicte și tipuri umane — ar consta în a găsi procedeele și modalitățile artistice cele mai adecvate zugrăvirii unei astfel de realități”.

Cit p-aci — folosind termenii discuției noastre — să intrăm în conflict! Cit p-aci... pentru că, fiind constrâns de logica propriilor sale argumente, Ohllia e nevoit să-și revizuiască el însuși în fraza următoare... „dificultățile” și să demonstreze — cu argumente valabile nu numai pentru roman — că problema esențială și implicit marea dificultate constă de fapt în descoperirea noilor conflicte, pentru că ceea ce se schimbă în mod esențial în noua etapă, „în care în întreaga țară a fost creată baza economică a socialismului, este însăși natura conflictului”.

În dramaturgie — și inevitabil mă voi referi mereu la dramaturgie — această dificultate a descoperirii și reflectării conflictelor majore caracteristice etapei de desăvârșire a construcției socialiste mi se pare de asemenea a fi problema nr. 1 (Considerațiile asupra romanului-frescă — făcute în continuare de Ghilia — mi se par valabile și ele în egală măsură pentru piesele-frescă, în măsura în care aceste piese au existat și continuă să mai existe. Personal, însă, dacă aș avea ceva de reproșat unei piese de acest gen — piesa lui Horia Stancu : „Cind scăpată luna” — nu i-aș reproșa nici personajele-simbol, nici caracterul de frescă, nimerite poate pentru o piesă care tratează problemele anului 1917. Aș observa doar că-i surprinzător pentru un dramaturg tânăr — nu condamnabil, ci doar surprinzător! — înclinarea spre conflicte și eroi care-i sînt în mod inerent mai puțin cunoscuți dar care — se pare — sînt pentru el mai ușor de adus în scenă decît conflictele și eroii în mijlocul cărora trăim).

Descoperirea conflictelor actualității — și termenul „descoperire” are inevitabil limitele lui — ar trebui să însemne în primul rînd cunoașterea tuturor forțelor implicate în aceste conflicte — și Bahirev din „Bătălie în marș” ne-ar atrage în primul rînd atenția asupra forțelor de inerție „neluate în seamă la timp” și ascunse adesea „în adîncurile sufletelor omenesti” — și în sfîrșit, înțelegerea dialectică a acestor conflicte, cu o evoluție niciodată schematică și cu un desnodărnînt nu totdeauna cel așteptat.

Conflictele de acest gen nu mai pot fi înțelese prin obișnuita documentare ci prin trăirea lor, ceea ce implică participarea activă a fiecăruia dintre noi la marile lupte și victorii ale etapei actuale, inerente mersului nostru înainte, definitoare pentru fiecare din noi ca și pentru eroii noștri.

Într-una din povestirile sale satirice, Leonid Lenei întîrzie îndelung asupra eroilor și conflictului unei piese care tocmai prin noutatea ei, prin profunda ei actualitate pune oarecum în derută pe un critic care se obișnuise și rămăsese la nivelul vechilor piese (nici un critic nu trebuie să se simtă vizat, pentru că la noi, din păcate, piesele de acest gen sînt abia... în curs de elaborare!). În piesa lui Lenei — după cum constată cu neplăcere experimentatul ei analizator — „negativul nu era negativ sută-n sută, pozitivul avea și el unele lipsuri”... Dar ceea ce îl incurcă cel mai mult — și-l pune în imposibilitate să mai debiteze obișnuitele sale observații profund „științifice” — e faptul că negativității aceștia n-au fost din totdeauna negativi ci sînt mai curînd un fel de „foști -pozitivi” care n-au ținut pasul cu viața... Dușmanul de clasă nu mai recurge nici el la obișnuitele sale sabotaje ci acționează indirect prin înrîuririle produse în felul de a fi al semenilor săi... Incompetența și mediocritatea nu mai sînt privite cu obișnuita îngăduință ci infierate... Iar pozitivii, după ce că nu sînt absolut pozitivi, treacă-meargă, nici nu-i descoperă pe negativi din prima clipă — abia în actul III, ceea ce permite negativilor să profite de unele slăbiciuni ale pozitivilor... timp de două acte. Spre surpriza criticului, adevărata critică și presă de partid — și în egală măsură masele de spectatori — primesc cum nu se poate mai bine această piesă. Poziția criticului și „substanțialele” lui sisteme de descriere a esențialului și a tipicului, de combatere sau de acceptare a

schemelor — și care formează în fond obiectul satirei lui Leonid Lenei — ne interesează acum mai puțin. (Aceasta, firește, o spun ca participant la discuții și nu ca autor dramatic sau spectator!) Piesa în sine, însă, prin noutatea ei, prin dialectica ei ar merita să fie reprezentată. Și s-ar bucura de aceeași primire de care se bucură „Poveste din Irkuț” și se va bucura „Prima întâlnire sau „Piața ancorelor”.

Și pentru că „Poveste din Irkuț” este îndeajuns de cunoscută, aș vrea să remarc că însuși conflictul acestei piese constituie una din acele pledoarii de mare eficiență pentru noile piese care — așa cum susținea Ghilia cu referire la roman — trebuie să aducă cu sine „procesul dialectic al devenirii, al schimbărilor care se petrec neconștient în conștiința oamenilor sub influența binefăcătoare a socialismului”.

Neindoielnic că e mult mai ușor pentru un scriitor — și nu numai pentru un scriitor tânăr — să confrunte, pe baricadele anului 1944, tipul de muncitor cu tipul fostului patron, iar ulterior să opună muncitorului eliberat de exploatare resturile claselor exploatare. (Nu numai că-i mai ușor, dar conflictul e lipsit de orice asperități și pentru el ca scriitor, și pentru teatre, și pentru critici...) Și-l la fel de ușor să opui unui inovator pe cei care se manifestă direct și ostil față de orice tentative de inovație. E mai complicat, însă, și schemele se exclud de la sine, atunci când trebuie să urmărești drumul în viață al unui om oare a luptat cândva împotriva patronului, a contribuit ani la rând la înălțarea prestigiului uzinei și care astăzi, mulțumit de sine, orgolios și poate chiar carierist a devenit o frână... (În fond Valgan din „Bătălie în marș” a fost și el într-o anumită perioadă un om atașat, util, cinstit). Și iarăși conflictul se complică atunci când omul care pledează pentru nou în relațiile sale de muncă e dezorientat de noul care intervine și în viața lui personală... (Și pentru a ilustra cu aceeași „Bătălie în marș”, să ne gândim la Bahirev). Sau de ce să nu ne gândim și la acel președinte de gospodărie care a trimis nenumărați tineri la studii, dar care, îndată ce aceștia se întorc, îi îndepărtează, recomandându-i pentru funcții mult mai înalte la raion sau regiune sau chiar în altă gospodărie, dar numai la el nu? Și acest președinte e un om foarte bun și depune un zel extraordinar, neprecupețind zile și nopți pentru îmbunătățirea culturilor, pentru creșterea producției la hectar, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață. (Nici unul din aceste cazuri nu-i inventat și liniile de conflict schematizate prin reducerea lor la 2—3 rânduri — sînt în realitate de o mie de ori mai interesante).

Și nu este la fel de interesant de urmărit cazul redactorului care militează pentru „nou” și „curajos” în toate articolele sale, dar care mutilează reportajul lui Al. I. Ghilia, evitînd tocmai declarația esențială nu numai pentru reportaj — a președintelui gospodăriei de la Chirnoj — prin care acesta se ridică împotriva zonării agricole ca fiind necorespunzătoare?

Aria eroilor pozitivi s-a lărgit și, inerent, în această uriașă arie a eroului pozitiv s-au produs azi noi delimitări și regroupări de forțe. Un secretar de organizație de bază — după ce a fost nu știu cîți ani secretar — n-a mai fost reales. Și literatura poate să explice „de ce”, la fel de bine ca și cei care s-au ridicat în adunarea de alegeri împotriva lui. În schimb, un muncitor care în 1948 abia se înscria la o școală serală și de curînd a terminat cursurile fără frecvență ale Institutului Politehnic, e numit director sau, cine știe, este ales poate în locul celui secretar — (criticul de felul celui satirizat de Leonid Lenei — și poate nu numai el — o să pară probabil îngrozit și o să mă acuze că denigrez un fost secretar și vreau să aduc în locul lui un muncitor intelectualizat... Sînt absolut convins însă că presa și critica de partid — și nu mai puțin spectatori — îi vor da dreptate celui care va aduce pe scenă o asemenea piesă. Mai cu seamă dacă conflictul acestei piese va reflecta toată însemnătatea judecății opiniei publice, a colectivității și va stimula — prin mijloacele artei — formele obștești de influențare a celor ce încalcă normele vieții sociale.)

Documentarea — înțeasă mai ales în accepția ei turistică -- nu mai e azi suficientă pentru înțelegerea noilor conflicte. Și scriitorului — așa cum se arată în Raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al Partidului — i se cere mai mult ca niciodată „cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent (...) cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale”. Această cunoaștere e singura care poate să ne ofere conflictele și problematica literaturii de actualitate. Și numai din zeci și zeci de eroi urmăriți îndelung și, firește, nu într-o singură uzină sau pe un singur șantier, putem afla în cele din urmă, în tăcerea sutelor de nopți dăruite scrisului, replica și gestul și acel detaliu sau întâmplare de viață care-i va însuflă pe eroii lucrărilor noastre. Povestea vieții lor, drama lor, nu i suficient să fie înțeasă : ea trebuie înzecit rețrăită. Simpla înregistrare și reflectare fidelă a faptului de viață — dar cine nu știe acest lucru ? — nu depășește semnificația materialului brut din carnetul de Însemnări al scriitorului. Și nici „procesul milimetrilor” — pentru a lua un exemplu prin excelență dramatic — nu poate reprezenta decît în formă incipientă conflictul unei posibile piese, important e însă că acest „proces” a avut un proces corespunzător în conștiința celor antrenați în desfășurarea lir. A fost atacat cu acest prilej — și în conștiință — un nou și periculos sabotor : dezinteresul sau interesul mărginit, incompetența, mediocritatea sau rutina. Și „procesul milimetrilor” ar putea deveni teatru. Și scriitorul s-ar cuveni poate să urmărească îndelung dacă cei prezenți în acel proces pe banca acuzaților au acceptat azi să lucreze mai bine din convingere — ca urmare a unei noi înțelegeri — sau poate procesul abia a început și rutina, speriată o clipă, așteaptă din nou momentul intervenției. Și mai ales nu-i suficient să „aflăm” un conflict și să ne reușească „un erou al zilelor noastre”. Important e să surprindem dacă nu miile, cel puțin zecile de modalități de comportări și atitudini ale celor din jur față de respectivul conflict și erou și care formează în ansamblul lor opinia celui colectiv, și aceasta pentru că nu-i suficientă „aflarea” conflictului ci să ajungem și la descoperirea poziției celei mai înaltaie de pe care dezbatem acest conflict și la crearea în rîndurile spectatorilor prin intermediul conflictului a acelei opinii colective, curajoase, partinice, pe care arn întîlnit-o și în viață. Numai în felul acesta conflictul nu-și depășește greutatea lui specifică și nu induce în eroare creînd false aparențe printr-o falsă generalizare artistică.

Ajungînd aici, mă tentează o clipă grădina vecinilor mei de profesie, autori de comedie. Vechea și mult discutată problemă de cine ridem ni se pare rezolvată. Mai mult în viață, mai puțin pe scenă dar, în sfîrșit... Ridem de cei care rămîn în urmă, și de cei care greșesc, și de cei mai ales care trăiesc fără să vadă și să înțeleagă ce se petrece în jurul lor... Spectatorul de azi — și trebuie să acordăm deplin credit acestui spectator — înțelege prea bine că punînd în centrul satirei, să presupunem, un inginer carierist, nu toți inginerii sint carieriști (iar cei care protestează or fi avînd motivele și mai ales „musca” lor) Și dacă „biciuim” un absolvent care nu-și acceptă repartizarea care-! va rupe de fusta mămichii și de bulevardele Bucureștiului, nu înseamnă cituși de puțin că această situație ar fi caracteristică pentru masele largi de absolvenți ci dimpotrivă. Există și un tipic al cazului limitat, pe cale de dispariție, și a cărui dispariție, tocmai prin intermediul comediilor, satirelor și farselor o grăbim. Dar toate acestea, de bună seamă, se știu, chiar dacă nu totdeauna se scrie despre ele.

Dificultatea cea mare este însă ca farsele și comediile noastre să provoace fără excepție un ris dezaprobator și, mai mult chiar, mobilizator. Ceea ce ar însemna — și cu aceasta arunc, în sfîrșit, și piatra — că trebuie să renunțăm definitiv la acea simpatie și condescendență cu care ne place să-i privim — și să-i aducem pe scenă pe eroii negativi. Această simpatie condescendentă, și mai ales hazul cu care-i investim — mai ales cînd nu-i investim cu calități corespunzătoare și pe eroii, așa ziși, pozitivi —

devine un delict odată cu premiera, flagrant. Și dacă mult discutatei comedii a *ha* Aurel Baranga, „Siciliana”, i se poate reproșa ceva, acest ceva nu-l determină nici subiectul și nici situațiile în care sînt puși eroii și nici într-un caz încercarea de demascare a unor tipuri deficitare ca Bebe sau Nikaloe, ci tocmai o anumită simpatie și înțelegere pentru toți acești inculpați aduși în centrul satirei. Iar faptul că autorul îi consideră sau nu recuperabili nu schimbă situația și nu scuză cu nimic simpatia și creditul moral acordat fără nici o justificare. Dacă nu pentru altceva, pentru faptul că afișînd simpatie și acordîndu-le credit nu mai reușim să formăm acea opinie a spectatorului, singura în stare să ne ajute în recuperarea lor.

Dar să revenim la subiect. Nu numai descoperirea conflictului — sau după termenul pe care-l prefer: trăirea sau retrăirea lui — constituie marea dificultate. Evoluția conflictului în piesă — evoluție capabilă să urmărească îndeaproape și uneori chiar să anticipeze evoluția conflictului din viață — și mai ales sfîrșitul piesei — desnodămîntul conflictului — ridică la fel de multe probleme (și nepriceperea rezolvării unor astfel de conflicte, deși nici unul dintre ele nu era de imediată actualitate, n-a plătit-o și Everac în „Explozie întîrziată” sau în „Ferestre deschise”, și Dorian în „Secunda 58”, și probabil și alții care vor dori să se înscrie în continuare, de bună voie, pe această listă ?).

Nepriceperea de care vorbesc nu provine totdeauna din faptul că scriitorul nu intuiește adevărata încheiere a conflictului; ci pentru că — cel puțin așa i se pare — prezentînd un conflict încheiat atunci cînd în viață el e abia în curs de desfășurare, indică — e drept — și un drum, o soluție, dar în același timp crează și falsa aparență că respectivul conflict cu multiplele sale implicații ar fi de-acum rezolvat și a încetat să mai constituie un punct nevralgic. De bună seamă, se va spune, e o problemă de măiestrie. Poate că e numai măiestrie, dar și în cazul acesta se cere, cred, cel puțin o dată, discutată.

„...Formarea conștiinței socialiste — așa cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul la cel de-al III-lea Congres — și lichidarea influențelor educației și moralei burgheze sînt o sarcină de lungă durată”. Această sarcină — care revine fără îndoială și scriitorilor — ne obligă să aducem în centrul lucrărilor noastre conflicte care reflectă cit mai veridic problemele formării conștiinței socialiste. Dramaturgii însă — și în primul rînd dramaturgii trebuie să găsească și acele modalități și procedee de reflectare a conflictului prin care, în limitele a două ore și jumătate, pot fi cuprinse mai întîi datele unui conflict nou — prezentat în adevărata lui lumină — apoi evoluția conflictului în timp și, în sfîrșit, acel deznodămînt care, pentru ca să nu pară forțat și lipit, trebuie să încununeze un îndelungat și complicat proces. Mulți cititori, cu siguranță, au și început să suridă și par hotărîți să-mi explice că o piesă poate să înceapă din acel punct culminant — apropiat de deznodămînt — și care să-mi permită — chiar și într-o piesă într-un act — să fac cea mai complicată analiză și să îngăduie o rezolvare lentă, firească. E și aceasta o soluție, — am și încercat-o de vreo două ori — dar rezolvarea generală cred că e totuși alta : deznodămîntul unei lucrări dramatice despre actualitate și ultima cădere a cortinei nu trebuie înțelese totdeauna ca o rezolvare completă, definitivă și absolută, ci ca începutul rezolvării : indicarea unui drum, primul pas pe acest drum și implicit consemnarea artistică a începutului unei mari transformări.

Dorința de a da o rezolvare completă povestirii sale „Omul liniștii”, l-a și obligat pe Siito Andras să apeleze în finalul ei la rănirea secretarului, situație care-j va permite părintelui său să se pocăiască. (Cit privește soluția atît de folosită în dramaturgia noastră și anume aceea a căutării și alegerii preferențiale a acelor conflicte care se pot încheia spectaculos prin moartea unui personaj, printr-un accident sau printr-un act de mare eroism, mi se pare de-asemenea o soluție limitată, particulară. Ca

să nu mai vorbim de faptul că o astfel de accepție a noțiunii de eroism e la fel de particulară și, mai ales, inferioară accepției de eroism ca dăruire a vieții pe parcursul unei întregi vieți. Despre acest aspect al problemei aș dori să revin, însă, altădată, într-un material mai larg, în care aș putea susține această afirmație, dacă nu prin altceva, prin viața eroului muncii socialiste Ștefan Tripșa de la Hunedoara sau a lui Ștefan Lungu — propus recent candidat al FDP în circumscripția electorală „Bucureștii-noi”.

O altă dificultate — în paralel cu aceea a descoperirii adevăratelor conflicte — o constituie evitarea și combaterea falselor conflicte și a acelor mutații — nu totdeauna accidentale — care duc la escamotarea esențialului pentru o problemă lăaturalnică. Dar să concretizez:

Tineretul țării noastre se caracterizează fără îndoială printr-o nouă morală, o nouă concepție despre dragoste și prietenie, o nouă atitudine față de muncă și un înalt spirit de răspundere față de sarcinile care-i revin. Dar tocmai în numele acestui tineret și pentru a contribui cu adevărat la dezvoltarea noilor sale trăsături morale nu trebuie să-i iertăm și să-i uităm pe cei care își irosesc tinerețea făcând chiar adesea paradă cu mentalitatea lor învechită.

La școala nr. 1 din Oradea, bunăoară, în clasa X-a E, numărul celor corijenți trecuse în anul trecut în primul semestru de 50%, iar — ceea ce e la fel de grav — notele mici, de 5 și 6, anormal de multe, stăteau și ele mărturie pentru o contagioasă mediocritate. În aceeași clasă relațiile dintre băieți și fete — la nivelul vârstei de 16—17 ani — ridicau deasemeni complexe probleme pedagogice. Firește, nu vreau să povestesc aici, pînă la capăt, subiectul unei piese aflată pe masa mea de lucru sau poate a altora. Vreau să afirm doar — prin intermediul unui caz particular — că viața tineretului, în special a elevilor și a studenților, ridică încă multe probleme nu din cele mai simple, și care n-au apărut nici măcar ocazional pe scenele noastre. „Nota zero la purtare” se mai joacă și azi, în lipsa unor piese noi cu o problematică mai actuală. În schimb, însă, avem piese ca „Scrisori de dragoste” — s-a mai discutat de altfel despre ea — cu mulți eroi, judecînd după vîrstă tineri, și în care — asupra acestui aspect vreau să mă opresc — apare ca element negativ tipul bulevardierului. Și nimeni n-ar putea să nu admită că tipul bulevardierului trebuie într-adevăr combătut. Numai că, din păcate, nici una din piesele care aduc în scenă bulevardieri nu contribuie la combaterea acestui tip deficitar ci, mai curînd, la răspîndirea lui. Nici o piesă despre bulevardieri nu-și propune de altfel să explice mecanismul apariției lor și nici o piesă de acest gen nu ne convinge — nici nu prea încearcă — că felul de a fi și de a gândi al acestor nenorociți — pentru că sînt într-adevăr nenorociți — e o cangrenă în plină evoluție și că ar trebui reunite pentru extirparea ei eforturile părinților și prietenilor și pedagogilor cu experiență și poate chiar... al scriitorilor.

Argoul șmecheresc — cu efecte sigure de „comedie” — frecvent și ei în foarte multe piese, e, de asemenea, cred, un virus contagios. Oare nu știu acest lucru scriitorii, care-l cultivă de preferință? Exclus! Conflictele acestor piese sînt false, fabricate, și sfîrșesc prin a escamota esențialul conflictului printr-o rezolvare cel mai adesea și ea gratuită — dacă nu falsă,

O situație cu totul specială — și prin aceasta vreau să extind problema pusă în discuție — a provocat-o apariția piesei lui V. Em. Galan „Prietenia mea Pix”. Piesa e una din puținele care, cum se spune, a mers multora la suflet. Am auzit, e drept, și obiecții de ordin compozițional, scenic, aș putea să demonstrez contrariul... dar nu aceasta ne interesează acum.

Există în această piesă un personaj, Petre Tică, un personaj cu capul pătrat, și nu întîmplător poreclit „Pătrătică”, avînd ceva și din redactorul care-ți elimină din

reportaj esențialul și din tine, scriitorul, care de multe ori procedezi, poate, ca și acel redactor...

Acest tip a fost rar pe scenele noastre (Și să nu mai vorbim cit de periculos devine un asemenea tip — și cit de anacronic — în perioada desăvârșirii construcției socialiste). Mărturisesc că citind piesa mă și visam într-o sală de spectacol rizind pe seama acestui Petre Tică, și nu m-ar fi mirat chiar ca trei teatre bucureștene să se bată pentru ei. Totuși, „Prietenă mea Pix” nu se joacă nici azi...

Mai există în această piesă un personaj foarte interesant, Mastacan. Un personaj care, citind acest articol, ar sări în sus și ar striga în stilul obișnuitelor sale „explozii” din „Prietenă mea Pix” : Piese cu problematică din actualitate ? Dar problematica e aceeași ca și la facerea lumii !”.

Aș fi vrut să văd și transformarea lui Mastacan pe scenă... Și aș fi vrut, mai aies, profitând de intervenția lui, să mă pun în gardă împotriva a două obiecții. Prima amintită și la începutul acestei participări la discuții, va fi ridicată după cum bănuiesc de cei care obișnuiesc să-și eticheteze lucrările ca fiind de actualitate pe simplul motiv că se întâmplă undeva la granița dintre ieri și azi, sau poate chiar în azi, nedezvoltând însă nici unul din acele conflicte care prin problematica lor interesantă, în curs de desfășurare, i-ar defini de fapt actualitatea. Firește, însă, că nu-și vor susține obiecția prin propriile lucrări — pe care publicul le condamnă chiar când autorii lor cred contrariul — ci prin lucrări ca „Galileu” de Brecht sau „Goya” de Feuchtwanger și care sînt într-adevăr lucrări cu o indirectă dar reală prezență în actualitate. Dar argumentul, fără să-și dea poate seama, îi va deservi.

Pentru că tocmai aceasta e problema : să nu ilustrăm o epocă sau etapă istorică — fie ea cît de apropiată — printr-o serie de întâmplări de viață fie ele chiar interesante și cu o desfășurare, pe alocuri, neprevăzută, ci să oferim spectatorilor acei eroi și acea dramă capabilă să ne dezvăluie fie și indirect epoca.

în cazul aparentei actualități, chiar dacă acele întâmplări de viață se petrec în anii noștri vom spune: Ei da!... Așa e! Am mai auzit! Știam... În cel de al doilea caz, drama — chiar după ce ni se va risipi emoția — ne va obliga prin implicațiile și ecourile ei îndepărtate să reflectăm și asupra zilei de azi, și asupra felului nostru de a fi, de a gândi...

Cu cît însă vor fi mai interesante pentru spectator dramele care ne vor dezvălui direct, multilateral și complex însăși actualitatea ! Și numai aceste drame vor intra în tezaurul dramaturgiei !

A doua observație pe care o întrevăd ar fi aceea a „general-umanului”, uneori comunicată — e drept, sub forma unui sfat prietenesc — și anume de a desprinde din actualitate numai ceea ce este cu adevărat „general-uman”. Și aceasta numai pentru că „general-umanul” rămîne veșnic emoționant și instructiv, indiferent că conflictul ar fi de pe vremea lui „Esop”, a „Sfintei Ioanei”, a prea „cuvioasei Mamouret” sau a „Passa. caglieni”. Discuția despre acest „general-uman” s-ar cuveni și ea lărgită. Eu mă mulțumesc doar să afirm că însuși conținutul noțiunii de „general-uman” a evoluat continuu. Și demnitatea umană, și adevăratul etalon al acestei demnități — partinitatea și munca eliberată de exploatare tinzind a deveni act creator, și noi înșine — care trăim altfel, iubim altfel și ne realizăm altfel visurile, sîntem dovada elocventă a unui nou „general-uman” calitativ superior. Și din nou sîntem de acord cu Ghilia și Oprea că nu pot fi înțelese și descrise conflictele și problematica actualității — și dacă se poate spune așa — „noul ei general-uman” în afara perspectivei sociale a realității zilelor noastre.

O etapă istorică de neegalat în semnificații are și conflictele ei de neegalat. Dacă așa stau lucrurile, de ce să nu ne încercăm forțele — și în primul rînd noi, scriitorii tineri — pentru a-i reflecta conflictele, problematica și oamenii ei ? Toate documentele

de partid care se ocupă de problemele literaturii și artei ne cheamă să ne îndeplinim această sarcină de onoare, de a îi scriitori comuniști și activiști de partid în frontul literaturii.

De ce, atunci, nu ne îndeplinim această sarcină în suficientă măsură? Din teamă de a greși? Dintr-o lipsă a „perspectivei timpului”? Dar cum l-am calificat pe activistul de partid care și-ar amina hotărârile pentru că i-ar lipsi, pentru un moment, perspectiva timpului? Și oare nu pentru a avea această perspectivă, pentru a înțelege devenirea noastră istorică, pentru a dobîndi și a ști azi ceea ce altădată scriitorii dobîndeau și aflau doar o dată cu trecerea timpului, ne însușim concepția despre lume și societate a clasei muncitoare? Dar atunci să ne întoarcem la afirmația lui Ghilia și Oprea și „să combatem teoria lașă a comodității și neputinței, „perspectiva timpului” și implicit sistemul de a tot aștepta „cumințel” limpezirea tuturor problemelor, conflictelor și diferitelor aspecte contradictorii de viață pentru ca apoi...” Și să-i combatem pe susținătorii ei direcți sau indirecti fără teamă că vom fi interpretați și acuzați că am devenii ...sentențioși*!.

Și să pornim într-adevăr de la premiza că „materialul cald și inform” al discuției numai întrepătruns cu precedentele și cu cele care-i vor urma, trecut prin urina „atelier colectiv, pus pe nicovă și bătut virtos cu ciocanul” poate deveni tuturor util.

N-aș vrea totuși să închei fără a aminti — fie și în treacăt — despre dificultatea menționată de Ghilia — „modalitățile și procedeele artistice”: modalități care trebuie într-adevăr să fie pe măsura conflictelor actualității. Și e absolut clar că nu dorința de originalitate ne îndreaptă spre căutarea acestei forme noi ci înseși conflictele. Și-i la fel de clar că apelînd la comentatori (ca-n „Tragedia optimistă”), la corul de tipul celui antic (ca-n „Poveste din Irkuț”) sau aducînd „autorul” pe scenă (ca-n „Zări de necuprins”), nu există altă explicație în afara dorinței dramaturgilor de a mări încărcătura dramatică a pieselor, de a reduce scenele de informație, de a spori caracterul agitatoric și de a face mai activă participarea sălii. Dar toate acestea se cer a fi discutate mai pe larg și mai concret. Important e însă ca atunci cînd o anumită confruntare, o analiză psihologică, o ciocnire de idei impun ca necesar dramatică să zicem retrospectiva, să o folosim fără nici o rezervă. Așa cum nu văd nici un inconvenient în folosirea monologului dacă introspecția presupune în cazul dat un monolog, și nu există nici un motiv pentru care ar trebui să ne sfiim să folosim o formulă nouă dramatică pe motiv că a mai fost folosită de Maiakovski sau Vișnevski, de Miller sau Tennessee Williams. Ceea ce însă ne obligă — în egală măsură — să nu folosim genul acesta de formule dramatice atunci cînd conflictele lucrărilor noastre n-o cer. Și, în sfîrșit, cred că nu trebuie să evităm cu orice preț și un anumit caracter inerent experimental pe care trebuie să-l aibă lucrurile noastre. (în fond „Scrisoare neexpediată”, înainte de a fi o însemnată realizare, e un mare experiment). Și dacă sub această haină experimentală vom găsi firul, abia răsărit, al noului, să ne amintim de cuvintele lui Lenin: „Sînt momente cînd lucrul cel mai important este îngrijirea atentă a rîlăștelor noului...”

Cronica Literara

POEȚI TINERI ÎN COLECȚIA „LUCEAFĂRUL” (I)

Cezar Baltag: „Comuna de aur”; Florin Mihai Petrescu: „Stele roșii”

O. V. S. CROHMĂLNICEANU

„Trăim în miezul unui ev aprins
Și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă,
Cei ce nu ard dezlănțuiți ca noi,
In flăcările noastre se destramă.”

^Kff^TA" .....te versuri își începea
riV/^M Niculaie Labiș un poem și
mgA J5j ele mi-au înviat în minte ci-
g^Sgfpif tind „Comuna de Aur” a lui
Cezar Baltag. Cum s-a observat, o ade-
vărată rostogolire de sori cutreieră li-
rica noului poet. Pentru acesta, Re-
voluția e o grandioasă explozie cosmi-
că, sub efectul căreia lumea se apropie
vertiginos de o tot mai intensă incan-
descență solară. Ea devine simbolul
central al prefacerilor socialiste, al înăl-
țării existenței omenești către o scîn-
teietoare strălucire. „O explozie de lu-
mină” caracterizează poezia lui Cezar
Baltag, observă Paul Georgescu în pre-
fața volumului. „Lumina care incen-
diază noaptea, rodește cîmpiile, urcă
sevele tinere și mișcă sorii în spațiu
— lumina tinereții și a comunismului”.
Nu atît lumina — aș adăuga —, cît
arderea, dezlănțuirea de imense ener-
gii dă acestui simbol al „Comunei
de Aur” un conținut revoluționar și
versurilor lui Cezar Baltag nota lor
originală. Ca și Labiș, poetul se simte
trăind în miezul unui veac „aprins”.
Soarele, pe care-l cîntă, e un nucleu de

foc: El umple universul cu răsfrîngeri
de aur și dogoare, „cu-nvăpăieri fier-
binți”, instaurînd un „anotimp arzător”
pe fondul zărilor „de purpur”.

Lumina Comunismului, percepută mai
mult ca o revărsare grandioasă de for-
ță, aproape că se materializează în ima-
ginile poetului. Ea e „torent nesfîrșit
de inimi în asalt”, „fantastic fluviu de
lavă înroșită”, „neprețuit ulei”, care
„alunecă-n artere”. Simbolurile nu ră-
mîn — cum se vede — la cîteva repre-
zentări uzate: lumină și întuneric,
auroră-noapte, etc. ci, încărcate cu sen-
surile epocii noastre, tind să fixeze gîn-
duri și sentimente noi, reținîndu-le par-
ticularitatea istorică, făcînd din ea car-
nea metaforelor. Reluînd imaginea lui
Labiș, poetul scrie, mișcat de o înru-
dită ardentă interioară:

„Tot mai aproape-i acel țarm sublim
Spre care-n zbor de flacără suim.
Cei ce se-mpotrivesc și mai rezistă
Văpăile au să-i prefacă-n scrum
Căci drum să-ntoarcă timpul nu există.
Acesta e adevăratul drum:
Incandescența noastră comunistă”.

(„Partidului”)

La „Comuna de Aur” se ajunge, așa
dar, printr-o combustie care lasă în
urmă sub formă de cenușe tot ce e
zgura trecutului.

*) Vezi „Viața Romînească” nr. 1/1961.

Bemareabil la Cezar Baltag e acest sentiment al ridicării lumii noastre la puritatea, noblețea și puterea de iradiere a aurului prin luptă. Iată de ce euforia luminoasă din versurile lui nu dă ca în producțiile multora din colegii săi o impresie de idilizare a vieții. Orizonturile larg deschise, scăldate de limpezimi aurorale din poezia acestora sînt cîntate adesea cu un sentiment ciudat. S-ar părea că printr-un fel de miracol jur împrejur s-a instaurat de odată fericirea, și adolescentul cu copilăria frustrată o descoperă uimit, mulțumindu-se să se bucure de darul ei. Inseninarea lumii e înregistrată ca venind oarecum *din afară*, ca o dimineață ivită după noaptea fascismului. La Cezar Baltag lumina innoitoare a universului țîșnește *dinăuntru*, din noi, din nucleu) arzător pe care comunismul l-a aprins în existența umană. „Anotimpul arzător” e „ghemuit întreg aici”, în halele uzinei :

„Sub privirea încordată a oamenilor.
Sub șorțul de cauciuc, mai fierbinte
decît crinii albi ai metalului,
inima incendiază singele, nervii,
gîndurile
și degetele sînt zece vîpăi prelungi
ciopînd imaginația focului.
Și omul întreg e o flacără densă
și albă”.

(„în Halele Uzinei”)

Lumina „incolțește” în palma țăraniilor colectivști : „Azi — scrie poetul — vîd cum crește veacul din mina lor și cum /Sub mustul înșoritelor omături / Comori neprețuite se tencuie acum/ Iradiind din munca lor alături” (*Printre Colectiviști*). „Mîndria muncii” le umple „trupul luminos pină-n pleoape” și bucuria lor împurpurează „cu vîpăi de aur zarea împrejur” (*„Colectivist”*). Instaurarea domniei soarelui e cîntată — spre meritul lui Cezar Baltag — cu sentimentul unui participant activ la bătălia împotriva beznei. Poetul simte *în el* „flacără” incendiatoare a „numelui lui Lenin”, spunînd :

„M-am poleit cu ruguri adine
înfipte-n carne
Eu ard cu fiecare atingere un trup
Bivolii mei de aur iau beznele în coarne
și sparg taftaua nopții
și-o singeră
și-o rup”.

(„Războiul”)

Această reprezentare neidilică, dinamică a înfloririi „Comunei de Aur” îi dă ocazia lui Cezar Baltag să evocă în cîteva imagini de o autentică măreție și forță Partidul. Avangarda clasei muncitoare e miezul de foc al uriașelor iradiieri din jur. Poetul cîntă puterea Partidului de a stimula și preface în faptă năzuințele maselor :

...„linia dreaptă-a hotărîrii
prin toată mulțimea trecu
în fiecare, flacăra ce-l cuprinse
pe primul
izvor și crescui,
înaltă și roșie crescui, lingă inimă”.

(„Angajament”)

de a aduna într-un „magnetic pol” energii colosale omenești și de a le îndrepta către un unic scop „sublim” : de a sădi în suflete „solara demnitate”, de a pulsa în trupul țării „euforia calmă a visului lucid”, de a declanșa o uriașă reacție în lanț, capabilă să proiecteze cu o splendidă siguranță umanitatea mereu spre ținte mai înalte :

„Aproape de vilvoarea a tot mai
largi întinderi
în miezul setei care ne mină peste ere,
Cuvintele lui Lenin cu noi și noi
aprinde
Sînt vaste culmi în timp, aurifere”.

(„Congres al Fericirii”)

imi place aici o vigoare stăpînită, absentă în celelalte volume. Poezia lui Cezar Baltag curge și ea cu lunecările bogate și expansive ale tinereții. Dar materia liricii e densă, adică adusă la o concentrare a sentimentului. El domină cuvintele, le face să refuze formularea vagă, deslînarea discursivă și să caute o tensiune, o încordare, o ful-

gerare în tot ce numesc. Nu reușesc, firește, de fiecare dată și uneori poetul nu ajunge decât să „sonorizeze” — după vorba lui —, în versuri cu acestea: „Pași fantastici se-mpreună / Cresc al vremii nou urcuș / Masele totalizate / Sub același roșu fald / Fără ocolișuri sterpe / În explozii de ardoare / Ochii lor aprind în aer / Torțe de îmbărbătare” („*Eu sînt timpul care vine*”) sau: „Umbrele reci și setea lor de vid / Sub pașii noștri de metal fluid / Le vom strivi. Și nu ne va înfrînge / Otrava îndoielilor nătinge” („*Nu ne va înfrînge*”).

În poezia autentică, totdeauna există o stringență interioară. Cuvintele se chiamă oarecum unele pe altele și sentimentul de cristalizare a expresiei îl dă neputința de a scoate sau înlocui cu ușurință vorbele din montura lor. Versul devine ceva viu, cu toate elementele lui legate parcă organic între ele și orice modificare de amănunt afectează întregul. Această unitate i-o dă ideea *trăită*, dominată de o anumită tonalitate afectivă, care o preface în stare lirică. Conținutul și expresia se topesc laolaltă datorită acestui fapt. Cu cât ideile s-au sensibilizat, au căpătat o mai puternică individualitate, cu atât se refuză unei formulări imprecise, străine de natura lor intimă, concretă, capabilă să le depărteze de nuanțarea exactă. Poetica decadentă a încercat să înlocuiască o asemenea determinare de *conținut* prin alta de *formă*, prin așa zisa „magie” a cuvîntului. Acesta din urmă ar dezvolta dincolo de înțelesurile sale linii de forță, pe baza cărora s-ar alcătui versul, supunându-se poruncii lor misterioase. Cezar Baltag, care posedă calitatea rară de a da densitate — cum am spus — poeziei sale, de a imprima expresiei o stringență a intensității emoționale, o încărcare electrică fericită, trebuie să se ferească de mirajul înșelător al magiei verbale. Se întîlnesc pe alocuri la el formulări dictate nu de nevoia individualizării mai precise a unui anume

conținut sufletesc, nu de amprenta lui asupra cuvintelor, ci de căutarea diverselor efecte sonice exterioare. Poetul scrie de exemplu: „Eram neverosimil și inocent altoi, / În mugurire pură de cald și de lumină, / Și nu știam că bolta își scutură în noi / Cîrpe de foc din vasta-i crinolină”. Aici cuvîntul final și nu un sens a chemat rostogolirea artificială a versurilor. Mai departe Cezar Baltag continuă în același spirit: „Mărăcinoase vînturi tremolizînd eterul”... De ce „tremolizînd”? Cuvîntul nu se potrivește în nici un fel cu sentimentul apocaliptic descris, așa cum în altă parte atributul „totalizate” pus lîngă „mase” contrariază imaginea trimițînd la ideea de rezumare, de reducere la un simplu rezultat. Formula a urmării evident un efect pur sonor. Asemenea tendințe nu pot duce decât la versuri sarbede și obscure, cum sînt acestea din „*Scrisoarea unui tînăr vest-german*”:

„Nici spargerea în iris a luminii...
Prea mult ar curge pîn-la asfințit
Prin gratiile genelor în iarbă
Sufletul tău și sîngele scrumit”.

Adevărata densitate poetică nu e aici, ci în explozia generoasă din strofele citate înainte.

Despre volumul lui Florin Mihai Petrescu. „*Stele Roșii*”, e greu de zis ceva pentru că deocamdată versurile cuprinse în el nu depășesc o anumită mediocritate cuminte. Poetul nu e lipsit de talent. Versifică pe diferite teme cu o evidentă facilitățe. E atent la realitățile noi din jur și le întîmpină cu o notabilă căldură sufletească. Nu țîșnește însă aproape nicăieri de-asupra locului comun în materie de gîndire și simțire, arătîndu-se doar înclinat către un sentimentalism cam desuet.

Iată, de pildă, schițat, nu fără culoare și putere de proiecție asociativă, un „instantaneu industrial”: „în aer — scrie poetul — fumul lunecă într-una / De parcă-ntreg orașul c o gară / Și

ca un ochi de tren, roșită, luna / Ră-
sare-n pînza fumului ușoară". După
aceasta, însă, se mărginește să înșire
cîteva banalități : „Mereu e-un vuiet
ca de roți, semnale / Ce se-ntreiaie și
se prelungesc. / Se scurge-n rîuri fontă
din furnale / Și pînă-n ceruri flăcările
cresc" — ca să se oprească în final la
reflecția cea mai uzată : „Și fumul se
așterne în polenuri ; / Și-o mare ener-
gie mă străbate / Și-ascult cum ple-
că-n țară mii de trenuri / Cu viitoru-n
ele încărcate".

Rezumarea aceasta la metafora apla-
tizată prin prea deasa întrebuițare ca-
racterizează majoritatea poeziilor din
volum. O meditație pe malul lacului de
acumulare de la Bicăz, începută bine
cu evocarea liniștii începuturilor („Stau
pe Ceahlău. Tăcerea-n jurul meu / Se
strînge și se scutură mereu") atinge
repede platitudinea, risipindu-se în
considerații de tipul următor : „Privi-
rile se odihnesc vrăjite (...). În adîn-
cimi cu limpezimi de zori / Dînd su-
fletului aripi nesfîrșite / Magnificul
se-mbină cu mirajul" etc, și sfîrșind
«u simbolul clasic al pînzelor de co-
rabie umflate și gata pentru zboruri
senine înainte. Versurile închinare for-
jorilor nu lasă la o parte nici una din
comparațiile curente : cuptoarele în-
cînse cu „flăcări de balaur", „zbaterea
de șarpe" incandescent a metalului,
preschimbarea minereului în „revărsări
de aur." și bineînțele umbrele muncito-
rilor crescute „pe-al veacului fundal".
Chiar poeziile închinare urbei natale și
inspirate deci de o realitate mai fami-
liară și mai individualizată, nu ies din
această impersonalitate a imaginii cu-
rente, lașul e „bătrînul oraș" cu „blînd
profil pierdut în aburii albastrelor co-
line", cu „toamne legănate de parfuri",
cu ziduri vechi, cu geamuri, în
care bate luna. Umbra lui Eminescu
e invocată în acest decor cu formule
la fel de tocite :

„Aceeși este luna, doar tu cu mult
mai mare

Ca-n clipa ce-o vedeai pe mări,
rătăcitoare ;
Aceași sînt și plopii foșnind
în ceas tîrziu,
Doar tu, prin noi, acuma, nu le mai
simți pustiu."
la care se adaugă doar cîteva „com-
pletări" de un egal relief :

„Te-ntoarcem ție însuți și tu
ne-mbogățești
Tezaur nesecat, cu cît ne dai, tu crești".
(„Lui Eminescu")

La Florin Miliu Petrescu, neacope-
rite de reverberații imagistice, se fac
simțite mai viu cîteva slăbiciuni ale
liricii celei mai recente promoții poe-
tice care se ilustrează prin atîtea cali-
tăți subliniate în această cronică,
în primul rînd o tendință către
idilizarea vieții, prin ocolirea contra-
dicțiilor ei. Totul e luminos, pur ca
într-o carte poștală ilustrată. Viața
nouă se înalță clădită „din granit și
azur", „plină de avînt și soare", „de
dragoste și liniște de cupe", de „zboruri"
și de glanduri „sclipitoare". Cum se să-
virșește aceasta ? Unde e încordarea
uriașă, lupta care preschimbă fața
țării ? Poetul nu prea pare preocupat
de asemenea probleme. El se mulțu-
mește cu rezultatele, cu contemplarea
lor încîntată, care-i îndeamnă la reve-
rie. De aci se naște însă o poezie cam
dulceagă și inconsistentă, pentru că nu
exprimă frămîntarea reală a maselor
muncitoare, concentrarea lor spre a
birui numeroase dificultăți, satisfacția
dobîndită în efortul constructiv, con-
știința forței, dată de înCrîngerea adver-
sităților. Un sentiment de rămînire la
suprafață, de entuziasm factice stăruie
în diversele imagini blînde, senine,
compuse numai din „slavă", „azur",
„creste albastre", „zori", „străvezimi",
„aripi", „harfe de-aurore". „raze", „ci-
reși sub lună", „prospețimi de răsărit",
„clipe aurii", „unde irizate", „trepte de
splendoare" și „arcuri de curcubeu".

Poezia adevărată a epocii noastre are
fața pîrlită de focul luptei pe baricade

sau mînjită de ulei, ceea ce n-o împiedică să fie frumoasă și să-i scînteieze ochii. Mai aproape de încordarea zilnică a maselor muncitoare, chipul ei va rîde cu întreg farmecul său omenesc în versurile care-și propun să o celebreze.

În al doilea rînd, apare o senzație de artificialitate dintr-o discordanță între ceea ce afirmă această lirică și ceea ce rămîne totuși universul ei imagistic. Lumea burgheză, întipărindu-și stilul de viață asupra realității cotidiene, a urîțit-o. Existența obișnuită, elementele care o compun au devenit pentru poeți sinonime cu *prozaicul*. Elevația sufletească, puritatea, înariparea trebuiau căutate în altă parte, în natură, în cosmos, în lucrurile oarecum mai puțin atinse de amprenta degradantă a vieții burgheze. Astfel, s-a constituit universul imagistic al vechii lirici, cu compartimentele sale *poetice* și *apoetice*. A introduce în termenii metaforei iarba tînără, roua dimineții, catifeaua nopții, flăcările solare, sarea mării sau pielea fructelor echivala cu un efort firesc de a restitui lumii înconjurătoare, frumusețea pe care a pierdut-o. A apela la camionul de pe stradă, la cămașa asudată, la biletul de tramvai sau la bidoanele de lapte presupunea dimpotrivă o marcare a prozaicului. În lumea socialistă însă cotidianul își recîștigă poezia. Datele existenței zilnice se desfac tot mai mult din clisa me-

diocrității burgheze. Pare deci surprinzător că poezia care cîntă acest proces să păstreze în universul imaginilor, în structura metaforelor ei, vechea rezistență față de cotidian, față de cadrul curent al vieții. De ce imnul muncii pașnice are nevoie pentru a fi cîntat de o costumație antică? De ce poetul trebuie pentru aceasta să-și încalțe sandale cu talpă de plumb și nu se simte bine în tenișii lui? De ce lumea noastră cu cooperative, cu magazine noi „alimentare”, cu trolleybuze și chioșcuri de ziare, e obligată să ia înfățișarea unei cetăți ateniene? De ce, cu un cuvînt, atîtea căi lactee, păduri, sau corăbii și atît de puține odăi obișnuite, cantine, străzi înțesate de oameni, magazii de materiale sau foyere de cinema, gesturi curente ale vieții de fiecare zi, obiecte familiare și uzuale?

Însfîrșit, o anumită aplecare spre abstractizare, spre noțiuni vagi și generale, prinse din zbor, neadîncite printr-o meditație fecundă și nehrănite de o suficientă experiență vie omenască tinde la unii dintre poeții tineri să se ascundă îndărătul simbolurilor cețoase, artificial complicate prin construcții arbitrar imagistice, iar la alții, să adune simple locuri comune. Individualitatea artistică n-are astfel cum să se manifeste și se creează acea mediocritate cuminte, ștearsă, care mizează pe indulgența publicațiilor, editurilor și criticii.

PE MARGINEA MONOGRAFIEI GEOGRAFICE A R. P. ROMÎNE

VWTILA MMĂILESCU

În cursul anului 1960 a apărut Monografia geografică a R. P. Române (volumul I, Geografie fizică, 742 pagini format mare și o anexă cuprinzând 27 hărți în culori; volumul II partea I-a, 510 pagini format mare și o anexă ca 26 hărți colorate.). Lucrarea, care urmărește punerea la punct, sintetizarea cunoștințelor noastre referitoare la condițiile naturale, la populația, la așezările și la economia țării, a rezultat din colaborarea geografilor și specialiștilor din alte sectoare, români și sovietici, timp de peste 5 ani, sub egida Academiei R. P. Române (prin Institutul de Geologie și Geografie) și a Academiei de Științe U.R.S.S. (prin Institutul de Geografie). Redacția principală sub conducerea Academicianului Prof. I. P. Gherasimov, directorul Institutului de geografie al Academiei de Științe U.R.S.S. și Profesorului Virgil Ianovici, directorul Institutului de geologie și geografie al Academiei R. P. Române, a asigurat, în ultimii doi ani, redactarea finală și coordonarea textelor și hărților elaborate de peste 100 redactori de capitole, autori și auxiliari.

Elaborarea și publicarea unei geografii mai cuprinzătoare a țării noastre a preocupat pe geografii români încă din primii ani de după înființarea Societății Geografice Române (1875). Astfel o primă încercare de a elabora o geografie a Patriei a apărut în primul volum al Buletinului Societății Geografice Române sub titlul „România considerată din punctul de vedere fizic, administrativ și economic” de Emanoil Crețulescu. Aceste încercări de a elabora o sinteză geografică nu pot fi puse alături de inițiativa luată în 1955

Pentru a măsura distanța străbătută pînă la Monografia geografică de azi, e bine să ne amintim și de acest început modest dar foarte curajos pentru acea vreme. Mai târziu, mult mai târziu, apar lucrări de sinteză geografică parțială sau totală dar nici una din ele — deși fiecare a reprezentat la vremea ei un progres în geografia țării — nu se poate înscrie pe linia Monografiei geografice a R. P. Române.

În planul de activitate al institutului de cercetări geografice al României, înființat la 1 aprilie 1944, era trecută și o „Mare geografie științifică a României” care urma

să fie înfăptuită după o perioadă de circa 10 ani. În acest răstimp membrii Institutului respectiv urmau să elaboreze o serie de hărți fundamentale la scara 1/200000 și monografii geografice pe regiuni sau pe unități mari teritoriale. Era proiectul cel mai apropiat de actuala monografie geografică. El nu a putut fi însă realizat atât din cauza numărului insuficient de cadre geografice specializate dl, mai ales, din cauză că geografia românească nu dispunea încă de o bază materială atât de dezvoltată ca în prezent.

În momentul când, în ianuarie 1955, s-a ținut prima ședință de constituire și orientare a lucrărilor Monografiei geografice a R. P. Romîne în prezența prof. N. F. JemiŃki (U.R.S.S.), Institutul de cercetări geografice al R. P. Romîne dispunea încă de relativ puțin personal științific specializat și totuși inițiativa a fost luată și lucrarea dusă la sfârșitul care, se recunoaște acum, a întrecut așteptările. Lucrul a fost posibil mai întâi pentru că s-a găsit înțelegere și sprijin neîntrecut la forurile politice superioare și la conducerea Academiei R. P. Romîne; apoi pentru că s-a pornit de la o concepție geografică deosebită de cea din trecut.

Într-adevăr, în trecut, plecînd de la ideea că geografia este o știință de sinteză a întregului planetar respectiv regional pe care trebuie să-l prezinte și explice prin ceea ce are el caracteristic sau specific, se ajungea la concluzia că o specializare prea accentuată pe diferite domenii ale complexului planetar sau regional ar putea să-l depărteze pe geograf de scopul propriu al științei sale: caracterizarea și explicarea întregului nedesmembrat.

Limitarea analizei în adîncime pe „elemente”, de teama pătrunderii prea accentuate în domenii de cercetare științifică vecine, putea să ducă însă la o limitare a progresului științific în materie de geografie. Ca o reacție împotriva acestei direcții s-a dezvoltat paralel dar mai accentuat în ultimii 10 ani direcția care preconizează desfacerea geografiei în mai multe științe geografice (nu simple ra-

muri deci), cu perspective de diferențiere nelimitate și chiar a unei eventuale detașări complete de corpul geografici (sub forma unor științe cu totul noi). Astfel cădeau barierele analizei complexului geografic pe elemente și se asigura progresul în adîncime al acestei grupe de științe geografice fie direct prin geografii specializați, fie cu ajutorul specialiștilor apropiați de geografi.

O dată însă cu admiterea mai multor științe geografice grupate în științe fizico-geografice și științe economico-geografice, primele aparținînd științelor naturii iar celelalte științelor sociale, o dată cu această specializare nelimitată, apărea însă pericolul dezmembrării geografiei ca știință a întregului și, mai ales, al estompării, dacă nu chiar al minimalizării ideii de echilibru între factorii care creează și asigură funcționarea și dezvoltarea întregului geografic sub dublul imperiu: al legilor naturale și al celor sociale. Așa cum adepții „geografiei integrale” nu negau necesitatea unei diferențieri interioare, pe ramuri însă, și limitată, tot astfel adepții specializării geografice nelimitate erau perfect conștienți de pericolul dezmembrării geografiei și alterării caracterului ei de știință a întregului teritorial (planetă, regiuni). Teza categorică a Acad. Prof. P. I. Gherasimov că „toate disciplinele care fac parte din științele geografice sîni sirius legate între ele și formează un ansamblu cohérent”¹⁾ și concluziile Congresului al II-lea al geografilor sovietici (1955) care recunoștea necesitatea unei vederi de total în geografic (fie că este vorba de geografia fizică, fie că este vorba de geografia economică) trebuie interpretate în sensul că specializare nu

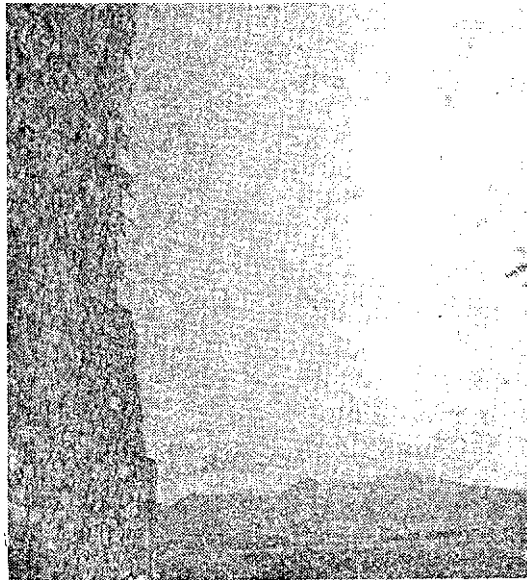
¹⁾ P. I. Gherasimov; *Le rôle de la géographie dans la construction socialiste en U.R.S.S. et les tendances actuelles de son évolution.* în „Essais de Géographie” — Moscou — Leningrad 1955

însemnează ruperea punților dintre disciplinele geografice și cu ații mai puțin pierderea din vedere a esenței preocupării geografice: întregul. Una este deci obligația metodologică a descompunerii întregului în vederea analizei în adâncime și alta este raportarea elementului analizat la întregul căruia-i aparține ca produs și factor (deci obligația fiecărui geograf — oricât de specializat ar fi — să analizeze și în final să prezinte sintetic partea în funcție de întreg).

Hotărîrea de a trece la elaborarea unei mari sinteze de geografie a țării noastre a găsit deci pe geograful român într-o fază de trecere de la o concepție la alta fără să fi avut timpul de a înțelege suficient necesitatea păstrării din concepția anterioară, a principiului integrării geografice (confundat cu cel al unei geografii nediferențiate, unice).

Astfel cînd, acum peste șase ani, a [ost trasată Academiei R. P. Romîne sarcina de a elabora o Monografie geografică a R.P. Romîne iar aceasta a indicat, pentru înfăptuire, Institutul de cercetări geografice (ulterior trecut la Academic și transformat în Institut de Geologic), s-a constatat că sarcina depășia cu mult posibilitățile cadrelor sale de cercetare și tehnice. A fost necesar deci să se facă apel la cadre din afara Institutului și chiar din afara geografici. Numai datorită acestor colaboratori și folosirii, cu discernămint, a bogatului material bibliografic existent, a putut fi realizată astfel sarcina respectivă.

Într-adevăr, aceste adevărate „întreprinderi” de mari lucrări colective — în care geografi de carieră aflați în diferite grade de specializare conlucrează cu specialiști ai unor discipline înrudite (geologi, climatologi, hidrologi, naturaliști, economiști etc) — se pot realiza numai prin diviziunea muncii științifice: pe de o parte autorii și redactorii de capitole care adună materialul și-l dau în prima formă redacțională potrivit cerințelor capitolelor respective; pe de alta, redacția principală care, lucrînd cu autorii și redactorii ue

Străjerul Moldovei (Foto D. Gri

capitole, asigură — prin observațiile lor principale și de amănunt — caracterul geografic al textului specialiștilor ne-geografi, coordonarea și unitatea întregii lucrări.

În speța, adică în cazul Monografiei geografice a R. P. Romîne, prima fază a elaborării acestei lucrări (orientarea metodologică, strîngerea materialului bibliografic și de teren, prima redactare de către autori a textelor și hărților pe capitole) a durat peste trei ani, iar coordonarea, unificarea și finisarea celor două volume apărute pînă acum, peste doi ani și jumătate. Tînuind scama de complexitatea problemei, de transformările fundamentale suferite de economia țării în ultimii zece ani și de ritmul acestor pre-

faceri, ținând seama de lipsa experienței în materie de lucrări colective în domeniul geografiei, aceasta nu înseamnă prea mult.

Dificultățile și deci consumul de timp rezultă din faptul că este mult mai ușor să formulezi — principial — obligația pentru geograf de a se feri de superficialitate printr-o specializare nelimitată fără să piardă din vedere corelația dintre părți, de cit să asiguri — în practică — acest echilibru între urmărirea amănuntului și integrarea lui în unitatea complexă din care face parte ca element și ca factor.

Credem că nu scădem nimic din valoarea științifică și din importanța documentară a Monografiei geografice a R. P. Romine dacă vom urmări în linii mari în ce măsură specificul geografic a fost respectat, adică a putut fi realizat în această lucrare.

Atît autorii, redactorii de capitole cit și redacția principală au avut de luptat cu multe dificultăți practice și teoretice pînă la forma finală mulțumitoare pentru momentul apariției Monografiei și corespunzătoare principiilor de bază ale geografiei. Mai întii, folosirea cu discernămint a unei bibliografii foarte bogate, dar neegală ca valoare actuală. Apoi, pentru expunerea esențială — fără lacune importante — a problemelor pe capitole, frecvența lipsă de studii complete și deci necesitatea cercetărilor noi de teren sau laborator, punerea la punct a hărților depășite nu numai de progresul în ramura respectivă dar și de schimbarea concepției ce le stătea la bază (ex. harta solurilor, hărțile climatice, hidrologice, biogeografice, economice). În fine, munca de lămurire ce a trebuit să fie dusă cu specialiștii și chiar cu unii dintre geografi pentru a-i determina și a-i înlesni să urmeze linia geografică în redactarea textelor. Trebuie să recunoaștem că în toate aceste direcții s-a făcut tot posibilul pentru ca să se ajungă la rezultatele cele mai bune, dar că nu s-a reușit în totul.

Cauza principală pentru care această lucrare, complexă și impresionantă prin bogăția conținutului și a hărților anexe, nu a putut să fie suficient coordonată și deci atît de unitară cit ar fi fost de dorit, cauza principală trebuie — credem noi — căutată în însăși noutatea acestui sistem de conlucrare între geografi și negeografi. Acest sistem ca să poată da maximum și optimum de randament are nevoie de o perioadă de... „rodaj”, care tinde să ia sfîrșit, dar nu s-a terminat încă nici acum după apariția celor două volume din Monografie.

Pentru a ilustra afirmația de mai sus, vom alege două exemple din capitolele care interesează relieful teritoriului R. P. Romine (hipsografia, geomorfologia) și; aceasta nu numai pentru locul pe care-l ocupă și pentru interesul pe care-l prezintă relieful în *complexul geografic*, dar și pentru că aceste capitole ilustrează mai bine decît altele cit poate fi de greu uneori specialiștilor negeografi să se adapteze integral cerințelor sensului geografic al unei lucrări colective

intr-adevăr, în capitolul de hipsografie, urmărirea în text și în harta, foarte schematizată, însă sugestivă a înălțimilor reliefului pe verticală (munți, dealuri, cimpii) și pe plan orizontal, a dus la o imagine caracteristică, actuală, a formelor de relief variate și armonice dispuse, ale teritoriului țării noastre. Unele din concluziile capitolului de geomorfologie — știință considerată de autorii respectivi de sine stătătoare — nu corespund însă cu cele ale capitolului de hipsografie, mai geografic dar și mai descriptiv decît cel de geomorfologie.

Să exemplificăm. Geomorfologii consideră ca limită între Carpații Orientali și cei Meridionali, valea Dimboviței. Din punct de vedere al originii inițiale și al unor forme de detaliu au perfectă dreptate și sînt consecvenți cu obiectul și scopul disciplinei științifice pe care o servesc.

Monografia geografică nu este însă o monografie geomorfologică. Din această cauză, capitolul de hipsografie, mai geo-

gralic și capitolul de sinteză (raionarea fizko-geografică, adică împărțirea teritoriului țării pe regiuni naturale) în care se ține seamă de toate particularitățile naturale din cadrul fiecărei regiuni și chiar — pînă la un punct — de particularitățile sociale și economice, au adoptat altă soluție : limita la Prahova, pe care o consideră mai geografică de cîri cea dusă pe valea Dimboviței. — Nu-i locul să discutăm și noi în contradictoriu această problemă dînd dreptate unora sau altora. Și nu-i ilocul pentru că scopul nostru este aici să nu dezbatem probleme speciale de geografie sau de geomorfologie ci numai să indicăm cazuri în care conlucrarea specialiștilor (geografi și negeografi) nu poate și am spune chiar că nu-i de dorit să ducă la rezultate identice — această colaborare păstrîndu-se totuși utilă.

Intr-adevăr, în speță, geografii care, pe Ungă caracterizarea Carpaților, trebuie să și explice cele observate, împrumută de (a geomorfologi datele necesare înțelegerii unor anumite particularități ale complexului geografic respectiv, de la climatologi date fără de care nu ar putea lămurii alte particularități, etc. Deci geomorfologii, climatologii, hidrologii, biogeografii, economiștii nu trebuie neapărat să-și forțeze rezultatele pentru ca ele să încapă în tiparele geografiei ; ci oade în sarcina geografilor să facă sinteza acestor date triîndu-le după importanța rolului jucat de fiecare și explicînd cu ajutorul lor și al observațiilor proprii rezultanta de factori care este complexul sau întregul geografic respectiv. Geografii cer adică disciplineelor cu care colaborează să înțeleagă și — în măsura specificului lor — să ajute sinteza geografică așa cum ei — adică geografii — înțeleg și pot ajuta — prin ideea de întreg — lucrările disciplinelor speciale.

Deși am putea să ne oprim aici, mai dăm un exemplu: structural, Carpații Orientali sînt alcătuiți dela vest la est dintr-un lanț de munți vulcanici care păstrează încă bine în partea lor sudică cratere, conuri și podișuri de origină extru-

sivă ; o serie de depresiuni de prăbușire sau de baraj vulcanic, un rest destul de important din Carpații vechi (hercini) cristalini și două zone de munți mai noi numiți Carpații flișului și constituiți din gresii, marne și insular, din conglomerate calcaroase (zona flișului crețacic și zona flișului paleogen). Ultimele două zone pot fi urmărite dela hotarul nordic al țării pînă în valea Dimboviței.

Pentru că aceste zone structurale și de roci diferite ale Carpaților Orientali reprezintă originea inițială a acestor munți și pentru că anumite forme de amănunt, încă departe de a fi studiate direct pe teren în cea mai mare parte a lor trădează legături vădite cu structurile și rocile respective, geomorfologii — credincioși obiectului și personal responsabili de interpretările date — deosebesc în această ramură carpatică tot atîtea unități mari de relief cite zone structurale recunosc geologii. Geografia însă lucrează cu toată gama de elemente și de factori care intră în componența și conlucrează ta evoluția întregurilor regionale (în speță Carpații Orientali). Ea se limitează la structură și rocă numai dacă acestea le spun totul sau specificul iar dacă nu — cum este cazul — caută în regiunea respectivă ceea ce este într-adevăr specific și polarizator al celorlalte caractere.

În cazul Carpaților Orientali, ei consideră că astfel variațiile de altitudine absolută și masivitate a întregului lanț muntos strîns legate de dinamismul scoarței și de modelarea subaeriană trebuie luate ele, nu roca și structura, ca puncte de plecare pentru subdivizarea munților din estul Prahovei. Geografii s-au oprit, adică în Monografie, la aceste considerații pentru că din ele derivă întregul complex de caractere de la expunere pînă la climă, ape, vegetație, faună, soluri și chiar — într-o măsură variabilă de la loc la loc — și modul de utilizare a spațiului respectiv... Iată deci încă o „neconcordanță” între rezultatele expuse în capitolele de geomorfologie și cele adoptate în capitolele de sinteză geografică ale Monografiei. Excm-

ple de astfel de „neconcordanțe” se pot înmulți și alege nu numai din Capitolul de geomorfologie ci și din aproape toate celelalte (climă, hidrografie, soluri, vegetație, faună). Ne-am oprit însă la geomorfologie pentru că geografil — cel puțin o parte din geografil noștri — au considerat și consideră încă studiul reliefului ca fiind — pentru țara noastră — cel mai important din geografia fizică și deci necesar să fie tratat în spirit mai geografic decât clima, apele, viețuitoarele, economia. Ei, pe drept cuvânt, se pot mira deci când constata în Monografia geografică a R. P. Romîne nepotriviri de felul celor citate mai sus. Anî lămurit însă că nu este cazul să ne mirăm: geomorfologia — în linia prdgesului științific — a devenit o disciplină de sine stătătoare mai apropiată de geologie-decît de geografie. Tratat în Monografia geografică de specialiști cu o temeinică pregătire geografică, relieful teritoriului R. P. Romîne putea fi prezentat numai conform convingerilor autorilor, deci conform concepției geomorfologice actuale, ceea ce reprezintă evident un progres față de trecut. Sîntem convinși că acest progres se va accentua pe măsură ce tinerii geomorfologi romîni (care dătoresc atît, de mult geomorfologilor sovietici și mai ales Prof. L. G. Kamanin din redacția principală a Monografiei), vor putea folosi date științifice precise asupra dinamismului scoarței; prevedem în plus că atunci ei se vor apropia mai mult de înțelegerea grafică a reliefului fără să se depărteze cît nu trebuie de geologie.

Insistînd atît de mult asupra capitolului de geomorfologie din Monografia geografică a R. P. Romîne, implicit am arătat spiritul nou (accentul pus pe originea și evoluția formelor de teren în care a fost conceput și redactat textul acestui capitol și în special harta în culori din anexă (Harta geomorfologică, una dintre cele mai frumoase realizări din Monografie)) Aceasta însă nu însemnează că numai capitolul respectiv aduce concepții, metode și fapte noi.

într-adevăr, capitolul de climatologie introduce în analiza climei, țării noastre; concepția dinamică îmbrățișată și dezvoltată față de climatologii sovietici (*B. L. Dzerdzeewski*, redactor de capitol) iar în sin*; teza cu care se termină capitolul, punctul de vedere al interpretării geografice adic-al raportării dinamicei atmosferice generale la realitățile geografice (în primul rînd relieful) atît de variate ale teritoriului R. P. Romîne.

Capitolul de hidrografie, care trebuie, considerat ca prima analiză în linii mari și ca sinteză a cunoștințelor noastre referitoare, la apele R. P. Romîne, e nou atît prin conținut cît și prin concepția dinamică însușită de inginerii hidrologi și de hidrogeografii care au colaborat la redactarea lui, în frunte cu prof. sovietic *M. I. Lvovici*. Deși rezultat din colaborarea mai multor specialiști, dintre care unii ingineri, capitolului i s-a putut imprima un caracter geografic evident.

Capitolul de soluri elaborat de *N. Florea* și *V. AL Fridland* (U.R.S.S.) sub redacția de capitol a *Prof. N. Cefnesca* sintetizează, pe lîngă experiența personală a autorilor și redactorului, lucrările ultimilor ani, ale secției de pedologie a "Comitetului geologic și altor instituții romînești, cercetări făcute în spiritul vechii și noii școli, pedologice sovietice și romîne. El aduce nou, pe lîngă numeroase precizări în text și hartă, concepția genetică în studiul solurilor și mai ales analiza raporturilor dintre sol și rocă, analizează asupra căreia nu s-a insistat prea mult în trecut. Este de semnalat și înțelegerea cu care pedologii au acceptat să renunțe la anumite detalii specifice științei lor pentru ca să păstreze capitolului un caracter cît mai geografic, așa cum cerea natura lucrării în care apărea. Hărțile-din anexă, care însoțesc textul, reprezintă și ele ultima punere la punct în materie și un vădit progres față de harta mai veche a lui *P. Enculescu*.

În capitolele biogeografice (vegetație-și faună), la care orientarea și critica aduse de savanții sovietici *V. B. Soceaod-și*

A. N. Formozov au fost mai mult decât bine venite, specialiști în botanică și zoologie, alături de biogeograful nostru, s-au putut sintetiza și da în spirit geografic foarte bogatul material floristic și faunistic adunat și publicat în ultimii zece de ani. Este prima dată când se realizează — în forma de acum — o astfel de sinteză însoțită de hărți care pot înlocui pe cele anterioare, valoroase pentru vremea lor. Este de semnalat că scara prea mică pentru conținutul hărții vegetației și alegerea culorilor fac din aceasta un izvor de informare relativ dificil de folosit. Informăm însă că aceeași hartă — mai detaliată și mai precisă — este în curs de tipărire la scara 1/500.000.

În fine, pentru a termina cu volumul I al Monografiei, ultimul capitol (răsonarea fizico-geografică) poate fi considerat ca fiind inedit în literatura geografică a țării noastre — ca și în a multor alte țări de altfel. El încearcă o divizare a teritoriului țării noastre în regiuni naturale, pornind de la criteriile complexe nu — așa cum s-a procedat în trecut — de la caracterele singulare (cum ar fi relieful, clima, vegetația), considerate separat — mai mult sau mai puțin arbitrar — ca directoare în geneza individualităților teritoriale respective. Numai critica obiectivă care va trebui făcută în primul rând de geografi, precum și experiența viitoare organizată pe regiuni mai mici, vor putea stabili însă în ce măsură a reușit această primă încercare.

Volumul II al Monografiei geografice a R. P. Române a fost proiectat în două părți: prima, geografia economică pe ramuri; a doua, geografia economică a regiunilor administrative. — Prima parte a apărut și a fost difuzată de curând; a doua se găsește în curs de redactare.

Rezultatul din aceeași colaborare strânsă cu geograful sovietic din Institutul de geografie al Academiei U.R.S.S., geografia economică pe ramuri, deja apărută, a fost realizată de membrii Institutului de geologie și geografie al Academiei R.P.R. și ai Institutului de cercetări economice

al R.P.R., la care s-au adăugat specialiști din C.S.P. — Deși mai numeroși, autorii și editorii de capitole s-au putut mai ușor adapta la planul comun de lucru, și la concepția unitară care i-a inspirat de altfel în cazul geografiei fizice. De aici, și unitatea mai evidentă a textului și hărților acestui volum, care era sprijinit pe noua concepție a geografiei economice socotită știință socială. Aceasta, fără să subvalorifice importanța condițiilor naturale, pune accentul pe factorii sociali pentru a explica mersul înainte în ritm din ce în ce mai accentuat și ordonat al tuturor ramurilor producției.

Avem totuși de observat că unitatea volumului — prima geografie economică științifică a R. P. Române — s-a realizat totuși printr-o îndepărtare relativă de caracterul geografic al unei lucrări intitulată de geografie economică. Să ne explicăm:

Înțelegem reacțiunea față de ceea ce s-a numit determinism geografic și mai ales în geografia umană. În această reacție, apreciem însă că s-a trecut prea departe și s-a căzut în ceea ce s-ar putea numi economism și staticism exagerat. Firește, numeroasele, documentatele și frumoasele hărți care însoțesc Monografia, în această parte a ei, îi imprimă un caracter mai geografic decât al altor publicații similare. — Este însă un lucru în deoște admis azi că geografia nu este numai cartografie — deși un principiu fundamental de metodă în cercetările geografice este principiul suprafeței sau al arealului. Esențialul în geografia modernă este — cel puțin dela Humboldt — integrarea formelor și fenomenelor dela suprafața globului în complexul teritorial unde apar și se dezvoltă. *Geografia este adică nu numai areal ci și corelare și integrare.* Procesele economice — incontestabil sociale ca origină, direcție și ritm de dezvoltare — nu fac nicio excepție de la această regulă generală, *cinci., sint tratate pe plan geografic.*

A integra procesul economic în complexul geografic nu însemnează a-i subor-

rfoana — fără discernământ și fără excepție — condițiilor naturale și deci a cădea — automat — în determinism fizic, ci înseamnă a doza obiectiv rolul fiecărui factor — natural, social, politic — în apariția și dezvoltarea procesului economic respectiv. Greșelile care s-au făcut și se mai pot face în această direcție, nu justifică abaterea de la însăși esența geografiei.

În esență, în Monografia geografică, volumul II, apare prea palidă preocuparea de a raporta economia pe ramuri sau în totalitatea ei la întregul complex de factori care conlucrează la desfășurarea și evoluția ei în spațiu și timp. Se remarcă astfel lipsa unui capitol introductiv în care să se schițeze, în ansamblul lor, premisele naturale și sociale ale economiei naționale folosindu-se datele primului volum care, din această cauză, apare ca rupt de restul lucrării. Sintem convinși că, dacă s-ar fi procedat altfel și mai ales dacă în această preocupare ar fi intrat și capitolele pe ramuri, ar fi fost atenuat mult caracterul prea evident economic și statistic al acestei părți din Monografie.

Pe de altă parte însă, istorismul pus la baza tratării materiei din acest volum, reprezintă nu numai un punct de vedere metodologic nou dar și singurul mijloc de a trata dinamic progresul cantitativ și calitativ înregistrat de economia țării noastre între 1938 (an de vîrf al economiei burghezo-moșiereși) și 1958 (încheierea celui de-al doilea plan cincinal).

Astfel, ca într-un film, cititorul poate urmări, în texte, tabele și cartograme — schimbările — unele uimitoare — petrecute în echiparea, varietatea, producția și repartiția justă a întreprinderilor industriale și deci implicit a orașelor (atenție deosebită dată Moldovei și Dobrogei, provincii rămase în trecut la un nivel economic, foarte redus), dezvoltarea neobișnuit de rapidă a industriei chimice, direcția nouă dată agriculturii, pe cale de mecanizare completă; atacarea problemelor fundamentale pentru economia unei țări ca a noastră, bogată în resurse și cu

condiții naturale foarte variate: teruio și hidroelectricarea, irigarea cîmpiilor stepice, reinvierea iazurilor în regiunile cu precipitații reduse, valorificarea litoralului și a unor materiale încă neutilizate (ex. stuful), a frumuseților naturale etc.

Această expunere paralelă — prezentată însă într-o formă nu totdeauna atât de variată și specifică cum ar fi fost de dorit — dă unitate și viață întregului volum. Insistăm și aici asupra înlesnirilor pe care partea ilustrativă (din text și din anexă), le prezintă pentru urmărirea textului și înțelegerea transformărilor din perioada pomenită a economiei țării noastre.

Avem totuși convingerea că o geografizare mai accentuată a textului și chiar a unora din hărți nu ar fi vătămat unitatea lucrării ci dimpotrivă ar fi desăvîrșit-o.

Un loc de primă importanță îl ocupă în Monografie cele două anexe de hărți în culori. Prima anexă a volumului I, reprezintă punerea la punct cu ultimele date a hărților — foarte valoroase la vremea lor — publicate în atlasul fizio-grafic al fostului Institut de geologie al României iar foarte multe din ele, hărți întemeiate pe concepții cu totul noi (cx. harta geomorfologică, harta raionării geomorfologice, harta solurilor, harta vegetației etc.) ; în fine altele inedite (ex. harta faunei, harta raionării fizico-geografice etc.). A doua anexă a volumului II dă, pentru prima dată, în formă și prezentare grafică și estetică remarcabile, seria hărților economice de bază întemeiate pe datele statistice cele mai noi. De remarcat în special hărțile comparate (1938—1958) ale industriei, harta utilizării solurilor, harta producției agricole.

Peste critica principială ce i se poate și credem util să i se aducă, Monografia geografică a R. P. Romine nu ne îndoiim că este considerată în prezent și va rămâne nu numai un document de lucru indispensabil, desigur în primul rînd geografilor, dar și altor specialiști, ca și prima sinteză — în spirit, științific actual — a cunoștințelor noastre despre natura și economia R. P. Romine.

Teerte si Critică

ÎNSEMNĂRI DESPRE VOLUMUL „POARTA” de Nicolae Velea

REMUS LUCA

7 interesantul volum de proză „Poarta” al lui Nicolae Velea depășește stadiul calificat de obicei de critică (în cazul debutanților) ou acel echivoc „promițător”. Schițele și nuvela cuprinse în cele o soită și câteva pagini sânt mai consistente decât niște simple exerciții de învățacel și - în ciuda influenței evidente a lui Marin Preda - anunță cu suficientă certitudine un prozator înzestrat, care, - o notă bună pentru el - își gândește ou seriozitate subiectele și semnificația lor, cu grijă pentru limpezimea masajului.

Mai întâi câteva observații cu privire la schițe, care - după părerea noastră - simt și primele în ordinea compunerii lucrărilor, și pe urmă, despre nuvela „întâlnire târzie”, care e ultima și totodată marchează un progres în creația lui Velea.

în legătură ou aceasta, aș crede că entuziasmul unor critici față de cele trei schițe inspirate din lumea copilăriei a fost puținel exagerat. (E adevărat, schițele sânt bine sorise și chiar și în spațiul lor restrâns se vede una din calitățile de bază ale prozei lui Velea, căreia i-am zice : știința amănuntului. El mânuiește - în general - cu mult simț al dozării amănuntul de viață, fapul mărunț care are darul să

lumineze zone sufletești ascunse sau să dea semnificație unui tablou sau să fixeze o anumită atmosferă). Totuși, în susținerea acestui entuziasm exagerat, demonstrația are goluri. Nu Velea a fost primul care a situat copilăria în paradis ! (Să ne-amintăm de Alain Fourmlar, sau, mai bine, de Creangă, a cărui evocare a lumii copilăriei este mult mai realistă). Contemplarea acestei vârste „vrăjite” din perspectiva anilor maturității sau ai bătrâneții e o temă destul de trecută și n-am îndrăzni să afirmăm că Velea adaugă •lucruri care s-o înnoiască substanțial. Să fim bine înțeleși. N-aduc vre-o imputare lui Velea. Schițele sânt în general bine sorise și mai ou seamă se simte în ele tendința de-a considera ruperea de copilărie, de această „lume a bucuriei întregi”, dintr-o peirspectivă nouă, cu o explicație nouă a fenomenului, implicând și determinarea socială ; mai pe scurt, el urmărește să situeze fenomenul în contextul lui social și acesta - chiar dacă intenția nu izbutește ipină la capăt - e un lucru merituos. Ceea ce am vrea să se înțeleagă de aloi este rezerva noastră față de entuziasmul facil, necontrolat și nedemonstrat, al unor aprecieri critice prea grăbite.

Valea descrie frumos copilăria și durerea smulgerii din lumea ei. Se pare că ideea l-a preocupat, fiindcă o reia

în trei schițe. Cea mai reușită este „Ochelarii de împrumut”. Aici determinarea socială e și mult mai firesc integrată, mai organic, în întâmplarea povestită. Aici, pătrunderea raporturilor sociale existente între „cei mari” e logică și necesară, începând de la apariția -însăși a ochelarilor cu lentile verzi și pînă la „taxa” pe oare o percepe proprietarul lor, Gogu lui Fabrică, urmând linia de comportare a părinților săi chiaburi. În schimb, în „Răgaz întins”, construcția subiectului e nesigură și schița se menține mai mult prin câteva excelente notații de amănunt, care marchează dezmeticirea copilului din propria lui copilărie - vârsta bucuriei. Reușită e și schița „Poarta”, ea însă nu trece dincolo de simpla consemnare a unui fapt, interesant în sine, dar lipsit de un mesaj major. Copilul își dă seama că a devenit om, pentru că nu-l mai farmecă jocul, care altădată îi provoca bucurii intense ; a pierit 'Capacitatea de auto-iluzionare, nisipul e nisip, brusturele, brusture, nu mai poate să creadă că ar fi mălai și mărar. Copilul trăiește prima lui deziluzie. Procesul e urmărit cu finețe și redat convingător. Rămâne însă la atât. O miniatură frumoasă.

Cu schițele „Bucurie” și „Odihnă” preocupările lui Velea devin mai complexe, iar mesajul său mai distinct. Nu mai este vorba de bucuriile - pînă la urmă iluzorii - ce caracterizează universul infantil, oi de o stare sufletească ireală, de realizarea de către om a bucuriei în viață, a bucuriei meritate datorită unei vieți de muncă și cinste, în privința acestor schițe, fiindcă s-a vorbit de ele în critică, în general, fără obișnuita observare și a posibilelor defecte, am vrea să punem în discuție o mică problemă.

E-adevărat că surprinzând schimbările din viața sufletească a oamenilor, sugerăm marile transformări oare le-au determinat și astfel zugrăvim actua-

litatea. Există însă o lege a proporțiilor. O oglindă mică nu poate oglindi în întregime decât tot numai un obiect mic sau numai o parte dintr-un obiect mare. În acest sens, schița „Bucurie” e un astfel de soi de oglindă mică și izbutește mai puțin decât a intenționat autorul. Iar, cit privește „Odihnă”, oglinda - dacă mi se iartă o imagine - este puțin înțeșoșată ! E-adevărat că sînt în literatură schițe icare spun mult, care au putere de generalizare, cit multe tomuri de roman mediocru sau chiar bun, și nici în ruptul capului nu ne-am încumeta să-l sfătuim pe Velea să abandoneze schița. Dimpotrivă, s-o cultivate în continuare odată ou alte specii ale prozei. Senzația de fragmentat în cazul acestor schițe nici n-o dă întinderea lor, numărul redus de pagini și nioi măcar nivelul lor artistic, pentru că sînt în genul lor izbutite, ci ou totul altceva, căruia i-am spune, pînă ne vom explica, o anumită disproporție între temă și caracterul ales să o ilustreze („Bucurie”) și un alt soi de disproporție, oarecum mai greu de trecut cu vederea, între fenomenul general și cazul particular („Odihnă”).

În general, temele mari sînt ilustrate prin caractere puternice sau împrejurări excepționale. Numai firile puternice sau foarte complexe, permit o intrigă bogată, nuanțată, conflicte cuprinzătoare, implicații multiple ; și chiar în cazul schițai, unde mu-i loc pentru desfășurări largi și conflictul se reduce la o singură ciocnire decisivă sau uneori la un singur act decisiv, e nevoie de un caracter puternic - sau dacă nu, presupunând că autorul dorește să ilustreze, să zicem, nevolnicia, e nevoie de o împrejurare decisivă, oare chiar și pe un nevolnic îl obligă să iasă într-un fel sau altul din meandrele lăncede, miloase ale existenței sale. E nevoie așa dar fie de un caracter puternic, fie de împrejurări decisive, fie de acumulări dramatice oare să facă decisivă împrejurarea aleasă.

Altfel schița poate să fie bună, nu însă memorabilă, nu însă larg generalizatoare. Faptul particular nu se transfigurează, caracterul mărunț, șters, nu este suficient luminat, ca să dea el însuși înapoi lumina, -sporind-o.

Acesta e cazul schiței „Bucurie”, care mărturisim, e bine scrisă, poate chiar foarte ibine. Autorul se descurcă excelent în descrierea unei stări sufletești ce 'caracterizează îndeobște pe oamenii ce n-au avut putere în trecut să lupte pieptiș împotriva unei organizări sociale nedrepte și asemenea trestiei s-au ferit, îndoindu-se, și-au apărat ființa umilindu-se, învelindu-și sufletul în pîsla protectoare a neîncrederii.

„învățătoarea vedea și asculta toate acestea și se simțea cotropită ca în copilărie de o bucurie a faptelor mărunte și-i venea să tragă țeste cap o cuvertură, să se cuibărească sub ea, să-și fină câteva clipe răsufierea și să nu se gîndească la nimic. Pe urmă nu mai auzea și nu mai privea ceea ce se întîmpla în curte ci era atentă la altceva care se țesea ușor și subțire ca un abur deasupra lor și care însemna liniște, temeinicie și siguranță. Mai ales siguranță”.

E drept, autorul nu spune și nici criticii care s-au ocupat de el n-au spus-o răspicat, învățătoarea Genoveva Panțicu suferă profund de individualism, nu de individualismul ofensiv, trapace al exploatatorului, oi de individualismul mărunț, pricâjit al omului slab ; în esență însă tot pe egoism se altoiește și acest individualism. Firește, atitudinea față de acest soi de oameni (umiliți și obidiți), acești striviți de societate e de compasiune și trezirea acestor oameni din cochilia lor și angrenarea lor în viața socială e destul de frecventă în literatura ultimilor ani ; e firesc asta, pentru că fenomenul e prezent în realitatea noastră socialistă. Velea își axează schița pe momentul cînd Genoveva Panțicu trăiește o adevărată bucurie, deplină, de care

nu se mai ferește. E momentul cînd află că a obținut aprobarea să-și treia în primire postul de învățătoare.

Schița însăși are astfel o întregire a ei, semnificația însă îi este limitată și credem că s-a exagerat afkîndu-se că e vorba de „renașterea artei bucuriei”, de o „solidaritate a bucuriei”. Cîtă vreme atitudinea veche a învățătoarei este larg descrisă, analizată, explicată, 'bucuria cea nouă, trăită fără reticențe, e destul de sumar expedită.

Gestul casnic de la isfrșit, e foarte potrivit cu firea personajului, însă în loc să deschidă schița îi temperează tocmai semnificația. Firește, Velea afirmă, în contextul artistic al lucrării, un adevăr al lai mii noastre ; idar semnificația socială a bucuriei Genovevei Panțiru, rămâne încă mică ; bucuria ei, totuși, e mai mult a ei, decît a 'tuturor, și-aceasta pentru că faptul în sine e destul de mic, și chiar așa încă redus la proporțiile sufletești ale personajului pe care autorul însuși n-a izbutit să-l determine să se depășească. Iar atitudinea binevoitoare a oamenilor din sat 'care află înaintea Genovevei vestea îmbucurătoare (la sat astfel de nou-tăți se irăspîndese irqpede), nu este altceva decît o urmare firească a respectului lor pentru buna 'învățătoare și nu trebuie văzut în asta altceva.

În „Odihnă”, Velea a simțit că se află în fața unui fapt deosebit. Un țăran care devine conștient de el însuși. E un proces tulburător și frecvent al zilelor noastre. Velea îl urmărește și redă ou artă. O discretă undă de umor străbate monologul lui Dănilă Lencioiu. Sînt surprinse cu pătrundere stări sufletești tulburătoare, e analizat nuanțat procesul ivirii unor gloduri neașteptate, uimirea omului care se descoperă pe sine. Schița e lucrată cu pricepere la amănunt și ingenios condusă. Ceea ce reduce oarecum dimensiunile în profunzime ale acestei schițe, altfel foarte interesante, este nu afit pretextul faoil și cam inventat - (n-am

auzit să se fi introdus la vreo gospodărie un orar ca cel de la -școală cu pauze de zece minute după fiecare ceas de muncă ; dar fie ! aceasta nici nu-i așa de important, fiindcă prilej de reflexie poate să fie și odihna după o zi de muncă, dat fiind că în gospodăria colectivă munca nu mai înseamnă extenuare fizică) - ci o anume prezumție ce stăruie în subtextul schiței ; țăranul nostru n-a fost chiar atit de îndobitocit -încît să n-aibă nici măcar conștiința ființei sale fizice ; am spune că -nu i-a lipsit nici -conștiința de sine cu totul. (Vezi poezia lirică populară !) Din fericire, nici Vedeia nu stăruie prea mult asupra acestui amănunt, și lui i se pare că descoperirea propriului suflet, a propriei gândiri, a conștiinței de om e lucrul cel mai important și accentuiază asupra acestei laturii. Nici aici însă nu trece mai departe, nu duce procesul pînă la -capăt, adică la apariția în conștiința țăranului a insului social, și-aceasta pentru că nu-i permite caracterul personajului ales.

În raport cu cele scrise pînă acum în presa literară despre cartea lui Velea, rîndurile noastre de mai sus par aspre. N-am fi stăruit atît ide mult la unele defecte ale acestor schițe, dacă nu ne-ar fi sugerat-o afirmația lui Paul Georgeseu din cronica la volumul lui Ilie Constantin (în Gazeta Literară), după care indulgența e spre paguba tinerilor înzestrați.

-Revenind la aprecierea generală, de la începutul acestui articol, reafirmăm încrederea noastră în talentul lui Nicolae Velea și în capacitatea lui de dezvoltare, încredere bazată mai ales pe nuvela „întîlnire tîrzie” care și în tema ei, deosebit -de interesantă și foarte actuală, și în realizarea ei, depășește nivelul schițelor. Dacă schițele constituie mărturia unui talent, nuvela afirmă certitudinea talentului și a individualității creatoare.

Ceea ce face interesantă nuvela „întîlnire tîrzie” este unghiul nou și per-

sonal din care autorul ei observă un fenomen social destul de des prezentat în literatura realistă despre țărani, mai veche sau mai nouă, așa numita „dramă a pămîntului”, care, credem, s-ac putea numi ou un plus de precizie „drama proprietății individuale”, pentru că ea de-acolo s-a născut, din posesiunea sau lipsa ipămîntului. Proprietatea mare sau mică generează individualismul, iar individualismul otrăvește raporturile dintre oameni, dezoorientând tendințele lor firești spre înțelegere, spre întemeierea traiului pe principii morale sănătoase, cinstite, curate, în societatea noastră, în care țăranimii i-au fost deschise perspectivele vieții socialiste prin colectivizarea agriculturii, problema pămîntului, a posesiunii lui ca atare, s-a schimbat esențial, iar „drama pămîntului” este pe cale de dispariție. Reminiscențele individualismului însă mai pot provoca drame personale, mai pot tulbura viața oamenilor, aceasta pare că vrea să spună Velea în -nuvela lui. El însă merge mult -mai departe și, cu o intuiție remarcabilă, sezisează urmările cele mai îndepărtate ale atașamentului individualist față de proprietate, într-un moment istoric cînd obiectul propriu zis nu mai dănuie ca atare. (Vilă, personajul principal al nuvelei, nu mai iubește pămîntul său asemenea strămoșilor săi. Sentimentul de proprietar individual, propriuzis, nu mai trăiește în el, pâlpaie abia. În sinea lui, Vilă s-a decis de mai demult să se înscrie în gospodăria colectivă.) A rămas numai individualismul, ca o deprindere a gândirii și a simțirii omului, care și determină caracterul contradictoriu al lui Vilă, și oare în ultimă instanță îi provoacă și drama. Nici măcar nu e vorba de individualismul brutal, ce anulează toate scrupulele și-f face odios pe purtătorul lui. Vilă nu este tipul micului proprietar cîrpănos, hapsân, dominat de egoism. Este un om faimos pentru bunătatea lui, pentru

bună^orviința lui, e săritor, prevenitor : este chiar iprea bun și prea din cale-afară de prevenitor. Bunătatea lui sufletească e însă tot o formă - curioasă, dar reală - a individualismului, e o apărare a propriului echilibru sufletesc împotriva unor posibile tulburări venite din afară. E de fapt o chckce a sufletului, o inhibare. Omul a renunțat să se apere activ, Luptînd, și a devenit un fel de insectă care caută să treacă neobservată prin lume. E o varietate a omului umil ; bine înțeles că scormonind mai stăruitor, dăm și aici de egoism, ca și la - să zicem - mijlocașul care nu concepe să trăiască fără cei doi boi ai săi și cele cîteva pogoane de pămînt. E însă un egoism sublimat, care în aparență poate părea chiar .bunătate.

Oamenii de soiul lui Vilă sînt bănuitori și neîncrezători. Nu cred nici în ei înșiși, necum în ceilalți oameni. Drama lui e în felul acesta în firea lucrurilor, am zice, meritată. E de-ajuns o vorbă aruncată și îndoiala îl cuprinde. Poate Jritr-adevăr Fica l-a luat de bărbat pentru pămînt. (Mult pămînt ! Patru pogoane. Mare bogăție și grozav trai pentru Fica!). Vilă însă n-are simțul proporțiilor. Prea mult trăiește în el însuși ca să-și dea seama că de fapt el nu i-a asigurat soției sale cine știe ce trai îmbelșugat și tihnit. Ea doar trebuie să muncească destul de mult.

Prin urmare suferința lui Vilă este provocată de o bănuială care la o examinare cît de cît realistă, se destramă ca fumul. în general, un țaran înainte vreme nu-și făcea cine știe ce griji din cauză că femeia s-a măritat cu el pentru pămînt ; proprietatea era o valoare pentru el, chiar mai consistentă decît frumusețea fizică sau vrednicia. Pămîntul, zestrea jucau un rol însemnat în încuscriri. Se întâmpla ca soțul să știe de la bun început că a obținut consimțămîntul părinților da-

torită pămîntului său și asta nu-i provoca nici un resentiment.

Abia în zilele noastre, cînd cauza principală a individualismului țărănesc a dispărut sau e pe cale de dispariție, o astfel de împrejurare poate duce la dramă ; abia acum căsnicia tinde să se întemeieze pe dragoste reciprocă, cînd soția și soțul sînt doi tovarăși, egali în drepturi, abia acum un motiv ca acesta, meschin, înjositor, poate duce la destrămarea unei căsnicii.

Am spus că Velea și-a ales bine personajul. Iată, printre altele, de ce. Sentimentul acesta de durere, pe care-l trăiește Vilă, orezîndu-se înșelat, luat nu din dragoste, ci pentru pămînt, nu poate apărea la un om de tip vechi, individualist inveterat, cu mentalitate închistată de proprietar, ci la un om care în ciuda evidentelor sale trăsături individualiste, nutrește aspirații către o viață frumoasă, curățită de egoism. El fără să mai aibă viu în el sentimentul de proprietar, a rămas încă un individualist. Alcătuirea morală contradictorie, generează drama personajului. Vilă e și victimă, fiindcă societatea veche i-a determinat această alcătuire sufletească, e și vinovat, fiindcă i-a lipsit voința să se smulgă cu totul din starea în care lumea noastră nouă l-a găsit. E semnificativ și firesc deci să nu îndrăznească să clarifice raporturile sale cu Fica, să se trezească prea tîrziu, cînd lucrurile nu se mai puteau schimba.

Aceasta și face noutatea acestei nuvele și o situează la un nivel superior în proza tinerilor, dîndu-i o deosebită forță de generalizare.

Am vorbit pînă aici mai mult de problematica lucrărilor lui Nicolae Velea și mai puțin despre meșteșugul său. A căuta filiații e ușor și de prea puțin folos. Preferabil să căutăm notele originale, care înmulțindu-se cu timpul vor alcătui timbrul său perso-

nai, dispensându4 de influențele firești ia început de drum.

În proza lui, modalitățile se amestecă ; proza așa zisă seacă, în care se redau ou exactitate de proces verbal mișcările, cadrul, și pînă și ticurile verbale, alternează cu imagini poetice, figurative ; e utilizat monologul, analiza psihologică, parafrazarea mișcării gândurilor, alteleori autorul însuși se amestecă dînd explicații. Toate acestea sînt mai puțin importante. Important sînt efectul.

În această privință ne vom limita la nuvela „întîlnire tîrzie” și pentru că e lucrul cel mai reușit dat pînă, acum de Velea și pentru că în legătură cu schițele am creionat unele observații de acest gen.

În nuvela aceasta, Velea procedează după bunul obicei clasic. Fără să se grăbească face un serios și amănunțit studiu de caracter, folosind tocmai atâtea amănunte biografice, cît să înțelegem bine determinările și esența personajului. Gu dibăcie, nuanțînd cu mult bun simț, ne este zugrăvit un portret viu, o fire de om deosebit de ceilalți, vorbind altfel, gîndind altfel, un original în felul său. Numai însurătoarea mai tulbură puțin monotonia vieții personajului, doar atît cît să ne incite curiozitatea. Astfel, surpriza e bine pregătită. Ba vine de unde nu te așteptai. Mitică al lui Odrîșea, flăcăul care o iubea pe Fica mai demult, îi vîră în cap (bănuiala nefondată că fata l-ar fi luat pentru pămînt. Drama se declanșează, dar mai trenează, cum e și normal, cînd e vorba de un caracter ca al lui Vilă și o fire naivă și lipsită de experiența vieții ca a Ficăi.

Intriga e bine condusă. Nuvela echilibrată. Poate mai subțire din partea Ficăi ; e aici o mică inadvertență. O ființă trăită departe de lume, a cărei naivitate e admirabil realizată, prin mirarea extremă de care e cuprinsă cînd e întrebată - Unde mergi ?, ori își dă cu greu seama de gravitatea bă-

nuielii lui Vilă (credem că nici nu-ș poate da seama, decît forțînd nota, cum și face Velea)-.- ori, pur și simplu, nu-i dă importanță; ca de-obicei orice țărancă rămasă oarecum în urma evenimentelor.

Prin urmare Velea știe să conducă o intrigă, s-o gradeze, să-i sublinieze momentele-oheie - ceea ce se vede și în schițe. Am pomenit de „știința amănuntului”. Datorită folosirii judicioase, uneori de-a dreptul inspirate a amănuntului, descrierile sale, mișcarea oamenilor, mersul gândurilor lor sînt foarte vii, excepțional de concretizate. Dăm ca exemple : jocul lui Benone cu apa („Răgaz întins”) ; părăsirea jocului cu ochelarii la simțirea mirosului de mămăligă („Ochelari ou împrumut”) - autorul subliniază că unele femei au afumat mămăliga, e un amănunt revelatoriu ; descrierea ceasului de după amiază al Genevei Panțîru („Bucurie”) ; în „întîlnire tîrzie” de asemenea, cităm : *Vorbește puțin și atunci rostește cuvintele rar, de țarcă ar număra silabele și apoi, după ce le numără, le cuibărește atent în urechea celuilalt. Și el întotdeauna își spune gîndul pînă la capăt. Așa, dacă se află în odaie cu cineva și ușa e deschisă, el nu «pune puțin ca toți oamenii :*

- *închide, mă, ușa !*

Zice :

- *închide ușa că se face frig și te pomenești că mă lovește iar vreun guturai”...*

„Cum venise aici, Vilă se apucase și făcuse dinaintea tejghelei un gîrduleț, iar pe zidid din față ațîrnase trei cartoane pe care scria : pe cel din mijloc : „Secția M.A.T. v-a salutată : Bine ați venit”, pe cel din dreapta : „Creditul la noi la M.A.T. / interzis și refuzat”, iar pe cel din stînga : „Servim bine și frumos I Pe clientul' cuviincios”.

Literele, desenate rotund și colorat, nu erau legate între ele. Ședea fiecare frumoasă și cuminte pe peticul ei de

*.hîrtie de țarcă s-ar fi căznit, să-l gos-
podărească cât mai bine una fără aju-
torul alteia."*

• -Sînt însă și -unele imagini și amănunte care nu servesc pe autor. Exemplu : momentul oînd Dănilă Lencioiu își contemplă degetul mare de la picior, sau cînd învățătoarea unge cu balegă rănile de pe scoarța plutei, sau cînd acesta „simțea ceva cald, rotund, înfășurat în lumină și bucurie, nici el n-ar fi putut spune ce simțea" - ceea ce e...vag și destul de departe de capa-

citatea de autoobservare a unui copil („Poarta").

În general însă, lucrările lui Velea „trăiesc". Impresia de viață e categorică. Chiar și unele scurte abateri de la linia principală a subiectului („întîlnire târzie"), cum ar fi descrierea atitudinii potrivnice pe care o are Panaita față de colectivizare sau reclamația depusă la Sfatul Popular împotriva vecinului ei, se încadrează firesc în corpul nuvelei, nuanțînd, completînd tabloul de viață, adăugînd amănunte indirect explicative pentru înțelegerea dramei lui Vilă.

ȘTEFAN BĂNULESCU: „DRUM ÎN CÎMPIE"

MATE! CALINESCU

Sntr-un anume sens, arta reporterului se aseamănă cu arta unui operator cinematografic : un peisaj oarecare se schimbă după unghiul din oare e privit, imaginea lui, transpusă pe peliculă, poate fi banală, dar poate fi și plină de inedit, surprinzător de nouă. De fapt, realitatea nu e niciodată banală, ci numai felul de a o privi. Ca și pentru operator, pentru reporter problema cea mai dificilă e alegerea unghiului de vedere. Aici — deși în aparență e vorba numai de meșteșug — se verifică talentul său, capacitatea sa de a integra faptul real într-o imagine artistică adevărată, particulară. Astfel, păstrîndu-și funcția de informare, reportajul își pierde funcția estetică și aproape nimic nu-l mai deosebește de simpla știre de gazetă (adesea, aceasta din urmă are avantajul laconismului, a! sobrietății). Ceea ce e remarcabil la majoritatea reportajelor cuprinse în volumul „Drum în cîmpie" de Ștefan Bănulescu e tocmai varietatea felului de abordare a realităților descrise. Varietate care, într-un plan mai înalt, relevă coordonatele personali-

tății unui prozator interesant, cu perspective de dezvoltare.

Bucata, cu care se deschide volumul („Septembrie") e relatarea unei vizite la fabrica de jucării „Bucuria copiilor". „Unghiul de vedere" adoptat de scriitor este acela al umorului — un umor al echivocurilor. Reportajul începe :

„— *Tiv luna septembrie, mă întrebați Da, în această lună fabrica noastră produce : o mie de avioane...*

— *O mie de avioane !*

— *Patru sute de aerodinamuri — auio- rapide cum li se mai spune.*

— *Aveți o producție fabuloasă. Lucrați în plin prezent într-o fabrică a viitorului.*

Deschid blocnotesul și scriu : 1000 de avioane, 400...

— *Vă rog, interveni președintele comitetului de întreprindere, vă rog, nu notați. Cifrele sînt secrete."*

De fapt, era vorba numai de jucării. Pe măsură ce surpriza se risipește, echivocurile sînt lămurite, umorul scriitorului se nuanțează. Atmosfera e de bonomie, de jovialitate caldă. Scriind despre jucării,

reporterul își permite și el un joc mai liber fanteziei.

Firește, „De pe schela etajului 16” optica reporterului se modifică, în conformitate cu tensiunea marelui efort constructiv pe care încearcă să-l descrie, într-o zi ploioasă a lui noiembrie 1959, aflat pe șantierul blocurilor din noua piață a Palatului, imaginile peste care-i trec privirile sinț încărcate de semnificații eroice. Urcat, printre betoniști, pe platforma ultimului etaj al „blocului turn”, i se deschide perspectiva vastă a orașului-șantier și a „populației aeriene de constructori”: „Circulația acestei populații aeriene de constructori se face în sus, pe verticală, având drept trepte etajele. Ca să poată oircula și pași, această omenire de deasupra capitalei trebuie să-și facă singură, pentru fiecare pas, treapta și etajul. Constructorul e pietonul de deasupra Bucureștilor, care și cind merge trebuie să creeze și să înalțe. Cu miinile nu poate atinge și suprapune înălțimile, fără să le suprapună în apartamente, în care trebuie să prindă și lumina soarelui și jocul armonios al culorilor lunii, și pacea nopților cu stele pentru „face înălțimile foarte bune de locuit.” Fantezia reporterului e acum orientată spre grandios. Desigur, asemenea imagini cu nuanțe de simbol nu pot constitui, prin ele inese, un reportaj. Necesitatea faptelor concrete, a cifrelor elocvente, se face resimțită. Meritul lui Bănulescu e de a nu exagera nici într-un sens nici în altul, deși poate că în părțile de relatare strictă stilul său e mai împiedicat și face uneori loc convenționalului. Astfel, în „De pe schela etajului 16”, paginile care încearcă să fixeze profilul comunistului Dobra, șeful unei brigăzi fruntașe de zidari, sint destul de palide.

Din reportajul „Februarie XXVII”, partea cea mai izbutită rămîne relatarea spectacolului brigăzii de agitație, în imensa hală de mecanică a Atelierelor „Grivița Roșie”. În pauza dintre două schimburi, muncitorii în haine de lucru, „înșesați,

răsplinziți la diferite înălțimi ca într-un vast amfiteatru”, asistă la spectacolul avînd drept scenă o placă de oțel fierbinte, o placă de trasaj.— *„Ar fi trebuit să bănuiesc că numai această placă de oțel fierbinte poate servi drept scenă la un asemenea spectacol”,* notează undeva autorul. Atmosfera e străbătută de un patos autentic al contemporaneității socialiste, exprimat sobru și dens. Părțile următoare, ce-i drept mult mai scurte (discuția, în tipografia uzinei, cu Nicolae Ghercu, directorul universității populare, sau vizita la clubul „Grivița Roșie”) — nu depășesc nivelul scrierilor unui reporter conștiincios.

Reportajele despre agricultură sau despre deltă („Drum în cimpie”, „Saț în deltă”, „Insula plutitoare”, „Cer de februarie”, „Aleea din nisipurile zburătoare”) — vădesc la Ștefan Bănulescu un talent descriptiv remarcabil. Peisajele sale sint compuse cu simțul unei poezii moderne, al civilizației tehnice proprii socialismului, care nu anulează, ci dimpotrivă potențează poezia veșnică a naturii. Venirea primăverii în Bărăgan îi prilejuiește scriitorului o pagină sugestivă: *„Nu se aude nici un tren. Terasamentul îngust de cate ferată, culcat peste Bărăgan, își pierde capetele taluzurilor de pietriș alb, undeva printre stele. E liniște. Peste arături și grîne stăruie pulsația motoarelor de la uzina electrică. De pe cîmpuri ne vin în auz foșniri stinse ca de mare îndepărtată. Poate-s pătrunderile pînzelor de apă ale primăverii în adîncurile cîmpiei arate și semădate pe tartale de mii de hectare. Poate creșterea ierbilor. Sau, undeva, se pregătesc păsările migratoare să inunde cîmpia pe care au simțit-o mai generoasă. Sau, toate la un loc.”* („Drum în cimpie”) Vizita la gospodăria de stat Dragalina, din Bărăgan, unde constată amploarea innoirilor aduse în sectorul agricol de epoca noastră, provoacă fireasca rememorare a trecutului sumbru. Procedul acesta al confruntării trecutului cu prezentul, adesea folosii de reporterii, capătă însă la Ștefan Bănulescu

o rezolvare interesantă. Drama trecutului e sugerată prin frumoasa poezie populară cu care începe reportajul și pe care, pentru ineditul ei, ne îngăduim s-o reproducem : „*Nu-i pe Bărăganul spin / Decît numai un salcim / Salcim'nali, salcim subțire, jUmbră ta, câteva fire, / Stă pe lung, nu stă pe latul, / Afîrnă ca spinzuratul, jȘi oricît & bate-o vîniul, jN-atinge umbra pămîntul. / N-o ajung și mult aș vrea j Să mă odihnesc sub ea / Că mă arde do-goea. I Umbră, să mă sui la tine I Că tu nu cobori la mine: / Nu mă sui, c-a mai fost unu / Pe nume Costea Nebunu / Hoț băirin și scăpătat / Care umbră a cătat I La salcimul cel subțire. / Sus la umbră s-a urcat / De-o cracă s-a cățarat j Și pe cimpul gol și spin j S-a spinzurat de salcim”.*

O soluționare asemănătoare a antitezei trecut-prezent o găsim în reportajul „Aleea din nisipurile zburătoare”. Aici poezia vine însă ca o întărire a numeroaselor relatări despre viața tragică a țăranilor din părțile Jiului, spre confluența acestui rîu cu Dunărea. „*Vara, pe solul cu nisipurile cele mai vitrege, temperatura urcă între 60—70 de grade. Ca pe o plită încinsă, imensă sub tălpi, pierduți ca niște umbre fără contur în pinzele dense ale nisipurilor călătoare, plugarii de aici și-au muncit cimpul cu o sîrguință tragică*”. E o dramă a înstrăinării, care — filtrată în poezie — capătă accente zguduitoare. În ciuda formei populare, bănuim în aceste versuri contribuția substanțială a scriitorului care ni se relevă astfel ca un poet cu neașteptate resurse : „*Nisip alb, nisip întins, / Zi și noapte ai tot nins. jȘi mi-am pierdut urmele. / Ca mocanul turmele, j Vine Crivățul, le scurmă, jSînt sărac de n-am nici urmă. I Zboară urmele la nori, / După cîrdele de ciori. I Caut unde-am fost și plec, / Și pe lingă mine trec. / Frică mi-e și mi-e rușine I C-o să mă lovesc de mine / Ziua în amiaza mare / Pe cimpul întins la soare. / Dar eu trec mereu și vin j Ca pe lingă om străin*”. Ce a adus socialismul acestei regiuni năpăstuite crunt în trecut, reiese

convingător din reportajul lui Bănulescu. Fertilizarea nisipurilor zburătoare, oprirea lor prin pinze de plantații, ca și cerce-tările minuțioase ale stațiunii experimen-tale din Timburești, îmbunătățesc zi de zi traiul oamenilor din aceste locuri.

Remarcabil, prin calitățile plastice ale descrierii, e și reportajul despre Caraorman („Sat în Deltă”). Rezistența seculară a oamenilor în fața stihiiilor dezlănțuite ale unei naturi vitrege îi prilejuiește repor-terului o evocare vibrantă. Cadrul natural în mijlocul căruia e situat micul sat pes-căresc, e desenat în linii viguroase, dure : „*Primăvara — care pentru mulți e blînda, suavă — pentru Caraorman — satul de deltă — se anunță totdeauna ca o fiară, lipsită și de elementarul simț matern: prăvălește apele, pustiește și doboară co-pacii tineri pe care i-a înmugurit, înecă și vestejește iarba pe care a crescut-o și a înverzit-o... Nisipul tare al malurilor, cu luciri reci, de metal, se topește în apa năvalnică a primăverii cu ușurința ză-pezii. Nisipul e marin, plin de sare...*”

Primăvara, satul avea de suferit avarii de pe urria inundațiilor, care smulgeau case întregi, înecau vitele, pustiau grădinile. Evocarea trecutului se termină cu imagi-nea luminoasă — descrisă cu mijloace sobre — a prezentului.

În „Insula plutitoare” — un reportaj despre Tulcea — elementul preponderent este tot cel descriptiv. Ca operatorul unui film dc documentar, reporterul prezintă întii o imagine de ansamblu a orașului, văzut „de pe puntea unui vapor în mers” : „*Orașul e un arc întins la capete, peste puterile de cuprindere ale vederii. Co-roana arcului, desenată de crestele co-linelor, se reazemă de orizontul cerului albastru dar străveziu ca arip'le de libe-lulă. Coarda arcului o formează albia lată, tremurătoare, a Dunării*”. E descris apoi orașul — obiectivul poposind pe dife-rite străzi, reliefînd stilurile arhitectonice, etc. În sfîrșit, reporterul — atent la semnificațiile actuale — zugrăvește o imagine dinamică a orașului într-o zi de lucru, a cheiurilor portului de lingă care

se desprind ambarcații „pline de, oameni temerari care năpădesc întinsurile deltei, și pătrund puiă în ascunzișurile, cele mai sălbatice ale pădurilor de stuț...”

Într-un reportaj ca „In satul lui Ion”, unghiul de vedere de care vorbeam la început este apropiat de acela al eseului. Vizita, scriitorului în Prislop — satul Pripas din marele roman al lui Rebreanu — îi dă prilejul de a formula considerații de un ordin mai general, care depășesc, cadrul unui reportaj propriu-zis. Atent la reacțiile vizitatorilor de diferite categorii, el urmărește un proces deosebit de interesant și anume acela al „reversibilității imaginilor artistice”, cum îl numește el. Marea artă a lui Rebreanu e atât de prezentă în fiecare loc, încât realitatea propriu-zisă e modificată, înnobilită. „Reversibilitatea aceasta a imaginilor artistice, — notează autorul - nu o simți, nu o întâlnești decât în cazul marilor artiști, în satele lui Coșbuc, Creangă, Eminescu ai același sentiment al întoarcerii artei, către izvoare, cărora le dăruie strălucire, precum și putere de a născă trecătorul numai la simpla lor vedere” Faptele relatate sînt o demonstrație a acestei idei. Întîlnirile vizitatorilor Prislopului cu Rodovica - nevasta lui Ion Boldijar Glanetașu și modelul Anei din romanul lui Rebreanu - evidențiază reversibilitatea” de care vorbea Bănulescu. Căci ei „gîndesc viața Rodovicăi pe planul romanului. Și asta atît de exclusiv încît

caută s-o convingă. ej. pe Rodovica ceabălrînă că ar fi trăit întimplări . cu toiul altele decît acelea.pe care ea le-a trăit într-adevăr:’ Desigur, o asemenea.’împrejurare „,produce în .fața unui observator obiectiv umor sublim”, cum notează . autorul. Dar omagiul adus astfel, lui” Rebreanu de miile de cititori simpli subliniază elocvent triumful mării arte realiste, izvorită dintr-o legătură strînsă a scriitorului eu viața. „Reversibilitatea, imaginilor artistice” îi definește, astfel sensul ei major. ”

Dacă „In satul lui Ion” e mai mult un reportaj-eseu , „Ger . de februarie” e o schiță, în care elementul reportericesc poate fi cu greu identificat. Abil construită, bine scrisă, această schița vădește posibilitățile scriitorului într-o ordine strict, epică. Mai puțin izbutite ne par însă reportajele „Do.icești” și „Reportaj la provă”, care, deși axate pe o problematică interesantă, nu sînt scutite de o anume platitudine. Aici reporterul nu știe să descopere „unghiul de vedere” favorabil și generalitățile netransfigurate artistic sînt prea frecvente.

În ansamblu însă, după cum spuneam și la începutul articolului, volumul „Drum în cîmpie” vădește, din partea autorului, un talent susceptibil de o rapidă dezvoltare, viguros și divers.. Căci alături de reporter, coexistă și prozatorul cu mijloace sobre, și poetul, și eseistul/

DRAMATISM AUTENTIC ȘI POETIZARE

EUGENIA TUDOR

Generația - de prozatori care se numără încă printre cei tineri se îmbogățește treptat cu noi prezențe scriitoricești apte să pună; în lumină realitățile revoluționare, pe plan social și moral, trăite de poporul, nostru muncitor. S-a mai afirmat și cu alte prilejuri, dar mi se pare firesc să reamintesc, că proza scrisă de tineri acumulează calități inedite în drumul ei sinuos, dar ascendent. Și nu-mi pare de prisos o asemenea afirmație cu-atât mai mult cu cât aceste calități se manifestă la unii scriitori care, fie că s-au făcut cunoscuți pînă acum ca reporteri, cum este Pop Simion, de pildă, fie că se află la primele lor cărți, ca Petre Sălcudeanu sau Alexandru Lungu. Apariția a trei volume „de nuvele și schițe (*„Afîșe de bal”, „Iubește ziua de mîine” și „Hotar”*) avînd ca motive de inspirație diverse aspecte din realitatea contemporană, ne permite să discutăm, în ciuda specificului fiecărui autor în parte, unele modalități de creație, oare tind să oglindescă în chip veridic conflictele majore, dramatice, ale vieții.

Cu excepția lui Alexandru Lungu, care s-a oprit exclusiv asupra lumii satului, atît Pop Simion cît și Petre Sălcudeanu atacă o tematică variată. Se remarcă de-asemena predilecția acestor

autori pentru o proză avînd în centru lumea lăuntrică a personajelor, dezbătînd o problematică morală nouă, generată de realitățile neobișnuite ale timpului nostru. Deși cuprinde încă unele povestiri deficitare sub aspectul veridicității sau al analizei psihologice a eroilor, volumul lui Pop Simion se remarcă totuși prin orientarea autorului către acele conflicte semnificative din societate, care au un ecou puternic în conștiința oamenilor. Astfel în „Afîșe de bal”, schița care deschide volumul, urmărește creșterea conștiinței de clasă a unui adolescent. Faptul că unchiul său, meșterul Șuta, îl consideră încă un copil, căruia nu trebuie să-i spui decît anumite lucruri, ascunzîndu-i altele, pe care nu este în stare să le priceapă, faptul că nu-i împărtășește și lui frămîntările sale, îl fac pe tînărul muncitor Ciulean să simtă acut nevoia de a fi alături de ceilalți muncitori, de a le cunoaște gîndurile și acțiunile. Autorul urmărește paralel setea de cunoaștere a tînărului muncitor, care bănuie că unchiul său se pregătește în vederea unei acțiuni importante și, pe de altă parte interesul cu care întreprinde Șuta sondajul fin în sufletul nepotului său pînă ajunge să-i încredințeze secretul politic al balului muncitorilor, de fapt o acțiune pregătitoare de grevă. Auto-

rul se mișcă sobru și precis știind să dozeze atât analiza psihologică cit și dialogul sau cadrul în care se petrece acțiunea. Conflictul psihologic este urmărit cu acuitate dramatică și prins în liniile lui adevărate, încît nuvela respiră multă autenticitate. Menționăm tot ca o realizare, în volumul de față, acel grupaj de schițe și nuvele inspirate din vremea războiului fascist. Aici autorul încearcă crearea unei proze sugestive, prin acumularea de amănunte capabile să reconstituie o atmosferă sumbră („Parașuta”, „Hulpe”, „Scară la cer”, „Căteaua”). Rezistența îndârjită, adesea eroică a unor țărani simpli ca Hulpe, Todosia Fătului, Petre Ponei sau Moisă Augustin, este urmărită cu siguranță și sugerată cu economie de mijloace. Mobilurile sufletești ale eroilor, atitudinea lor de refuz total față de constrângerea autorităților fasciste și ura mocnită față de cotropitori, care în fuga lor devastează satele, jefuiesc șiucid cu premeditare și sadism, smulg autorului accente patetice, dar cel mai adesea el știe să le facă a țîșni din text, sugerînd cu discreție și simplitate dramatismul răscolitor al situațiilor, conflictele morale acute. În schițele și nuvelele din volumul amintit, Pop Simion a reușit să facă un pas însemnat către o proză de factură obiectivă, în-
telegînd prin aceasta strădania de a debarasa narațiunea de leștul unui sentimentalism parazitar, prezent în scrierile mai vechi ale tinărului prozator. Iată de exemplu povestirea intitulată „Scară la cer”: Tatăl unui partizan este prins și torturat de hitleriști ca să dea amănunte despre cei alături de care luptă fiul său. În cele din urmă omul este omorît într-un mod sadic, fiind obligat să urce, tîrînd după el o raniță cu grenade, pe crengile unui brad, pe care apoi să și le taie singur de sub picioare. Episodul deosebit de grăitor și nu lipsit de oarecare efect spectaculos, este compus din amănunte artistice revelatoare. De pildă cinismul

monstruos al ofițerului fascist este cu pregnanță zugrăvit aici: înainte de execuție locotenentul oferă prizonierului său șocolată și-i vorbește înduioșat de o anume sărbătoare tradițională din țara lui, arătîndu-se scirbit de război. Aceasta nu-l împiedică să se distreze, să-și alunge plictiseala, propunînd lui Moisă Augustin un rămășag sinistru: dacă osînditul va reuși să taie crengile unui brad înalt de la poale spre vîrf, își va redobîndi libertatea. În contrast cu demența sadică a ofițerului fascist apare fondul simplu omenesc al condamnatului, dorința lui fierbinte de a trăi, ca și ura pe care i-o inspiră cotropitorii. Ceea ce mi se pare cu deosebite valoros în schița amintită este realismul analizei, autenticitatea mișcării sufletești a țaranului și sugerarea exactă a cadrului în care se desfășoară drama lui. Închis în grajd, după ce fusese maltratată de hitleriști, Moisă Augustin își așteaptă nerăbdător sfîrșitul. Dar, deși la capătul puterilor știind că nu va mai avea mult de trăit, omul nu-și pierde felul său de a fi. îi reține atenția amănunte care n-au legătură atît cu momentul prin care trece, cit cu viața sa de gospodar pașnic. Omoară un pîianjen gîndindu-se că dacă cumva ar fi căzut în tainul vitelor ar fi putut să le vatăme. Agățîndu-se de această idee gîndul eroului începe să se depărteze tot mai mult de realitatea tragică. Omul se pomenește învățînd un tăuraș, singurul animal rămas viu în grajd, să împungă. Sînt amănunte prin care autorul dezvăluie sufletul simplu și capabil de simțăminte gingașe al țaranului. Pop Simion a intuit precis momentul psihologic și l-a exprimat cu simplitate, salvîndu-l de melodramatism. În general, în schițele amintite, oscilațiile sufletești ale eroilor sînt surprinse cu minuție și concizie.

Și în nuvela „Parașuta” dramatismul intens al faptului de viață este reconstituit cu aceleași mijloace simple, gîndurile sau inchipuirile eroului desfășu-

irîndu-se într-o atmosferă apăsătoare, plină de primejdii neașteptate. După cum arătam în scrierile amintite, Pop Simion se pricepe să sugereze mobilurile sufletești ale eroilor prin situații și amănunte revelatoare, ori printr-o analiză la obiect, cu atât mai convingătoare cu cât este mai succintă. Există totuși în acest volum și unele povestiri slabe, care nu dau cititorului senzația •autenticității pentru că însuși conflictul* lor nu e veridic. Așa sînt de pildă povestirile „Pașca-grof”. sau „Șopîrla” unde motivările psihologice n-au temeinicia necesară. Dar despre asta vom vorbi mai tîrziu.

Volumul lui Petre Sălcudeanu „Iubește ziua de mîine” reunește alături de nuvela amplă care-i dă titlul și alte cîteva schițe sau povestiri mai vechi și mai noi, publicate prin paginile revistelor. Autorul are predilecție pentru zugrăvirea unui moment dramatic, acut, care dezlănțuie o adevărată criză în viața personajelor sale. Uneori acest moment este un prilej de rememorare rapidă, evocatoare din viața anterioară a eroilor, în marea lor majoritate țărani, oameni care au avut de suferit de pe urma sărăciei lor. Astfel într-un „Gram de aur” povestitorul, un copil, evocă momentul tragic al secetei în care au pierit mama și fratele său mai mic ; în „Trenul de 0,41”, un alt copil povestește cum a căzut eroic tatăl său, în lupta organizată de muncitorimea •din localitate pentru eliberare, iar în „Flori de mușcată” sînt descrise simțăminte unei mame, în timp ce își așteaptă feciorul, pe care nu l-a văzut de mult. Nuvela „Iubește ziua de mîine” se detașează însă mult de restul bucăștilor cuprinse în volum, atît prin capacitatea de creație vădită de autor, cît și prin tematica actuală abordată. Formarea unei conștiințe noi, socialiste, la țaranul colectivist, este fără îndoială o problemă ce rămîne încă deschisă în fața prozatorilor noștri. S-au scris cîteva lucrări bune inspirate din viața

țărănimii, care trăiește emoțiile procesului de colectivizare, însă cele mai multe dintre aceste lucrări s-au mărginit la înfățișarea etapei pregătitoare imediat precedentă intrării în colectivă. Avem consemnate în literatură zbulciul, îndoielile, avatarurile de mic proprietar și întreg procesul complex ce a avut loc în sufletul țaranului cu prilejul acestui eveniment crucial din existența sa. N-a prea fost însă depășit de scriitori un astfel de stadiu incipient al procesului de transformare, deși realitățile socialiste din satul românesc contemporan au luat-o cu mult înaintea literaturii. Nuvela lui Petre Sălcudeanu tinde să depășească această etapă, dar din păcate, reușește numai parțial. Autorul își situează eroii într-un context social inedit: la cîteva ani după înființarea gospodăriei colective, într-un sat din Ardeal. Împrejurările în care se petrece acțiunea nuvelei sînt dramatice. După o perioadă în care fiecare colectivist a cunoscut prosperitatea (oamenii și-au înălțat case noi și acareturi, au scăpat de sărăcie), colectivității încep să primească tot mai puține venituri. Aceasta se datorește faptului că Vasile Baciu, noul președinte al gospodăriei, doritor să-și facă popularitate și să se îmbogățească, a neglijat cu bună știință creșterea avutului obștesc al gospodăriei, avînd în vedere doar prosperitatea individuală imediată a colectivștilor. Gospodăria sărăcește treptat; vitelor gospodăriei nu li s-a făcut măcar un grajd în care să poată ierna. Vasile Baciu intenționează să rezolve problema în felul lui individualist, adică împărțind vitele pe la colectivști pe timpul iernii. Gurile rele și chiaburii în primul rînd, răspîndesc zvonul desființării gospodăriei. Pornind de aici ne așteptam ca autorul să pătrundă mai adînc în viața acestei gospodării colective, să zugrăvească realitățile sociale noi în lumina momentului istoric dat. Adică, ne așteptam ca el să fi dezbătut pînă la capăt aceste in-

teresante probleme de conștiință și morală ale unor oameni care au trăit o vreme în colectivă, să fi urmărit îndeaproape ciocnirea tendințelor individualiste, învechite, care mai persistă încă în conștiința unora, cu tendințele noi, înaintate, ce li se opun. Or, la un moment dat autorul părăsește problema aceasta și se reîntoarce la zugrăvirea aceluia stadiu inițial de care vorbeam mai înainte. Vasile Baci, eroul de care era legată problematica enunțată e pus să fugă din sat și el dispăre astfel din atenția cititorului, în locu-i rămânând unelte sau rude ale chiaburilor: Achim Racoșă, Gaftonica, care vor să împartă vitele și să desființeze gospodăria. Așa cum fusese enunțat, conflictul trebuia să se desfășoare exclusiv în cadrul noilor relații sociale. Totuși nuvela este valoroasă măcar prin ridicarea acestei problematice inedite, deși inconsecvent tratată, cum am văzut. Obiectivul autorului urmărește pe acest fundal procesul sufletesc al unui colectivist, Ion Suștăruțu, care ajuns la o conștiință socialistă înaintată, luptă pentru gospodăria colectivă ca pentru propriul său avut nemaiputînd concepe să trăiască altfel de acum încolo. De aceea toți cei ce vor s-o compromită, s-o destrame îi sînt dușmani. Autorul a urmărit cu atenție liniile sufletesti ale personajului, 'avînd puternice rădăcini în planul social. Apare astfel convingătoare, deși neașteptată, „emanciparea” lui Suștăruțu, poreclit pînă atunci „dea dumnezo bine” pentru supușenia sa. Eroul nu mai vrea să mai dea bună ziua, el, cel dintîi, îl înfruntă pe popă, pînă atunci reprezentînd o autoritate în ochii lui, sau pe Vasile Baci președintele gospodăriei, cînd își dă seama că acesta susține idei străine intereselor colectivei, îl bate pe chiabur, etc. Suștăruțu trăiește clipe unice în viața sa. El reușește să se elibereze de condiția umilă la care-l obligase în trecut sărăcia, avînd revelația creșterii lui ca cetățean și gospodar, ba chiar a superio-

rității lui față de unii din consătenii săi, pe care pînă atunci nu îndrăznea să-i judece. Suștăruțu nu poate deci renunța la acest bun cîștigat pe care-l datorește existenței în sat a relațiilor noi, socialiste, astfel că lupta sa pentru descoperirea celor vinovați de destrămarea gospodăriei apare convingătoare iar reacțiile sale sufletești, autentice.. Petre Sălcudeanu surprinde cu plasticitate figurile unor eroi al căror univers sufletesc îi este bine cunoscut. Astfel, deși o figură episodică, Ilie Bazac este sugestiv redat în cele cîteva momente în care apare. Șiret și prevăzător, Ilie se preface surd atunci cînd este întrebat de lucruri grave, care nu-i convin, în legătură cu gospodăria. El citește ziarele, e poate singurul din sat foarte informat, dar asta nu-i schimbă punctul de vedere, nu prejudiciază prudenței sale înnăscute, ascunzînd în fond o mare doză de individualism țărănesc. El e printre cei care se bucură în sinea lui de măsura arbitrară a lui Baci de a împărți vitele iar amenințarea ce plutește asupra gospodăriei nu-l sperie. Personajul e lucrat cu finețe, în amănunte, cum spuneam, pitorești. Mai puțin realizat în planul concret-artistic, Gîmbușan, secretarul de partid, rămîne încă o prezență palidă. Totuși nuvela, sub aparența unei curgeri voit lente, surprinde ritmul pulsațiilor vremii noastre și este o dovadă edificatoare pentru talentul autorului ei. Volumul cuprinde și unele scrieri slabe, deficitare-sub raport artistic, contaminate de un melodramatism depășit prin însăși dovada ce-o dă autorul că poate lăsa în urmă acest stadiu. Ne gîndim la povestirea „Viață irosită” unde P. Sălcudeanu consemnează drama unei femei care a muncit toată viața, fără să știe de ce, lîngă un om orbit de dorința înavușirii. Amănuntele prin care se vrea sugerat procesul sufletesc al femeii, ori nu sînt semnificative, ori sînt desuete (de pildă dorința femeii bătrînde a se îmbrăca în rochia de mireasă

și de a-și vedea moșneagul în haine de mire).

Volumul „Hotar” al tânărului prozator Alexandru Lungu cuprinde două povestiri: „Drum lung” e un episod din viața unui copil de țăran care trebuie să aștepte mult pînă ajunge să meargă la școală, scris sub influența vădită a lecturilor din Creangă; „Hotar”, cealaltă povestire, e inspirată din realitățile dramatice ale satului nostru contemporan. Autorul a intenționat să zugrăvească participarea, plină de sacrificii uneori, a intelectualității noi, în desfășurarea procesului de socializare la sate. Al. Lungu caracterizează bine atmosfera neliniștită dintr-un sat moldovean în pragul acestui eveniment epocal. Figuri de țărani moldoveni, care se exprimă într-un limbaj plin de haz și abundînd în proverbe și zicale, sînt prezente în povestire. Al. Lungu transcrie exact expresiile pline de umor, din vorbirea plastică a unor țărani ca Minai Ignat, Vasile Pintilei, ș.a. înclinat să caracterizeze mai ales prin limbaj — aici stă de fapt însușirea cea mai de preț a autorului — el descrie bine anume scene sau eroi, care-i suscită ironia, de pildă familia dascălului Amărăndi sau încăierarea de la circiuma din Darabani; dar nu are nici puterea de a crea eroi vii în acțiune, nici suflul epic necesar, astfel că „Hotar” rămîne o nuvelă neizbutită și inferioară primei povestiri.

Pe marginea acestor trei volume, inegale ca realizare, se pot ridica unele probleme de creație. Mai întîi se pare că în nuvelele, schițele sau povestirile din volumele analizate aici se resimte încă, pe alocuri, o derogare a autorilor de la principiile unei proze obiective,

de calitate. Ea se face simțită printr-o vădită intenție de a prezenta faptele de viață învăluite într-o aură poetică, dramatizînd în mod exagerat unele întâmplări sau momente psihice. Desigur această problemă ține mai puțin de viziunea proprie a autorilor asupra realității cît mi se pare o problemă de creștere, de moment, și depinde mai mult de meșteșugul propriu-zis, atît de dificil, al artei scrisului. Numai așa ne explicăm, de pildă, preferința autorilor citați pentru natură, pe care o invocă uneori fără să fie nevoie de dînsa, alteori prezentînd-o într-o manieră exagerat imagistică. (Afirmăția este valabilă în proporții diferite pentru fiecare autor în parte).

Garabet Ibrăileanu spunea undeva referitor la descrierile de natură: „Dacă *natura nu explică nimic e de prisos a o zugrăvi; zugrăvirea ei devine un episod netrebnic, o digresiune inutilă și opera e lipsită de acea unitate organică pe care trebuie s-o aibă prin definiție*”. N-aș putea să nu recunosc autorilor citați capacitatea de a da unele descrieri de natură sugestive. Totuși pe parcursul nuvelor amintite se întîlnesc unele referiri la natură, care, ori nu spun mare lucru despre starea sufletească a eroilor, ori o fac într-un fel dulceag, melodramatic. Astfel Alexandru Lungu scrie în povestirea „Hotar”: „Parcul părea așternut cu scoarțe de cununie”, în timp ce ni-l arată pe doctorul Ștefan Blîndu, plimbîndu-se prin parcul spitalului, a doua zi după venirea sa în sat. Dar asupra cărui fapt aruncă semnificație o asemenea descriere și mai ales o asemenea comparație? Dacă doctorul s-ar fi gîndit în clipa aceea la înșurătoare, sau măcar la o fată pe

care o iubește, fraza și comparația pe care o conține avea rost. În altă parte autorul descrie cum pe un drum de țară mașina salvării, care duce un bolnav, se înzăpezește. Cu această ocazie citim: „vîntul fluiera năpraznic și gemetele lui se împreunau cu cele ale bătrînului (bolnavul — n.n.) a cărui viață se ținea în cîteva fire de păianjen...” După asta urmează și tradiționalul „stol de corbi”, etc. Dorința autorului de a accentua cu ori ce preț impresia de dramatic este inutilă pentru că momentul ca atare era suficient de emoționant. Sau un alt exemplu: „întrebarea cu rădăcini adînci, dura tulpină pînă pînă dincolo de făptura lui, împînzea lăstari peste toți cei din jur și-și întindea crengi uriașe, revărsate peste oameni”. E vorba de gîndurile unui țăran, fost pacient al doctorului, în timp ce însoțește convoiul mortuar: întrebarea e referitoare la asasinarea doctorului. Fraza este grandilocventă și se întrevede cu ușurință aici tendința de a literaturiza.

Nici Pop Sirnion, deși de cele mai multe ori reușește să creeze o atmosferă plină de poezie autentică în schițele sale, nu e scutit de asemenea abuzuri imagistice, de pildă cînd scrie despre o femeie de țăran, speriată: „Femeia își arată cerului ochii căprui” sau despre un tractorist, care tocmai se certase cu șeful său: „Privea lumea luminată de fruntea palidă a lunii”, ori despre un copac pitic, ars și ciung: „își întindea cerului crengile ciunge...” Or, emoția reiese cel mai adesea cu necesitate din contextul povestirilor sau nevelilor și din dramatismul situațiilor, mai mult decît din exprimarea voit-poetică. Pop Simion uzează poate prea

mult și de interferența planurilor realitate-închipuire. Desigur, în intenția autorului stă întotdeauna crearea unui sondaj cît mai adînc în psihologia personajului respectiv. Totuși, folosirea abuzivă a procedului și mai ales nejustificarea lui prin fondul de idei al schiței dă impresia unui fapt exterior, subțiază substanța realistă a nuvelei. Ne referim, în cazul de față la personajul Pașca-grof din povestirea cu același nume. Autorul a vrut să înfățișeze zbuciumul unui țăran individual, singurul rămas neînscris în colectivă. Deși autorul încearcă să justifice rezistența eroului său prin dorința de îmbogățire, totuși, comportarea lui Pasca, fost argat împrorietărit de stat și poreclit apoi grof tocmai pentru tendința sa de închiaburire, pare contradictorie și ciudată. Este cu totul inexplicabil gestul eroului atunci cînd, cîtiva activiști din sat căutîndu-l acasă să-l întrebe ce are de gînd, Pasca, fără nici o explicație încalecă pe cal și se duce să-l ofere pe un preț de nimic unui vecin care între timp s-a răzgîndit; Pasca biciuește și gonește calul pînă la istovire. Apare complet gratuită goana nebunească a eroului care se termină firește cu omorîrea animalului. Gestul lui Pasca rămîne neînțeles cititorului pentru că nu are o motivare temeinică. Oare nu descifrăm aici tot o tendință de a zugrăvi lucrurile cît mai dramatic cu putință și pe care o putem încadra în aceeași voită poetizare? Din același motiv probabil P. Sălcudeanu a adoptat în „Vreau să trăiesc” o manieră asemănătoare. Schița surprinde un moment psihologic impresionant într-adevăr: dorința unui om aflat în pragul morții de a trăi cu ori ce preț. Totuși, citito-

rul nu înțelege cauza reală a întâmplării care generează psihologia eroului. Cum, în ce împrejurări s-a întâmplat accidentul și care e explicația lui socială? Pentru că răspunsurile sînt insuficiente, momentul respectiv rămîne patetic... în sine. Lipsește o motivare mai profundă, care l-ar fi făcut convingător și i-ar fi conferit acel spor de autenticitate atît de necesar. În loc de asta autorul împînțește povestirea cu tot felul de amănunte tragice: „Un ciine ciobănesc, lăptos, cu urechile pleoștite, scheuna riciind pămîntul. Strînse în ocol, vîrîte una într-alta, oile behăiau speriate”, fratele eroului plînge, etc, eroul se trezește din leșin și se gîndește că nu vrea să moară, etc, leșină iar, în timp ce autorul dă din abundență amănunte despre rană, despre glonțul care a ajuns în gîtul rănitului, care-l pipăie, simțindu-l „ca pe un bob rotund și cald, ca și cum acesta ar fi fost un sîmbure de prună, scos din cuptor”(?) Aceeași viziune poetizantă care degenerează în sentimentalism se face simțită și într-un episod din nuvela „Iubește ziua de mîine”. Ne referim la personajul Artemie, socotitorul gospodăriei. Reconstituind biografia acestuia, autorul a căutat să-i justifice sfiala, teama de răspundere, lipsa lui de curaj printr-o soluție facilă: boala sa. Explicația apare însă insuficientă și neconvingătoare.

Participarea autorului trebuie să reiasă din faptele descrise, să se mărginească la atît cît este necesar pentru ca ea să nu ne sară în ochi, s-o desprindem din atitudinea față de eroii și întâmplările povestite. În general, în cărțile de proză apărute în ultima vreme, viziunea autorilor apare scutită de întreg cortegiul de puerilități sau sen-

timentalism care se manifestau înainte mai ales în scrierile tinerilor. Totuși, după cum aminteam, tendința de a literaturiza, de a îngroșa cu ori ce preț, se mai întâlnește încă, ce-i drept, din ce în ce mai rar. Zugrăvirea unor conflicte acute, deosebite, care există din belșug în realitatea noastră socialistă, nu este, cum s-ar putea crede, pericolul cel mai mare care amenință încă proza noastră tînără, ci mai ales gradul de obiectivare a autorilor față de aceste conflicte oricît de „tari”, modul în care ele sînt înfățișate. Poți să alegi un conflict sau o întâmplare dintre cele mai dramatice și totuși efectul să nu fie nici pe departe cel scontat. Mă voi opri la povestirea lui Alexandru Lungu „Hotar”, care debutează printr-o asemenea întâmplare: e, într-un fel, reconstituirea unui asasinat. Medicul satului este omorît de un închiaburit care deținea și locul de sanitar al spitalului. Intenția autorului de a zugrăvi participarea intelectualității noi la procesul de colectivizare rămîne fără prea mare ecou în nuvelă, pentru că, din păcate, personajul central n-are consistență artistică. Pe fundalul grav al neliniștii, al fierberii ce-a cuprins întregul sat în jurul unui eveniment atît de însemnat cum este colectivizarea, — în descrierea căruia autorul face risipă de pitoresc — eroul central rămîne doar o apariție fantomatică. Autorul nu zugrăvește obiectiv firea și acțiunile personajului Ștefan Blîndu, ci le înlocuiește adesea prin caracterizări neconcludente deși pline de simpatie. De exemplu, în loc să afle o situație grăitoare pentru a sublinia pasiunea personajului său pentru profesia sa, autorul se mărginește la ca-

Tacterizări vagi și inexpressive. în seara cînd vine în satul unde trebuia să-și exercite profesia, Ștefan Blindu nu găsește altceva de făcut decît să filozofeze, astfel: „Să vindeci, să alini durerile altora și să smulgi din ghearele morții oameni. Toată lumea se-nnoda aici"(!) Afirmațiile rămîn afirmații și le luăm ca atare, dar ele nu ne spun nimic despre eroul nuvelei. Lungu încercă să-l facă pe doctor să comunice cu oamenii, dar nu reușește. Descrierea <exactă a celor cîteva consultații sau episoade în care doctorul este prezent, nu reușește să-l contureze concret, să-i confere individualitate. încercarea de .a-i crea acestuia o dramă personală, rămîne uitată pe parcurs, nerezolvată. Medicul nu trăiește în paginile nuvelei, inu-i cunoaștem gîndurile, n-are pasiuni, nu prinde contur în mintea cititorului. Nu știm precis ce a intenționat autorul cu acest erou, cum l-a conceput: ca pe un individ corect și pasiv, sau ca pe un om pasionat, căruia nu-i rămîne inimic străin și care luptă pentru un ideal înalt?! Din păcate Ștefan Blindu pare să fie și una și alta, dar numai în intențiile autorului. Analizînd proza lui Sandu Aldea, Ibrăileanu scria că ceea ce-i lipsește autorului respectiv este „*spiritul sintetic*” din care cauză, urma criticul, „atitudinile și faptele personajelor sale nu se topesc la un loc în concepția sa pentru a ne da tipuri"... Același lucru se poate afirma și despre autorul nuvelei „Hotar”. Calitățile care îi sînt atribuite de Al. Lungu eroului sînt exterioare, comportarea personajului nu le justifică. Iată dar cum un conflict dramatic poate rămîne în afara sferei dramaticului

chiar cînd intenția autorului a fost contrarie.

„Scriitorul care poate fi mai clar-văzător, mai rațional, mai înțelept decît eroii săi, nu este în măsură să le impună logica sau morala sa, căci dacă ar face-o, povestirea despre oameni vii, cu forța și slăbiciunile lor, s-ar transforma într-o schemă seacă”, spunea Ilya Ehrenburg într-o convorbire cu studenții Institutului de Literatură „A. M. Gorki”. Sînt adevăruri pe care nu ni se pare de prisos să le reamintim în legătură cu problema discutată. Nu se poate spune că în surprinderea celorlalte personaje tînărul prozator nu obține succese, însă doar atunci cînd viziunea sa este purificată de vîlul ceșos al sentimentalismului, care duce la polul opus autenticității, rivnită de ori ce scriitor realist.

Am atras atenția asupra acestor citorva probleme pentru că ni se pare că ele constituie încă lipsuri reale în porții diferite și cu efecte diferite, după cum am văzut, — în proza tinerilor.

„Marea de zăpadă”

foto F.d mud Hofer

Carnet plastic

ILUSTRAȚIA DE CARTE

în Expoziția Anuală de Grafică 1960

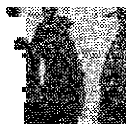
PAUL CONSTANTIN

Qlustrația de carte și-a căpătat drept de cetățenie artistică în plastica românească de abia după eliberarea țării. Direct legată de importanța pe care regimul nostru democrat popular o acordă cărții și presei, răspândită prin zeci de mii de tiraje, ilustrația a cunoscut o popularitate cum puține genuri de artă o au. Dar nu numai atât: inspirându-se din textul literar, de la izvoare în general pline de conținut, ilustrația de carte a contribuit în mod deosebit la dezvoltarea

graficii de idei. În consecință, locul acestei ramuri de grafică a fost, ani la rând, foarte însemnat în expoziții.

În ultimele două-trei expoziții anuale, însă, ilustrația nu a mai fost atât de larg și de semnificativ reprezentată. Și aceasta, fie pentru că unele edituri au tipărit mai puține cărți ilustrate (mai ales E.S.P.L.A.), fie pentru că s-au creat mai multe ilustrații foarte strins legate de macheta paginii (compoziții de text și grafică) care independent de pagina tipărită nu mai sint atât de grăitoare.

J. Perahim : „Epigonii”

Nici în ultima Expoziție anuală — 1960 — numărul artiștilor care au prezentat ilustrații nu a fost mare. În schimb, unele dintre lucrări constituiesc reale surprize. Așa sînt, mai ales, cele douăzecișicinci de ilustrații pentru poeziile lui Mihai Eminescu, datorite lui **Jules Perahim**, creații vîndînd o concepție nouă, esențialmente modernă, în interpretarea plastică a operei poetice. Realizate în alb, negru și o culoare (tonuri pastelate, sobre), ilustrațiile lui Perahim sînt deosebit de sintetic gîndite și desenate, relevînd cu mare putere de evocare semnificațiile textului poetic. Față de ilustrațiile sale din trecut pentru Eminescu — ca de pildă cele inspirate de „*Făt-frumos din lacrimă*” sau „*Călin nebunul*” — în care Perahim demonstrase din nou deosebita sa aplecare și verva în domeniul fabulosului, ultimele interpretări grafice ale poeziilor eminesciene se situează pe o treaptă superioară de maturitate plastică. Imaginile sînt extrem de simple, mijloacele sînt mînuite cu mare economie, dar cu o neobișnuită ascuțime de expresie. Figurile, peisajul și obiectele care compun cadrul frontispiciilor sau cel al ilustrațiilor, sînt stilizate cu o eleganță și o suplețe ce se potrivește deopotrivă textului și ritmicii compoziției.

Firește că valoarea concepției stă, înainte de toate, în ideea plastică și în felul în care Perahim știe să cînte pe acordurile eminesciene, cu mijloace artistice moderne. Simplificarea și accentuarea anumitor elemente, puține dar pline de sugestii, evocatoarea armonie dintre stilizare, culoare și compoziție, liniștea ritmului, în realitate plin de o dinamică latentă, toate ne vorbesc într-un grai contemporan. La acestea se adaugă fantezia și îndrăzneala cu care artistul exagerează anumite caracteristici, recreînd, conform unei mentalități plastice, atmosfera universului eminescian.

Această nouă viziune artistică a ilustrației de poezie — („Crăiasa din povești”, „în mijloc de codru des”, „La steaua”, „De ce nu-mi vii”, „Ai noștri tineri”, „Viață”, „Singurătate” și altele) — sugerează mai bine conținutul de idei, accentuînd elementele cele mai semnificative ale poeziei eminesciene și păstrînd unitatea stilistică a imaginilor, de la liric la satiric. Perahim izbutește o adevărată reconsiderare plastică, în spiritul zilelor noastre.

În evoluția creației lui **Aurel Stoicescu**, ultimele xilografuri, pentru poeziile de dragoste ale lui Mihai Beniuc,, reprezintă de asemenea o fază nouă. Inspirîndu-se din gravura în lemn populară ardelenescă, artistul evocă pregnant atmosfera liriceii poetului,, într-o plastică foarte sugestivă. Este adevărat că, privity independent *de* macheta paginei, încadrate cum erau în expoziție, ele se citesc mai greu; expresivitatea figurilor reeșînd doar din gest și compoziția condiționată de forma unică — un dreptunghi foarte alungit — dă mai puțin ca în volum. puțința înțelegerii valorii lor grafice.

Pe linia succeselor ilustrației din ultima expoziție de grafică se înscriu și ilustrațiile **Marcelei Cordescu** pentru „Basmă” de Vladimir Colîn. Ele ne încîntă prin capacitatea imaginativă, prin admirabila ingeniozitate cu care artista, redă spațiul, figurile și mișcările, prin verva cu care ea folosește racursiurile, unghiurile de vedere și, mai ales, culoarea. Păcat numai că din acest ciclu de ilustrații — foarte bogat și variat — Marcela Cordescu nu a expus decît patru imagini.

Foarte izbutite sînt și ilustrațiile **Getei Brătescu** pentru „Isprăvile lui Nastratin Hogeă”. Xilografuri colorate cu pastel, concepute într-un sprit decorativ de tip oriental, cu adîncimile spațiale abia indicate, dar tăiate în planuri mari, precis determinate, aceste imagini transmit sugestiv caracterele

eroilor și specificul general al lumii răsăritene. Preluarea anumitor tradiții plastice din miniatura persană a fost înțeleasă în mod creator de Geta Brătescu; nu avem de a face nici cu o copie de rețetă, nici cu o arhaizare a imaginii. De asemenea este remarcabil inventivitatea soluției coloristice adoptate, chiar dacă ea a deșteptat o oarecare animozitate printre partizanii „purismului” în stilul gravurii: xilogravurile colorate cu pastel, în tonuri aurii, se înscriu bine în atmosfera căutată. Or, având în vedere că imaginile se tipăresc, asocierea gravurii cu un procedeu coloristic de unicat nu le scade cu nimic valoarea. Nici un mijloc plastic nu poate fi înțeles în sine, ca un fetiș! în general, problema păstrării posibilității de tiraj limitat a gravurii, nu mai este azi — în condițiile moderne ale tiparului — o calitate esențială.

Inspirate direct dintr-un text literar, deși nu concepute ca o serie de ilustrații la un volum, sînt și remarcabilele monotipuri ale lui *Eugen Mihăescu*. Alegînd două lucrări de mare putere literară — „Jurnalul Anei Frank” și „Reportaj cu ștreangul de gît”, de Iulius Fucik — tinărul artist arată o deosebită putință de a trata teme majore și de a evoca momente de intens dramatism. Dacă el izbutește să ne transmită tensiunea textului, faptul se datorește mai ales împletirii observației cu o imaginație în stare să reconstituie atmosfera sufocantă a locurilor și momentelor descrise. Calitatea esențială a concepției lui Mihăescu constă însă în aceea că, plecînd de la textul literar, nu face totuși literatură; el crează imagini plastice, în adevărul înțeles al cuvîntului, și în bogăția de implicații pe care le sugerează desenul nu există narație. Momentul este evocat prin elementele alese și metaforă, prin faptul că începînd cu punerea în pagină

și terminînd cu grafia, imaginea conține o mare bogăție de idei, de sentimente puternic nuanțate. În plus, conceperea simultană a temei și a expresiei ei artistice, limbajul grafic direct, lipsit de orice gratuitate, fac ca între conținut și formă să se realizeze adevărata fuziune.

Demne de remarcat au mai fost în ultima expoziție anuală de grafică și ilustrațiile la nuvele de Anton Cehov, datorite unuia dintre cei mai valoroși precursori ai graficei moderne românești — *Bărbulescu B'Arg* — cele pentru seria de schițe „Din lumea celor care nu cuvîntă” de Emil Girleanu, create de *Nety Bișan* (deși uneori dorința de exactitate a artistei o împinge spre un anume didacticism).

Nu toate ilustrațiile expuse în ultima anuală de grafică, însă, izbutesc să se adecveze textului. Așa, de pildă, *Roni Noel*, deși în ilustrațiile pentru basme și povestiri de Creangă face încercarea

Geta Brătescu: ilustrație la „Isprăvile
lui Nastratin Hogea”

profund, al lui Ion Creangă, nu evocă îndeajuns locurile, oamenii, ideile — atmosfera specifică.

Tot așa, ilustrațiile lui *Mihail Gion* pentru volumul „1907” de Tudor Argezi, nu intră pe făgașul ascuțit și hotărât al imaginilor marelui nostru poet. Chiar dacă unele dintre tipurile creionate de Gion — cum ar fi „Duduia” — izbutesc să fixeze convingător figuri ale protipendadei, stupide și hrăpărețe, ele nu se înscriu deplin în spiritul imaginii și stilistice argheziene.

Faptul că în ultimele câteva expoziții anuale de grafică nu s-au prezentat decât o parte din ilustrațiile create în cursul anilor, a lipsit publicul și artiștii de puțința cunoașterii ansamblului și, în consecință, de posibilitatea deslușirii nivelului actual la care a ajuns acest gen de artă la noi. Având în vedere că dezvoltarea unei atît de însemnate ramuri de grafică ridică în ultima vreme destule probleme, care s-ar cere discutate cît mai larg, socotim că nevoia organizării unei expoziții colective de ilustrație, pe plan republican, se impune de la sine.

lăudabilă de a depăși net factura sa grafică din trecut, nu izbuteste a traduce deplin spiritul literaturii scriitorului humuleștean. Este adevărat că schimbarea modului de exprimare — mai direct și mai simplu, cu mai mult nerv — reprezintă la Roni Noel un progres. Dar rezultatul acestui nou efort nu se potrivește în totalitate humorului moldovenesc, așezat, dar

NIVELUL DEBUTURILOR

Două teafre noi. Un spectacol într-un fotoliu.

HORIA BRATU

E vorba în primul rând de debutul unor teatre. Dacă era de așteptat ca spectacolul inaugural al „Teatrului de Comedie” cu „Celebrul 702” al lui Al. Mirodan să constituie o performanță de adevărată virtuozitate, spectacolele studenților Institutului de Artă teatrală și Artă cinematografică „I. L. Caragiale” susținute pe mica scenă a studioului din strada „30 Decembrie” întrec așteptările. Atît piesa lui Iurie Buriakovski, care dramatizează reportajul eroic al lui Iulius Fucik, cît și spectacolul Alecsandri („Piatra din casă”, „Hartă răzeșul”) nu apelează la rabatul care de obicei se acordă debutanților, mai ales cînd sînt tineri. Ar mai trebui adăugat și spectacolul cu „Inspectorul de poliție” al lui J. B. Priestley, care, mai puțin reușit decît primele două, constituie totuși un spectacol onorabil pentru orice teatru, și nu un seminar experimental. S-ar putea vorbi de pe acum de un „stil al teatrului studentesc”, nu în sensul cantonării într-o formulă, ci, în primul rînd, al îmbinării tinereții cu autenticitatea, ceea ce e valabil nu numai pentru jocul actorilor tineri, dar și pentru regizori și scenografi. „Reportaj cu ștreangul la gît” evită patetismul convențional, crispările inutile, „teatrale”, punînd pe primul plan întîi simplitatea eroismului; spectacolul este vizibil influențat de stilul sobru, modern, al unor filme și piese de teatru pe tema ororilor fasciste, în care atenția se

indreaptă nu către descrierea naturalistă a torturilor, ci către simplitatea rezistenței umane în fața presiunii călăilor. În „Reportaj cu ștreangul de gît” apropierea reală a morții, situarea continuă la limita vieții în regimul acelor inchisori ale morții care-și dădeau zilnic, la întimplare, cota de deținuți plutoanelor de execuție, stirnește nu melancolia ci meditația asupra existenței, însoțită de zguduitoarea analiză lucidă a naturii umane. Călăii apar din primul tablou ca făpturi impenetrabile, ca mașini oarbe declanșate. Sub instrumentul de tortură, rezistența, afirmarea demnității implică un calcul ferm de capacitate biologică, de economie a forțelor, la sfîrșit de escaladare a unor deficiențe de construcție omenească, deficiențe care se numesc senzații de durere, reflexe indirecte, etc. Acestea nu pot fi arătate pe scenă, în schimb într-un mod cu totul firesc sînt scoase în lumină fermitatea, intransigența revoluționară, calmul și demnitățile deținuților, care în izolarea fizică forțată, apoi în fața morții, poartă în mod simplu și grav răspunderea actelor. Valentin Gheorghiu (în Fucik), Gheorghe Serbina (în rolul lui Iosef Pecek), Corneliu Poenaru (în rolul lui Iosef Jelinek) și Adriana Florescu (Măria Jelinek) — ultimii doi reprezentanți ai generației vîrstnice — alcătuiesc un quartet convingător, reliefind dramatismul situațiilor-limită, în care sînt mereu puși de împrejurări, fără a cădea într-o duritate stereotipă. Merită

remarcată interiorizarea cu care Vasile Gheorghiu își interpretează rolul, compunând cu sensibilitate diferitele amănunte care subliniază umanitatea eroului, durerile, neliniștile, speranțele din ultimul an al vieții sale. Vocea caldă, bogată în nuanțe a tânărului actor contrastează cu o anumită înclinație spre incantația vocală, spre o poză gravă, care în ultimul act dăunează unității sobre, discrete a interpretării.

Intr-o manieră modernă, Alecsandri a obținut în laboratorul de creație al institutului o interpretare de o înaltă școală, cu îndrăzneli lipsite de reticențe: Ștefan Tăpălagă (Bursuflescu), Magda Popovici (Marghiolita), Mihai Pruteanu (Harță Răzeșul) au interpretat cu brio aceste „opere comice”, mimind postura de actor de operetă, fără a îngroșa prea mult caricatura, cu o naivitate simulată, de cea mai bună calitate, perfect modernă. Ironia fină a spectacolului este subliniată de elementele decorului, stilizate cu gust (Dan Nemțeanu). Doirina Lazăr (Cucoana Zamfira), Genoveva Matîș (Tarsița Garofescu), Ion Marin (Luncianu), Corneliu Dumitraș (Nicu) interpretează fără ostentație, definindu-și de pe acum un stil propriu de joc. Formula aceasta nouă de interpretare a lui Alecsandri, adecvată cerințelor actuale, a fost inaugurată în clasa prof. Fintesteșeanu. Spectacolul reportaj „Cu ștreangul de gît” a fost regizat de D. M. Loghin, iar decorul simplu, bine folosit funcțional (în special în primul tablou, în care condamnații așteaptă nemișcați în fața unui enorm ecran alb) este semnat de Traian Nițescu.

•

Conceput tot ca un poem dramatic, „Cind scăpată luna” de Horia Stancu cuprinde o simbolistică ce îmbracă mai toate categoriile sociale. Într-un interviu publicat în Gazeta Literară, regizorul spectacolului, Vlad Mugur, declara că preocuparea principală pe care i-a pus-o poemul dramatic al lui Horia Stancu, a fost

aceea de a scoate în evidență valorile poetice ale textului. Într-adevăr, în spectacolul de la Național, piesa lui Horia Stancu apare într-un context puțin rebarbativ, evitînd spectaculosul. Dorind să servească piesa, regizorul a distribuit în roluri forțe actoricești de prima mînă, însă dimensiunea poetică a textului pe care o evocă în primul rînd Silvia Popovici (în rolul Sorei) și Gheorghe Cozorici (în rolul Necunoscutului) este insuficient pusă în contrast cu dimensiunea satirică, cu simbolistica negativă în care autorul mizează pe observația socială și psihologică. Iată salonul — luxuos chiar și în refugiu — al Domnului General. În interpretarea lui Ion Fintesteșeanu, Generalul devine simbolul puterii asupraoară, sălbatece și meschine. Din păcate, însă, acest contrast între poemul eroic și lumea cinică a exploatorilor, contrast destul de palid chiar în textul piesei lui Horia Stancu și care ar fi trebuit să sugereze mai pregnant imaginea contradicțiilor sociale, a ciocnirii, a revoltei, este și mai atenuat în spectacol prin dezvoltarea unilaterală la maximum a tendințelor spre simbol existente în text. Piesa lui Horia Stancu, autor care se află la cea dintîi scriere dramatică, abordează o temă importantă, propunîndu-și să evoce pe scenă unul din evenimentele de seamă ale istoriei mișcării muncitorești — procesul creșterii avîntului revoluționar după 1917, pe un fundal variat și cuprinzător, cu diverse medii și aspecte ale societății, în loc să proiecteze pe acest fundal realist poemul liric, regizorul învâluie întreg spectacolul într-un cadru nedefinit. De pildă un lazaret de campanie, care ar fi trebuit să fie sordid, mizer, înghesuit, se prezintă în spectacol ca o încăpere armonioasă, scăldată în lumină plină, ceea ce crează o discordanță stranie, atemporală între cadru și oamenii care zac pe paturi.

Concepută într-o formulă dificilă, piesa lui Horia Stancu suferă în general de o anume lipsă de vigoare, negăsind — în ceea ce privește personajele eroice — replicile care să exprime cit mai plastic rațiunea și legitimitatea încercării revoluțio-

nare eșuate. Cu tot efortul lui Marcel Anghelescu (în rolul Revoluționarului), al Elisabetei Preda (în rolul Femeii), al lui C. Rautki (Soldatul), dezbateră proprie zis ideologică a piesei este debilă. Nu credem că formula poemului dramatic dispensează pe autor de necesitatea unui text viguros, plin de subtilitate ideologică, sau că prin câteva sugestii interesante de decor se suplinește o anume lipsă de fantezie vădită în monotonia „lirică” a spectacolului.

Aceste însemnări nu au rostul de a contesta preferințele stilistice ale regizorului Vlad Mugur, ale cărui spectacole poartă întotdeauna amprenta lirismului. A face, de pildă, o analogie între modul în care e pus în scenă „Cînd scăpată luna” și poemul dramatic de la teatrul studenților de artă ar fi o falsă analogie, deoarece ne găsim în fața unor formule stilistice diferite, însă este limpede că rolul regisorului, cînd are în față o piesă de debut și cînd, deci, posibilitățile sale de manevrare înăuntrul dimensiunilor piesei sînt limitate, nu este acela de a selecționa din materia piesei — și așa destul de săracă — elementele care convin propriei sale formule stilistice, ci dimpotrivă, de-a suplini deficiențele textului printr-o mai cuprinzătoare concepție regizorală, care să-i depășească limitele.

Vlad Mugur a realizat în ultima stagiune câteva spectacole care îi demonstrează o dată mai mult maturitatea stilului. Să ne referim numai la spectacolul „învieră”, care pune probleme dificile, cu treceri prin medii diverse (de la o sală de judecată la o închisoare și de la un salon petersburghez la o etapă în exilul burghez). Regisorul ne-a dat o soluție regizorală fericită. Textul lui Tolstoi, cu vigoasă pictură a diverselor medii sociale, cu contraste bine precizate, cu poezia sa intensă, cu problematica țîșnind din fiecare replică, cu varietatea tipologică, au oferit lui Vlad Mugur — chiar în dramatizarea deficitară, după părerea noastră — destule elemente, pentru ca regisorul să selecționeze ceea ce îi este mai apro-

piat și să realizeze un spectacol excelent, chiar dacă a imprimat o anumită tendință subiectivă interpretării sale. Nimeni nu va re-poza că în viziunea regizorală din „învieră”, problematica lui Nehliudov este atenuată, că în general dimensiunea conflictului dintre Maslova și Nehliudov este escamotată. Căci opera lui Tolstoi este atât de complexă, încît este valoroasă și o interpretare care realizează cu multă sensibilitate numai una din dimensiunile ei: contrastul dintre lumea Maslovei și lumea lui Nehliudov, latura patetică a eroinei. Și atunci cînd regisorul a găsit mijloacele de a scoate în evidență dimensiunea lirică, spectacolul este semnificativ, relevă unul din aspectele de obicei mai puțin subliniate ale romanului. Însă o aceeași abordare, un acelaș punct de vedere și principiu de selecționare, cînd este vorba de o piesă cu lacune, dă rezultate contrarii. S-a spus într-o cronică dramatică că spectacolul teatrului Național „I. i. Carasiale” cu piesa lui Horia Stancu, este autonom față de lucrarea literară și de aceea deficient; în realitate spectacolul de la Național este deficient fiindcă accentuează deficiențele piesei.

Cu „Celebru! 702” trecem dincolo de domeniul controversat conjunctura! al spectacolelor cu „deficiențe”, cu neconcordanțe între conținut și formă. Conducătorii Teatrului de Comedie au mizat inaugurarea pe o piesă originală, în genul cel mai dificil și rămas în urmă al dramaturgiei noastre, și nu au greșit. „Celebru! 702” este o comedie reușită, bine înche-gată, cu replici inteligente, uneori scăpărătoare, chiar dacă fără prea mari subtilități. Se poate spune de pe acum că stă la un loc de frunte în palmaresul noii comedii românești, „Celebru! 702” este o comedie modernă, alertă, într-o cadență accelerată, în care satira se imbină cu umorul sec, iar bufoneria este mereu comprimată în favoarea schimbului rapid de replici.

AI. Mirodan nu a părăsit nici în această piesă procedeul său predilect al metaforei dramatice. Acțiune, gesturi, personaje sau replici au adesea două planuri, unul imediat, real, și celălalt sugerat (în cazul nostru, Cheryl Sandman simbolizând omul în conștiința căruia societatea capitalistă își înscrie cu fierul roșu emblema). Piesa are o construcție solidă, evitând uneori cu adevărată măiestrie impasurile care o pîndeau. Scriitorul se bazează din primul moment pe dezordinea și haosul pe care-l aduce în modul de viață american mania reclamei vulgare, cultul „bestsellerului”, goana maladivă după senzațional, în sfîrșit tarele congenitale ale capitalismului yankeu, businessul și traficul neînfrînat cu sentimentele, cu valorile, cu literatura, cu conștiința, cu religia. Autorul exploatează cu brio, în chip inteligent, imensele posibilități pe care le pune sondarea acestor aspecte ale modului de viață american și reușește să confere o semnificație generală cazului 702. Fără a se simți legat de anecdota reală a cazului Chessman (care a fost în realitate un individ cinic, lipsit de orice scrupule, un instrument ideal pentru mașina de reclamă americană), Mirodan conferă eroului său dimensiuni inedite (adică, în primul rînd, o conștiință) și îi dă posibilitatea ca înaintea morții să se ridice aprig împotriva celor care l-au trimis pe scaunul electric, împotriva minciunii pe care el însuși a fost silit să o slujească. Refuzînd să rămînă la nivelul unei farse de duzină, bazată pe *quid-pro-quo*, pe concurența dintre cele două edituri și pe goana pe care o stîrnește, fără însă a se dispensa (și pe drept cuvînt) de gagurile abundente, facile sau de bun gust, pe care comicul de situații îl oferă în fiecare moment, evitînd sentimentalismul situațiilor-tip între secretară și erou, Mirodan împinge dintr-o dată piesa, în momentul în care părea că substanța ei e gata să se consume, în domeniul marilor simboluri vizuale, reușind să facă brusc ceea ce ratase în „Cerulea nu există”, sau în „Alarmă, fascismul !”, adică să țîșnească fulgător, cu o semnificație ideologică ma-

joră, într-o viziune decurgînd organic din substanța piesei. Și spectacolul se încheie cu brio, făcînd din Chessman simbolul adevărului și, dintr-un instrument al capitalismului, pumnalul care se înfige în inima acestuia.

Se cunoaște anecdota. În schimbul propunerii sentinței de executare a condamnării sale la moarte, deținutul 702 acceptă propunerea <unui editor tipic de best-sellers-uri de a-și relata autobiografic isprăvile. Afacerea se continuă cu alte volume,, pe care condamnatul la moarte le scrie pentru a obține noi amînări, iar editorul le aruncă pe piață, speculînd succesul inițial. Pînă ce, la un moment dat, editorul consideră că este mai rentabil să lase sentința să fie executată, pentru ca afacerea să nu cadă. Între timp condamnatul, cu ajutorul secretarei sale — o fată pe care o iubise în tinerețe — lansează zvonul că mai are alte „ponturi” și mai senzaționale de relatat, în caz că sentința va fi din nou amînată. Editorul cade în cursă și, supus el de data aceasta presiunii angajatului său, supralicitează concurența. Însă condamnatul (Radu Beligan) care, intrat în circuitul business-ului yankeu, a devenit mai lucid, mai uman și revoltat, pregătește — cu ajutorul iubitei sale — o răzbunare din cele mai strașnice, plănuiind să folosească celebritatea sa fabricată pentru a lansa în fața opiniei publice ADEVĂRUL.

În această piesă nu intriga constituie elementul principal, ci semnificațiile pe care le desprinde Mirodan din faptul real și — las but not least — gagurile, de cea mai bună calitate. Într-un ritm trepidant și într-un dialog scînteietor, eroii spun cîteva lucruri fundamentale despre modul de viață american. Piesa depășește limitele unei comedii de situații, ajungînd uneori la înălțimea unei comedii de moravuri, autorul satirizînd năravurile scriitorului burghez, ignoranța, infatuarea, grandomania și, mai ales, apucăturile unei societăți în care, printre altele, nu există loc pentru cultură, pentru sentimente decente, pentru dragoste. Sing-Singul simbolizează întreaga

Americă, locul central pe care acolo îl ocupă crima, teroarea, excrocheria. „The right man in the right place” (omul potrivit în locul potrivit) — pare că spune autorul, făcînd din afacerea Chessman un simbol al societății capitaliste.

Ceea ce impresionează în primul rînd în cadrul acestui spectacol este omogenitatea jocului și a stilului. O echipă bine pusă la punct interpretează cu exactitate și precizie diferitele nuanțe ale variatului registru din comedia lui Mirodan. Ca un adevărat solist se detașează Beligan, căruia piesa îi oferă prilejul unei creații de prim ordin. Și pentru alți actori „Celebrul 702” oferă prilejul unui adevărat salt calitativ. Florin Scărlătescu, tovarășul de celulă al lui Chessman, interpretează într-o manieră „pince sans-rire” rolul unui pungaș de buzunare, Sanda Toma iese din convenționalul hangîței și subreței goldoniene, ajungînd în sfîrșit la o ținută naturală și discretă. Și pentru Nicolae Gărdescu spectacolul inaugural al Teatrului de Comedie a însemnat un adevărat reviriment.

•

Și fiindcă veni vorba de teatrul modern: de ce atîta timiditate în reprezentarea dramaturgiei lui Brecht? Revista „Teatrul” ne-a oferit recent o nouă piesă din repertoriul marelui dramaturg: „Ascensiunea lui Arturo Ui poate îi oprită!”. E o adevărată revelație, sau chiar mai mult: un adevărat „spectacol într-un fotoliu” «pe care ni-l oferă încă o dată revista noastră de teatru.

Performanța se datorește în primul rînd traducătorului, Florin Tornea, care ne-a oferit cea mai bună traducere pe care o avem pînă astăzi din teatrul brechtian. Traducătorul a reușit să asimileze într-un mod propriu amestecul de stil nobil și grotesc, care caracterizează piesa lui Brecht. Reminiscențe limpezi din teatru! istoric shakespearian și un fundal grotesc, specific dramaturgiei lui Brecht, uvertu-

rile în stil „mare” și contrapunctările sarcastice, dezumflînd aproape instantaneu noblețea teatrului istoric, sînt transmise în traducerea publicată de Tornea. Piesa lui Brecht este în primul rînd o parabolă dramatică, în care autorul a vrut să arate și să explice (cel puțin în parte) ascensiunea lui Hitler, transportînd istoria sa în lumea interlopă americană. Capitaliștii sînt aici simbolizați de trustul conopidei, bătrînul Dogsborough, cărciumar și politician local, are trăsăturile mareșalului Hindenburg, gangsterii Giri, Roma, Givola, reprezintă caricaturi ale lui Roehm, Goering, Goebels, toate episoadele „carierii” lui Arturo Ui evocă venirea la putere a nazismului, incendiul din antrepozitele din Chicago reeditează prin mecanismul lui afacerea Reichstagului, condamnarea unui șomer în mod prealabil drogat reeditează scene din procesul care a urmat; paralela continuă apoi cu un minimum de convenționalism prin anexiunea orașului

Cicero (vezi Anschluss-ul), asasinarea unui anume Dollfuß (asasinarea lui Dolfuss).

Arturo Ui al lui Brecht este altceva și mai mult decât Hitler: el este gangsterul capitalist de mare clasă; după cum denunțarea nazismului este demascarea fascismului în general, escrescența monstruoasă a capitalismului. Niciodată nu a fost atât de bine dezvoltat pe scenă mecanismul operației prin care clasa conducătoare este constrinsă să recurgă, în anumite circumstanțe, la gangsterii politici pentru a-și menține dominația. Brecht nu și-a propus numai să-i zdrobească prin ridicol pe marii criminali politici. „Arturo Ui” este o operă în triplă lectură, în același timp melodramă din seria neagră, dramă elisabetană și cronică a anilor treizeci:

lichidarea lui Roma este în același timp 30 iunie 1934 (asasinarea lui Röhm), masacrul de la Saint Valentin și un carnagiu în turnul Londrei. Tocmai o asemenea aventură în care figura lui Hitler se interferează cu a lui Richard al III-lea, dar și cu a lui Al. Capone (Brecht parodiază chiar piesa lui Shakespeare) constituie o mare izbândă artistică și în același timp un îndemn la vigilență. Din păcate, Florin Tornea în chip de comentator nu este la înălțimea traducătorului.

Drumul pe care s-a angajat revista „Teatrul” publicând texte dramatice se dovedește rodnic și de un real aport pentru teatrele noastre care vor să-și îmbogățească repertoriul.

CASA RADIODIFUZIUNII

Arh. JEAN MONDA

nauguirarea marelui studio public de concerte și întocmirea proiectelor de sistematizare a zonei înconjurătoare au adus sediul Radiodifuziunii și Televiziunii române în actualitatea arhitectonică, întreg ansamblul construit în ultimii ani e cunoscut de prea puțini buaireșteni, fiind așezat într-un cartier retras, lipsit de circulație intensă, încorsetat între două străzi deopotrivă de înguste (str. AL Popov și Tenișana), edificiul importantului centru de cultură ou poate fi deocamdată privit cum trebuie, din nici o parte. Arhitectura sa spectaculoasă va fi pusă în lumină numai prin restructurarea urbană ce se preconizează.

Față de redusa capacitate a studiourilor existente pentru înregistrare și transmisiunii, se simțea de mult nevoia unei săli mai vaste, adecvată muzicii simfonice executate de o amplă formație orchestrală cu cor. Planurile noului local au fost elaborate de un colectiv de la Institutul Proiect-Beeuirești, sub conducerea autorului : arh. Tiberiu Ricci. Începute în 1957, ele au suferit oarecari modificări până la recenta terminare a lucrării.

Configurația terenului disponibil a dictat așezarea sălii, modul cum sînt orânduite încăperile anexe precum și degajamentele pentru circulația personalului artistic și tehnic, în legătură cu celelalte corpuri de clădire. La

soluționarea tonei au primat, firește, considerentele acustice. Ele nu se referă numai la difuzarea propriu zisă a sunetelor muzicale ; perceperea optimă a acestora comportă măsuri riguroase de insonorizare a construcției, așa ca zgomotele exterioare să nu pătrundă înăuntru. Forma adoptată e aceea de trapez. Sala prelungă se îngustează către *podium* ; altfel, paralelismul pereților laterali ar produce efecte de amplificare. E de amintit că, acum un secol, Richard Wagner, intuitiv (pe atunci, acustica spectacolelor nu avea caracterul științific de azi) recursese la aceeași formă geometrică pentru planul localului Operei din Bayreuth.

În cazul de față, orchestra Radio-difuziunii avînd 120-150 instrumentiști iar corul un efectiv de 2-300 persoane (în acest număr cuprinzîndu-se și corul de copii), calculele au indicat un volum interior maxim de 10 mii metrii cubi. Nedepășindu-se acest ouăj de aer, sunetele se propagă liber ; audiția e naturală, prin reverberație proprie. Suprafața sălii rezultă dintr-un anumit raport între cele trei dimensiuni principale : lungime, lățime și înălțime. În afara amplasamentului executanților a rămas astfel spațiu disponibil pentru vreo mie de auditori. La *Paris*, în noua Radio-Cité, construită acolo de curînd, marele studio public nu conține decît 750 locuri.

Lumea care ia parte la concerte produce, în mod inevitabil, un zgomot de fond, dăunător muzicii. Totuși prezența publicului se impune, nu numai din motive de rentabilitate, ci și pentru influența ce el exercită asupra sensibilității artiștilor, contribuind la ridicarea nivelului execuției. S-a constatat obiectiv că astfel interpretarea capătă mai multă căldură și strălucire, fiind deci superioară a celeia realizată doar în fața micro*ioanelor și aparatelor de înregistrare televizivă.

Factor spiritual, a cărui lipsă ar fi greu de compensat, asistența aduce cu sine și un aport fizic util : ea alcătuiește o cantitate de material absorbant favorabil reverberației sunetelor muzicale. În acest sens, contează pînă și grosimea îmbrăcămînții participanților, după anotimp, și chiar moda vestimentară a femeilor și coafura lor, ca și tapițeria fotoliilor.

Spre a se obiține un interior cit mai reflectant, plafonul noului studio a fost executat din piese prefabricate din ipsos, lipsite de vibrații proprii. Pereții sînt, pe toată înălțimea sălii, acoperiți cu lemn. Și, anume, ou panouri din panel îmbrăcat în furnir exotic de Avodire (esență africană, de culoare gălbuie deschisă), încadramentele fiind de stejar și paltin masiv. Interesant este că la geometria arabescurilor murale, fantezia proiectantului și rezultatul estetic au fost condiționate de formulele matematice ale acusticii. •Conformi acestora, tăbliile de lemn urmează să fie inegale ca mărime, contur și grosime și dispuse alternativ. Numai așa se asigură reflectarea unei cît mai extinse game de frecvență a vibrațiilor, de la sunetele foarte grave pînă la cele mai acute. Pe jos, excluzîndu-se mocheta, absorbantă, s-a folosit linoleum indigen. E vorba de un produs nou, numit Gutipkst, fabricat din materiale sintetice.

Fiecare loc din sală primește, pe lingă sunetul muzical direct, și pe a celea difuzate prin resfrîngere din plafon, din pereți și pardosea!, creakdunse efectele perspectivei sonore. Ca urmare a prevederilor de tehnologie acustică, nu iau totuși naștere unde staționare sau ecouri.

Orga acționată electric e cea, mai mare din Europa (pentru studiouri de Radio) și a fost executată în R. S. Cehoslovacă după un proiect conoe-

iput în țară. Pe podium, căruia îi servește ca fundal, orga, cu tuburile-i de felurite dimensiuni și divers colorate, constituie și un decor, atrăgând privirile convergente ale publicului. Pupitrul ei de comandă (ca și pianele orchestrei, de altfel) se pot escamota, oobonându-se în subsol ou ajutorul unei trape-ascensor și apărând doar cînd programul concertelor o cere.

Noul studio ou e izbutit numai ca rezolvare a exigențelor tematice cu mijloacele tehnioei perfecționate, într-un domeniu cu totul aparte. Elementele funcționale sînt expresiv exteriorizate într-o sinteză de artă și știință. De factură modernă, sala și foyer-ele se caracterizează prin linii simple. Nota decorativă s-a realizat cu modalități plastice minime, făcîndu-se importante economii față de devizul inițial. Materialele, de nuanțe delicate, se armonizează plăcut, detaliile sînt îngrijite, finisajul de calitate.

Discrete, dar sugestive, efectele iluminatului genera! incandescent mixt, cu surse directe și ascunse în scafe. El apare mai odihnitor pentru ochi decît acela cu tuburi luminescente, de care se face acum un uz lipsit de moderație, în localurile publice. Aci, doar un amănunt se cere corectat : ar trebui scurtate tijele prea lungi ale lustrelor ce atárnă din tavanul hollului de la intrare.

*

În arhitectura de ansamblu a Casei Radiodifuziunii romîne, două au fost obiectivele proiectanților (arh. Tiberiu Ricci, Mihai Ricoi și Leon Gareea) : în interior, organizarea rațională a activității productive și a serviciilor aferente, iar în fațade, exprimarea plastică a funcției edificului și a sistemului său structural. Formele exterioare ale complexului nu pot fi judecate ca un tot, deoît ținîndu-se seama de condițiile locale și de plănuirea în etape, ou adăugiri succe-

sive. Dificultăți au provenit mai întîi din cauza spațiului restrîns în raport ou programul încărcat și, apoi, din înglobarea clădirilor mai vechi, reconstruite, pentru un provizorat de cîtiva ani, după bombardamentele aeriene germane din 1944.

Suprafața neîndestulătoare a terenului a impus să se meargă în înălțime. Astfel, pe alinierea străzilor Al. Popov și Temișana, aripile ou birouri au 26 de metri pînă la cornișă. Ele flanchează simetric volumul central și mai înalt (42 metri), de o formă prelungă și îngustă ca o lamă ușor concavă, și așezat transversal pe direcțiile puțin înclinate ale străzilor. În fața acestui volum dominant, apare mai scundă, de o curbură inversă, convexă, masa oarbă, fără ferestre, a noului studio. (Finisajul ei exterior lasă de dorit, ca execuție a tencuielii și colorit ; se pare însă că imperfecțiunile vor fi în curînd remediate). Apoi, coborînd gradual, și mai joase, se conturează zidurile foayerelor și, în cele din urmă, iese în relief porticul de acces al publicului la concerte.

Variatatea volumetrică, neobișnuitul decalaj în trepte prezintă interes ca modelaj spațial, deși contravin simplității compoziționale a arhitecturii ccontemporane. Masele arhitectonice suprapuse, sprijinindu-se între ele, crescute parcă una din alta, fac o impresie oarecum scenografică, de cetate, îngustimea arterelor adiacente exclude privirea din părți a ansamblului ; *dt* despre vederea lui frontală, de aproape, corpurile joase fcnpedecînd razele vizuale, maschează pe cele înalte.

*

Trăsăturile monumentale ale complexului, derivînd din amploarea dimensiunilor și aranjamentul simetric, pot fi valorificate numai de la distanță. Este ceea ce urmărește, în primul

rîind, oieotiviul de tineri urbaniști, condus de arh. C. Pruncu, în proiectul de sistematizare a zonei limitrofe. Elementul fundamental al schemelor planimetrice studiate îl constituie o piață dreptunghiulară, avînd pe una din laturile ei lungi intrarea la marele studio. Piața va fi de proporții modeste, un spațiu public relativ minor (100 metri X 60 metri), deoarece nu e nod de comunicații și se găsește în apropierea altor răscuri mai aglomerate.

Pentru vizibilitatea totală a Casei Radiodifuziunii a fost deci nevoie de alte schimbări structurale ale cartierului și îndeosebi de o străpungere către str. Buzești, din vecinătate.

Dintre variantele propuse, aceea cu șanse de definitivare prevede o scurtă arteră în formă de pîlnie, ca o esplanadă, legînd un scuar din str. Buzești ou Piața Radio. Evazarea esplanadei spre aceasta din urmă lărgeste unghiul vizual. Punct focal al zonei reconstruite, Casa Radiodifuziunii, devine cap de perspectivă. Ia naștere astfel simțămîntul de adîncime care este tot atît de propice efectelor de măreție ca și contrastul cu noile imobile încomjurătoare, contrast ce schimbă scara, făcînd ca dimensiunile aparente să difere de cele reale, metrice.

Modificările urbanistice, odată realizate, vor permite ca edificiul să fie văzut nu numai din față, axial, de

la distanța, cuvenită, ci și oblic, de mult mai departe. În adevăr s-a plănuț continuarea traseului a două străzi principale, ele intrînd înclinate simetric în colțurile noii piețe. Una dintre arterele prelungite va asigura privirea rectilinie tocmai de la Gara de Nord. Cealaltă, de-a dreptul din spre Academia militară generală I. V. Stalin, prin str. Știrbey Vodă.

Din părți, vederea va fi amdiior&tă prin lărgirea străzilor Al. Popov și Te-mișana : de-a lungul lor se vor ridica șiruri de blocuri retrase de la trotuar și separate între ele prin verdeață. De asemenea, nu e exclusă, pentru mai tîrziu, dezvoltarea complexului Radiodifuziunii înapoi, pînă la str. Popa-Tatu, căpărindu-se astfel o a patra fațadă.

La propunerile de sistematizare de aci, ca și în alte puncte ale Capitalei, proiectanții dovedesc un exces de imaginație, nu atît când trasează artere noi sau le rectifică pe cele existente, cît la amplasarea viitoarelor blocuri de locuit. Pe lîngă clădirile înșirate paralel ou alinierea, se remarcă prea des unele perpendiculare sau înclinate pe direcția străzii și altele căutat așezate în trepte sau zig-zag, în dauna armoniei vizuale. E nevoie de mai multă măsură, evitîndu-se abuzul în libertatea de orientare a construcțiilor. Fiind deocamdată doar marcate pe hîrtie, ele pot fi încă aranjate și în alt mod, într-o ordonanță urbanistică mai simplă.

Miscellanea

UN SCRITOR CU SIMT CINEMATOGRAFIC

5 Im arzut odată prilejul, tot aici, de a vorbi despre actori care făcuseră rocada clasică, aceea de a trece de partea cealaltă a aparatului de filmat, pentru a deveni realizatori. Urmarea experiențelor recente de acest fel - ambele petrecute în Uniunea Sovietică - s-a dovedit a fi interesantă: atât Batalov („Mantaua”) cit și Bondarciuc („Soarta unui om”) au realizat opere cinematografice de înaltă valoare. Trecerea scriitorului în studio nu este, de asemenea, o experiență inedită (de-ar fi să cităm cazul cel mai celebru, acela al lui Jean Cocteau, și încă ar fi suficient). Multilateralitatea unui artist este un fenomen, dacă nu frecvent, oricum firesc. Esențial este ca scriitorul - pentru a ne opri la acest exemplu - să fie realmente talentat în domeniul acelei noi arte cu mijloacele căreia dorește să se adreseze publicului, adică să nu-și bazeze incursiunea în zona unei alte arte rnizînd doar pe prestigiul lui de scriitor și scontînd exclusiv pe popularitatea câștigată pînă atunci. În acest sens se cere spus de la bun început că Francisc Munteanu a fost pe de-a-întregul onest. Mai mult decât atât, la „Soldați fără uniformă” ne-a plăcut mai mult regia decît scenariul. Nu știm ce l-a determinat pe Francisc Munteanu să se adreseze aparatului de filmat, ca realizator. Am avut în orice caz impresia că acesta este doar un prim film al său, autorul intenționînd

să nu renunțe la preocupările lui regizorale. Primul film se judecă de obicei cu indulgența. Acum, însă, socotim că tradiționala îngăduință nu este necesară.

Opuneam ca ne-a plăcut mai puțin scenariul, și aceasta pentru că nu are o calitate esențială și necesară: îi lipsește strînsa coeziune dramatică fără de care nu poate exista un film de acest gen. „Soldați fără uniformă” este pe-a-iocuri lungit, tensiunea dramatică avînd de suferit. Deficiența reiese cu atît mai clară cu at filmul este de o anume factură, care pretinde multă, mult mai multă tensiune. Dar Frânase Munteanu, ca regisor, are o sumă de calități autentice, care tac ca filmul sau să depășească valoarea de simplu debut, de promisiune

Scenă "din filmul „Soldați fără uniformă”

incipientă, dovedind talent cinematografic. Regisorul Francisc Munteanu are un simț al ritmului, pe care unii absolvenți de institute superioare l-ar putea învăța de la el. Într-o fugară discuție dintr-un holl de cinema, scriitorul explica această calitate a filmului ca rezultat al temerii sale de a nu deveni ridioul prin prolixitate. Francisc Munteanu știe să „taie” la timp o scenă, exploatând astfel o „poantă” a dialogului sau **rin** moment de înaltă tensiune. Este o calitate ce ni se pare esențială, pentru că una din principalele deficiente ale regiei noastre de film este lipsa simțului măsurii, în „*Soldați fără uniformă*”, o dată costită sau arătată „poanta”, realizatorul nu mai zăbovește asupra personajelor, nu mai descrie cu pedanterie inutilă reacțiile celorlalte personaje, etc ci îl lasă pe spectator să consume singur, mental, urmarea acțiunii. Așa dar, îi face credit intelectual spectatorului, căruia - o știm fiecare din proprie experiență - îi repugnă didacticismul pueril. De pildă •. Bogdan este anchetat cu brutalitate de ofițerul de la Gestapo. În anticameră, profesorul își așteaptă rândul. Bogdan iese. Peste puțin cineva îl cheamă înăuntru pe următorul. Profesorul se ridică încet și se pregătește pentru întmnia cu anchetatorul. Mecanicul^ dnndu-și seama că profesorul nu va rezista la inevitabilele brutalități, i] re^ne^și intră pentru a doua oară, de astă dată în locul bătrimului. Scena este mută, **nu** se rostesc cuvinte inutile. Mecanicul dispare după usă și scena se oprește aici. Nici nu era nevoie de mai mult. Spectatorul a fost lăsat să-și imagineze singur continuarea acestei acțiuni, iar filmul și-a urmat fabulația pe alt plan.

Realizatorul știe, în același timp, să valorifice ideile propriului său scenariu știe să exploateze valorile plastice ale cadrului. Încărcat **cu** experiența filmelor la care a lucrat pînă acum, operatorul Grigore Ionescu, semnatarul imaginii, izbutește o fotografie echilibrată, frumoasă, fără ca îndeobște compoziția să fie căutată și, deci, falsă. Cadrele sînt interesante, totuși realizatorul nu se complăce în a le exploata calitățile și le taie scurt acolo unde este necesar.

i :

Vechea problemă a interpretării a fost rezolvată **cu** succes de noul regisor. Actorii nu joacă teatral. Liviu Ciulei și Colea Răutu, ca întotdeauna *smt* pe de-a-ntregul în rol și practică un joc sobru, fără ostentație, modern. Mircea Goinstantinescu, precum și Fory Eterie, Lica Gheorghiu, G. Atanasiu-Atlas se mișcă firesc, cu economie de mijloace, vorbesc în tonurile cerute de Mim.

Aceste rîoduri apar cu mult după premiera filmului, așa încît o cronică propriuzisă^ni s-a părut inutilă. Am dorit doar să semnalăm o nouă prezentă regizorală m filmul romîesc. un debut care nu ni se pare doar promițător ci o certă afirmare a talentului cinematografic.

Ion Bârna

DESPRE ORGANIZAREA POEMULUI

(Pornind de la un volum de versuri)

| ritica a făcut volumului „*Ritmuri contemporane*” de Toma George Maiorescu o întîmpinare în genere obiectivă, demarcîod concentrarea —j lirică și patetismul autentic dintor-o iserie de poeme antirăzboinice („Balada fulgerelor negre” de pildă) - de zonele pustii ale prozaismului și ale improvizației pe care poetul nu le-a putut evita. A reveni asupra acestor chestiuni,

adăugind în balanță o piesă sau alta în scopul de a stabili cu exactitate cuantumul lor poetic, ni se pare de prisos. O discuție în jurul problemei construcției poemului ar fi mai utilă. Se impune totuși o precizare. O piesă ca „Dârzenie” a fost receptată în chip deosebit, unii critici descifrând în această scurtă poemă de notații o virtuozitate lirică remarcabilă, alții, dimpotrivă, o mostră clară de prozaism segmentat. Criticii ar putea să justifice, la nevoie, divergența de opinii. Dar autorul și cititorul, care așteaptă precizie în diagnosticarea unei creații literare, pot fi derutați de verdictele contradictorii.

Adevărul este că versurile în sine, detașate de tonul evocator-descriptiv al ciclului, spun prea puțin în ordinea observației poetice și a demonstra lipsa lirismului din această fișă lapidară de reporter e un lucru care se poate face cu relativă ușurință, printr-o citare parțială. Poetul a năzuit însă la altceva : la o unitate lirică, la un consens al liniilor, fragmentându-și observațiile, distribuindu-le în funcție de o imagine ce tinde virtual să definească un anumit relief moral. A reușit oare ? După cum s-a precizat, nu totdeauna, oferind un peisaj liric inegal. „Dârzenie”, piesa controversată, luată ca o poezie de sine stătătoare, nu depășește sfera pur informativă.

Ciclul, în totalitatea lui, prezintă însă interes ; autorul a surprins aici unele dimensiuni umane într-un anumit context social-istoric și le expune într-o manieră comună unui gen de poezie oarecâtă o finalitate artistică prin îngemănarea notațiilor, exacte, ușor transfigurate prin simboluri vagi. Incluziunea observațiilor stricte, deci a prozei, este în acest caz un procedeu. Poetul așteaptă o salvare de la ritmul interior al poemului pe oare îl despletește în versuri sacadate, biciuitoare, ferind oare cititorul de primeidia muzicalității exterioare strict prozodice. A osândi, aprioric, unul sau altul dintre aceste două procedee, fără o raportare la conținutul fiecărui poem (ce impune o anumită structură lirică, un ritm al său) este o greșeală.

Poetul, al cărui volum îl discutăm acum, este un înfocat apărător al versului liber și alb, ca fiind - după el - mai apropiat de sensibilitatea omului contemporan. „Ritmurile” sale constituie, ca să spunem așa, materializarea artistică a acestor convingeri.

„Balada fulgerelor negre” este de un lirism autentic. Înfiorat de onsențele unui război atomic ce ar sorbi „balaur incandescent, răsuflarea copiilor” și ar sugruma „țipătul fecundității”, poetul protestează și cheamă la solidaritate și vigilență cele șase continente. Încrederea în triumful vieții, este exprimată simbolic prin revărsarea exuberantă a vegetației : „Vor mai cânta arborii / mari simfonii vegetale”. Se asociază, în chip firesc, acest optimism nelimitat cu încrederea în victoria deplină a Comunei, în puterea creatoare a omului și în perfecționarea sa morală. Este utilizat un metaforism rarefiat, ușor perceptibil : „clopotel eternității”, „clopotele universului”, „Statuia Eliberării” etc, alături poetul dă, prin utilizarea majusculei, o anumită valoare simbolică unor noțiuni din câmpul oamnei de percepție : „vestind Timpului / începutul Marelui Marș / spre Ziua Unu a fericirii pe pământ”, ca în poemul „Presimt Ziua Unu”.

Toma George Maiorescu este un poet care cultivă intens patetismul, oda, în chip firesc, sub un vag înveliș maiakovskian. Cât lirism există în poeme ca „Cer de februarie”, „Amintiri însângerate”, „Sinteză”, „Presimt Ziua Unu”, urmează a fi descoperit. Ne oprim îndeosebi la ultimul poem, de dată mai

recenta. Totul se bazează aici pe virtuozitatea imaginilor și pe ritmul antrenant poemului ce trebuie să-l capteze pe cititor, să-l ridice pe piscurile unei viziuni mărețe : viziunea comunismului victorios. Începutul este solemn discursiv : „Presimt Ziua Unu a fericirii pe pământ / Aud această zi / în chemarea sovietică spre întrecerea celor două sisteme / și clocotind în cuptoarele de oțel ale Reșiței"... oontinuînd cu o întinsă arie de exemplificări în care intră atributul exact, termenul matematic, nume proprii, materializări prin imagini din universul domestic („bea din ceașca încercărilor"), raționamentul lapidar și nuanța precisă a termenului neologicistic. Observația exactă este ușor sensibilizată prin imagini vizuale, estompate însă de propozițiuni dure, ostentativ prozaice : „...Văd această zi / călcând ou pași umezi de tencuială / pe maidanele din care se cascadează spre noi / orbitele negre ale războiului / și izbucnind o văd / din planurile rațiunii, noastre colective / în linia verticală a spațiului românesc".

Impresia că poemul nu se mai sfârșește, exemplificările putând fi multiplicate la infinit, domină. Există, indiscutabil, în „Presimt Ziua Unu", zone de poezie, dar limitate de spațiile incolore ale prozaismului, ale retorismului brutal care sufocă proaspetele și avântatele imagini lirice. Lipsa unei eșalonări lirice, a organizării poemului este bătătoare la ochi. Gu aceasta am intrat de fapt în domeniul unei prejudecăți care afectează și unele dintre poemele incluse în „Ritmuri contemporane". Este prejudecata (dintre cele mai răspândite), - alimentată îndeosebi de poeții care abandonează cu ostentație versul clasic, cantabil, pe motiv că ar stânjeni comunicarea deplină și fidelă a emoției, că imaginea - în speță metafora - poate suplini totul, chiar și o concepție lirică organizată.

Intuiția plastică, despre care se amintește adesea, interpretată în sensul sensibilizării prin metafore a oricărui fapt exterior, a unei observații comune, poate asigura aparent o justificare teoretică acestei erori. Imaginea artistică devine, dintr-un instrument un scop al poeziei, dintr-un mijloc de a comunica și de a da expresie plastică unei idei poetice, o modalitate picturală sau muzicală, când nu este invariabil prozaică, printr-o totală abandonare a intenției de organizare.

Ce devine, atunci, poemul ? *Un produs de calcul și hazard*, cum se exprima acum câteva decenii un poet, o transcriere în metafore a unei stări psihologice difuze sau traducerea în imagini plastice a unei observații, a unei inventarii de reporter, de pildă. Versul liber, cu această misiune de acoperire, se îndepărtează, de bună seamă, de adevăratul său țel.

Eroarea nu este nouă. Moderniștii au dus procedul pînă la ultimele consecințe. Virtuozitatea de producători și mînuitori de metafore inedite a devenit însă sterilă, situîndu-se în afara domeniului poeziei. Chiar și cei mai talentați dintre poeții acestei orientări, un Ilarie Voronca de pildă, au renunțat la virtuozitatea de asociere într-o manieră care obosește prin facilitatea ei.

G. Călinescu observa, referindu-se la acest poet, că procedul asocierii imagistice, lipsite de un fundament liric generator, duce la „un conglomerat absurd și disgrațios de metafore". Poezia cere o organizare a imaginilor în sensul unei idei generale, opina criticul. „Ilarie Voronca desface o cărpă în care sînt îngrămădiți o mulțime de peștișori aurii, a căror transparență și tinoutură ne rămîne necunoscută pînă ce nu sînt aruncați într-un vas cu apă ca

să-i putem vedea lunecând și înotând" și în același sens conchidea în „Principii de estetică” : „Nu există poezie acolo unde nu este nici o organizațiune, nici o structură, într-un cuvânt nici o idee poetică”.

Am amintit aceste lucruri, în genere cunoscute, nu pentru a asimila volumul „Ritmuri contemporane” manierei imagismului de acum trei decenii, ci numai pentru a semnală un drum înfundat în poezie și a atrage atenția față de primejdia facilității care pândește pe unii creatori. Unele din poemele pe care le avem în vedere suferă de lipsa unei organizări lirice și aceasta provine, după cât se pare, dintr-o concepție eronată despre modalitatea și rostul poemului contemporan.

Ideea că sensibilitatea omului din zilele noastre poate fi captată prin partituri imagistice, ou divagații, fără o preocupare stăruitoare de organizare, de conciziune lirică, fără preocuparea, mai ales, de a aduce o viziune lirică nouă, autentică - îndepărtează pe poet de la rosturile artei sale.

Revenind la „Presimt Ziua Unu”, poem de amplă evocare, nu putem afla, de exemplu - ca să ne referim la construcția sa, - rațiunea pentru care au fost incluse în corpul poemului notații de o limpede banalitate ca acelea despre delapidatori, chiar dacă, să zicem, realitatea i-ar fi putut furniza autorului asemenea informație.

Se agită de mult în poezie ideea prozaismului aparent sau, într-o formulare eufemistică : a notațiilor nude. Este vorba de poemul conceput ca o formulare lirică directă, având capacitatea de a exprima nemijlocit o ordine a realității, de a grada un sentiment, o idee majoră printr-o claviatură ritmică proprie ce scapă unei cadențe prozodice. „O poezie mai puțin săltăreață - după cum preciza într-un interesant articol, poetul Aurel Rău, - mai puțin măsurată, mai puțin muzicală la prima vedere, având ceva din articulațiile largi ale poemului în proză, utilizând sugestia și aproximația acolo unde acestea pot transmite ideea mai bine decât o formulare nemijlocită, având ceva din fluxul mareei și comunicarea directă a omului contemporan cu universul, transfigurând, bogată în elemente apercptive, dar uzînd de virtuțile meditației și gândirii”.

Ceea ce nu se înțelege adesea, mai ales de către poeții tineri, dornici de a-și găsi un drum al lor în poezie, este că poemul ne-cantabil își are și el legile lui, legi stricte, anumite principii de organizare, de construcție, peste care nu se poate trece decât cu prețul evadării în prozaism. De fapt notația nu este decât o adâncire în observarea lirică a realității, nu o excludere a ei. Notațiile de război ale lui Camil Petrescu nu sînt - observa G. Călinescu, *imagiste, ci vizionare* ; prozaicul este numai aparent, în realitate este „punctul poetic cel mai pur”.

La un poet ca Iannis Ritsos observația aparent banală, pur informativă, cade în șuvoiul mare al poemului, nicăeri în poezia lui nu avem senzația de conglomerat, de divagație facilă. Ideea centrală a poemului constituie un ax care polarizează toate imaginile, dîndu-i suplețe. într-un poem ca „Doftana”, din recentul volum „Arhitectura copacilor”, profunzimea filozofică, sensul protestatar, se realizează prin notații vizionare ce dau versurilor un patos excepțional.

Cu riscul de a repeta lucruri cunoscute, trebuie să precizăm că poezia așazisă „de notație” presupune deci dificultăți de organizare, dacă nu mai numeroase decât cele impuse de elaborarea poemului clasic, în orice caz tot atâtea ca și acesta. Poetul, ori ce modalitate ar adopta, trebuie să ne dea prin creația lui un sentiment pe care l-aș -numi de *crystalizare*, impresia că ne aflăm

în fața unei structuri. Mișcându-ne într-un cadru lipsit de ori ce decorație și convenție prozodică, să avem viziunea unei, realități grele de conținuturi lirice, așa cum oferă cu prisosință realitatea zilelor noastre.

„Ritmurile contemporane” ale poetului Toma George Maiorescu ne oferă asemenea, viziune numai atunci când ele capătă concentrație lirică, reușind să exprime, prin tonuri vibrante, valori politice majore.

Eugen Smlon

COMPLETĂRI LA UN JURNAL

omemorarea a 75 de ani de la nașterea dr. George Ulrieru a prilejuit în anii trecuți cercetarea, printre altele, și a cunoscutului său jurnal Din carnetul unui medic de plasă, publicat pînă acum în trei ediții, tradus în două limbi și dramatizat în două rînduri.

în pofida unor afirmații eronate, jurnalul, în forma în care este acum publicat, constituie rezultatul unei îndelungate și laborioase munci. Căci, ca să ajungă la ultima formă, definitivă, doctorul îl scrie în trei rînduri, ridicînd faptele înfîlnite la fapte generale. Prima variantă a jurnalului poartă titlul Din viața de apostol. însemnările unui medic de plasă, iar a doua și a treia variantă: Din carnetul unui medic de plasă. Definitivat în preajma anului 1941, autorul dorea să-l publice cu pseudonimul dr. Ion Cicoare. Războiul și apoi moartea îl împiedică de la această acțiune. Totuși, jurnalul apare sub titlul Din carnetul unui medic de plasă, în 1946, datorită stăruințelor lui Ion Ulrieru, fratele medicului, și a bunăvoinței acad. Alex. Rosetti.

Printre hîrtiile volante ale manuscrisului acestui jurnal aflat în posesia, lui Eugen Ulrieru, fiul doctorului, s-au descoperit recent prefața „carnetului” și un număr de cinci însemnări inedite. Dintr-o eroare editorială, care constă în necercetarea tuturor variantelor jurnalului, ele n-au fost încă incluse în nici o ediție a cărții. De altfel, cu toate că era necesară o modificare în sensul îmbogățirii ei cu noi piese, ultima ediție (ed. III-a, 1957), reproduce întocmai pe cele precedente.

În conținutul prefeței se explică intenția publicării „carnetului” și se menționează tematica lui. În plus, doctorul relevă raportarea, în mod deosebit, a criticii racilelor sociale la „epoca 1918—1938”, epocă profund cunoscută de el. Însă Ulrieru consideră faptele înfîierate aici, după cum rezultă din articolele sale politice și chiar din însemnări, proprii și altor perioade istorice din societatea burghezo-moșlerească. Iată textul prefeței, cu o întindere lapidară:

„Aceste „însemnări” zugrăvesc din punct de vedere sanitar rural epoca 1918—1938. Cîtitorul va desprinde din ele cîteva lucruri mai de seamă:

— întunericul din pătura satelor;

— starea de părăsire în care se zbătea personalul rural;

— parada de sus și parodia de interes pe care cei de sus o purtau păturii țărănești din punct de vedere sanitar.

George Ulrieru”

Cele 5 însemnări găsite aduc noi aspecte critice ale societății burghezo-moșierești. Primele două însemnări (1, 2) se referă la administrația sanitară — la agenții sanitari necorespunzători și la parodia decorării nejustificată a miniștrilor. A treia (3) însemnare completează unele însemnări din jurnal cu privire la situația școlii primare. Penultima însemnare (4) pune în lumină efectele morale și fizice pricinuite oamenilor de

către atrocitățile războaielor. Intre „învățătorul R. din satul D” din această însemnare (4) există multe asemănări cu pro}. Vlădescu din nuvela întoarcerea tatei din război de Alex. Sahia. însemnarea lui Ulieru completează pe plan artistic vigurosul său protest împotriva calamităților războaielor, exprimat în broșura Pacea lumii (1921), nesemnlată încă de critica din cauza apariției ei într-un oraș de provincie și a semnării cu pseudonim. în ține, ultima însemnare (5), cea mai întinsă, denunță legăturile condamnabile ale unui prefect cu călugărițele unui schit. Le publicăm în întregime:

1

„Ducându-mă în inspecție în comuna L. am găsit agentul sanitar al comunei beat mort, căzut într-un șanț și afundat pe jumătate în noroi.

Cu ajutorul a doi oameni din sat, l-am ridicat și l-am pornii acasă.

2

Citesc în ziare că fostul ministru al Sănătății Publice este decorat cu „Meritul sanitar, clasa I”.

In același ziar citesc că noul ministru al Sănătății Publice este decorat cu „Meritul sanitar, clasa I” •

3

întrebând elevii din clasa IH-a primară din satul D. cine tste rege în țara noastră mi-au răspuns că e „Tata Noe”.

4

învățătorul R. din salul D. este cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”. Umblă marțial cu pieptul plin de decorații. Le atrage atenția tuturor că el este eroul de la Oituz. Soția, învățătoare și ea, umblă grav, înfășurată într-o broboadă brodată și poartă în cap ceva ca un fel de coif. Copiii sunt dresați ca să facă drepți când mă văd, să salute nmlitărește și să spună că sunt fii de erou.

5

Sora Agripina e o fată dolofană și cîrnă, cu ochii negrii focoși; cînd rîde face gropțe-n obraji; e veselă și plină de vino-ncoace. Maica stareță o ține mai mult pe lingă dînsa. Cînd vine cîte un bărbat simandicos pe la schit, pe ea o pune de-l invită la o dulceață și cafea și iot pe ea de-i deservește.

Și nu e bărbat căruia să nu-i dea inima, brînci cînd o vede și să nu caute să mai întirzie pe la stăreție.

Astăzi, după toaca de vecernie, văzîndu-mă prin curte, m-a chemat la dînsa și m-a rugat să-i caut prin sertare o fotografie de-a dumneaei din tinerețe ca să i-o arate d-lui prefect pe care-l avea ca musafir. Pe cînd sora Agripina, veselă și cu gro-pițe-n obraji, îi iot servea prefectului dulceața și cafeaua, maica stareță, cu șiroaie de lacrimi pe față și cu suspine, i se plîngea musafirului de lipsurile minăstirii și de vremurile grele în care trăiau. El o asculta atent, adresîndu-i din cînd în cînd cîte un cuvînt de încurajare. Prefectul, după ce bău cafeaua, luă fotografia ce i-o întindeam și dînd ușor și rar din cap, o privi îndelung. Apoi tresări, se uită la ceasornic, se sculă și mingiînd pe stareță peste umeri, îi fîgădui că va face tot ce-i va sta în putință ca să acopere lipsurile de care suferea minăstirea. Ii sărută mîinile și se întoarse să plece. Dar își aduse aminte de ceva, se opri și luînd-o pe stareță de o parte, îi șoptește :

•— Drăguță și plină de vino-ncoace e sora Agripina I

jar stareța îi răspunde cucernic :
—Maica Domnului ne-a trimis-o !"

La o viitoare ediție a cărții, prefața și cele cinci însemnări trebuie evident adăugate. Luînd de bază ed. III-a a volumului Din carnetul unui medic de plasă, E.S.P.L.A., 1957, ele pot fi astfel înserate : însemnările 1 și 2 la pag. 10, între prima și a doua însemnare ; însemnările 3 și 4 la pag. 17, după prima însemnare care începe pe aceeași pagină ; însemnarea 5 la pag. 43, între textele celor două însemnări.

MihailjRobea

CONTRIBUȚII LA BIOGRAFIA LITERARĂ A LUI GALA GALACTION

tiut este faptul că Gala Galaction și-a făcut intrarea în literatură la sfârșitul veacului trecut, cînd publică schițele „Pe terasă”, în „Adevărul ilustrat” din 7 octombrie 1896, și „Harpistul Dioois”, tot în „Adevărul ilustrat” din 9 decembrie 1896. Mai înainte însă de a publica prima bucată de proză, el a publicat articole în ziare sau reviste. Astfel, ou câteva luni înainte de debutul literar propriu-zis, cel ce semna pe atunci Grigore Pișculescu tipărește, în revista „Liga ortodoxă” din 18 august 1896, articolul „Dintr-un carnet”, prilejuit de moartea lui Traian Demetrescu.

Gala Galaction a împletit neconținut, timp de șase decenii, creația literară ou activitatea publicistică cotidiană, înscriindu-se în istoria presei românești din ultima jumătate de veac ca un fecund publicist. Febra scrisului cotidian l-a stăpânit pe Gala Galaction cu aceeași rodnică intensitate ca și pe ceilalți mari scriitori-publiciști Tudor Arghezi și Gamil Petrescu.

În perioada începuturilor sale literare, de la sfârșitul veacului trecut, Gala Galaction a fost tentat și de arta versului, însălînd câteva poezii influențate puternic de parnasianism. Două din ele - „Tablou uitat”, apărută în „Liga ortodoxă” din 27 octombrie 1896, și „Auroră mistică”, apărută în ziarul „Aurora” din Roșiorii de Vede, la 3 august 1897 - au mai fost semnalate în comentariile pe care le-am făcut anterior asupra vieții și operei scriitorului. Cea de a treia poezie a lui Gala Galaction, intitulată „Pe lyră” și apărută în „Revisita modernă” din 1 septembrie 1897, o semnalăm acum pentru prima dată. Poezia are aceeași factură parnasiană, exotică :

*Frumos Alcibiade,
Dorit adolescent -
Intensa voluptate
A tristului poet.
Te-ai dus jucînd în togă
Superberotunzimi;
Te-ai dus în fapt de seară
Și-n foi de chrysanthemă...*

*V-ați dus!... Cleo plăpînda.
Anandritină fină,
Alcibiade lax -
V-ați dus...
Și-n aerul de seară
Și-n foi de heianthă,
Cînd vîntul dinsre Chios
Sărută pe obraz.*

Gala Galaction a scris versuri în mod accidental, în perioada începuturilor sale literare. În activitatea sa creatoare ulterioară el nu se va mai simți niciodată tentat de arta versului, preocuparea exclusivă fiindu-i proza.

Mai înainte de a publica schița „Pe terasă”, Gala Galaction a trimis „Adevărului ilustrat” nuveleta intitulată „Psihofiziologia”, care n-a văzut lumina tiparului, după cum mărturisește în articolul „Corabia, debutul vilegiaturilor mele”, apărut în ziarul „Dimineața” din 12 august 1929. Cea de a doua încercare în proză a lui Gala Galaction, care a văzut lumina tiparului, a fost schița „Pe terasă”. Aceasta a fost scrisă la Corabia, în timpul vacanței de vară din anul 1896, fiind dedicată lui Savel Aurelian, un tânăr actor din trupa lui Z. Burienescu. La publicarea ei, dedicația a fost ștersă însă, deoarece, mărturisește scriitorul în articolul amintit, „Constantin Miile, directorul „Adevărului ilustrat” n-a crezut de cuviință să bruscheze arena celebrității deodată cu două nume inedite”.

După ce debutează la „Adevărul ilustrat” și „Liga ortodoxă” a lui Macedonski, Gala Galaction aspiră să devină colaboratorul revistei „Literatură și artă rornână” a lui N. Petrașcu, revistă care se bucura de un deosebit prestigiu în acea epocă. În niște „Amintiri literare”, apărute în „România” din 24 octombrie 1938, Gala Galaction nota că „revistele aceasta nălucea în visurile și în nerăbdăriile debutanților literari de acum patruzeci de ani și poate că, dintre ei, eu eram cel mai dornic și mai nerăbdător”. Colaborarea la revista „Literatură și artă rornână” era rîvnită și de bunii săi prieteni Tudor Arghezi, N. D. Cocea și V. Demetrius. Și atunci, adunând și de la aceștia caietele cu încercări literare, Gala Galaction trecu cu încredere pragul redacției, prezentîndu-i-se lui N. Petrașcu. Și ca urmare a acestui fapt, îi apare în „Literatură și artă rornână”, din 25 noiembrie 1899, articolul „Iulia Hașdeu”. Această revistă, își amintește scriitorul, „a fost pentru mine prima gazdă serioasă care a primit și încălzit pe pelerinul iluziei”.

Perioada dintre 1900-1909, când își pregătește doctoratul în teologie, este perioada cea mai puțin fecundă din întreaga sa activitate, este perioada în care, după propria sa expresie, stă „la marginea holdelor literare”. În 1910, după ce își ia doctoratul în teologie, Gala Galaction revine la preocupările sale scriitoricești, pe care le trece pe primul plan, începându-și lungă și rodnică sa activitate creatoare.

Cel mai apropiat prieten și sprijinitor îi este acum N. D. Cocea. Prin acesta, Gala Galaction ia din nou contact, mai puternic, cu mișcarea socialistă, de care se apropiase încă din anii de liceu. În articolul „Poet și proletar”, publicat în ziarul „Chemarea” din 7 iulie 1919, rememorând perioada de după 1910 a vieții sale, Gala Galaction consemna: „Am reîntâlnit socialismul în sufletul luminos și irevocabil revoluționar al scumpului meu amic N. D. Cocea”.

Cînd N. D. Cocea întemeiază, în februarie 1910, revista „Viața socială”, revistă militantă în spiritul ideilor democratice, progresiste, Gala Galaction îi este cel mai credincios și fecund colaborator. După cum se știe, în paginile acestei reviste, număr după număr, Gala Galaction își publică cele mai reprezentative nuvele ale sale.

După ce își afirmă vigurosul său talent de nuvelist, în paginile „Vieții sociale”, Gala Galaction se decide să colaboreze și la alte reviste de prestigiu, în primul rînd la „Viața românească”. Astfel, în toamna anului 1910 pleacă la Iași, spre a face cunoștință cu G. Ibrăileanu și cu ceilalți membri ai redacției. Episodul primei întîlniri cu scriitorii din jurul revistei ieșene este evocat astfel,

în articolul „Ieri-alaltăieri și azi”, apărut în „Viața românească” din martie-aprilie 1931 :

„În anul 1910 am scris în „Viața socială”, număr după număr, o duzină de nuvele. Amicii mei viitori de la Iași, în frunte cu G. Ibrăileanu, mă urmăreau cu continuă simpatie. De la un timp, m-au făcut să înțeleg că sânt bucușoși să ne întâlnim și să vorbim...”

Am intrat, într-o seară de toamnă, în redacția „Vieții românești”, ducând în mină ușorul meu bagaj : o mică valiză neagră. Am întrebat :

- Cine dintre dv. este d. Ibrăileanu ?

Un chip serios, oriental autentic, încadrat de o barbă neagră-arămie, a venit către mine...

Cred că m-am gândit, în mintea mea : - Iată un principe răsăritean...

Ibrăileanu însă, s-a gândit precis (mi-a spus-o mai târziu), judecând între altele, și după valiza mea :

- Trebuie să fie un sculptor italian, care-și desface statuetele... Și le poartă în valiză...

Din ziua aceea, familia intelectuală a „Vieții românești” a avut încă un aderent și, mai târziu revista încă un colaborator”.

În cercul scriitoricesc de ia „Viața românească”, Gala Galaction citește prima dată nuvela „Mi-e dragă Nonora !”, cu intenția de a o publica. În articolul intitulat „Gonstantin Stere”, apărut în „Chemarea” din 9 iunie 1919, Gala Galaction își amintea : „Eram destul de înrădăcinat în buna convingere a acestor oameni, dar nu tipărisem încă nici un rind în revista lor. Ceasul era pentru mine hotărâtor. Cu emoțiune aspră și încruntată le-am citit „Mi-e dragă Nonora !”. Nu era în genul „Vieții românești” și nuvela mea a făcut bizară impresiune”. Într-un alt articol, intitulat „Viața românească și Iași”, apărut în ziarul „Drapelul” din 15 august 1945, Gala Galaction își amintea că „dintre auditorii din seara aceea, numai Mihail Sadoveanu a pus la inimă lectura mea”.

Gala Galaction își începe colaborarea la „Viața românească” în numărul din august 1911, cu un articol critic despre poezia lui Cincinat Pavelescu. Ulterior el devine unul din cei mai sîrguincioși colaboratori ai revistei.

Teodor Virgolici

JUAN RAMON JIMENEZ ÎN ROMÂNIA

onsacrarea mondială a lui Juan Ramon Jimenez prin decernarea premiului Nobel acum trei ani, a venit să încununeze creația unui poet ou o vastă activitate, cunoscută și prețuită în multe locuri ale lumii. Este desigur un motiv de satisfacție să constatăm că și fără a beneficia de recomandării zgomotoase, creația aceasta și-a avut cu mulți ani în urmă admiratori entuziaști în România, oare au și încercat să transpună în graiul nostru din frumusețile sale. În revista craioveană „Năzuința” din februarie 1929, bispaniolistul Al. Popescu-Telega făcea să apară tălmăcirile a două poezii din J. R. Jimenez, însoțite de un scurt comentariu. Aflăm din acea succintă prezentare că încă în preajma priroului război mondial, Ovid Densusianu înfățișa elogios poezia lui Jimenez în cursurile sale universitare.

Prima dintre poeziile traduse în „Năzuința” este un „Sonet” în care chemarea dragostei se însoțește cu admirația dusă până la cufundare în farmecul nesfârșit al naturii. Celebrarea iubirii devine astfel un act de purificare în cadrul de o frumusețe înălțătoare, tot atât de pătrunzătoare, pe cât de tăcută. Panteismul acesta fără ostentație, mai mult o reculegere în fața firii suverane, calmul desăvârșit arborat spre a tăinui zbulciumul interior, claritatea conturilor sînt de o factură căreia noi i-am putea spune „eminesciană” :

*Il ai de m să visăm sub călduța verdeață
de laur, ghirlandele frunzișului arginta,
lasă să se zărească nesfîrșitul cerurilor adinei.*

*Mîinile-mi de miinile-ți de crin înlănțuite
sta-vom astfel în noapte ascultînd blîndul și domolul
murmur adormit al lumilor îndepărtate.*

Putem să nu ne gândim la „Floare albastră” ? Ar fi interesantă o confruntare ou originalul pentru a stabili dacă nu cumva traducătorul a recurs cu dinadinsul la un șir de elemente mai apropiate sensibilității noastre, sacrificînd, poate, ceva din autenticitatea poeziei lui Jimenez.

Cea de a doua poezie tradusă, pare din acest punct de vedere mai ferită de adausuri. Dacă dincolo se citita iubirea împlinită ori pe cale de a se împlini, aici va fi vorba de o dragoste neîmpărtășită și de zadarnica ei așteptare. Și, lucru comun, în sensul aceleași reintegrări a zbulciumului sufletesc în cadrul mai larg înconjurător, emoția lirică se naște tot din proiecția sentimentului în afară, numai că de astădată fundalul îl constituie chiar câmpul unde omul trudește. Este un element de realism care ar putea proveni din poezia populară și de altfel întreaga poezie are ceva folcloric, de tristă romanță :

*Nu-i așa, Mărie, că-i trist
să n-ai pe cîmpuri
o inimă caldă și bună
care să-ți ție tovărășie ?*

*Eu gîndeam că ieri în amurg
aveam să mî-ntîlnesc cu Estrellita
coborînd cu turma-i
de pe vreo verde colină.*

*Nu-i așa, Mărie, că-i trist
să nu vezi pe cine să-ți surîdă
cînd înflorește un trandafir
în pacea vieții ?*

*Nu-i așa, Mărie, că e trist
să auzi ciocîrlia zorilor
fără ca buze de garoafă
să te sărute cu „bună-dimineața”.*

Traducătorul va fi urmărit să ilustreze prin simplitatea transpunerii, uneori pândită de monotonie, acea caracteristică a creației lui Jimenez asupra căreia atrăgea atenția în notița însoțitoare : „Poeziile lui sînt scuturate de orice ornament și de orice sentimente secundare, versul, apărînd gol și sever, ceea ce-l face să se apropie atât de adevăr”. Latura aceasta de naturalitate, foarte potrivită atmosferei bucolice, se reflectă ou prisosință ió cele două mai vechi talmăcirii din poezia lui Juan Ramón Jimenez.

G. O.

LUDO: „ULTIMUL BATALION” *)

earta lui I. Ludo, al cincilea volum din ciclul „Paravanul de aur” este o izbutita cronică a celiâ de al doilea război mondial. Cu o vervă sarcastică mereu susținută, autorul urmărește evoluția operațiunilor militare, de la faimosul și criminalul „Ordon, treceți Prutul!”, pînă la prăbușirea regimului antonescian și - paralel cu aceasta - desfășurarea procesului de descompunere a clicii trădătoare de la conducerea țării. Fidel adevărului istoric, prozatorul înfățișează poziția luată față de „războiul sfînt” de către reprezentanții burgheziei și șefii partidelor istorice pe de o parte, și masele populare aflate în plin proces de formare a unei conștiințe revoluționare, sub influența tot mai puternică a partidului comunist. Se desprind deci două stări de spirit reflectînd de fapt două „destine istorice”: pe de o parte încrederea nezdruncinată în victoria finală a coaliției antihitleriste, pe care o s'unte poporul, și pe de alta groaza care-i stăpînește, cu rare intermitențe, pe oamenii „noii ordini europene”. Ceea ce îi uluiește pe lacheii Germaniei naziste nu este numai uriașa forță a Uniunii Sovietice, ci și extraordinara voință

de libertate a popoarelor, ura acestora împotriva regimului de teroare și umilință irațională. Zadarnice sînt arestările și execuțiile în masă, zadarnice măsurile barbare aplicate în închisorile politice, zadarnice și - în plus - ridicole, inspecțiile „mareșalului dezrobitor”. De la Doftana, Caransebeș ori de aiurea pornesc directivele conducătorilor comuniști care cheamă poporul la lupta pentru sabotarea frontului, pentru răsturnarea regimului antonescian și intrarea Romîniei în coaliția antihitleristă. Neputința bandei antonesciene de a sugruma voința de libertate a poporului e recunoscută de însuși vice-președintele - cu puteri de președinte - al consiliului de miniștri, Ică Antonescu:

„Împușc, arestez, arestez, împușc! Arestez și împușc cu atît mai mult, cu cit mi-e necaz că trebuie să împușc și cu cit vād că treaba pe care o fac seamănă leit cu isprava acelui împărat persan, Xerxes, care, supărat că marea i-a înghițit corăbiile, a început s-o bată cu o nuiă. Pe cine bătea? Și eu pe cine \\șă împușc? Toată fora e împînzcă de manifeste comuniste, în toată țara se lipesc peste noapte benzi comuniste, pe toate zidurile țării te trezești cu lozinci antifasciste... milioane de ochi citesc îndemnurile acestea primejdioase, pentru că sînt simple și

E.S.P.L.A., 1960

sugestive... și eu să arestez și să împușc! Cîți? O mie, zece mii, o sută de mii!... Ddr un popor întreg, Serafime, un popor întreg?" (pag. 7ii).

'Procesul acesta de frățnăpire continuă și creștere a urii poporului. împotriva fascismului este oglindit ele scriitor indirect. HI zugrăvește rareori acțiuni ale comuniștilor și muncitorilor. Despre acestea aflăm din chiar gura călăilor poporului.

Făcînd din cartea sa o istorie în imagini artistice a întunecaților ani ai războiului antisovietic, I. Ludo nu uită să introducă în fresca sa și reacția partidelor istorice față de regimul impus Komîniei de către Hitler și față de banda antonesciană cu cdre au intrat de fapt. în cea mai fățișă, cîrdășie. Sprijinul pe care Iulian Dacu, președintele Partidului național-țărănișt, „figură mondială", îl dă regimului „Dezrobitorului", pornește în parte dintr-o adev"™ e 'profundă la „regimul noii ordini europene", iar pe ele altă dintr-o ură înverșunată împotriva „bolșevicilor". Setea de putere, pe care ar primi-o de la oricine, însă cu condiția de a nu o împărți cu nimeni, devine pentru Iulian Dacu o obsesie atît de puternică încît în fiecare împrejurare, fie ea oricît de lipsită de importanță, el își notează în carnetul său personal : trebuie să 7nă pregătesc ele putere". Împotrivirea lui față de încheierea unui bloc național al forțelor democratice îl demască încă o dată ca pe un dușman al intereselor poporului.

Aparent, cu o structură simplă, romanul lui I. Ludo are totuși o țesătură epică foarte densă și urzită în jurul mai multor personaje principale : mareșalul „Dezrobitor", vice-„Dezrobitorul", doamna mareșal, președinta societății de patronaj (citește .- de jaf și îmbuibare), Iulian Dacu, sfînxul, și Killin-ger, ambasadorul lui Hitler la București, adevărat stăpîn al țării.

Construcția cărții pe un singur mare plan epic a făcut ca adversarii cei mai

de temut ai bandei antonesciene, comuniștii, să apară ca. un singur personaj colectiv, simbolizînd însuși poporul. Lucrul acesta reflectă viziunea ideologică justă a scriitorului asupra luptei, poporului împotriva regimului de teroare antonescian. Nu asistăm în paginile cărții lui Ludo la o revoltă individuală, ci la una colectivă, a întregului popor, care se organizează treptat și izbucnește ca un adevărat uragan, militând din calea lui orice obstacol.

Modalitatea aceasta de construcție are însă și un neajuns. Cititorul urmărește cu atenție desfășurarea evenimentelor, dar, de fiecare dată, din interiorul taberei Axei. Tabăra aliaților rămîne pentru el necunoscută, Cartea ar fi cișligat în profunzime dacă războiul ar fi fost privit și din prisma coaliției antihitleriste.

Întreaga carte este, după cum. a/u mai spus, scrisă cu sarcasmul cunoscut al autorului, care utilizează cu finețe formulele bombastice și frazele sfărăitoare și găunoase, întînitate curent în presa murdară a slujitorilor fascismului. Alteori comicul rezultă din folosirea unici limba) de un metaforism strident, parodie a bolboroselilor ideologilor gîndiriști și legionari, precum și din ridicolul strivitor al situației în care se aflau conducătorii Komîniei față de Hitler. E revelator în această privință un fragment dintr-un discurs al lui Ică Antonescu, care vrea să mascheze prin jalnice tertipurii oratorice rolul său de slugă docilă a nazismului german : „Domnilor și doamnelor, strigă Ică, vrem de la germani., în schimbul bogățiilor și al milioanelor noastre de țărani, marele exemplu germani" (pg. zSj). Simțînd că a cerut totuși, piva puțin, 'acest trepăduș mai cere stăpînilor săi să-i dea voie ca din marele lor „exemplu de patriotism și disciplină" să ia „puteri noi pentru a ne împlini propria noastră misiune".

Ceea ce trebuie subliniat în textul lui I. Ludo nu este atît varietatea mij-

toacelor prin care se realizează comicul, ci modalitatea de a întrebuița un procedeu astfel încât și pe această cale să dea o imagine mai clară a obiectului zugrăvit. Un același eveniment poate fi socotit de același personaj în două feluri diferite în funcție de autorul evenimentului. Atâta vreme cât este convins că bombardamentul e efectuat de aviația sovietică, Dacu socotește lucrul acesta drept o monstruoasă in-

compatibilă cu civilizația. Când autorii bombardamentului se dovedesc a fi anglo-americanii, Dacu consideră bombardamentul ca o „acțiune energetică”, menită sări „netezească” și să-i scutire „drumul spre putere”.

Cu cel de-al V-lea volum al ciclului „Paravanul de aur”, I. Ludo ne-a dat o remarcabilă prezentare sarcastică a unei epoci dramatice și întunecate.

D. Petiescu

TATIANA NICOLESCU: „OPERA LUI GOGOL ÎN ROMÂNIA)

radus în numeroase limbi încă din timpul vieții, în România Gogol a avut o răspîndire timpurie, data primei semnături a numelui marelui scriitor fiind anul 1860, când apare, în Foiața de istorie și literatură din Iași, redactată sub îngrijirea lui Hașdeu, un fragment din Sonisomile lumii nebun. Studiul Tatiane Nicolescu își propune și reușește în cea mai mare parte să prezinte într-o imagine plină de semnificații diferitele etape ale pătrunderii operei lui Gogol în țara noastră, făcînd, în același timp, strădani laudabile de a sublinia, din imensul bagaj de fapte, tot ce-i caracteristic și susceptibil la generalizări și concluzii relevante.

Lucrarea se remarcă, în primul rînd, printr-o informație minuțioasă.

După ce, într-un capitol inițial se face o repede ochire asupra creației gogoliene, fixînd ca într-un medalion laturile cele mai remarcabile și mai caracteristice ale operei marelui realist-critic rus, Tatiana Nicolescu poposește cu largi comentarii asupra celor mai concludente momente ale pătrunderii operei lui Gogol în România, cum ar fi traducerea, sau mai exact, prelucrarea pe care Petru Grădișteanu o face Revizorului, în 1874, tălmăcirile numeroase

care se efectuează către sfîrșitul veacului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, manifestările prilejuite de sărbătorirea centenarului nașterii scriitorului, în igoș, acordînd, cum e și normal, o atenție sporită prețurii de care se bucură la noi, după 23 August 1944, autorul lui Taras Bulba.

Subliniind în mod just că pojmularitatea pe plan european a lui Gogol nu este „unicul factor și mai ales cel hotărîtor, care a condiționat răspîndirea operei lui (...) în România” (pag. 24), Tatiana Nicolescu își propune să arate, fără să demonstreze însă convingător, că pătrunderea creației gogoliene la noi se dat or este unor „cauze de ordin intern”.

S-ar părea că din discuția pe care o poartă după această afirmație, primele tălmăcirii în romînește din opera lui Gogol s-ar datora, în parte, apariției la noi, între anii 1860-1870, a unor opere realiste valoroase (Ciocoi vechi și noi, de Pildă) care demascau cu o vigoare deosebită pentru vremea aceea aspectele contradictorii din viața Romîniei de atunci. Fără a nega valabilitatea, într-o oarecare măsură, și a acestei „cauze de ordin intern”, precum și a alteia foarte concludente, dar tratată sumar - consonanța dintre realitățile de la noi și cele reflectate de Gogol în opera sa - considerăm totuși că Tatiana Nicolescu n-a

E.S.P.L.A., 1959

reușit să mulțumească pe cititor în ceea ce privește relevarea factorilor care au favorizat interesul cititorilor români pentru opera acestuia. Faptul se datorește poate caracterului puțin didactic al lucrării, evident în preferința, exagerată umori, pentru amănunte ne semnificative, citate prea numeroase și aglomerări de fapte în spirit pozitivist (sînt pagini în care citatele domină în dauna comentariilor). Acestea, cum e și firesc, îi distrag câteodată autoarei atenția de la pregnantă caracterizare a ceea ce este esențial, de?nn de interesul cititorului.

Se înt/Inesc, de pildă, multe amănunte, nu întotdeauna interesante, despre primele traduceri din Gogol (sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea), autoarea avînd o deosebită plăcere în a polemiza cu anononhii și adeseori neavizații traducători ai lui Gogol, aducîndu-le chiar admonestări drastice.

Tot în direcția observațiilor de amănunte, care nu sînt în măsură să afec-teze ansamblul valoros al lucrării, se cer menționate și unele afirmații prea categorice ca, de exemplu, aceea în legătura cu influența puternică a stilului gogolian în Pseudokiriegheticos, precum și o serie de contradicții ale autoarei însăși.

Traducerea *Sufletelor moarte* din 1905 de pildă, e considerată ca „integrală”, „deși această afirmație cere unele precizări și amănunte” (pag. 61), ca apoi să se noteze fără nici o reticență că această tălmăcire e o „adevărată curio-

zitate literară”, prin omiterea unor fragmente și adăugarea altora furnizate de lucrarea unui obscur scriitor ucrainean care a ambiționat să continue romanul lui Gogol (v. pag. 62-61.).

Tatiana Nicolescu scrie cursiv, într-un stil accesibil, ceea ce face ca lucrarea să se adreseze deopotrivă atît specialiștilor cit și publicului larg de cititori. Fără intenția de a-i aduce un reproș, semnalăm totuși cîteva ??tici neglijențe stilistice, evidente mai ales în mania de a înz,estra pe scriitorii și actorii români, interpreți ai lui Gogol, cu atributele „cunoscutul” și „binecunoscutul” (nu știm dacă e un criteriu de valoare.- „cunoscutul nostru scriitor” E. Camilar, „binecunoscutul nostru scriitor” T. Arghez'i, „binecunoscutul nostru dramaturg și om de teatru” Camil Petrescu, „cunoscutul actor” Miluță, Gheorghiu, etc. etc).

Interesante sînt aspectele privitoare la influența lui Gogol asupra unor scriitori ca V. Alecsandri, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, etc. In acest sens n-ar fi fost lipsită de interes o mai cuprinzătoare discuție despre influența lui Gogol asupra literaturii noastre (ne gîndim, în speță, la Sadoveanu).

După cum am spus, cele cîteva obiecții aduse aici nu pot diminua valoarea cercetării întreprinse de o foarte bună și pasionată cunoscătoare a creației gogoliene. Tatiana Nicolescu deschide drum larg în direcția studierii multilaterale a pătrunderii operelor scriitorilor ruși în țara noastră.

Mihai Drăgan

CESARE PAVESE: „TOVARĂȘUL”*)

titul neorealist italian, cunoscut publicului nostru din cîteva filme de răsunset, își are echivcdentul și în literatura. Pătrunderea omului de jos, a

*) E.S.P.L.A. Colecția „Meridiane” ~, 1960

existențelor simple, a faptelor de fiecare zi, a dramelor - banale nu prin conținutul, ci prin frecvența lor -, în preocuparea creatorilor, constituie se pare trăsătura de bază a acestei tendințe, care s-a impus cu forță mai

des după cel de d doilea război mondial.

Se poate face o comparație între aceste filme și cartea lui Pavese. Față de marea majoritate a acestor filme și a câtorva «cărți, puține, cile au fost traduse în românește, care nu depășesc simpla demascare, simpla dezvăluire a mizeriilor ?norale și materiale, proprii societății capitaliste, opunându-i lumea morală a oamenilor „de jos”, cinstiți și curați, cartea lui Pavese constituie un serios progres prin viziunea ci marxistă, prin sensul pe care-l descoperă în frământările oamenilor muncii.

Dramatica evoluție a tînărului Pablo (poate intenționat ales dintr-un mediu social modest, dar amestecat și contradictoriu, aflat la interferența dintre proletariat și mica. burghezie) în căutarea vml sens superior al vieții, pe care-l află în cele din urmă, în mod necesar, determinat, în lupta comuniștilor împotriva fascismului, este redată cu forță epică, ldeea autorului, este limpede demonstrată : într-o societate cum e cea capitalistă italiană, otrăvită de fascism, toate valorile morale (cinstea, prietenia, dragostea...) au fost denaturate, golite de conținut, muivlărite; într-o astfel de lume văduvită de frumos și adevăr, pentru cine nu vrea să i se conformeze altă cale de viață Au există, decît lupta împotriva societății rău orîndmte, pentru o lume just organizată. Căutările lui Pablo și intrarea lui în rîndurile Partidului Comunist au, firește, multiple semnificații, polariz'mdu-se în jurul acestei idei mai sus pomenite : adevăratul sens al vieții este munca, numai lupta organizată a clasei muncitoare poate reda muncii rolul social primordial pe care de fapt îl are, orice încercare individualistă ducînd în gol.

Pavese adaugă, deci, caracteristicilor obișnuite ale neorealismului, perspectiva, sensul dezvoltării fenomenului social studiat și zugrăvit; e o perspec-

tivă obiectivă ce se desenează cu claritate, în urma analizei obiective științifice a fenomenului și a condiționării lui istorice.

E un merit deosebit, ce se cuvine subliniat, al acestei cărți, scrise cu măiestrie, cu impresionantă forță de convingere.

În general, maniera stilistică în casre-i tratat subiectul acestei cărți servește ideii ce l-a conclud pe autor în. scrierea ei. Sobrietate, conciz'uuue, notații, laconice și pătrunzătoare, dialog scurt și aparent banal, tratarea aproape egală a. faptelor de tot soiul, dau înainte de toate un caracter firesc de mare autenticitate povestirii. Pe nesimțite, eroii cărții, viața lor plină, de frământări, ne devin familiare. Pătrundem si ne menținem ușor, fără efort, în atmosfera cărții. Se poate spune că „vedem” totul ca proiectat pe un ecran de cinematograf. Aceasta e poate calitatea principală a stilului cărții. Deosebita ei plasticitate, e realizată, cu cele mai simple mijloace ale prozei, construită pe fapte dintre cele mai obișnuite.

S-ar putea vorbi mult despre caracterele personajelor : Pablo, Gina, Amelia, Scarpa, Linda, Carletto și ceilalți. Fără să recurgă la analiză psihologică, la portretistică, fără să urmărească în mod expres studierea trăsăturilor lor sufletești, intuim sigur structura lor morală. E drept, în caracterizarea lor, autorul s-a dispensat d.e studiul nuanțelor. E ca un desen în creion, două trei linii, trăsăturile esențiale ale caracterului. Efectul e sigur, totuși unevori am dori mai mult. Tipuri, ca Amelia sau Scarpa, răm'm simple schițe de caracter, deși au un rol determinant în evoluția lui. Pablo.

S-ar mai putea face cîteva observații. Analiza socială, nefihnd dusă pînă la capăt, societatea rămîriind, la urma urmei, un simplu cadru, ideea că organizarea socială are un rol important în dsstinul individid-ui, deși prezentă în țesătura cărții, rămîne ne-

demonstrată. De asemenea, tratarea egală a faptelor și oamenilor duce la disproporții. Întilnirea lui Pablo cu Scarpa - momentul esențial al întregii vieți a lui Pablo - ia mai puțin loc în spațiul cărții decât relațiile lui Pablo cu Carletto.

Chiar frământările lui Pablo reies oarecum egalizate, parcă ar avea aceeași importanță pentru desfășurarea subiectului; e evident însă că nu o femeie ca I. iuda (poate bună și cinstită în fondul ei sufletesc, dar - slabă, incapabilă să reziste tentațiilor „lumii bune” și dispusă deci la concesii și compromisuri morale), ci Gina [tot o femeie simplă, dar care are curajul cinstei sale) are o influență hotărâtoare asupra lui. Pablo, în ce privește concepția lui despre dragoste și relațiile dintre bărbați și femei.

Aceste limite se datoresc în parte stilului. Nici sobrietatea excesivă nu trebuie fetișizată. Stilul așa zis sec își are și el neajunsurile sale. Abordarea manierelor stilistice ale școlii neorea-

liste are însă o explicație, - ele vin ca o reacție necesară împotriva stilului pompos, de falsă strălucire, al literaturii estetizante italiene din epoca fascistă. Stilul acesta arid, aspru, de proză manifest prozaică, a fost una din formele de protest ale scriitorilor progresiști împotriva artei pentru artă și așa și trebuie înțeles, în împrejurările istorice specifice în care a apărut. În cazul cărții lui Pavese, măruntele ei neajunsuri sînt datorite în parte și concepției autorului, nu întotdeauna consecventă pînă la capăt și unei — poate involuntare - cochetării cu obiectivismul. Este însă adevărat că alegerea uneia sau alteia dintre m.aniere este determinată printre altele și de concepția despre viață și de concepția despre artă a autorului.

În concluzie, cu toate că nu e scutită de unele neajunsuri, cartea lui Pavese poate fi socotită un succes al literaturii italiene și al literaturii progresiste universale.

Remus Luca

"Revista "Revistelor

— din țară —

„STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR”, nr. 2/1960

dtimul număr al publicației Institutului de istorie literară și folclor al Academiei RPR, a ieșit din făgașul vechilor preocupări, consacrate, în cea mai mare parte, problemelor de literatură anterioară datei de 25 August 1944 și folclorului. Colectivul institutului, a făcut un pas hotărât, abordînd curajos o serie de teme actuale ale literaturii, fără a părăsi, bine înțeles, cercetările utile, cuprinzînd în întregul domeniu al istoriei literare și folclorului. Acordînd ponderea cuvenită problemelor care interesează în cel mai înalt grad atît pe cercetători cit și pe cititorii mai puțin avizați, revista se prezintă cu un sumar bogat, echilibrat sub raport tematic. Materialul este împărțit în două mari capitole: studii și recenzii. Acestea din urmă, pe bună dreptate, ocupă un loc însemnat în paginile revistei, deoarece constituie un mijloc eficace de îndrumare a autorilor și, mai ales, a cititorilor. Studiile reprezintă, m genere, strădaniile sincere de muncă științifică, încercînd să cerceteze și să sublinieze semnificația și specificul activității literare a unor scriitori contemporani ca Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Marin Preda. Autorii studiilor și recenziilor au căutat să meargă pe linia indicată de utilul articol-semnat de Mihai. Novicov, în care, pe

baza directivelor Congresului al IH-lea al PMR, se enumera și se comentează cu justețe cîteva dintre sarcinile actuale ale științei literare. Articolul, scris de pe o poziție ideologică fermă, este de real folos atît criticilor cît și istoricilor literari. Dacă ar fi insistat și asupra necesității de a se acorda atenția cuvenită analizei estetice a operelor literare, articolul lui Mihai Novicov ar fi cîștigat în interes și ar fi solicitat și mai mult critica literară în abordarea unor discuții folositoare creatorilor de opere literare din zilele noastre.

E de relevant, neîndoielnic, contribuția academicianului G. Călinescu la cunoașterea vieții și operei unor scriitori de m.ai mică circulație, cum sîni G. Pleșoianu, G. Baronzi. I. M. Bujoreanu. Materialul documentar prezentat de domnia-sa, țirecum și scurtele comentarii care-l însoțesc, oferă o bogată sursă pentru reconstituirea peisajului literar al epocii. Materialul documentar publicat cu regularitate de revista Institutului de Istorie literară și folclor, este o bună bază de plecare pentru cîteva capitole însemnate ale viitorului tratat de istoria literaturii romine.

Reține, de asemenea, atenția, studiul lui D. Vatamaniuc despre poezia lui Mihai Beniuc. Observații judicioase în-tilnim, îndeosebi, în acele capitole con-

sacrale activității poetului în anii de dinaintea eliberării patriei.

Competent și viu scrisă este recenziile lui Dan Haulică la volumul „Cântare cetății lui Bucur” de Radu Boureanu. În fond avem de-a face cu o analiză succintă și profundă care ne deslușește resorturile intime ale poeziei lui Radu Boureanu, evidențiind, firește, calitățile ca și lacunele ei. Merită a fi reținută observația că volumul „privit în ansamblu, provoacă inevitabil o impresie de prea lung, de stagnant” și că citit pe fragmente câștigă.

Meritele incontestabile ale acestui număr din „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” sînt însă umbrite de diferite scăderi. Multe dintre ele nu pot fi considerate simple inadvertențe, deoarece vădesc un nivel nesatisfăcător de înțelegere și tratare a problemelor abordate. O primă și esențială observație trebuie legată de faptul că unele studii și recenzii • Tudor Argezi-pamfletar de Ilin Stancu, Note despre creația lui Geo Bogza de Cornelia Ștefănescu, etc, nu aduc aproape nimic nou și sînt inferioare ca ținută articolelor care, apar pe aceste teme în presa literară. În plus conțin und? confuzii și erori de informație. Între altele, de pildă, se afirmă că pamfletul „nu apare decît spre sfîrșitul secolului al XIX-lea...” (p. 209), cînd e îndeobște știut că el a fost o armă eficientă utilizată cu succes în primele decenii ale veacului al XIX-lea. (Ionică Tăutu, Strigarea norodului Moldovei - aprox. iSzi - și Scrisoarea unui boier din Moldova - 1824).

În alt studiu se arată că Marin Preda a debutat în literatură cu schița „Pîrli.tul” (1942). În realitate Marin Preda publicase în 1941 schița „Salamul”, în legătură cu aceasta, trebuie îndreptat: anul apariției acestei schițe (pg. 284) despre care autoarea crede că a fost publicată abia în anul 194J în „Revista literară”. În speță, e vorba doar de o republicare.

Cam ciudată este și încercarea de clasificare tematică a pamfletului argezian. După autor se pot discerne următoarele teme: moravurile mic-burgheze, morala burgheză și esența ei, setea de îmbogățire, lichelismul, etc. (pg. 221). Dacă prin absurd ar trebui să acceptăm o astfel de clasificare ne-am putea întreba de ce setea de îmbogățire și lichelismul par autorului atât de detașate de morala burgheză?

Supără de asemenea în unele studii și prezentarea la modul sentențios, a unor fapte asupra cărora specialiștii sînt încă departe de a se pronunța definitiv. Astfel, în studiul de altfel destul de documentat al lui Valeriu Ciobanu, „Relații literare ruso-române în epoca feudală”, unele date privitoare la introducerea și folosirea limbii slave la romîni (p. 294) sînt prezentate aproape axiomatic, deși slaviștii fac încă cercetări întinse în această direcție. Pe aceeași linie - cu o doză de exagerări în plus - se situează și afirmația că: „Vrednică de însemnate inițierea a patru corăbieri rusești” a jucat un rol important în ceea ce privește nașterea literaturii romîne moderne. De neînțeles mi se pare și de ce autorul acestui studiu, care este un bun cunoscător al bibliografiei de specialitate, omite atunci cînd amintește de spătarul Nicolae Milescu, să vorbească deslușit (pg. 1,00) despre cele două ediții apărute în zilele noastre sub îngrijirea lui C. Bărbulescu (Jurnal de călătorie în China ed. II-a - 1958 și Descrierea Chinei — 1959) în, timp ce peste lucrările apărute mai de mult - unele fără valoare - găsește suficient spațiu? Aceeași întrebare se pune pe drept cuvînt și în legătură cu Neculce, trimerile la Letopiseșul său făcîndu-se la ediția Kogălniceanu (pag. 299, 302) și. nu la ultima ediție apărută în 1959, sub îngrijirea acad. Iorgu Iordan.

Autorul studiului forțează anumite comparații și între Letopiseșul lui, Ne-

culce și o cronică rusă din secolul al XII-lea.

Folosind argumentele lui Vaier, u Ciobanii, l-am fi putut apropia pe Neculce și de unele izvoare istorice turcești în care folosirea proverbelor e deosebit de frecventă. Astfel de apropieri sînt nu numai inutile ci și dăunătoare, vădind un spirit excesiv comparativist.

Erori de interpretare - unele supărătoare - se găsesc și la capitolul „Recenzii”. Incercînd să definească caracterul domniei lui Ștefan cel Mare, recenzentul volumului „Zodia Cancerului” pretinde că „voievodul (Ștefan cel Mare n.n.) a dat posibilitate poporului să-și afirme cele mai înalte însușiri (pag. 384, subl. noastră). Același recenzent, ocupîndu-se de cunoscuta carte a lui Dostoievski, „Amintiri din casa morților”, crede că „valoarea istorico-literară a cărții este în zădărnica declasare”, care sînt „căutători ai libertății și adevărului în condiții de foamă și incertitudine” și care „constituiau cel mai puternic act de acuzare al regimului” (pag. 370, subl. noastră). Adică, mai împede, nu muncitorii, nu țărani iobagi, prin condițiile lor de viață, prin lupta lor eroică au fost căutători ai libertății și au constituit supremul act de acuzare al regimului țarist, ci tîlharii și declassații I

de peste hotare

JNOSTRANNAIA LITERATURA", nr. 12/1960

„*^5**^sjsf** e vorbește în mod curent J S L ^ T j despre „literatura Americii ® P ^ ^ f «Latine”, deși în realitate este 3T ^trm vorba de vreo douăzeci de literaturi, diferita prin specificul lor național, prin tradițiile lor, prin problemele lor -particulare. Această denumire comună nu constituie totuși o simplă convenție. Ea reflectă o comunitate reală, ce s-a stabilit în timp între literaturile țărilor Irttino-ameri-

Regretabil c și faptul că o publicație științifică a Academiei nu acordă importanța cuvenită regulelor ortografice și de punctuație. În acest sens, articolul „Tudor Arghezi pamfletar” cuprinde de la un cap cit la' altul erori și inadvertențe neîngăduite.

De asemenea, excesul de invenție verbală e supărător : a satelitiza (pag. zi}), mișcare grindinoasă (pag. }8g, subl. noastră), etc.

O problemă de ordin general privind cuprinsul viitoarelor numere ale revistei este. după părerea noastră, lărgirea considerabilă a numărului colaboratorilor de specialitate. Revista trebuie să constituie un sprijin esențial al muncii de elaborare a tratatului de istoria literaturii r o mine. De aceea, e absolut necesar ca diverși colaboratori să-și spună cuvîntul într-o serie de probleme, încă insuficient dezbătute, cum ar fi defînirea și caracterizarea curentelor literare ale perioadei dintre cele două războaie, a poporan sinului, a semănătorismuhti, a gîndirsinului etc.

Rezervele acestea din care am eliminat unele mai puțin importante, nu sînt, firește, menite să scadă meritele acestui număr al revistei, care a făcut progrese simțitoare în ceea ce privește tematica și problemele abordate.

M. G.

naia literatura", închinat în întregime literaturii Americii Latin::.

Revista consacră un articol discuțiilor ce se duc de câțiva ani în toate țările continentului, în jurul crizei romanului social. După o înflorire remarcabilă a romanului social în perioada dintre cele două războaie, în momentul de față se observă tendința stăruitoare de a împinge literatura latino-americană în direcția îndepărtării de realitate. Discuția în jurul romanului social devine astfel o discuție despre realism, despre caracterul popular în literatură. Un grup destul de activ de critici și teoreticieni ai literaturii promovează deschis tezele estetismului contemporan, ale romanului „transcendental”, rupt de realitatea socială în plină efervescență. Substratul acestor tendințe a fost definit clar de Guillermo da Torre la ultimul Congres al comparatiștilor din SUA. Relevând pătrunderea și influența curentelor decadente în America Latină. în primul rând a celor din SUA, acesta a subliniat că influența literaturii nord-americane a devenit o parte integrantă a politicii culturale a Statelor-Unite. Reflectând îngrijorarea scriitorilor-patrioți din Argentina, care se plîng că „Buenos-Aires este imaginat azi după filmele franceze, iar satul argentinian - după Enskine GaldweM”, criticul P. Orgamhide califică fenomenele de acest gen drept „colonialism cultural”. Împotriva tendințelor unor cosmopoliți ca Roberto Giusti (Mexic), care militează - sub pretextul promovării general-urnanului - pentru „abolirea mărginirii naționale” în literatură, cu scopul de a înlesni pătrunderea decadentismului, scriitorii și criticii realiști, ca de exemplu Arturo Torres-Riozero (Chile), luptă pentru păstrarea specificului național în fiecare literatură latino-americană. Criticul comunist Héctor Agosti (Argentina) scrie : ..A crea o literatură, ale cărei rădăcini să fie adînc înfipte în solul realității noastre na-

ționale este singura oale posibilă și legitimă de a ajunge la noțiunea de general-uman”.

Tendențele decadente cosmopolite, antisociale, expresie literară a presiunii imperialismului american, se lovesc de riposta crescîndă a scriitorilor și criticilor care se raliază mișcărilor progresiste din țările latino-americane. Adepți ai romanului social, considerînd că actuala criză a acestuia nu este clecît o etapă istoricește determinată de căutarea soluțiilor ideologico-artistice adecvate noilor condiții social-politice, mnumeroși scriitori își văd locul alături de contemporanii lor, în miezul luptelor sociale. Romancierul Alfredo Pare/a Diescanseco (Ecuador), scrie : „Scriitorul trebuie să fie alături de contemporanul său, să participe la mersul lui înainte”, iar guatemalezul Miguel Angel Asturias declară că „scriitorul trebuie să iasă în stradă”.

Interesantă sub aspectul creșterii conștiinței sociale a scriitorilor latino-americani. și înțelegerii răspunderilor față de popoarele lor, este și ancheta organizată de revistă sub titlul „Din Rio Grande pînă în Țara Focului”, anchetă la care răspund scriitori din diferite țări ale continentului.

Pentru Guillermo Cabrera Infante (Cuba), locul scriitorului este. indiscutabil, în avangarda revoluției populare și antiimperialiste. ..Scriitorii Cupei noi sînt conștienți de faptul că... dragostea și admirația poporului față de ei vor crește pe măsură ce omul de cultură se va apropia de popor și va reflecta năzuințele acestuia”. Enri- que Gil Gilbert (Ecuador) subliniază că, datorită apariției clasei muncitoare, tradițiile progresiste ale intelectualității, din secolid. al XIX-lea sînt valorificate azi în Ecuador, pe o treaptă mai înaltă, cu ajutorul teoriei marxist-leniniste. Scriitorii din Ecuador luptă împotriva colonialismului american și oligarhiei autohtone, apărînd bogățiile spirituale ale poporului. încrezător în

viitorul poporului său este și Carlo Augusto Leon (Venezuela), care declară că „in Venezuela viitorului a propiat, eliberată de asuprirea feudală și imperialistă, va înflori splendid cultura noastră națională, trezind la viață forțele creatoare ale poporului .

„Ca să fie credincioși datoriei lor dc scriitori, literații din Haiti trebuie să-și îndeplinească îndatorirea lor cetățenească”, scrie Jacques Stephs Alexis. „Lupta pentru libertatea patriei este legea supremă pentru fiecare dintre noi... în azurul infinit al mării tropicale, în inima bazinului Caraibelor arde în flăcări Haiti... Ceea ce se petrece azi în Haiti este prologul mării revoluții naționale, demo-

cratice, antif feudale, antiimperialiste, pentru care poporul nostru luptă de un secol și jumătate"... Și el anunță „sosirea iminentă a primăverii pentru literatura haitiană”.

Exemplul Cubei arată celorlalte țări latino-americane drumul spre descătușarea economică și spre înflorirea culturii. Pe întregul teritoriul ce se întinde de la Rio Grand.e pînă în Țara Focului se intensifică lupta de eliberare antiimperialistă, în care se afirmă, cu un bine meritat răsunset internațional și, o literatură patriotică vigoasă, conștientă ele răspunderile sale în fața popoarelor continentului sud-american.

I. P.

„JOURNAL OF THE HISTORY OF IDEAS”, nr. 1-2/1960

Journal of the history of ideas" consacără un număr de studii istoriei gîndirii și culturii din țările răsăritene. R. L. Lewitter (Peter the Great, Poland, and the Westernization of Russia) subliniază că metafora lui Pușkin (prin întemeierea Petersburgului - spunea marele poet rus - Petru I a „croit o fereastră către Europa”) nu are numai un sens literar artistic ci și, o veridicitate istorică. Lewitter scrie că Petru I a încercat să înfăptuiască o industrializare intensivă întemeiată pe un sistem elaborat de învățămînt tehnic și. științific, fără precedent în istoria Rusiei, sistem care a fost realizat, de fapt, în deplinătatea intențiilor țarului abia iu secolul XX. Pentru Petru I educație și. învățămînt profesional erau noțiuni identice. Prin arte, Petru I a înțeles i.,„artele utile, meșteșugurile ar-tisanale, ?natenuitica, mecanica, chirurgia, anatomia, hidraulica ; în planurile sale intrînd înființarea unei academii a artelor și. meșteșugurilor în care

s-ar fi învățat mecanica, limbi străine, pictura, arhitectura.

Rafael Demos discută „Iluminismul neoelenic" - „The Neo-Helienie Bnligh-tenment" (1750-1821). Studiul său de-?nonstrează că prăbușirea Imperiului Bizantin a făcut imposibilă influența re-nașterii europene asupra culturii grecești, însă nu a împiedicat în continuare ca în epoca dominației otomane arta, știința și literatura greacă să treacă prin perioadele perspectivei de re-naștere și iluminism, perioade care-și au sorgintea în propriile condiții social-istorice ale artei grecești și în parte în influențele pe care arta occidentală, în ciuda „obstacolelor" pe care le-a pus Imperiul Otoman, a avut-o asupra Constantinopolului. După cum afirmă autorul, biserica ortodoxă greacă a favorizat dezvoltarea filozofiei; în afară de aceasta, adesea sub haina religioasă, se ascundeau organizații laice, care, în ciuda dominației otomane, continuau să aibă controlul integral al educației. Pe poziții mai progresiste decît biserica a stat aristocrația fana-

notă. ht filozofie, fanarioții se apropiu de raționalism și antiscolastică, a-preciiind foarte mult pe Descartes. In politică ei erau de obicei liberali, cel mai cunoscut dintre ei fiind Alexandru Mavrocordat (1636-ijoa). In afara bisericii și aristocrației fanariote una din bazele sociale esențiale ale dezvoltării culturii grecești a fost înflorirea burgheziei, elene. Iluminismul grec și-a găsit expresia, înainte de orice, în dezvoltarea științelor naturii (înfiunțarea numeroaselor laboratoare cu aparatură corespunzătoare), înflorirea matematicii, abordarea antidogmatică a problemelor științei contemporane și, mai ales, traducerea în masă a filozofilor și oamenilor de știință europeni: Fontenelle,

Leibnitz, Locke și Wolf. Inlr-o notă intitulată „Prima utilizare a termenului „știință socială” (The Earliest Use of the Term „Social Science”), P. R. Senn constată că termenul nu a apărut pentru prima dată în operele lui Auguste Comte, cum se credea pînă acum, ci în articolele lui John Mill (1936) și anume în cunoscutul lui studiu „Despre definiția economică politică” publicat de „London and Westminster Review” precum și în „Eseuri despre cîteva probleme nerezolvate ale economiei politice” (Essays on Some Unsettled Questions of Political Economy, London, 1844).

^N. T.

„SPECTATOR”, noiembrie 1960

dată anunțat rezultatul alegerilor din S.U.A. revistele britanice săptămînale și-au pierdut inhibiția diplomatică, care bloca orice comentarii referitoare la viața politică din S.U.A. Caracterizări caustice ale -perioadei Eisenhower-Nixort, tablouri grotești ale campaniei electorale, pronosticuri sumbre sînt tipice pentru oftatul de ușurare scos de presa britanică de diferite opinii sau culori politice, acum cînd „cercul electoral s-a închis .

In 'această ordine de idei, „Spectator”, fcaV-e figurează ca un organ conservator independent, pendulînd spre 'liberali (întemeietorul revistei a fost Herbert Spencer) și-a asigurat colaborarea lui }ohn Kenneth Gailbraith, șeful grupului de economiști liberali (așa zisa [,„școală de la Harvard”), și \a deputatului, englez lan G'dmour. Considerînd negativ bilanțul guvernării lui Eisenhower, Gailbraith ^argmientează că înlocuirea în continuarea întrecerii economice cu țările lagărului socialist prin cursa marmărilor mi va duce la însănăto-

șirea economiei americane, ci, dimpotrivă, la agravarea tarelor ei actuale. Preconizînd reîntoarcerea la politica „New Deal”-ului, (politica liberăă promovată de Franklin Roosevelt la începutul deceniului al PV-lea), Gailbraith subliniază că „factorii care au favorizat New-Deal-ul nu mai acționează astăzi. Acești factori au fost : un Congres care, intrat în panică în urma degringoladei catastrofalei crize din igzg, era dispus să accepte orice legislație care >ar fi stabilizat cît de cît situația, o opinie publică gata. la sacrificii pentru a-și îmbunătăți perspectiva zilei de imine, o echipă guvernamentală hotărîtă să speculeze situația și să forțeze mina anumitor monopoluri înspăimîntate de propagarea din ce în ce mai largă a efectelor crizei generale.

Gailbraith, fiind un apărător al orînduirii capitaliste, vede unele caracteristici ale „marei depresiuni” de la igzg, nu le neagă, însă le dă explicații denaturate, considerînd temporare fenomene endemice și permanente caracteristicile capitalismului in-

trat în putrefacție și căutînd explicația amplexării deosebit de mari pe care a luat-o criza în domeniul politicii, ca o urmare a proastei guvernări a republicanului Hoover, sau a 'rigidității economiei americane de după primul război mondial. Este însă semnificativ faptul că economistul și sociologul american subliniază diferența dintre America 1938 și America 1960: anume că, înfricoșate de spectrul crizei, monopoliurile, clasele conducătoare erau dispuse, sau — mai bine zis — silite în 1951 să acorde anumite concesiuni, ceea ce i-a permis lui Roosevelt să realizeze în limite restrinse un program mai liberal, cu caracter relativ progresist, în timp ce astăzi, mizînd pe înarmare și pe războiul rece, ele nu se mai arată dispuse să îngăduie un program capabil să scoată America din impas. Căci după Gailbraith, impasul de astăzi al Americii nu constă în faptul că industria americană nu lucrează cu întreaga ei capacitate de producție, ci în repartiție, în faptul că produsul nu ajunge unde trebuie (atît pe plan național cît și pe plan internațional); în faptul că în America există, milioane de oameni care se culcă flămînzi în timp ce alții suferă de pe urma sedentarismului și supranutriției (vezi „Comunita” nr. 10).

Rămîn însă sub semnul întrebării înseși preni-zele de la care pornește Gailbraith, în primul rînd ideea că John Kennedy ar fi dispus să inițieze unele măsuri cu caracter asemănător New-Deal-ului, și în al doilea rînd că un individ, o personalitate ar putea să rezolve problemele de astăzi ale Americii. Concepția despre politică a lui Gailbraith este pur subiectivistă. În orice caz, articolele sale dezvăluie dilema, răscrucea de drumuri în fața căreia se găsesc astăzi cercurile conducătoare din S.U.A.

Discuțînd predecesorii satirei lui Jonathan Swift, criticul englez Christopher Hollis discută, unele trăsături

ale satirei și utopiei engleze iluministe, afungînd la constatări interesante. „Aventurile lui Robinson Crusoe” reprezintă două momente caracteristice ale literaturii engleze. Atît Defoe, cît și Swift, trăind după revoluția burgheză engleză, mai exact în ultima ei fază, își aleg ca erou pe noul burghez, care caută cîștiguri în afara metropolei, la capătul pămîntului. Atît Gulliver cît și Crusoe reprezintă burghezia întreprinzătoare, ei sînt reprezentanți ai unor familii, respectabile, care urmează să-și croiască drumul în viață după ce exuberanța marilor explorări și a marilor descoperiri geografice a trecut, după ce harta lumii a fost — ca să zicem așa — completată, după ce apăsese era jefuirii orașelor bogate și-a capturării galerelor încărcate cu vase de aur și argint. Din epoca explorărilor și a pirateriei, burghezul englez, a rămas cu un dor vag al aventurii; acum însă preocuparea pentru călătoriile de afaceri, care înainte existase într-o stare latentă, a devenit dominantă. Cu excepția cîtorva unghere răslețe, lumea este în această epocă îndejuns de bine cunoscută, iar scopul urmărit de Crusoe era de a trage un folos de pe urma cunoștințelor sale. În loc de-a călări prin pădurea fermecată în căutarea, fîntinii de la capătul lumii, eroul burghez navighează prozaic cu ajutorul busolei și al stelei polare în jurul unei lumi înregistrate corect pe hartă. Gulliver pornește în chipul cel mai normal din portul Londrei, iar latitudinea și longitudinea fanteziilor sale cele mai extravagante pot fi stabilite cu destulă acuratețe. „Aventurile lui Gulliver” reprezintă, prima utopie prevăzută, cu hărți.

De aici încolo drumurile pe care merg Defoe și Swift se despart. În timp ce Defoe se identifică complet și sincer cu eroul său, cu modul aces-tuia de a vedea, cu modul de gîndire al burghezului în căutare de bene-

ficiu material, Swift îl crează pe Gulliver, îndărătul căruia critica sa să poată fi rostită mai convingător. Defoe a acceptat veacul în care trăia, bucurându-se de realizările lui, în timp ce Swift folosește călătoria ca mijloc de satiră. Atât din punctul de vedere al formei, cât și al planului, călătoriile lui Gulliver reprezintă un produs tipic al secolului al XVIII-lea, fiind în același timp cea mai violentă satiră la adresa iluziilor și speranțelor secolului. Și Swift și Defoe au privit aceeași lume, dar au privit-o cu alți ochi și au tras alte concluzii. Robinson reprezintă optimismul burghezului „atotcuceritor”, stăpîn pe situație,

trăind într-o lume pe care o considera cea mai bună dintre lumile posibile. Swift este satira pesimistă a iluministului deziluziat care nu mai speră într-o nouă Atlantida, autoironizându-se și ducînd pretutindeni esența lumii reale al cărei reprezentant este. Imbinînd știința veacului său cu poftele de cucerire ale burgheziei engleze, Robinson Crusoe reprezintă dimensiunea idealizată a burgheziei în ascensiune; este interesant, că însingurarea sa nu reprezintă un protest împotriva vieții urbane, ci un week-end într-un „pays de Cocagne”.

R. O.

JL PONTE", nr. 11 1960

! --y m. V°ducția cinematografică italiană a fost pusă în ultimele zile într-o grea situație. În afară de cenzura oficială de stat, destul de exigentă, a apărut o supra-cenzură a organelor judiciare. În articolul său intitulat „Marea ofensivă” publicat în numărul II din 1960, al revistei lunare de politică și literatură „Il ponte”, Giorgio Mosconi se ocupă de această nouă piedică apărută în calea, cineaștilor. El menționează câteva filme, cărora, după obținerea prealabilă a aprobării cenzurii pentru vizionarea în public - și după ce acestea rulară în multe săli din alte orașe - la Milano, procurorul general al Curții de Apel Dr. Pietro Trombi le-a impus tăierea unor secvențe importante, considerate de el ca „imorale”. Este vorba de „Rocco și frații săi” al lui Luchino Visconti și „Aventura”, în regia lui Antonioni. Ambele filme, de înalt nivel artistic, au fost apreciate deopotrivă de public și critici, bucurându-se de favoarea juriilor de la Festivalurile cinematografice internaționale. Acuzația de obscenitate e doar un pretext. În realitate, aceste filme calificate de Mos-

coni ca : „opere de fericită inventivitate și nobleță artistică” sînt urmărite din cauza implicațiilor sociale ale subiectelor tratate. (în „Rocco și frații săi”, de pildă, apare tragedia proletarilor meridionali imigrați în nordul industrial al Italiei).

Cu filmul „O zi proastă” autoritățile judiciare au procedat și mai drastic. El a fost sechestrat, iar autorii : Bolognini, Moravia și Pasolini, dai în judecată pentru pornografie. Este de observat că ultimii doi - scriitori de mare renume - fuseseră acuzați acum cîva timp de obscenitate, pentru lucrări literare care n-au fost pe placul unor bigoți de sub influența „Acțiunii Catolice”. Achitați atunci de tribunalul din Milano, ei se văd acum din nou incriminați, ca cineaști. Autorul articolului reamintește magistraților italieni de faimoasele cazuri din trecut (Madame Bovary, a lui Flaubert și Fleurs du mal, ale lui Baudelaire).

Nici filmele în co-producție, sau cele străine, nu sînt menajate. Astfel se impun amputări și filmului francez „Trecerea Rinului” (se știe că regizorul

său, Andre Cayatte, a obținut premiul I la Festivalul din Veneția în 1960).

Situația la care s-a ajuns e creată de divergența dintre legea specială a cenzurii și Codul italian. Pentru „Rocco și frații săi” s-a făcut pînă la urmă o concesie : s-a recurs la „oscuramento, adică la proiectarea întunecată a scenelor „imorale”...

Cu drept cuvînt, autorii filmelor se opun la mutilările cerute. Pe de altă parte, producătorii nu mai au siguranța dreptului cîștigat prin aprobarea anterioară a cenzurii. De remarcat este că, în ofensiva contra filmelor cu caracter social, magistrații le tolerează pe cele

într-adevăr imorale și stupide, sau macabre (de lipul „Moara care macină cadavre de femei”).

În discursul său la inaugurarea anului judecătoresc 1960, la Curtea de Apel din Veneția, înaltul magistrat milanez sus menționat, declarase în mod public că : „Înțelege să-i descurajeze pe producători a mai pune în lucru filme ca acelea ce i-au stîrnit dezaprobarea”. Pot el, într-un interviu acordat revistei Fjuropeo, a susținut apoi că lumea ar trebui să vadă la cinema numai filmele lui Walt Disney. Fsoident, ele nu abordează probleme „delicate”..

T. M.

„COMUNITA”, nr. 84/1960

După mitul așa zisului „miracol economic” din RFG, presa apuseană încearcă, prin bluffuri publicitare, să amăgească opinia publică descoperind unul similar în Italia. Pronosticuri neserioase anunță că, într-un deceniu, această țară ar întrece pe celelalte din piața comună europeană, luînd înaintea unor țări mult mai avansate din punct de vedere industrial. Într-un articol intitulat „Unde se termină mkaoolul italian” apărut în revista milaneză 'Comunita, Silvio Pozzani spulberă falsele iluzii destinate să măgulească orgoliul național. Autorul articolului arată situația reală, insistînd asupra tarei fundamentale a economiei italiene : contrastul dramatic între nordul industrializat și sudul rămas în urmă. El semnaleză dificultățile serioase ce bnpiedică urnirea economiei meridionale din stagnarea economică, în care se găsesc. Nu poate fi vorba de o dezvoltare echilibrată a economiei generale numai prin creșterea industriei și serviciilor într-o parte a țării, fără a se mări productivitatea și moderniza agricultura la sud de Napoli și în Sicilia.

După cum scrie Pozzani în articolul său : „femeile siciliene trăiesc într-o lume ce pare mai apropiată de Mccca decât de Milano”. Ce e de făcut pentru a. se înlătura dezechilibrul actual în dezvoltarea economică a Italiei t Probleme politice și sociale importante se cer rezolvate înainte de a se vorbi de accelerarea ritmului și mărirea capacității, producției. în anii ce vin.

Toate planurile regionale întocmite pînă acum s-au dovedit falimentare, deoarece programele de investiții și prevederile organizatorice se bazau pe concepții sociale depășite și pe condiții învechite, atît în producția industrială cit și în cea agricolă. Astfel, organe birocratice lipsite de inițiativă și inventivitate au preconizat în sud o dezvoltare a agriculturii în cadrul regimului tradițional al ?nicilor proprietăți. Or, se știe că acestea nu pot profita de avantajele mecanizării, ale în trebuințării îngrășămintelor chimice pe scară mare, ale vînzării în comun a produselor. Lipsa oricărui forme ele cooperativizare menține agricultura în starea, primitivă de azi, ceea ce nu permite schimburi vitale cu alte activități economice.

Premizele greșite de țină acum au dus la o înrăutățire a situației chiar în zonele rurale alpine. Cum ar fi atunci de așteptat succese în regiunea sudică a țării? Fenomenul părăsirii satelor prin emigrarea spre nordul Italiei sau spre alte țări și continente s-a agravat în ultima vreme; numeroase cîmpuri limitrofe amenință să rămână necultivate. Numai noi condiții deviată pentru populația rurală ce trăiește în mizerie și întuneric pot mări rentabilitatea agriculturii și opri exodul către oraș și în străinătate.

Din articol reiese că, fără o reînnoire a agriculturii în Italia meridională, fără ridicarea nivelului de trai al muncitorilor agricoli și al micilor proprietari de pămînt nu se va obține o producție națională echilibrată. Aceasta - și nu urmărirea unor miracole himerice - este problema crucială a economiei italiene - problemă pe care regimul actual nu e în stare să o rezolve.

M. I.

„LA TABLE RONDE”, nr. 154/1960

umărul acesta aduce prețioase informații asupra ultimelor succese raportate de arheologii care încearcă să descifreze tainele străvechiului „pămînt al făgăduinței”. După cum se știe, încă în K)zș, a fost găsit într-o grotă din Galileea un craniu fosil de tip neanderthalian (*Palaentropos Palestinesi*). Descoperirile ulterioare au completat știrile asupra omului primitiv, locuitor prin excelență al cavernelor, și care s-a fixat în perioada neolitică (mileniile VII-V î.e.n.) în așezări de felul uluitoarelor cetăți suprapuse de la Jericho, unde a construit case solide din chirpici, înzestrate cu podele făcute și acoperite cu rogojini, case pe care le-a împrejmuțit cu ziduri și turlă de țsiatră (cel mai vechi exemplu de așezare fortificată din istoria omenirii, datînd de acum 8-9 mii de ani). De remarcat că aici au fost găsite dovezi ale existenței unui cult al coloanei (care ne duce cu gîndul la Creta...) și al unui „cult al craniilor”, de pe urma cărora au rămas cîteva craniuri pe care misterioșii locuitori ai cetății - care înflorea în vremea cînd calota de gheață abia prindea să se retragă din nordul Europei - le restauraseră cu ghips, dîndu-le trăsăturile

omenești pe care le avuseseră cîndva. Cea mai veche ceramică provine tot din Jericho, din mileniul al V-lea. Din aceeași perioadă datează ceramica împodobită cu desene, obiectele de piatră și figurinele fazei „yamurkiene”, a sfîrșitului neoliticului. Toată această civilizație agricolă autohtonă se prelungește în chip modest pînă la începutul mileniului al IV-lea, cînd apare civilizația de origină pastorală a chalcoliticului de la Ghassul și Beersheba, unde au fost descoperite locuințele subterane, ale unei populații brachicefale, aparținînd rasei anatoliene sau armenoide a antropologilor. Deosebit de interesante sînt osuarele din ceramică ale acestei populații, care avea să iasă curînd de sub pămînt pentru a întemeia așezări compuse din locuințe, pe care le putem cunoaște tocmai datorită osuarelor în chip de casă. E vorba de niște cufărașe de lut ars (0,60 m^o X 0,30 m.), cu o deschizătură laterală pentru introducerea craniului. Studiîndu-le, arheologii au putut reconstitui tipul de locuință al acestei necunoscute populații, care întrebuița mai ales lemnul. Olarul a înfățișat capetele bîrnelor care suportau acoperișul, împodobit - ca și pereții - cu un decor pictat cu palmele și motive geo-

metrică. Fațada e dominată de o figură umană schematică. Nasul, proeminent, e adesea indicat singur, dar câteodată și ochii. În unele cazuri capul se degajă între două cioturi închipuind brațele, „silueta amintind astfel de cea a idolilor din Egeea”. Vasele de lux erau făcute din bazalt și inc/zate, iar topoarele, foarfecii, măciucile, din aramă curată. Sculptorii în fildeș lucrau brățări, podoabe, ace, precum și figurine (femei și bărbați, cel mai adesea goi, în picioare și cu mâinile în șold). Ochii erau încrustați, circumferința capului perforată - la bărbați și obraji - pentru a se putea prinde în găurile respective șuvițele indicând părul și barba. „Chipurile sînt triste și severe”... Acrtă acestor fildeșuri. are analogii cu cele ale Egiptului pre și proto dinastic, fiindu-le superioară. În lipsa dovezilor unui contact între Neghev și Egiptul de jos, „cea mai bună ipoteză pentru moment pare cea a unui împoumut dintr-uo vechi fond african, prin intermediul Arabiei, a cărei artă rupestră ține de cea a Africei”. De notat și prezența unor pietre de rîu, însemnate cu ocră roșu (cruci, linii, puncte, etc.) de genul celor de la Mas d'Azil.

Ultimul etaj al culturii chalcolitice e reprezentat la Meser, unde locuitorii trăiau în case cu absidă și se serveau de securi, de aramă pentru a tăia cisterne în stîncă (cel mai vechi exemplu de rezervoare tăiate în piatră pentru păstrarea apei).

Bronzul vechi (3000-2000 î.e.n.) e reprezentat îndeosebi la Beth-Yerah, incinta de cărămizi fiind caracteristică pentru zidurile masive cu care se apărau pe atunci cetățile.

Bronzul mijlociu (secolele XVIII-XVI) e ilustrat de cetatea, cananeeană de la Hazor, menționată în Vechiul Testament și în literatura egipteană (tell-ul e înalt de 40 m. și ocupă o suprafață de 140 de mii m.p.) Hazor e celebra cetate cananeeană, „capitala tuturor acestor regate”, cucerită de Iosua

în secolul al XIII-lea. Au fost descoperite fortificațiile, mai multe temple prefigurînd în chip vădit faimosul templu al lui Solomon, statui, stele, fildeșuri și ceramică.

Pentru perioada filislină și israelită, cercetările din Tel-Aviv au demonstrat că filistinii s-au instalat aci în mijlocul secolului al XII-lea, aciuînd cu ei - se pare - fierul. Nenumărate așezări ale căror nume sînt de asemenea cunoscute din vechiul Testament au fost săpate, găsindu-se un bogat material din diverse perioade, printre care rare inscripții ebraice [de felul celei scrise în vremea regatului lui Iuda de către un biet țăran pe un ciob de vas și în care se plînge comandantului local că un ofițer i-a luat mantaua, în timp ce secera, în chip de amendă pentru o infracțiune de care nu se făcuse vinovat...]

Descoperirile din perioada romană, cînd se plasează existența vestitei, comunității eseniene de la Qumran, cu ale ei „manuscrite ale mării Moarte” care aruncă o nebănuită lumină asupra începuturilor creștinismului, sînt senzaționale. Vestigiile palatului lui Irod, de pildă, sînt absolut identice cu descrierea lui Flavius Josephus, iar necropola de la Beth She'arim, cu nenumăratele ei catacombe, în care s-au găsit sarcofagii decorate, inscripții ebraice și grecești, mobilier, tînonede, îngăduie reconstituirea vieții dintr-o perioadă cuprinsă între anii 200-400 e.n.

În afara informațiilor surprinzătoare referitoare la istoria omenirii, în genere, săpăturile din Israel aduc precizări însemnate în legătură cu împrumuturile substanțiale făcute de urmașii măruntului trib al abrahamiților din patrimoniul religios al cananeeenilor și lămuresc începuturile creștinismului, datorită „redescoperirii” eseniienilor, din secta, cărorora - după cum se știe - făcea parte inițiatorul lui. Isus, Ioan Botezătorul.